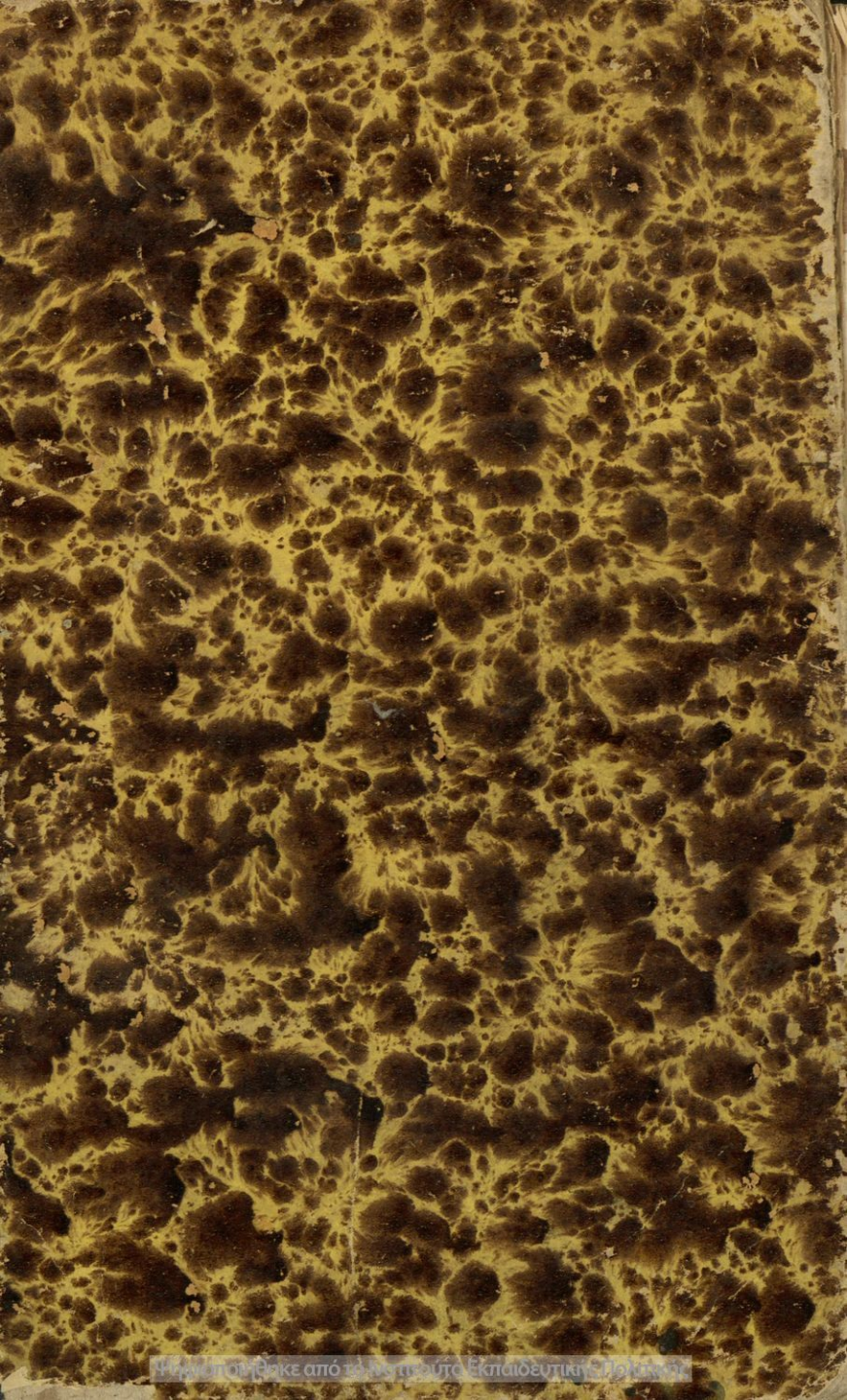

Γρηγόρης Α. Παλιούρας
1927-1928
- 1929 -

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ε213
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΛΥΚΕΙΩ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)—46

1926

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συλλογέως.

Ἀ. Π. Π.

Σημείωσις. Ὅπου ὑπάρχει ἀστερίσκος, ζήτηι τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος ἐν τέλει, εἰς τὸ **Παράρτημα Β'** τοῦ βιβλίου (σελὶς 221 κέ.).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

Α'. ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ὁ Ὀρφεὺς καὶ αἱ Σειρήνες.

Σπ. Βασιλειάδου.

Εἰσαγωγή : Διηγείται ὁ Ῥέννος, εἰς ἕκ τῶν Ἀργοναυτῶν, πρὸς τὸν ἀδελφόν του Πυγμαλῶνα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Γαλάτειαν.

Ῥέννος. — Αἱ Σειρήνες ἦσαν θυγατέρες τῆς Μελπομένης καὶ τοῦ Ἀχελφοῦ. Παίζουσαι ἐν Σικελίᾳ ποτὲ μετὰ τῆς Περσεφόνης, ἀφῆκαν αὐτὴν δειλῶς ν' ἀρπασθῇ ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ἡ δὲ Δήμητρα, ὀργισθεῖσα, μετεμόρφωσεν αὐτὰς εἰς τέρατα, τηρηθείσης μόνης τῆς παρθενικῆς αὐτῶν μορφῆς. Παρὰ τὰ τυρρηνικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας Ἀνθέμουσα ἐλέγετο ἡ χαριεστάτη νῆσος, ὅπου κατῴκησαν. Ἦσαν δὲ τρεῖς. Ἡ Παρθενόπη ἐκιθάριζεν, ἡ Λευκωσία ἠΰλει, ἡ δὲ Λίγεια ἐμελῳδεῖ· τοιαύτη δὲ ἀπετελεῖτο συναυλία καὶ μουσική, ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων φθάνων ἐκεῖ ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ πρὸς τὰ γόητρα τῆς μολπῆς των καὶ νὰ μὴ λησμονήσῃ πατρίδα, φίλους, γονεῖς, ἐκεῖ παρ' αὐταῖς κεχηνῶς, καταλείπων τὸ πλοῖτον αὐτοῦ εἰς τοὺς σκοπέλους καὶ τὴν ζωὴν του εἰς πάντα θάνατον.

Ἦλθομεν ἐκεῖ. Εἶδομεν μακρόθεν τὸ κάλλος αὐτῶν τὸ ἀμύθητον, εἶδομεν κατακεκαλυμμένην τὴν νῆσον ἀπὸ λευκὰ ὀστᾶ ἀνθρώπων· λεπτὴ εὐώδης αὐρα ἔφερε μέχρις ἡμῶν τῆς οὐρανόθεν μουσικῆς των τοὺς πρώτους μελιχροὺς τόνους. Αἱ χεῖρες ἠτόνησαν, αἱ κῶπαι ἐπλησσαν τὴν γαλινῶσαν θάλασσαν ὥς λιπόθυμοι, εἶτα

δ' ἠγέρθημεν ἅπαντες ἔνθεοι, προσορῶντες τὰς Σειρήνας· καὶ πρῶτος ὁ νεαρὸς Βοῦτος, ἐταῖρος ἡμῶν, ἐμμανὴς ἀπὸ τοῦ μέλους των ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, πλέων πρὸς αὐτάς. Οὐδεὶς παρεκώλυσεν αὐτόν· ἀλλ' ἀνελάδομεν τὰς κώπας ἐν μέθῃ μαγικῇ καὶ ἡ Ἀργὼ ἐφέρετο πετῶσα πρὸς τὴν ἄρρητον ἁρμονίαν τῶν Σειρήνων. Τὸ πᾶν ἐλησμονήθη, τὸ πᾶν ἀπώλετο. Τί ὁ μέλλων θάνατος ἀπέναντι τοῦ ἀκουομένου μέλους; Ἄς ἀπεθνήσκομεν!

Αἴφνης ἀπὸ τῆς πρῶρας τῆς Ἀργοῦς τότε ἠκούσθη ἄλλη μολπή, ἄλλη μελωδία, ἄλλος τόνος οὐράνιος. Ἦτο ὁ Ὀρφεύς. Ὅποῖον μέλος ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ὅποιοι τόνοι ἀπὸ τῆς λύρας του, ὅποια ἁρμονία ἦτο ἐκείνη, φίλοι μου! Ἡ ἀναδυομένη ἀπὸ τοῦ κύματος Ἀφροδίτη καὶ εἰς τὰ ὄμματα θνητοῦ θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ὥραία, ὀλιγώτερον γοητὶς καὶ ἔνθεος τῆς μουσικῆς ἐκείνης. Μικρὸν καὶ αἱ κώπαι πάλιν ἔστησαν. Οἱ Ἀργοναῦται ἐστράφησαν πρὸς τὸν Ὀρφέα, ὁ Ὀρφεύς ὡς θεὸς ἠγωνίζετο πρὸς τὰς Σειρήνας. Εἰς τὴν μεγίστην ἀνάτασιν τῆς φωνῆς τοῦ ἀθανάτου μελωδοῦ ἡ Ἀργὼ ὠμίλησεν, αἱ δὲ Σειρήνες νικηθεῖσαι ἔπεσαν εἰς τὸ κύμα καὶ ἀπέλπιδες ἐπνίγησαν. Ἐσώθημεν.

Γαλάτεια. — Ἄλλ' ὅποῖον λοιπὸν ἄσμα θεσπέσιον ἀνεφώνησεν ὁ Ὀρφεύς; ὦ, ἐὰν ἤκουον τὸ ἄσμα του!

Ῥέννος. — Ἡ μνήμη μου διέσωσε, Γαλάτεια, τὰ ἔπη του, ἀλλὰ τὸ μέλος του ποῖα ἀηδόνος γλῶσσα θὰ ἐτόλμα ν' ἀπεμιμεῖτο ποτέ;

Γαλάτεια. — ὦ, ἃς ἀκούσωμεν, Ῥέννε, τὰ ἔπη καὶ!

Ῥέννος. — Ἴδου αὐτά:

Παρθῆλον ἡμέραι καὶ χρόνοι μεγάλοι,
εἰς βάτους ἐπνίγη τὸ εὖβοτον κλημά,
ἡ κόμη γονέων σεπτῶν ἐλευκάνθη,
καὶ μείρακες ἤδη τὰ βρέφη θὰ εἶναι,
ἄφ' ὅτου τῆς ξένης ἡ ἄλμη μᾶς ζῇ.

Ὁ ναύτης μὲ μόχθους ἰθύνων τὸ σκάφος
ἐν μέσῳ λαιλάπων, καὶ ἐν μέσῳ θηρίων
ὁ πλάνης περῶν τῶν ἐρήμων τὰ πλάτη,
πρὸς τ' ἄστρα τὸ βλέμμα ποσάκις ἐγείρει
ποθῶν νὰ εἰκάσῃ τὴν πάτριον γῆν!..

Ἐκεῖ εἰς ἐκάστου καλύβην πατρῶαν,
ἐκεῖ εἰς ἐστίας παιδρᾶν λαμπηδόνα,
ἣ ὅπου τὸ κῦμα ἐκπνέει, τὴν δείλῃν
συνέρχεται ὅλος ὁ οἶκος εὐχέτης
καὶ κλαίει ἀπόντους γονεῖς, ἀδελφούς.

Ἄ, τίς ἔορτῇ καὶ φιλήματα ποῖα,
ὁπότεν τὸ φίλιτον ἔδαφος φθάσῃς,
ἐκεῖ ὅπου πρῶτον τὸν ἥλιον εἶδες
καὶ φθίνει τὸ στήθος πιστῆς σου συνεύνου
κι' ὑγραίνεται τ' ὄμμα μητρὸς γηραιᾶς!

1872.

Ο΄Η καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις στρατηγῶν.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις νίκη ὑπῆρξε μία τῶν ἐπιφανεστάτων διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἀντὶ νὰ δοξάσῃ τὴν πόλιν, κατήσχυνεν αὐτήν, οἱ δὲ νικηφόροι στρατηγοί, ἀντὶ νὰ στεφανωθῶσιν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν εὐγνώμονούντων, ἔπιον τὸ κώνειον τῆς ἀχαριστίας.

Ἔθος ἱερὸν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι νὰ μὴ μένωσιν ἄταφα τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν. Ἡ περὶ τῶν ἀποικοιμένων θρησκευτικὴ αὕτη φροντίς ἦτο πολὺ ἐπιβλητικωτέρα ὅταν οἱ θανόντες εἶχον πέσει μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Πρῶτον ἔργον τῶν πολεμησάντων ὑπῆρχε μετὰ τὴν μάχην νὰ τύχῃσι σπονδῶν πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ὁ Νικίας, χάριν δύο μόνον νεκρῶν, διαλαθόντων κατὰ τὴν συναγωγὴν τῶν πεσόντων ἐν τῇ εἰς τὴν Κορινθίαν ἀποβάσει αὐτοῦ¹, ἐννοήσας ὅτι ἔλειπον, ἐσταμάτησε κατὰ τὸν πλοῦν τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στόλον. Ὅτε δὲ οἱ ἐν Δηλίῳ νικήσαντες Βοιωτοὶ ἐπὶ δεκαεπτὰ ὅλ' ας ἡμέρας δὲν ἀπέδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἐξαρτῶντες τὴν ἀπόδοσιν ἀπὸ τοῦ ὕρου τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Δηλίου, ἡ πρᾶξις αὐτῶν κατεκρίθη ὡς ἀσέβεια.

(1) τῇ γενομένῃ εὐθὺς μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν (425).

Μετὰ τοιαύτης εὐλαθείας προσκειμένων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὀδυνηρὰν συναίσθησιν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ εἰδησις ὅτι τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ναυαγοὺς τῆς λαμπρᾶς ἐν Ἀργινοῦσαις νίκης δὲν ἐκάλυψε κατὰ τὰ νενομισμένα ἡ γῆ, ἀλλ' ὅτι ἀφέθησαν ἔρμαιον τῆς θαλάσσης.

Τίς ἦτο ὁ ἔνοχος τῆς ἀνιέρου ταύτης ἀκρίβειας; Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἀληθῶς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῇ περισυναγωγῇ τῶν νεκρῶν. Ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν παρημέλησαν τοῦ ἐπιβεδλημένου αὐτοῖς καθήκοντος. Ἀπ' ἐναντίας δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης οἱ στρατηγοὶ διετάξαν δύο τῶν τριηράρχων, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θηραμένην, νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς καὶ περισυναγάγῃσι τοὺς νεκρούς. Ἀλλὰ σφοδρὸς ἄνεμος ἐγείρων τρικυμίαν διεκώλυσεν αὐτούς· ὅτε δ' ἐκόπασεν, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δοθείσης διαταγῆς.

Καὶ ὅμως οἱ στρατηγοί, πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν συνεπολέμησε κατὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν, παύονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀθηναίων καὶ καλοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας. Δύο αὐτῶν, ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Κλειγένης, δὲν ἐπανήλθον, κατὰ δὲ τῶν ἐπιστρεφάντων ἕξ στρέφεται ἡ ὀργὴ τοῦ δήμου, ἐρεθιζομένου ὑπὸ τοῦ φιλάρχου Θηραμένους, ὅστις, ἂν ὑπῆρξε παταῖσμα ἐν τῇ μὴ ἀναιρέσει τῶν ναυαγῶν καὶ τῶν νεκρῶν, ἦτο ὁ μάλιστα ἔνοχος, καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν, οἷοι ὁ Ἀρχέδαμος, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κλειγένης. Οἱ στρατηγοί, ἐλθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας, συλλαμβάνονται καὶ φυλακίζονται.

Ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου φαίνεται πεῖθουσα τὰ πλήθη. Ἀλλ' οἱ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐνεργοῦντες ἐπιτυχάνουσι τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποφάσεως εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἦτο ἤδη ἄργά. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς δευτέρας ἐκκλησίας ἐπελθοῦσαν οἰκογενειακὴν ἐορτὴν τῶν Ἀπατουρίων*, ἐν ἣ, ἀναζωπυρουμένων τῶν συγγενικῶν αἰσθημάτων, ἐγίνετο ζωηροτέρα καὶ ἡ τῶν θανόντων οἰκείων μνήμη καὶ ἐπιφανέστεραι καθίσταντο αἱ ἐνδειξεις τοῦ πένθους, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην παρεσκεύασαν πολλοὺς ἀνθρώπους φοροῦντας ἱμάτια μέλανα καὶ ἐν χρῶ κεκαρμένους, ὡς συνεθίζον οἱ πενθοῦντες. Ἡ θεὰ τῶν οὕτω παρουσιαζομένων ὡς τεθλιμμένων συγγενῶν τῶν ἀτάφων θυμάτων τῆς ναυμαχίας παρῶξυνε τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτως, ὅτε καὶ πάλιν συνεκροτήθη ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου,

τὸ πλῆθος ἦτο ὠργισμένον, καὶ ἡ θέσις τῶν στρατηγῶν εἶχε μεταβληθῇ.

Εὐθύς ὥς συνήλθεν ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἔλειπον οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, ἀπόντες ἐν τῷ στόλῳ, εἰσῆχθη ὑπὸ τῆς βούλης πρότασις τοῦ Καλλιξένου, καθ' ἣν ἡ μὲν κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία ἐκηρύσσοντο περατωθεῖσαι ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκαλοῦντο δὲ νῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ψηφίσωσι κατὰ φυλάς, εἰς δύο δι' ἐκάστην τούτων ὁδρίας, ἀν' ἐθεώρουν ἀδικήσαντας τοὺς στρατηγούς. Καταψηφίζόμενοι, ἐμελλον νὰ θανατωθῶσι, δημευομένης τῆς περιουσίας αὐτῶν. Εἰς μάτην ἀντέστησαν ὁ συγγενὴς τοῦ Περικλέους Εὐρυπτόλεμος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πολιτῶν, ἐλέγχοντες τὸ παράνομον τοῦ προβουλευμάτος. Τὸ πλῆθος ἐδόξα καὶ ἠπείλει, ἐξερεθισθὲν καὶ ὑπὸ τινος, διατεινομένου ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ναυαγῶν, σωθεὶς ἐπὶ βυτίου ἀλφίτων, καὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσει τῆς κραυγῆς τῶν ἀπολλυμένων παρακαλούντων αὐτόν, ἕαν σωθῇ, ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὴν πόλιν ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἀφῆκαν ν' ἀπολεσθῶσι τοὺς ἀνδραγαθήσαντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρυτάνεις, φοβηθέντες, ἐδέχθησαν νὰ προβάλωσιν εἰς ψήφισιν τὴν πρότασιν τοῦ Καλλιξένου. Μόνον εἰς τῶν πρυτάνεων δὲν συγκατένευσε, λέγων ὅτι θεωρεῖ πρέπον νὰ ποιήσῃ πάντα κατὰ νόμον. Ὁ μονοψηφήσας ἦτο Σωκράτης, ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου. Καὶ πάλιν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εὐρυπτόλεμος, ὑπομνήσκων σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ γίνῃ χωριστὰ δι' ἕνα ἕκαστον τῶν στρατηγῶν. Ἀλλ' ἡ πρότασις αὐτοῦ ἀπορρίπτεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ Καλλιξένου γίνεται δεκτὴ. Οἱ ἐξ στρατηγοὶ καταψηφίζονται καὶ πίνουσι τὸ κώνειον ἅπαντες κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 406 π. Χ., οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Διομέδοντος ἐξαιρουμένου, ὅστις εὐθύς μετὰ τὴν μάχην εἶχε προτείνει νὰ σπεύσῃ ἅπας ὁ στόλος πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν.

Ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν μαρτύρων οὐδεμία ἠκούσθη μεμψιμοιρία κατὰ τοῦ ἀδίκου λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅστις παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τοὺς δημίους, ἀντὶ νὰ κοσμήσῃ διὰ τῶν προσηκόντων στεφάνων. Μόνος ὁ Διομέδων ἀνέωξεν, ἀγόμενος ἐπὶ τὸν θάνατον, τὰ χεῖλη, ἀλλ' ἵνα προφέρῃ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ συστήσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰς θυσίας, ὥς οἱ στρατηγοὶ εἶχον τάξει αὐτοῖς πρὸ τῆς μάχης.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ἐν μέσῳ τῶν μεταμεληθέντων αὐτοῦ συμπολι-

τῶν περιφρονούμενος καὶ μισούμενος κατέστρεφεν ὁ Καλλιξενος ἐκουσίως τὸν βίον δι' ἀσιτίας. Ἄλλ' ἡ μετάνοια τῶν Ἀθηναίων δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστη ἡ πόλις, παραδοῦσα εἰς θάνατον τοὺς ἐν Ἀργινοῦσαις νικητάς.

1886.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου.

— Τὸ σχέδιον τοῦ Κασσάνδρου, — τὸ σχέδιον ὅλων τῶν φιλοδόξων, — ἦτο τὰ πάντα νὰ καταπατήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στέμμα.

Τώρα ἡ Ὀλυμπιάς δὲν ὑπῆρχε πλέον, διὰ νὰ ταράττῃ μὲ τὸ μέγα ὄνομά της, μὲ τὴν ἀνήσυχον φιλοδοξίαν της καὶ μὲ τὴν ἄγρυπνον ἐκδίκησίν της, τὰ ὄνειρα τῶν ἀρχομανῶν διαδόχων. Ἄ... Ἐκεῖνη ἐξηφανίσθη, καὶ ὁ Κάσσανδρος μειδιᾷ ἐνδομύχως, διότι εὐχεται ὅλοι μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν νὰ ἐκλείψουν.

Ἀλλὰ τὸ παιδίον, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τῆς Ῥωξάνης, ἂν καὶ ἀνετρέφετο ἀμαθής, παρημελημένος, ἐγκάθειρκτος, ἦτο ὅμως τὸ λατρευτὸν εἶδωλον τῆς Μακεδονίας, καὶ ὁ Κάσσανδρος ἀνησύχει.

— Μία νέα ἐκδοσις Ἀρριδαίου*, ἔλεγε γελῶν ὁ Γλαυκίας, πιστὸς τοῦ Κασσάνδρου φίλος. Ἄφες το νὰ ζήσῃ ἂν ἡ Μακεδονία ἀγαπᾷ τὸ τέκνον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ἀγαπᾷ διότι ὄνειροπολεῖ ν' ἀνεύρῃ εἰς αὐτὸ σταγόνας ἐκ τοῦ πολυτίμου ἐκείνου αἵματος. Ὅταν δὲν τὰς ἀνεύρῃ, ὅπως δὲν τὰς ἀνεύρεν εἰς τὰς φλέδας τοῦ Ἀρριδαίου, ὁ Ἀλέξανδρος θὰ παύσῃ νὰ εἶναι τὸ εἶδωλον τῆς χώρας.

— Ἢμπορῶ ἄρά γε ἀόρατος νὰ τὸν ἶδω;

— Ἢμπορεῖς. Ἀφοῦ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤλθες. Αὐτὴ ἐδῶ ἡ θέσις εἶναι κατάλληλος· δύνασαι ἀόρατος νὰ ἴδῃς καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸ παῖδίον.

Ὁ Κάσσανδρος ἐπλησίασε καὶ εἶδε τὸ δωμάτιον τῆς ἐγκαθειρκτου, τὸ ὅποιον οὐδέποτε ὁ ζωογόνος ἥλιος ἐφώτιζε, καὶ εἶδε τὸ ὠραῖον σκιατραφὲς πρόσωπον τῆς Ῥωξάνης νὰ λάμπῃ. Ποῦ τὴν εὗρισκε τὴν λάμψιν;

Πλησίον της καὶ κρατῶν ἐλαφρὰ τὴν ἐσθῆτά της, κάθεται ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, θὰ ἔλεγες, μὲ τὸ ἀέ-

τειον βλέμμα καὶ τὴν ὑπερήφανον κατατομήν. Ἡ λάμψις τῶν βλεμμάτων τῆς Ῥωξάνης μεταδίδεται εἰς τοὺς ὥραίους τοῦ παιδίου ὀφθαλμούς.

Ἡ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συζύγου τῆς καὶ δσάκις περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ, καὶ βασάνους καὶ σκότη καὶ περιορισμούς καὶ τὰ πάντα λησμονεῖ.

— Παιδί μου, σὲ λατρεύω, ἀλλὰ καὶ σὲ σέβομαι· εἰς τὰς φλέδας σου ῥέει τὸ εὐγενέστερον ἑλληνικὸν αἷμα. Ὁ πατήρ σου, ἀπόγονος τῶν Ἡρακλειδῶν, μεγάλων προγόνων γίγας ἀπόγονος, δὲν ὑπάρχει πλέον διὰ τὰ σοῦ δῶση διδασκάλους ὡς τὸν Ἀριστοτέλην. Καὶ μένεις, ὦ παρακαταθήκη πολύτιμη, εἰς τὰς ἰδικὰς μου χεῖρας, διὰ τὰ πλασθῆς ἄξιος υἱός του... Τέκνον μου! ἐγὼ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζω μίαν μόνην σελίδα, καὶ τὴν παρηκολούθησα αὐτόπτις τὴν σελίδα αὐτήν, τὴν ὠραιότεραν ἐξ ὅσων ποτὲ ἀνέγραψαν αἱ ὀλόλαμφοι τῆς ἱστορίας δέλτοι. Εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ πατρός σου, οἱ πόλεμοί του, αἱ κατακτήσεις του, ἡ παντοκρατορία του, ὁ ἥρωισμός του... » Καὶ διηγεῖτο μὲ λάμποντα ὄμματα, τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς.

Καὶ τὸ παιδίον τὸ σκιατραφὲς ἐξωογονεῖτο ἀπὸ τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου πατρός του.

— Ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τίποτε δὲν γνωρίζω· τὴν θεωρίαν τὴν ἐδίδαξεν εἰς τὸν πατέρα σου ὁ Σταγειρίτης Ἀριστοτέλης, τὸν ὅποιον πολὺ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμαζε καὶ πρὸς τὸν ὅποιον πολὺ ἠδύγωνόμνη. Ἀλλὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐφηρμοσμένην, θὰ τὴν εὕρῃς εἰς ὅσα ἔχω τὰ σοῦ διηγηθῶ ἀπὸ τὸν βίον τοῦ πατρός σου :

Εἰς τὴν μεγάλην πατρίδα μου, ἡ δουλεία ἐμάραινε καὶ ὁ δεσποτισμὸς ἐνέκρωσεν· αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ πατρός σου δὲν ἦσαν κατακτήσεις ἐδάφους· ἦτο ἡ νίκη τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς ὕλης.

Τιμωρῶν τοὺς Πέρσας, διότι ἐδεδήλωσαν τὰ ἅγια τῆς Ἀττικῆς ἐδάφη, δὲν κατέκτησε τὴν Περσίαν, τοὺς Πέρσας κατέκτησε καὶ ἡγαπήθη καὶ ἠδολογήθη καὶ ὑπὸ τῶν φίλων καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων.

Ἦθελε τὸν κόσμον ὅλον, μίαν Ἑλλάδα μεγάλην. Ἦθελε τὰ εἶναι Αἴολος καὶ ν' ἀφήνῃ ἀπὸ τὸν ἀσκόν του, μίαν αὐραν μόνον τὰ πνέῃ, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ κόσμου, αὐραν ζωογόνον καὶ ζεῖδωρον, τὴν αὐραν τῆς ἐλευθερίας.

Τόσον γλυκὺς ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, ὥστε ἐλησμονοῦν τὴν ἡττάν των, διότι ὑπὸ τοιοῦτου νικητοῦ ἡττήθησαν.

—Και τώρα, αγαπητή μητέρα, συνεπληρώθη τὸ μέγα τοῦ πατρός μου ἔργον;

—Τὸ ἔργον τοῦ πατρός σου μένει ἀνεκπλήρωτον, ἀλλ' ἐφυτεύθη καὶ αὐξάνει εἰς τὸ πείσμα τῶν καταπατούντων αὐτό. Ἐκεῖνος ἐνεφύσα εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὴν θείαν πνοήν του. Ἀπέθανε, καὶ ἐκεῖνοι ἀκριβῶς, οἱ ὅποιοι μετ' αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ἀήττητοι καὶ ἀθάνατοι, ἐκεῖνοι, ὑπὸ ἄλλα νεύματα τώρα, ἐξυπηρετοῦντες ταπεινοὺς καὶ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς ἀναξίων σφετεριστῶν, ἀπεδείχθησαν κατώτεροι ἑαυτῶν καὶ ἀπώλεσαν καὶ τοὺς στεφάνους τῆς νίκης καὶ τὸ ἄψογον ὄνομά των.

—Διατί νὰ εἶμαι μικρὸς ἐκ' ἡμῶν; Ἀλλὰ δεκαοκτὼ ἐτῶν ὁ πατήρ μου δὲν ἐνίκησεν, ὅπως μοι εἶπες, τὸν ἱερὸν τῶν Θηβαίων λόχον; Μετὰ πέντε ἔτη, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνίσταται καὶ πάλιν, καὶ ὁ κόσμος θ' ἀναπνεύσῃ καὶ θ' ἀνακουφισθῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανε!

Ὁ Ἀλέξανδρος θ' ἀποθάνῃ.

—Δὲν σοῦ τὸ ἔλεγα; Τὸ παιδίον δὲν εἶναι ἀμαθές, γνωρίζει τὴν ἐνδοξοτέραν σελίδα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, γνωρίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ πατρός του. Εἰς τὰς φλέδας του, ἂν κυκλοφορῇ τῆς Ἀσιανῆς τὸ ὀλόθερμον αἷμα, κυκλοφορεῖ καὶ τὸ εὐγενές καὶ μεγαλουργὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου αἷμα. Τὸ παιδίον πρέπει ν' ἀποθάνῃ. Γνωρίζει ν' ἀγαπᾷ, γνωρίζει καὶ νὰ μισῇ· ἅς ἀποθάνῃ! Εἶναι βαρὺ διὰ τὴν παιδικὴν κεφαλὴν του τὸ στέμμα τοῦ πατρός του.

—Ἐνῶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου κεφαλὴν, Κάσσανδρε, τὸ στέμμα δὲν εἶναι βαρὺ;

—Ἄς καλύψῃ ἡ κρύα πλάξ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον, καὶ τότε θὰ σοῦ δώσω ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν σου. Ἄς ὑπάγουν εἰς ἄλλον κόσμον ν' ἀποτελειώσουν τὴν διδασκαλίαν των.

—Κατεδικάσθησαν;

Καὶ ὁ Κάσσανδρος εἶπε, μὲ τὴν μεταλλικὴν φωνὴν του, τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορία διεφύλαξε:

«Μηδενὸς εἰδότος, κατάσφαξον τὸν παῖδα καὶ τὴν μητέρα, ἀπόκρυψον τὰ σώματα, μηδενὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπαγγείλῃς τὸ γεγονός».

1899.

"Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

Παύλου Νιρβάνα.

Προχθὲς τὸ ἀπόγευμα εἶχαν διακομισθῇ ὀλίγοι τραυματαῖαι εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ζαππείου*. Οἱ νοσοκόμοι τοὺς παρέλαβαν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν, τοὺς προσέφεραν τὰς φροντίδας τῆς πρώτης καθαριότητος, τοὺς ἤλλαξαν, τοὺς ἐκούρευσαν καὶ τοὺς ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ κρεβάτια τῶν, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ κατόπιν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἐπιδέσμου, ἡ πιστοποιήσις τῆς καταστάσεως τῶν τραυμάτων—ἐλαφρῶν τῶν περισσοτέρων—καὶ ἡ νέα ἐπίδεσις. Οἱ γενναῖοι, ἐν τῇ μεταξὺ, βυθισμένοι εἰς τὴν μακαριότητα μιᾶς ἀναπαύσεως, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξιν εἶχον λησμονήσει μὴνας ὀλοκλήρους εἰς τὸ χαράκωμα καὶ ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον, ἐπερίμεναν τὴν σειρὰν τοὺς καὶ τὸν ἰατρόν, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη τὸ ἔργον τοῦ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αἰθούσης.

Εἰς δύο γειτονικὰ κρεβάτια ἦσαν τοποθετημένοι δύο φαντάροι, ποὺ δὲν εἶχαν δώσει κανένα σημεῖον ἀναγνώρισεως μεταξὺ των. Ὅχι βεβαίως διότι δὲν εἶχαν προηγηθῇ ἀμοιβαῖαι παρουσιάσεις. Αὐτὰ εἶναι ἀστείότητες διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐδαπτίσθησαν εἰς τὴν ἰδίαν κολυμβήθραν τοῦ αἵματος. Ἀλλὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τραυματίας, μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ ἐπικοινωνήσῃ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του, μὲ τὸν γείτονά του, τὸν γείτονα τοῦ πόνου, ποὺ εἶναι ὁ πολυτιμότερος σύντροφος εἰς τὰς μακρὰς ἀνιαρὰς ὥρας τῆς νοσοκομειακῆς αἰθούσης. Ὁ γείτονάς του εἶχε σκεπασμένο τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐπιδέσμους, καλύπτοντας προφανῶς διάφορα αἵματηρὰ ἀραδουργήματα, ποὺ εἶχαν χαράξει ἐπάνω του τὰ θραύσματα μιᾶς ἐχθρικῆς ὀδίδος. Ἐνα μάτι ἔμενε μονάχα ἐλεύθερον ἀπὸ ὅλον αὐτὸ τὸ ἀπροσδιόριστον μπαλόνι*, ποὺ ἀντιπροσώπευεν ἓνα ἀνθρώπινον κεφάλι. Ἀλλὰ καὶ τὸ μάτι αὐτὸ ἦτο κλειστὸν ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ταξιδίου.

—Σὺν καλὰ εἴμαστε ἐδῶ, συνάδελφε! Τί λές; .. εἶπεν ὁ τραυματίας, μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ κλειστὸ μάτι, τὸ ὅποιον ἐπροσπάθησε ν' ἀνοίξῃ μὲ τὴν συναδελφικὴν του

προσφώνησιν. Ἀλλὰ τὸ μάτι δὲν ἤνοιξε καὶ ὁ κρούσας ματαίως τὴν θύραν τοῦ γείτονός του γενναίως ἐμουρμούρισε, μὲ κάποιαν δικαιολογημένην ἀπογοήτευσιν :

— Μωρὲ γείτονας νὰ σοῦ πετύχη! Αὐτός, μωρὲ μάτια μου, ἔχει σκοπὸ νὰ πάρῃ ἐδῶ πέρα μονορούφι ὅλον τὸν ὕπνο, πὺ ἔχασε στὸ μεγάλο γλέντι. Καί, ἐλεεινολογήσας τὴν τύχην του, ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν.

Σὲ λιγάκι, οἱ λευκὲς ποδιές, οἱ λευκὲς σκούφιες, τὸ λευκὸν καρροτσάκι μὲ τὰ ἀντισηπτικά καὶ τοὺς ἐπιδέσμους, ὅλη ἡ λευκὴ λιτανεία τῆς ἐπιδέσεως ἐπλησίασε καὶ πρὸς τὰ δύο γειτονικά κρεββάτια. Ὁ τραυματίας, μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ὑπεδλήθη πρῶτος εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς.

— Δὲν ἔχεις σπουδαῖα πράγματα, παιδί μου... τοῦ εἶπεν ὁ ἰατρός. Σὲ λίγες μέρες θὰ εἶσαι καλὰ.

Καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν δεύτερον, ἐνῷ ὁ πρῶτος, τακτοποιῶν τὸ χέρι του εἰς μίαν ἀναπαυτικὴν θέσιν, ἐπροσπαθοῦσε νὰ βεβαιωθῇ, ἂν θ' ἀποφασίσῃ τὸ κλειστὸ μάτι τοῦ ὕπναρᾶ συναδέλφου του ν' ἀνοίξῃ ἐπὶ τέλους. Ὅταν ἀφηρέθησαν οἱ ἐπίδεσμοι, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς λευκὲς ποδιές, τοὺς δίσκους τῶν ἐργαλείων καὶ τὰ στιλπνὰ δοχεῖα τοῦ ἀποστειρωτικοῦ κλιδάνου, μὲ τὰ βαμβάκια καὶ τὶς γάζες, πὺ εἶχαν τεθῇ εἰς ἐνέργειαν γύρω ἀπὸ τὸν τραυματίαν διὰ τὴν ἀλλαγὴν, διέκρινεν εὐχαρίστως ὅτι, ἀντὶ ἐνὸς ματιοῦ, εἰς τὸ ὠργωμένον ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν ὀδίδα πρόσωπον, ἤνοιξαν δύο μάτια. — Ἄν δὲν ξανακλείσουν πάλι, εἶπεν ἀπομέσα του, θὰ κάνουμε καμμιά κουβέντα...

Καὶ ἐπερίμενε νὰ τελειώσῃ ἡ ἱεροτελεστία τῆς ἀλλαγῆς διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν φιλικὴν ἐπίθεσιν.

Ἀλλὰ δὲν ἐπερίμενε πολὺ. Ὅταν ἀπεμακρύνθη ἡ λευκὴ λιτανεία, τὰ δύο ἐκεῖνα μάτια ἐστράφησαν ὀλόγυρα, κατεσχόπευσαν τὴν αἰθουσαν ἐπάνω, κάτω, γύρω, καὶ ἐσταμάτησαν μίαν στιγμὴν τὸ βλέμμα των ἐπάνω εἰς τὸν γείτονα, ὁ ὅποιος ἐσχεδίαζε τῶρα νὰ μὴν τὰ ἀφήσῃ νὰ ξανακλείσουν. Ἐξαφνα ὅμως εἶδε τὰ μάτια ἐκεῖνα ν' ἀνοίγουν ὀλοένα περισσότερον, νὰ στρογγυλεύουν, νὰ καρφώνονται ἐκστατικὰ ἐπάνω του. Καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ ὁμιλήσῃ αὐτός, ἤκουσεν ἕνα ἔναρθρον στεναγμόν :

— Βρὲ Μῆτσο, ἐσὺ εἶσαι ;

Ἀλλὰ ποῖος ἦτον ἐπὶ τέλους, ὁ συνάδελφος πὺ τὸν ἐρωτοῦσε

μέ τóσπην λαχτάραν ἂν ἦτον ὁ Μῆτσος; Κάτω ἀπὸ τὸ παχὺ στῤῥωμα τῶν ἐπιδέσμων δὲν ἤμποροῦσε νὰ διακρίνῃ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀρθάνοικτα ἐκεῖνα, ἐκστατικὰ καὶ δακρυσμένα, τώρα, μάτια.
— Ἐγὼ! εἶπε. Καὶ τοῦ λόγου σου, συνάδελφε;

Ἡ φωνὴ συνεπλήρωσε τὴν ἀναγνώρισιν.

— Μωρὲ Μῆτσο, ἐγὼ ποῖος εἶμαι; Δὲν με γνωρίζεις;

Σὲ λίγο οἱ δύο ἀδελφοί, ποὺ πέντε χρόνια ἐπολεμοῦσαν καὶ πέντε χρόνια εἶχαν νὰ ἰδοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, εὐρέθησαν σφιχταγκαλιασμένοι ἐν μέσῳ τῆς ἐπευφημούσης τὸ θέαμα αἰθούσης, ὅπου ὁ πόνος ἔδιδε τώρα τὸ χέρι του εἰς τὴν τρυφερότητα. Ἀπαράλλακτα δηλαδὴ, ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

1921.

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Συνάντησις στὸ βουνό.

Ἀναστ. Πεξοπόρου.

Καθὼς ἐπερνοῦσα ἀπὸ μίαν ῥεματιάν, ἤκουσα φωνὰς εὐθύμους:
— Κύριε!... Κύριε!...

Μοῦ ἐφάνη ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπόκρημνον πλαγιὰν κατρακυλοῦσαν ἀγριόγίδα. Ἐσταμάτησα καὶ ἔδαλα τὴν παλάμην μου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Παρατήρησα ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι κατέβαινον ὡς βέλη. Αἱ χαιρετιστήριαί φωναὶ των ἐξηκολούθησαν καὶ ἀφύπνιζαν με εὐχαριστημένην ἐκπληξιν τὴν κοιμισμένην ἡχῶ τοῦ ῥουμανιού*: «Κύριε!... Κύριε!...»

Προτοῦ νὰ ἀντιληφθῇ περισσότερον τὸ φαινόμενον, τρία παλικαράκια ἀνεπήδησαν γύρω μου. Ἦσαν τόσα ἐλαστικὰ τόπια, τὰ ὅποια προτοῦ νὰ ἀδρανήσουν ἀναπάλλονται εἰς τὸ ἔδαφος.

— Σὲ συναντῶμεν πάλιν! μοῦ εἶπαν με λαχανιασμένην φωνήν.

— Ἐ, φίλοι μου, ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος καὶ ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρά.

Ἐκαθίσταμεν εἰς ἓνα βραχάκι. Βρυσούλα ἀσημόφωνη ἔρρεεν εἰς τὴν βᾶσιν του καὶ ἐλαφρόν, δαντελλένιο πολυτρίχι ἐστόλιζε τὰ δροσερὰ χειλάκια της. Ὁ ἡχὸς της ἦτο βιολισμὸς τῶν παλαιῶν μελωδιῶν.

— Ἀπὸ ποῦ ἐρχόσαστε; ἠρώτησα.

Μοῦ ὠνόμασαν μίαν διεύθυνσιν.

— Ἀπὸ ποιοῦ μονοπάτι ;

— Τὰ μονοπάτια τὰ κατηργήσαμεν. Ἀνοίγομεν καινούργια εἰς τὰ βουνά.

Πράγματι τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἤρχοντο καὶ ἡ διεύθυνσις, τὴν ὁποίαν εἶχον λάδαι, δὲν εἶχε κανὲν μονοπάτι. Ἐπρεπε νὰ ᾔσαν χαλυδδόποδες ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἐπερνοῦσαν τοιοῦτους ὀγκολίθους.

Ἐκοίταξα τὰ τρία παλικάρακια. Τὸ πρόσωπόν των ἦτο ἡλιοκαές. Εἶχε τὴν ἔκφρασιν, ποῦ ἔδωσε εἰς τὰς χαλκίνας μορφάς του ὁ Μενιέ*. Ἐφοροῦσαν ραβδωτὴν φανελλίτσαν. Γυμνὸς ἦτο ὁ ἰσχυρὸς λαιμὸς των, ἡμίγυμνα τὰ μελαψὰ μπράτσα των καὶ ἡ κόμη των μαύρη, κοντὴ, κομμένη εἰς τὸν τράχηλον, ἀλλὰ πυκνή, ἔστεφε θαυμαστὰ κεφάλια, τὰ ὅποια ἐθώπευσε τὸ ὑπαιθρον μὲ τὰς μυριάδας τῶν πνοῶν του. Εἰς τὸν ὄμὸν των εἶχαν δεμένον ἓνα σακκίδιον, κοντὸ ἦτο τὸ πανταλόνι των καὶ τὰς κνήμας των ἔσφιγγαν γκέττες χρώματος χακί. Ἐφοροῦσαν ἐλαφρὰς ἀρβύλας μὲ σόλες ἀπὸ λάστιχον καὶ ἐκρατοῦσαν ὑψηλὰ ἀλπενστέκε*. Ἦταν μία ἀπὸ τὰς σπανιωτέρας πεζοδρομικὰς συντροφιάς, ποῦ συνήντησα εἰς τὴν ὀρεινὴν Ἀττικὴν.

Ἀφήρεσαν τὰ σακκιδία των ἀπὸ τοὺς ὄμους των, ἔδγαλαν ἀπὸ ἐκεῖ μέσα τὰ τρόφιμά των καὶ ἤρχισαν νὰ προγευματίζουν, μὲ ἡράκλειον ὄρεξιν. Ἄν ᾔσαν εἰς κανὲν ἀθηναϊκὸν ζαχαραπλαστεῖον, ζήτημα ἂν θὰ ἔτρωγαν μίαν κρίμαν.

— Ἀπὸ ποῦ ἐρχόσαστε, σεῖς ; μὲ ἠρώτησαν.

Εἶπα μίαν διεύθυνσιν.

— Περπατᾶτε ἐξ ὥρας ; Ἡμεῖς βαδίζομεν ὀκτὼ ἕως αὐτὴν τὴν στιγμήν.

— Καὶ γὰρ ποῦ εἰσθε ;

Ἀνέφεραν ἓνα δρόμον.

— Ὡστε δὲν γυρίζετε ἀπόψε εἰς τὴν πόλιν ;

— Ὅχι, θὰ μεῖνωμεν στὸ βουνό.

— Θὰ βρέξη, εἶπα. Ἡ ζέστη εἶναι πνιγηρά. Τὰς ὑπονοίας μου περὶ βροχῆς ἐνίσχυσε καὶ ἓνας βλάχος, ποῦ συνήντησα στὴν παραπάνω βρύση.

— Ἐχει ἐξωκκλήσια !

— Κοιμᾶσθε τὴν νύκτα στὰ ἐξωκκλήσια ;

— Ναί. Σεῖς ;

—Καμμίαν φοράν.

—Δὲν εἶναι ὥρατον νὰ κοιμᾶται κανεὶς τὴν νύκτα εἰς ἓνα ἐρημικὸν ἐξωκκλήσι καὶ νὰ ἀκούῃ τὴν βροχὴν νὰ πέφτῃ εἰς τὴν παλιάν του στέγην;

—Καὶ νὰ τρίζουν αἱ ἱεραὶ εἰκόνες.

—Ποῦ τὸ ξέρετε;

—Κάποτε τὴν νύκτα ἤκουσα αὐτὸ τὸ τρίξιμον.

—Ναί. Εἶδατε τί συγκίνησιν φέρει μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἡσυχίαν.

Ἦσαν τρεῖς ψυχαὶ ἀπλαῖ καὶ παιδικαί. Ἀπὸ τὴν περαιτέρω συνομιλίαν μας ἀντελήφθη ὅτι ἡ φύσις, εἰς τὴν ὅποίαν ἐζοῦσαν τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ὥρας νεότητός των, τοὺς εἶχε λεπτύνει τὴν εὐαισθησίαν των. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὰ βουνὰ καὶ αἱ ἀναβάσεις των εἶχον διαπλάσει τὸ σῶμά των λυγρόν, εὐθυτενές, λαμπάδα. Ἐχαίρετο κανεὶς νὰ τοὺς βλέπῃ.

Ὅταν ἐτελείωσαν τὸ πρόγευμά των, ἔσκυψαν καὶ ἤπιαν νεράκι εἰς τὴν πηγὴν. Διὰ ποτήρι ἐχρησιμοποίησαν τὰς δύο παλάμας των ἡνωμένας. Ὁ ἰδρὼς των εἶχε στεγνώσει εἰς τὰ μᾶλλιά των. Τὸν ἀπῆλειψαν μὲ ἄφθονον λούσιμον. Ἐκάθισαν εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ στεγνώσουν.

Τοὺς ἔδλεπα καὶ ἐσκεπτόμην: Ἀλλὰ τί θὰ ἦτο λοιπὸν ἡ ἀθηναϊκὴ νεολαία, ἂν ἐμιμεῖτο τὸ παράδειγμά των; Ἀντὶ τῆς σκόνης τῶν δρόμων νὰ εἰσέπνεε τὸ ἄρωμα τῶν ἐλατιῶν, τῶν πεύκων, τοῦ θυμαριοῦ. Ἡ φύσις ἔδωσεν εἰς τὴν πόλιν μας ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῆς θαυμάσια βουνά. Ἴσως τόσον ὥρατα νὰ μὴν εἶναι ἀλλαχοῦ. Διότι ἔχουν τὰς γοητευτικώτερας ἀνομοιότητας. Τὴν νύκτα τρεμουλιάζει κανεὶς ἐκεῖ ἐπάνω καὶ τὴν ἡμέραν ζεσταίνεται ὡς εἰς κάμινον. Καὶ ἐνθυμήθη τὰ παράπονα πολλῶν συμπολιτῶν, ὅτι τὰ βουνὰ μας δὲν ἔχουν ἓνα ὁδοντωτὸν σιδηρόδρομον. Θὰ ἤθελαν νὰ ἀναθαίνουν εἰς ὕψος χιλίων μέτρων μὲ τὸ σιδερωμένο πανταλόνι των, καὶ μὲ τὴν ἄμεμπτον ὑπόδησίν των. Νὰ εὕρισκαν μίαν αἰθούσαν μὲ παρκέτο* διὰ νὰ χορεύσουν. Ἀλλὰ παρομοία ἀπόλαυσις τοῦ βουνοῦ ὁμοιάζει μὲ τὸ θραχνὸν τραγοῦδι τοῦ Καρούσου,* τὸ ὅποτον ἀκούει κανεὶς εἰς τὸν φωνογράφον ἑνὸς καπηλείου.

Τὰ παλικαρᾶκια ἐφορτώθησαν ἐκ νέου τὰς ἐλαφρὰς ἀποσκευὰς των, ἀνέλαβον τὴν ὀρεινὴν ὑψηλὴν ῥάβδον των μὲ τὴν σιδηρὰν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον τῆς καὶ ἐκινήθησαν ἐλαστικὰ καὶ ἀκούραστα.

—Ἐρχεσθε μαζί μας ; μοῦ εἶπαν μὲ τὴν δροσερὰν εὐγενῆ φωνήν των.

—Ναί, θὰ ἤθελα, ἀλλὰ στὰς δέκα πρέπει νὰ εἶμαι εἰς τὴν πόλιν. Ἔχω δουλειὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐφημερίδος μου ἕως τὸ πρωί.

—Ὑστερα ἀπὸ τόσον δρόμον ;

—Ναί, καὶ χθὲς τὴν νύκτα δὲν ἐκοιμήθην. Ἐφυγα ἀπὸ τὰς πέντε τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ γραφεῖον διὰ νὰ ἀνεῶ εἰς τὸ βουνό.

—Ἀλλὰ τότε, κύριέ μου, εἰσθε ἀξιοθαύμαστος !

Μοῦ ἔσφιγξαν τὸ χέρι. Εἶχαν πολὺ δυνατὰ δάκτυλα. Ἐνῶσα μίαν εὐχάριστησιν, τὴν ὅποιαν θὰ ἠσθάνοντο οἱ ἀρχατοὶ δρομεῖς στεφανούμενοι. Χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζω, ἀπέλαυσα εἰς τὴν ἐρημικήν μου ἐκδρομὴν ἕνα ἔπαινον. Καὶ ὅποτον ! Ἐπαίνον τῆς θαλερωτέρας νεότητος πρὸς ἕνα ἀπόμαχον.

1921.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

Α' ΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ Ζάκυνθος.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας, —ΙΕ' αἰών— ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ δύο τμήματα : τὸ φρούριον καὶ τὸν αἰγιαλόν. Ἡ καθ'αυτὸ πόλις ἦτο ἐπάνω εἰς τὸ φρούριον· ὁ δὲ λεγόμενος «αἰγιαλὸς» εἶχεν ὀλίγα οἰκήματα διεσπαρμένα, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπαν οἱ αἰγιαλῖται, διὰ νὰ ἐγκλεισθοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ φρούριον, ὡςάκις ἐνεφανίζετο ὑποπτον πλοῖον καὶ ἠπειλεῖτο κατὰ τῆς νήσου ἐπιδρομὴ πειρατῶν.

Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι ἡ μοιραία ἐξέλιξις τοῦ ἀρχηγόνου ἐκείνου «αἰγιαλοῦ». Τὸ φρούριον, ὅλον ἐν ἀνωφελέστερον, παρήκμαζε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἡρημοῦτο, ἐνῶ ἀπεναντίας ὁ παρὰ τὴν θάλασσαν συνοικισμὸς κατέκτα ὁσημέραι ἔδαφος, ἐπυκνοῦτο. Σήμερον τὸ ἐνετικὸν φρούριον δὲν εἶναι παρὰ μεγάλοπρεπὲς εἰς πῖον, δεσπότης τῆς πόλεως καὶ ἐξεγεῖρον τὰς ἀναμνήσεις, μὲ τὰ σχεδὸν κατεστραμμένα τείχη του, τὰς ἐπάλξεις, τοὺς προμαχῶνας, τὰς τουφεκῆθρας καὶ τοὺς λέοντας τοῦ Ἀγίου Μάρκου*, τοὺς γλυπτοὺς ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων. Ὁ εὐρύς του περίβολος, τὸν ὅποτον δὲν

εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ φράττουν σιδηραὶ πύλαι, τώρα περικλείει μόνον τὰς φυλακὰς, ὅπου κρατοῦνται ὑπόδικοι καὶ κατὰδικοι, καὶ τὸν σηματογράφον, τὸν «τηλέγραφον», ὅπως λέγεται ἐκεῖ-
πέρα, ὁ ὁποῖος σημειώνει—«σινιαλάρει»—τὰ καταπλέοντα ἀτμό-
πλοια. Ἀλλὰ κάτω ἡ πόλις καταλαμβάνει μέγα μέρος τῆς ἀνα-
τολικῆς παραλίας, ἐκτείνεται ἐμπρὸς πρὸς τὴν θάλασσαν μὲ μώ-
λους καὶ προσχώσεις, ἀνέρχεται ὀπίσω πρὸς τοὺς λόφους, μέχρι
σχεδὸν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἀπλώνεται παντοῦ, μεγαλώνει,
ἐξωραϊζεται μὲ νέα κτίρια,—ὅταν δὲν ἀσχημίζεται, ὅπως τώρα,
μ' ἐρείπια σεισμῶν—καὶ ἀντιτίθεται πάντοτε πρὸς τὴν ἐρημίαν
καὶ τὴν ἐρείπωσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκεῖ-ἐπάνω, τὴν ὁποίαν
διεδέχθη καὶ ὑπερευδοκίμησε. Ποία ἐκπληξίς θὰ ἦτο τὸ θέαμα
αὐτὸ διὰ τὸν Ζακύνθιον τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Πρεβεδούρων*,
ἂν ἦτο δυνατόν ν' ἀναστηθῇ ἀπὸ κανένα τάφον τοῦ Ἀγίου Ἰω-
άννου ἢ τῆς Ἀναλήψεως! ¹.

Ὁ εἰσπλέων διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ
λιμένα τῆς Ζακύνθου μένει ἐκθαμβὸς πρὸ τοῦ πληθούς καὶ τοῦ
ὕψους τῶν κωδωνοστασίων, ποὺ στολίζουν τὴν πόλιν αὐτήν, ἡ
ὁποία φαίνεται μεγάλη καὶ ὥραια. Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπερυψή-
λους τῆς πύργους ἠκρωτηρίασαν ἢ κι' ἐξηφάνισαν οἱ τελευταῖοι
σεισμοί, ἀλλὰ καὶ πάλιν μένουν τόσοι, ὅσοι εἰς καμμίαν ἄλλην
ἐλληνικὴν πόλιν.

Ἡ πρώτη αὐτὴ ἐντύπωσις ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀποβί-
δασιν. Ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἡ χώρα τῶν καμπαναριῶν καὶ τῶν ἐκ-
κλησιῶν. Εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκκλησιάκια, ποιητικὰ ξωκκλήσια, με-
ρικὰ ὅχι μεγαλύτερα ἀπὸ σπηλιὰν ἢ καλύδην. Εἰς τὰ χωρία ἐκ-
κλησιάι μεγάλαι, διπλαῖ καὶ τριπλαῖ, μὲ καμπαναριά ὅπως εἰς
τὴν χώραν. Παντοῦ «οἴκοι Θεοῦ»· παντοῦ ἀετώματα μὲ σταυ-
ροὺς, παντοῦ κόγχαι μὲ θυρίδας, ὀπισθεν τῶν ὁποίων λάμπει τὸ
φῶς τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας.

Καὶ τί ὥραῖοι, τί πλούσιοι, τί καλλιτεχνικοὶ οἱ περισσότεροι
ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοὺς ναοὺς! Εἰς ἀπλοῦν ῥυθμὸν βασιλι-
κῆς*, χωρὶς θόλους, χωρὶς στήλας, χωρὶς λαβυρίνθους καὶ παρεχ-

1. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον νεκροταφεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ νεκροὶ ἐθά-
πτοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

* Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ἀ' Γυμνασίου. Ἐκδ. δ'. 2

κλήσια, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀμυθήτους στολισμοὺς ξυλογλύπτων τέμπλων, ἐπιχρῶσων, μὲ παλαιάς εἰκόνας καλῆς καὶ πολλάκις ἐξόχου τέχνης, μὲ ὁλόκληρον θησαυρὸν μανουαλίων, κανδηλῶν, πολυελαίων ἀργυρῶν. Ὁ σημαντικώτερος εἶναι ὁ ναὸς τῆς Φανερωμένης, ἐπὶ τῆς πλατείας Δοξαρά, θαῦμα πλούτου καὶ φιλοκαλίας, ὁ κομψότερος, ὁ καλλιτεχνικώτερος ἴσως ἑλληνικὸς ναός.

Οἱ ναοὶ τῆς Ζακύνθου εἶναι οἰκοδομήματα αἰωνόβια. Ὁ νεώτερος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν πιστεύω ν' ἀριθμῇ ὀλιγώτερα ἀπὸ ἑκατὸν χρόνια. Ἰδρύματα ἐποχῆς τρανοῦ πλούτου καὶ μεγάλης εὐσεβείας, ὅταν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἀφιέρωναν τὰ «ὑπάρχοντά των» εἰς τὸν Θεόν, ὅπως σήμερον ἀφήνουν τὰς περιουσίας των εἰς τὸ ἔθνος.

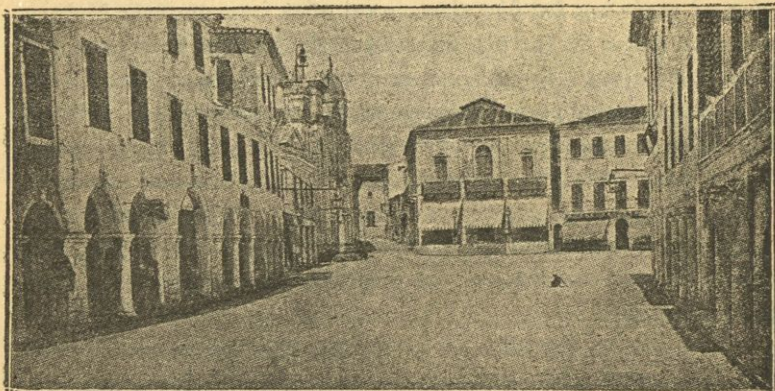
Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα δὲν εἶναι ἐκεῖ περισσότερον νέα. Τὰ σπίτια τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσκολίας κρύπτουν ὑπὸ χθесινὰ ἐπιχρίσματα τοὺς αἰῶνάς των. Ἄν δὲν ἦσαν οἱ μεγάλοι σεισμοί, ποὺ κατ' ἀνάγκην φέρουν κάποιαν ἀνακαίνισιν, ἡ πόλις θὰ ἦτο ἀκόμη ὅπως τὴν ἐποχὴν τῶν Βενετῶν. Καλόκτιστα παλατάκια, προσωρισμένα ν' ἀντέχουν καὶ νὰ καταλήγουν εἰς θαλερά, ἡρεμα, γλυκοθώρητα γεράματα, γειτονεύουν μὲ σπιτόπουλα, ποὺ εἰς ῥυθμὸν καὶ χρῶμα φαίνονται ὡς εὐπειθῆ παιδιὰ των. Τὴν ἁρμονίαν αὐτὴν τοῦ παλαιικοῦ, τοῦ ἀμαυροῦ, τοῦ «βενετικού», μόλις ἐδῶ κι' ἐκεῖ διακόπτει κανένα σπίτι καινούργιο, στιλπνόν, «ἄθηναϊκόν». Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σπίτια, σχετικῶς καινούργια, κτισμένα πρὸ πενήντα χρόνων. Καὶ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων, νεώτερον φαίνεται τὸ ωραιότερον: τὸ παλάτι τῶν Κομούτων, ποὺ ἐνθυμίζει τὴν Φανερωμένην. Ἐχουν καὶ τὰ δύο τὴν ἰδίαν σχεδὸν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰδίαν ἀγέραστην εὐμορφίαν· ἴσως διότι εἶχαν καὶ τὰ δύο τὸν ἴδιον καλλιτέχνην ἀρχιτέκτονα, τὸν Νικόλαον Κομούτον.

Ὁ χαρακτηριστικώτερος δρόμος τῆς Ζακύνθου δὲν εἶναι βέβαια ἡ Στράτα Μαρίνα (ὁδὸς Λομβάρδου σήμερον), ὁ παράλιος δρόμος, ὁ ἴσιος καὶ πλατύς, μὲ τὰ νέα σπίτια, μὲ τὰς ἀποδόθρας καὶ τὰ διπλὰ πεζοδρόμια, ὁ σκεπάζων τὴν ὀπισθεν γηραιὰν πόλιν ὡς μὲ μίαν προσωπίδα νεότητος, ἀλλὰ ἡ ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας, ὡς ἐδαπτίσθη τελευταίως ἡ φημισμένη Πλατεῖα Ροῦγα, ἡ παλιά.

Ἀρχίζει σχεδὸν ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν Πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, τὴν σημερινὴν Πλατεῖαν τοῦ Σολωμοῦ, μικρὰν καὶ πλα-

κόστρωτην, μὲ τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ εἰς μίαν ἄκρην, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν λατινικὴν Μητρόπολιν, καὶ προχωρεῖ διασχίζουσα τὴν πόλιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὡς ἡ κυριωτέρα τῆς ἄρτηρίᾳ.

Ἀκανόνιστη, ἄλλου πλατεῖᾳ καὶ ἄλλου στενῇ, ἄλλου ἴσια καὶ ἄλλου λοξή, μ' ἐλαφροὺς ἀνηφόρους καὶ κατηφόρους, τέμνεται κάθε τόσον ἀπὸ πολυάριθμα καὶ στενὰ καντούνια*, ποὺ ὁδηγοῦν ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὰς ἐπάνω συνοικίας.

Ἡ πλατεῖα τοῦ Ποιτοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Τὰ σπίτια τῆς ἔχουν «κολόνες», στοὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ Ζακυνθῖνοι ἤμποροῦν νὰ περνοῦν ὄλην τὴν Ῥοῦγαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὸς δρόμος καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ καλὰ μαγαζεῖα εἶναι συσσωρευμένα ἐδῶ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀθηναϊκὴ ὁδὸς Ἑρμοῦ* μόλις ὑπῆρχε σχεδιασμένη, ἡ Πλατεῖα Ῥοῦγα εἶχε νὰ ἐπιδεῖξῃ μαγαζεῖα μὲ τόσην κομψότητα βαλμένα καὶ πολυτέλειαν, ποὺ θὰ τὰ ἐζήλευε καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου* ἡ σημερινή.

Ἄλλ' ἡ ἀκμὴ τῆς ἐκείνης παρῆλθε. Καὶ ἡ Πλατεῖα Ῥοῦγα ἀπομένει μὲ τὴν μελαγχολικὴν τῆς ὄψιν τὴν υποκίτρινην, γεμάτη ἀναμνήσεις, ἐγκαρτέρησιν διὰ τὸν ἐκπесμὸν καὶ ποίησιν.

Τὴν ποίησιν αὐτὴν ποὺ ἀποπνέουν ὅλα τὰ παλαιὰ πράγματα, τὴν ἀπαντᾷ κανεὶς εἰς κάθε βῆμα. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι δρόμοι σύγχρονοι τῆς Πλατείας Ῥοῦγας, καὶ ἄλλαι γηραιαὶ συνοικίαι,

ἡσυχοὶ καὶ ἐρημικαί, ὅπου αἱ μεταβολαί, αἱ νεώτεραι βεβηλώσεις, εἶναι ὀλίγαι· καὶ ἄλλαι πλατεῖται μικραὶ-«πλατώματα», ὅπως τὰ λέγουν ἐκεῖ, -πλακόστρωτοι ὡς ἡ πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Μάρκου, καὶ περιοριζόμεναι ἀπὸ ἓνα παλάτι, ἀπὸ μίαν ἐκκλησίαν, ἀπὸ δύο-τρία σπῖτια, καὶ ἀπὸ πέντε-ἕξ χαμόσπιτα. Εἰς τὴν μέσσην των ὑπάρχει πότε ἓνα δένδρον πυκνόφυλλον, ποῦ ψάλλει στὸν ἄνεμον τραγούδια τοῦ παλίου καιροῦ· πότε μία κρήνη, ποῦ ἐκουράσθη νὰ χύνη τὸ νερόν της ἐπὶ δύο αἰῶνας· καὶ πότε ὁ κορμὸς ἑνὸς δένδρου ποῦ ἀπέθανε, ἢ τὰ ἐρείπια ἀπλῶς μιᾶς βρύσης ποῦ ἐστεῖρευσεν... Ἄλλ' αὕτη εἶναι ἡ Ζάκυνθος ἡ ἀληθινή, ἡ γνησία, ἡ ὁμοιάζουσα μὲ «μικρὰν μεσημβρινὴν ἰταλικὴν πόλιν», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ἑνὸς ἐπισήμου περιηγητοῦ, τοῦ ἀρχιδουκὸς Ροδόλφου τῆς Αὐστρίας.

Αἱ προσθήκαι, τὰ νέα κτίρια, οἱ νέοι δρόμοι καὶ αἱ νέαι πλατεῖαι, δὲν ἔχουν ἀκόμη τίποτε τὸ ἰδιαίτερον καὶ δὲν ὁμοιάζουν μὲ τίποτε. Εἶναι Ζάκυνθος καὶ δὲν εἶναι· κάτι τι ξένον καὶ νόθον, ποῦ δὲν ἐνεκλιματίσθη ἀκόμη καὶ ἴσως δὲν θὰ ἐγκλιματισθῇ παρὰ μὲτὰ ἓνα αἰῶνα.

Κάτι τέτοιο εἶναι καὶ τὸ ἡλεκτρικὸν φῶς, μὲ τὸ ὅποῖον ἐφώτισε τὴν πόλιν ἡ πρόνοια ἑνὸς ἀληθινῆς φιλοπόλιδος δημάρχου. ὦ! δὲν φαντάζεσθε πόσον ὀλίγον ταιριάζει εἰς τὰ μυστηριώδη καντούνια ἢ βάρβαρος ἀκτὶς! Τὰς ἀμαυράς, τὰς εὐγενεῖς ἐκείνας προσόψεις τῶν παλαιῶν σπιτιῶν, ποῦ μερικαὶ ἐπῆραν πλεον τὸ χάλκινον χρῶμα, μοῦ ἀρέσει νὰ τὰς ἀναπολῶ, ὅπως τὰς ἔδλεπα κατὰ τὰς παιδικὰς μου νύκτας, ὑπὸ τὸ ἐρυθρῶν φῶς τοῦ νυσταλέου φανοῦ μὲ τὸ λάδι... Καὶ ἀκόμη περισσότερον μοῦ ἀρέσει νὰ τὰς φαντάζωμαι ὑπὸ τὴν ἐξαρνικὴν ἀκτῖνα τοῦ κλεπτοφάνηρου, τὸ ὅποῖον περιέφεραν εἰς τὴν ζοφερὰν καὶ ποιητικὴν των νύκτα, τὴν ῥωμαντικὴν, μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό, οἱ Βενετοὶ Ζακυνθῖνοί μὲ τὶς περούκες καὶ τὰ κοντὰ πανταλόνια...

Ἄλλ' ὁ δρομίσκος ὅπου κατοικεῖ ὁ κ. Δήμαρχος ἐπωνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ «ὁδὸς Προόδου», καὶ ἡ πρόοδος δὲν σέβεται τίποτε, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὰ ποιητικὰ ἰνδάλματα. Ἡ Ζάκυνθος φθίνει, ἐκλείπει, καὶ... προοδεύει. Σιγὰ-σιγὰ, μὲ τὴν βραδύτητα τῆς ἀσφαλείας, τὸ ὥραϊον, τὸ γραφικόν, τὸ ποιητικόν, τὸ δύσχρηστον, ἀντικαθίσταται κι' ἐδῶ, ὅπως παντοῦ, ἀπὸ τὸ ἀττημον, τὸ ἀντιποιητικόν, τὸ πρακτικόν, τὸ ὠφέλιμον. Τὶς «λεντίκες» λόγου χάριν, τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα φορεῖα τῶν ἀρχοντισσῶν, ποῦ δὲν

ὕπάρχουν τώρα παρὰ ὡς ἀρχαιότητες εἰς τὰ οἰκογενειακὰ μουσεῖα μερικῶν εὐγενῶν, διεδέχθησαν αἱ πεζόταται ἄμαξαι αἱ συρόμεναι ἀπὸ κοινοὺς ἵππους, ὅπως θὰ διαδεχθοῦν καὶ αὐτὰς μίαν ἡμέραν— καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀκόμη—τὰ τερατώδη αὐτοκίνητα. Οὕτω καὶ εἰς τὰς πλατείας μὲ τοὺς παλαιοὺς ἀπερίττους στολισμούς, —μία βρῦση, ἓνα δένδρον, ἓνα ἄγαλμα τοῦ Μαίτλανδ*, μία προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ, — γίνονται τώρα ἀπόπειραι νεωτεριστικῶν πάρκων καὶ ἀλσουλίων. Ὁ «Ἄμμος» π. χ., ἡ περιλάλητος λαϊκὴ συνοικία, ἐστολίσθη καὶ αὐτὴ μὲ ἓνα κομματάκι προκυμᾶας καὶ τώρα ἐσχάτως μὲ μίαν ἀπόπειραν δάσου. Ὁ πρῶτος ἀφελὴς κυματοθραύτης, μὲ τοὺς ἀπεράντους ὀγκολίθους, τοὺς ὁποίους ἐπρασίνιζαν τὰ θαλάσσια χόρτα καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἤρχοντο νὰ καθίσουν ῥεμβώδεις γέροντες καὶ νέοι, ἐφράχθη τώρα μὲ μακρὰ τείχη καὶ κατέληξεν εἰς σωστὴν πλατεῖαν ἐπιθαλάσσιον, ἐπίσημον, ὅπου οἱ κουρασμένοι περιπατῆται ἔρχονται νὰ καθίσουν εἰς πάγκους τοῦ συρμοῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, ἡ τόσον μεγαλοπρεπὴς εἰς τὴν ἀπλότητά της, μὲ τὴν περίφημην ἐκείνην ζωγραφίαν τῆς παλαιᾶς λιτανείας τοῦ Ἀγίου Λειψάνου ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ γυναικωνίτου, θ' ἀντικατασταθῇ ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ ἓνα μέγαλον βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ ναόν, ποῦ θὰ στοιχίσῃ ἑκατομμύριον, ἀλλὰ ποῦ δὲν θὰ ταιριάξῃ καθόλου μὲ τὸ περιβάλλον, — πρὸ πάντων μὲ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο κωδωνοστάσιον, μικρογραφίαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, — καὶ ποῦ δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν ζωγραφίαν λιτανείας εἰς τὸ στηθαῖον τοῦ γυναικωνίτου του... Καὶ παραπλεύρως τῶν γηραιῶν καὶ ὥραιων παλατιῶν μὲ τὰ οἰκόσημα, τὰ ὅποια ἐνθυμίζουν ἐκεῖνα ποῦ καθρεπτίζονται εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀδρια, δὲν παύουν ν' ἀνεγείρονται νέα, πλούσια, φαντακτερὰ καὶ πρόστυχα. Εὐτυχῶς ποῦ εἶναι ὀλίγα. Διότι οἱ καλοὶ Ζάκυνθιοι δὲν ἔχουν οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὴν μανίαν νὰ χτίζουν. Αὐτὸ τὸ ἀποφεύγουν ὅσον ἡμποροῦν, ὅσον τοὺς τὸ ἐπιτρέπει τοῦλάχιστον ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀμελίικτος Πλούτων μὲ τοὺς αἰωνίους σεισμούς του.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον τῶντι διαδεδαίωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου μας, ἀπὸ ὅλας τὰς ἐλληνικὰς χώρας ἡ μᾶλλον εὐσειστος εἶναι ἡ Ζάκυνθος. Καὶ σχεδὸν ἐκ πρώτης ὄψεως ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἔχει ἐμπρὸς του μίαν πόλιν σεισμόπληκτον. Οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ βλέπῃς ἐρείπια ἢ ῥήγματα· διότι καὶ τὰ γερώτερα σπίτια παρουσιάζουν ἐδῶ κάτι τί, σχεδὸν ἀδιόρατον—μίαν

ἐλαφροτάτην ἑξαφνα, ἀνεπαίσθητον κλίσιν τοῦ γέισου τῆς στέγης, — ποὺ σὲ κάμνει νὰ νομίζῃς ὅτι πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὰ ἥρεμα αὐτὰ σπίτια ἔπαυσαν τὸν τρελλὸν τῶν χορὸν.

Ἄλλὰ ποῖος σεισμός, ποῖα συμφορά, ποῖα καταστροφὴ θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ θίξῃ τὴν παροιμιώδη φαιδρότητα τοῦ Ζακυνθινοῦ; Πλούσιος ἢ ἀπένταρος, εὐτυχὴς ἢ κακομοίρης, μὲ βροχερὸν Αὐγουστον ἢ μὲ Μάην ἄδροχον, ὁ Ζακυνθινὸς εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, — γελαστός, εὐθυμος, εἴρων, εὐφυσολόγος, ἀμέριμνος, γνωρίζων ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ πολὺ ἢ τὸ ὀλίγον ποὺ τοῦ παρέχει ἡ ζωὴ.

Ἴσως νὰ εἶναι αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ δεῖγμα τοῦ μακροχρόνιου πολιτισμοῦ του· ἴσως καὶ νὰ μὴν ἔχῃ σχέσιν.

Ἄλλ' ὅτι ἡ Ζάκυνθος εἶναι τόπος πολιτισμένος, δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἀμφισβητῇ κανεὶς. Μίαν φορὰν ἠρώτησαν ἓνα ξένον, παρὲπίδημον ἐκεῖ, πῶς τοῦ φαίνεται ἡ πόλις. Ὁ ξένος ὑπενθύμισε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος ἐναυάγησε κάποτε εἰς ἄγνωστον γῆν, καὶ εἶδε γεωμετρικὰ σχήματα χαραγμένα εἰς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου ἀκρογιαλιάς. «Καλοὶ ἄνθρωποι θὰ κατοικοῦν ἐδῶ», ἐσυλλογίσθη ὁ ναυαγὸς ἀναθαρρήσας. Καὶ ὁ ξένος προσέθεσε: «ἔτσι κι' ἐγώ, ὅταν ἔφθασα στὴ Ζάκυνθον καὶ μοῦ εἶπαν πῶς ἔχει Ἀρχεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἐσυλλογίσθηκα: καλὰ θὰ εἶμαι ἐδῶ».

Ἡ Ζάκυνθος ἔχει τῶντι πολῦτιμον Ἀρχεῖον μὲ ἐγγραφα πεντακοσίων ἐτῶν· Δημοσίαν Βιβλιοθήκην μὲ τριάντα χιλιάδας τόμους· Λέσχας μὲ πολυτελεῖς αἰθούσας χοροῦ καὶ πλούσια ἀναγνωστήρια· Δημοτικὸν Θέατρον, εὐρύχωρον καὶ κομψόν, ὅπου, πρὶν ἐκπέσῃ ὁ τόπος οἰκονομικῶς, ἐδόθησαν αἱ τελειότεραι ἐν Ἑλλάδι παραστάσεις ἰταλικοῦ μελοδράματος· φιλανθρωπικὰ κατὰστήματα—Γηροκομεῖον, Νοσοκομεῖα, κλπ.—ἐν πρότυπον Ἐνεχυροδανειστήριον, τὸν «Μόντε», ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἰδρύματα, τὰ χαρακτηρίζοντα μίαν κοινωνίαν προηγμένην, λειτουργοῦντα δὲ ἀκόμῃ, καὶ τώρα μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν κειμηλίων, τὰ ὅποια ἡ Ζάκυνθος ἐπιδεικνύει μὲ ὑπερφηάνειαν, εἶναι μερικὰ ποὺ ἀναδίδουν αἰγλην δόξης ἀληθινῆς.

Εἶναι τὸ σπῖτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Σολωμός. Εἶναι ἀκόμῃ τὸ σπῖτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Φώσκολος*. Μίαν ἡμέραν, κατὰ

τὴν εὐτυχὴ ἐκφρασιν ἑνὸς Ζακυνθινοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸ ταπεινὸν αὐτὸ σπιτάκι, ἡ Ἑλλάς ἄλλαξε φιλὶ μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἰταλίας. Καὶ ὁ Δῆμος—πολιτισμένος Δῆμος—, ἡγόρασε τὸ σπιτάκι, ἐνετείχισεν ἀπ' ἐξω μίαν ἀναμνηστικὴν πλάκα καὶ ἐγκαθίδρυσε μέσα μικρὰν «Φωσκολιανὴν» Βιβλιοθήκην. Εὐγνώμων, βλέπετε, ἡ πόλις πρὸς τὰ τέκνα ποῦ τὴν ἐδόξασαν.

Τὸ κέντρον τῆς μεγαλυτέρας τῆς πλατείας κατέχει ὁ ἀνδριὰς τοῦ φάλτου τῆς Ἐλευθερίας καὶ παρακάτω ὑψώνεται μία στήλη ἐνεπιγραφος μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Ζακυνθίων ποῦ ἐσκοτώθησαν εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον.

Δὲν εἶναι μόνον ποιητῶν γεννήτρια, ἀλλὰ καὶ ἡρώων καὶ πατριωτῶν ἐνθέρμων ἡ ὥραία καὶ εὐφορος γῆ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἡ ἀγγλοκρατούμενη Ζάκυνθος, ἡ «ἐλληνικωτάτη», εἶχε γίνει ἡ ἐστία τῶν Φιλικῶν καὶ τὸ ὀρμητήριον τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὑπάρχει ἀκόμη ὁ κρυφὸς ναῦσκος, ὅπου ὠρκίζοντο οἱ μύσται τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ τόπου.

Ἡ Ζάκυνθος φημίζεται διὰ τὰς ὀνειρώδεις ἐξοχὰς τῆς, τὰ ἄνθη τῆς—«Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς» μόνη αὐτῇ,—τοὺς ποιητάς τῆς, τὶς καντάδες τῆς, τὰ πῆλινα κανάτια τῆς, τὰ σαπούνια τῆς, τὰ μαντολάτα* τῆς, τὴν πούδρα τῆς, καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς.

Ἡ ζωὴ, εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν αὐτὴν πόλιν, εἶναι ἀκόμη εὐχάριστη. Μία μικρὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴν βάρκαν ὡς τὸ Κρὺο Νερό—τὸ Ζακυνθινὸν αὐτὸ Φάληρον*—εἶναι ἱκανὴ ν' ἀφήσῃ ἀνεξαλείπτους ἐντυπώσεις· ἀλλὰ μία μεγάλῃ ἐκδρομῇ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς θαυμασίας, τὰς βαθυπρασίνους ἐκείνας ἐξοχὰς, τὰς γεμάτας μυστήριον, εἶναι κάτι ποῦ ὁ ξένος δὲν λησμονεῖ ποτέ.

Μίαν φορὰν ἦσαν ἀξιοθέατα καὶ τὰ Ζακυνθινὰ Καρναβάλια, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βενετικῶν, μοναδικὰ καὶ φημισμένα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Καὶ τὰ λαϊκὰ πανηγύρια εἰς τὰ ξωκκλήσια, ἐπίσης χαρακτηριστικά.

Πολλὰ ἔχουν γραφῇ περὶ Ζακύνθου. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι δὲν ἀποκάμνουν νὰ τὴν μελετοῦν, νὰ τὴν περιγράβουν, νὰ τὴν ἐξυμνοῦν. Ὑπάρχουν θησαυρισμένοι εἰς τὰς βιβλιοθήκας ὁλόκληροι σειραὶ σχετικαὶ μὲ τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ τὸ τελειότερον, τὸ πληρέστερον σύγγραμμα εἶναι ἡ Ζάκυνθος τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλδατώρ. Δύο τόμοι μεγάλοι, ὀγκώδεις, πολυτελέστατοι, εἰκονογραφη-

μένοι πυκνῶς, μελετώντες λεπτομερέστατα τὴν νήσον ὑφ' ἑλας
τάς ἐπόψεις.

1906.

Β' ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Τὸ ἔργον τῆς καρδίας.

Παύλου Νιρβάνα.

Δὲν ὑπάρχει θαυμαστότερον ὄργανον εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν καρδίαν, θαυμαστότερον διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του πρὸς τὴν ζωὴν. Οἱ ποιηταί, ποὺ τὸ ὕμνησαν, δὲν μᾶς εἶπαν ποτὲ οὔτε τὸ ἐν χιλιοστὸν τῆς δόξης του. Καὶ οἱ φυσιολόγοι, ποὺ θὰ ἤμποροῦσαν νὰ μᾶς εἰποῦν περισσότερα, εἶναι συνήθως τόσον ὀλίγον ποιηταί. Καὶ ὅμως ὁ ὕμνος τῆς καρδίας ἀνῆκει περισσότερον εἰς αὐτοὺς, ποὺ γνωρίζουν ἑλα τὰ μυστικά της, ὅπως ὁ διθύραμβός της ἀνῆκει εἰς τοὺς παθολόγους, ποὺ παρακολουθοῦν τοὺς ἀγῶνάς της, εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀντικρύζουν τοὺς ἥρωισμούς της, ἥρωισμούς ἀφαντάστους κάποτε, εἰς αὐτοὺς ποὺ χειροκροτοῦν τοὺς θριάμβους της, θριάμβους καταπληκτικούς πάντοτε.

Κέντρον τῆς ζωῆς τὴν ὠνόμασαν. Ἀλλὰ κέντρον μόνον; Εἶναι ὁ ἀκοίμητος τροφοδότης της. Αὐτὴ ἐξαποστέλλει ἀενάως πρὸς τὰ ἐσχατιὰς τοῦ ἀνθρωπίνου κράτους τὸ ζωογόνον ἐρυθρὸν νᾶμα, τὸ ὅποτον τρέφει, ἀνακαινίζει, συγκρατεῖ τὴν ζωὴν. Διότι αὐτὴ φροντίζει νὰ παραλάβῃ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀκατάλληλον αἷμα τῶν φλεβῶν καὶ νὰ τὸ διαβιδάσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας, οἱ ὅποιοι θὰ τὸ δξυγονώσουν καὶ θὰ τὸ μεταβάλουν εἰς πορφυρᾶν ἀμδρσίαν. Αὐτὴ πάλιν μεριμνᾷ νὰ τὸ παραλάβῃ ἀπὸ τοὺς πνεύμονας καὶ νὰ τὸ ἐξακοντίσῃ πρὸς τὰ πέρατα τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς τὸ τελευταῖον κύτταρον, τὸ ὅποτον θ' ἀπέθνησκεν ἄνευ αὐτοῦ. Αὐτὴ εἶναι ὁ σοφὸς ὕδραυλικὸς καὶ ὁ μέγας τροφοδότης.

Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἐγκεφάλου! Ἀλλὰ τί θὰ ἐγένετο τὸ ὑπερευγενικὸν αὐτὸ ὄργανον, χωρὶς τὴν καρδίαν; Μίαν στιγμὴν νὰ τοῦ λείψῃ τὸ νᾶμα τοῦ αἵματος ποὺ τοῦ στέλλει ἐκεῖνη, μίαν στιγμὴν νὰ κοιμηθῇ ἡ πιστὴ τροφοδότις του καὶ χαῖρε σκέψις, χαῖρε φαντασία, χαῖρε ψυχὴ, χαῖρε δλό-

κληρον τὸ θαῦμα τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ κατάκειται λιπῶντος, ὅμοιος μὲ νεκρὸν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ὁποῦ ἐλκεῖ μίαν στιγμὴν τὸ αἷμα τῆς καρδίας. Μία στιγμὴ ἀκόμη χωρὶς τὰς ὑπηρεσίας τῆς καὶ εἶναι νεκρός, μὲ ὅλην τὴν δόξαν τοῦ ἐγκεφάλου του.

Ἡμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε λοιπὸν εὐθύνην μεγαλυτέραν ἀπέναντι τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ, τὸ ὅποιον οἱ ποιηταὶ ἐφαντάσθησαν προσωρισμένον μόνον νὰ ὑπηρετῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἀγάπης; Ἡμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ βαρύτερα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς πτωχῆς αὐτῆς καρδίας; Ἀλλὰ εἶδατε ποτὲ καὶ εὐορκοτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν; Ὅλα τὰ ἄλλα ὄργανα ἔχουν τὰς στιγμὰς τῆς σχετικῆς ἀναπαύσεώς των, τὸν ὕπνον των ἢ τὸν λήθαργόν των. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστοκράτης ἐγκέφαλος φθάνουν στιγμὰς ποῦ μᾶς ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς τὰς ὑπηρεσίας του. Ἐχει ἀνάγκην νὰ ξεκουρασθῇ. Ἡ καρδιά δὲν γνωρίζει στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ἐργάζεται νυχθημερόν, ἐργάζεται χωρὶς διάλειμμα, ἀγρυπνεῖ μόνη αὐτὴ μὲ στοργὴν μητέρας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ὄλων τῶν ἄλλων ὀργάνων. Καὶ εἶναι καταπληκτικὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς ἀντικρύζων ἕνα αἰωνόδιον, ὅτι τὸν αἰῶνά του αὐτὸν τὸν ἐμέτρησε δευτερόλεπτον πρὸς δευτερόλεπτον μίαν πτωχὴν καρδιά.

Καὶ ὅμως πόσον ἐσυκοφαντήθη καὶ πόσον παρεγνώρισθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! Τὴν φανταζόμεθα ἕνα ὄργανον ἀσθενὲς καὶ εὐθραυστον, ὡς κρύσταλλον. Εἶναι γίγας ἀντοχῆς! Πληγωμένη κάποτε, σακατεμένη, συντετριμμένη, δηλητηριασμένη, ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ τὸ καθήκον τῆς, ὅπως ὁ πληγωμένος ἥρως, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ἀντοχῆς τῆς. Παραπατεῖ ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν, ἔχει διαλείψεις καὶ ὅμως, ἐνῶ τὴν φαντάζεται κανεὶς ἐτοιμαζομένην νὰ υποκύψῃ, ἔξαφνα ἀναλαμβάνει πάλιν σταθερὸν τὸ βῆμά τῆς καὶ προχωρεῖ. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί συμβαίνει εἰς ὠρισμένας καρδιακὰς παθήσεις, νὰ ἔχῃ κάποιαν ἰδέαν τοῦ μηχανισμοῦ μὲ τὸν ὅποιον ἡ καρδιά ὑπερνικᾷ τὰ ἐμπόδια, ποῦ τῆς προβάλλουν αἱ ἀνεπάρκειαι ἢ αἱ στενώσεις τῶν βαλβίδων τῆς, ὑπερτροφουσα ἡ ἰδίᾳ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ποθητὴν ἀντιρρόπην, πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀμυδρὰν ἰδέαν ὄλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ ἐπαξίως τὴν μεγάλην αὐτὴν παρε-

ξηγημένην καὶ τὰ ἀπίστευτα κάποτε, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰατροὺς ἀκόμῃ, θαύματά της.

Μία ἐποποιία ὁλόκληρος εἶναι οἱ ἀγῶνες τῆς καρδίας εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς, ἀγῶνες ὧν τῶν εἰδῶν καὶ ὧν τῶν μορφῶν.
1920.

Γ'. ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

N. Γ. Πολίτου.

Ὅτε ἀπεκαθάρθη τὸ Ἑραῖον ἐκ τῆς ἐπιχώσεως, ἣν ἐποίησεν οὐχὶ ὄγκος γῆς ἐκ τοῦ Κρηνίου* ὅρους ἀποσπασθεὶς, ὡς κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν καταρρυσθέντων πλινθίνων τοίχων τὰ χρώματα, εὐρέθη τὸ βάθρον τιμαλφοῦς ἀναθήματος, τοῦ ἐκ παλίου λίθου πραξιτελείου Ἑρμοῦ, ὅστις εὐρέθη πρηνὴς κατακειμένος πρὸ τοῦ βάθρου ὁπότεν κατέπεσεν, ἀποκεκρουμένην μὲν ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω, σχεδὸν δὲ παντελῶς ἀλύμαντα διατηρῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα.

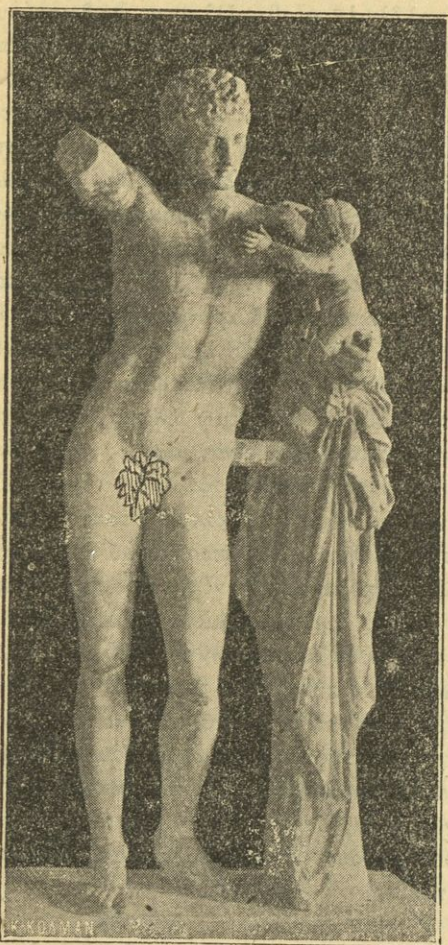
Ὅτε ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν ὁ Παυσανίας*, εἶδεν ἱστάμενον ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ τοῦ ἄγαλμα τοῦτο, ἀλλὰ ξηρῶς ἀναφέρει αὐτό, ἐν βραχυλογίᾳ, ἥτις ἀνοικειος ἀντικρυς καὶ παράδοξος φαίνεται νῦν εἰς ἡμᾶς, μὴ ἐκτεθαμδημένους ὡς ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἄλλης πληθύος τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακειμένων ἀριστουργημάτων. «Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα ἀνέθεσαν εἰς τὸ Ἑραῖον, Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δὲ ἐστὶ Πραξιτέλους». Δὲν ἐκδηλοῦται ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν οὔτε ὁ θαυμασμός, ὁ ὑπερφαινόμενος ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ χρυσελεφαντίνου Διδὸς τοῦ Φειδίου, οὔτε ὁ τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος σεβασμός, ὁ παρορμήσας τὸν περιηγητὴν εἰς λεπτομερῆ ἐξηγήσιν τῶν ἐν τῇ λάρνακι τῶν Κυφελιδῶν* προστύπων* ζωδίων. Οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἀνετέθη τὸ ἄγαλμα, διδασκόμεθ' ἀκριβές. Ἄλλ' ἄρκει ἡμῖν ὅτι μανθάνομεν τὸ σπουδαιότατον τοῦτο, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἔργον πρωτότυπον ἐπιφανεστάτου τεχνίτου τῆς ἀρχαιότητος, τὸ πρῶτον, ἂν μὴ τὸ μόνον, εὐρεθὲν ἔργον αὐτοῦ, τὸ πρῶτον καὶ τὸ κάλλιστον πάντων τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντων πρωτοτύπων ἔργων ἄλλων διασῆμων ἀρχαίων τεχνιτῶν.

Τὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ἐποιήθη, δυνάμεθα μετὰ τινος πιθανό-

τητος νά ὀρίσωμεν. Ὁ πατῆρς θεὸς τῶν Ἀρκάδων Ἑρμῆς φέρει τὸν ἐν Ἡλιδι μέγιστον τιμώμενον Διόνυσον, ἰδρύθη δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ ἄγαλμα ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ δὲν ἐκομίσθη ἄλλοθεν, ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ νῶτα αὐτοῦ, ἅτινα ἀφελήσαν ἀνεπίξεστα, ὡς σχεδὸν ἀποκρυπτόμενα ὑπὸ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ. Εὐλογον λοιπὸν εἶναι νά υποθέσωμεν, ὅτι ἀνετέθη εἰς μνήμην κοινοῦ τινος ἀγῶνος τῶν Ἡλείων καὶ Ἀρκάδων. Τοιαύτη δὲ κοινὴ σύμπραξις ἀναφέρεται ἐν ἔτει 343 π. Χ., ὅτε οἱ Ἡλείοι, συμμαχοῦντων τῶν Ἀρκάδων, κατετρόπωσαν τοὺς ἐπελθόντας εἰς Ἡλιν δημοκρατικοὺς φυγάδας, ζωγρήσαντες καὶ τετρακισχιλίους τῶν συμμαχοῦντων αὐτοῖς μισθοφόρων. Τῆς λαμπρᾶς δὲ ταύτης νίκης καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀρκάδας συμμαχίας, ἥτις μακρὰ καὶ διαρκὴς προεμνηνύετο διὰ τὴν προσχώρησιν ἀμφοτέρων εἰς τὸν βασιλεῆα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, μνημεῖον ἦτο ἴσως τὸ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἀνάθημα, ὅπερ κατὰ ταῦτα ὁ Πραξιτέλης ἐποίησεν ἐν ὀρίμῳ ἡλικίᾳ, ὀνομαστὸς ἤδη ὢν καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ἔργον μεγάλου τεχνίτου τεμόντος ἰδίας ὁδοῦ ἐν τῇ τέχνῃ, οὐχὶ δ' ὡς πολλοὶ ἰσχυρίζονται νεανίου, μὴ κατορθώσαντος ἀκόμη ν' ἀποσεῖσῃ τὸν ζυγὸν τῆς μιμήσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ν' ἀποδείξῃ καταφανῶς τὴν ἰδίαν εὐφυΐαν καὶ δεινότητα. Ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ τοὺς διακρίνοντας τὰ δημιουργήματα τοῦ Πραξιτέλους χαρακτῆρας, οὓς ἐγινώσκομεν ἐκ μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν καὶ ἐκ σφισσομένων ἀπεικασμάτων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ βλέποντες τὸν Ἑρμῆν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, τοῦ «καταμεῖξαντος ἄκρως τοῖς λιθίνοις ἔργοις τὰ τῆς ψυχῆς πάθη», τοῦ δεξιωτάτου τῶν μαρμαρογλύφων, τοῦ προσδόντος εἰς τὰ πλάσματα τῶν χειρῶν τοῦ ἀπαράμιλλον χάριν καὶ δυνηθέντος νά δημιουργήσῃ τύπους τελειοτάτους τοῦ ἰδεώδους καλοῦ χωρὶς κατ' ἐλάχιστον ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀληθείας.

Ὁ θεὸς ἀπεικονίζεται εἰς φυσικὸν μέγεθος, ὡς ἀνθηρὸς ἔφηδος κάλλιστος τὸ εἶδος, πλήρης ζωῆς καὶ δυνάμεως, γυμνὸς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ὑποδεδεμένου σανδάλῳ. Τὸ βάρος ὅμως τοῦ σώματος δὲν πίπτει ὅλον ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδός, κατὰ τὸν πολυκλείτειον* τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐφ' οὗ ἐπερείδει τὴν ἀριστερὰν ὁ θεός, ἀποθεὶς ἐπ' αὐτοῦ τὴν χλαμύδα, γραφικωτάτας σχηματίζουσιν πτυχᾶς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κα-

λύπτουσιν τὸ στήριγμα. Οὕτως ἡ στάσις τοῦ Ἑρμοῦ παρίσταται ἄνετος, ἡρεμος καὶ ἀβίαστος, ὡς προσήκει εἰς τοὺς ἀπόνως

καὶ ἀφροντίστως, εἰς τοὺς «ρεῖτα*ζῶντας» θεοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐπικάμπτων δὲ τὸ γόνυ εἶχεν ἐλεύθερον διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων ψάοντα τὸ ἔδαφος τὸν ἀριστερὸν πόδα. Τούτων δ' ἕνεκα καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος, μάλιστα τῆς ὀσφύος καὶ τῶν μηρῶν, σχηματίζεται ἀβρότατον καὶ χαριέστατον. Ὅπως δὲ μὴ τοῦ τοιοῦτου περιγράμματος μειώσῃ τὸ κάλλος, δὲν ἐδίστασεν ὁ τεχνίτης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγκαίας στερεότητος νὰ συνδέσῃ τὴν ὀσφύν μετὰ τοῦ δένδρου δι' ὑπερείσματος μὴ δικαιολογουμένου ὑπὸ τῆς παραστάσεως, δι' ἀπλοῦ δηλαδὴ παραλληλεπιπέδου. Ἡ δύνατο μὲν εὐχερῶς νὰ

δώσῃ εἰς τὸ ὑπέρεισμα τοῦτο σχῆμα κλάδου τοῦ δένδρου, προσαρμόζων αὐτὸ πρὸς τὴν παράστασιν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὅτι καὶ με τοιοῦτο σχῆμα δὲν θὰ ἔπαυε παρέχον αἰσθησιν βεδιασμένου παραπληρώματος. Ὅθεν προέκρινε τῆς μηχανικῆς δυσχερείας καθαρῶς μηχανικὸν ἐπικούρημα, βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ ἔφεγεν αὐτὸν

διότι οὕτως ἔσωσεν ὅλην τοῦ περιγράμματος τὴν χάριν, ὥς οὐδεὶς ἔψεξε τὸν Φειδίαν, ἀναγκασθέντα νὰ στηρίξη εἰς κίονα τὴν προ-
τεταμένην δεξιάν τῆς χρυσελεφαντίνης Παρθένου.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Ἑρμοῦ κάθηται ὁ μικρὸς Διόνυσος, ὃν ὁ «παιδοκόρος»* ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐπικαλούμενος θεὸς ὑποτίθεται φέρων πρὸς τὰς τροφὰς Νύμφας. Τὸ θεῖον βρέφος, περιδεδλημένα τὰ κάτω τοῦ σώματος ἔχον δι' ἱματίου, στηρίζει τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν δὲ λείπουσαν ἀριστερὰν φαίνεται ὅτι προέτεινε, ζητοῦν τι μετὰ πολλῆς ἐπιθυμίας· τοῦτο δ' ἐκφράζει τὸ αἶσθημα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν φορὰ τοῦ σώματός του. Καὶ εἰκάζουσι μὲν πολλοί, ὅτι διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὁ Ἑρμῆς ἐμετεώριζε βότρυν, καὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ καρπὸν ἐζήτει νὰ λάβῃ ὁ Διόνυσος, καταλληλότερον ἄλλως ὄντα ὡς γινώρισμα πρὸς δῆλωσιν αὐτοῦ, ἐλλείποντος ἄλλου συμβόλου πρὸς ἀναγνώρισιν. Ἄλλοι δ' ὅμως παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς δὲν ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὸν παῖδα, καὶ κλίνει μὲν πῶς πρὸς τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλὴν κύπτει μικρὸν πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ ἀπλανὲς αὐτοῦ βλέμμα καὶ ἡ στάσις καθόλου ἀμφοτέρων δεικνύουσιν, ὅτι δὲν ἔχουσιν πού προσηλωμένην τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν μᾶλλον ἐντείνουσιν, ἀκούοντες ἤχόν τινα. Καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἐκροτάλιζε κρόταλα*, ἧ ἔσειε βαλάντιον ἔχον νομίσματα, θέλων διὰ τοῦ κρότου τὸν Διόνυσον, ἄλλοι δὲ πάλιν ὅτι κρατῶν ρυτὸν* ἐπλήρου οἴνου τὸν κἀνθαρον, τὸ ἀγγεῖον, ὃπερ εἶχεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ παῖς. Ὅπως ἂν ᾗ, εὐάρεστος λίαν εἶναι ἡ ἀντίθεσις τῆς ἡρεμίας τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ταρασσομένου σώματος τοῦ Διονύσου.

Ἡ ἡρεμία δ' αὕτη τοῦ θεοῦ ἀποτυπῶνται θαυμασίως ἐν τῇ κεφαλῇ μάλιστα αὐτοῦ, ἐκφραζούσῃ ἅμα καὶ ἄρρητόν τινα εὐμένειαν καὶ ἀγαθότητα. Παρέχει δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος ἀπαράμιλλον τύπον νεανικοῦ κάλλους. Πρόσωπον ὠρειδὲς, μικρὸν πρὸς τὰ κάτω ἀποστενούμενον, ὀφθαλμοὶ γοργοὶ καὶ ἐπέραστοι ἀπογεισούμενοι ὑπὸ ὀφρύων, αἵτινες ἡρέμα καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄκρα, ὥς εὐθυτενῆς, χεῖλη ἐπίμεστα, μέτωπον, οὗ τὸ σαρκῶδες δέρμα δις κολπούμενον σχηματίζει κατὰ τὸ μέσον στολίδά*. Περιστεφεὶ δὲ τὸ κρανίον κόμη βραχεῖα καὶ οὐλῃ, ἣν ὁ τεχνίτης ἀφήκεν ἐπίτηδες τραχεῖαν, ἐξαίρων οὕτω τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λείαν καὶ ἀπαλὴν σάρκα.

Ἡ ἐξεργασία δὲ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος καταδεικνύει ὅτι εὐλόγως ἐξεθείαζον οἱ ἄρχατοι τὸν Πραξιτέλη ὡς ἀριστοτέ-

χνην ἐν τῇ μαρμαρογλυφίᾳ. Ἡ εὐανθῆς σὰρξ καταφαίνεται, ὡς προσφυῶς ἐρρήθη, ὅτι εἶναι θεοῦ δι' ἄμβροσίας καὶ νέκταρος τραπεύοντος, οὐδέποτε δ' αἰσθανθέντος ἀλγῆδός. Ἡ λεῖα καὶ στίλβουσα ἐπίδερμις δὲν ἀποκρύπτει τὸ σφριγὸς τοῦ ἀκμαίου σώματος, προσλαμβάνει δ' ὁ λίθος ἐπίφασιν ζωῆς καὶ αἰσθήσεως. Ἡ δ' ἐσθῆς

εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἄκρας καὶ ἀληθείας ἐν ταύτῃ ἐξειργασμένη, οὕτως ὥστε καὶ σαφῶς διακρίνεται ἡ ἀδρομερὴς χλαμὺς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ λεπτοῦφοῦς χιτῶνος τοῦ Διονύσου. Ἐδοθήθει δὲ τῆς παραστάσεως τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁ χρωματισμὸς τοῦ ἀγάλματος. Διότι χρωματισμένα δὲν ἦσαν μόνον τὰ μετάλλινα προσαρτήματα, οἷον οἱ ἱμάντες τῶν σανδάλων καὶ τὸ κηρύκειον*, ὅπερ ἔφερεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσθὴς καὶ ἡ κόμη καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τινων σφωζομένων ἰχνῶν τοῦ χρωματισμοῦ. Γνωστὸν δ' εἶναι ἐκ μαρτυριῶν συγγραφέων ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἐχρωμάτιζε τὰ ἔργα του, καὶ κάλλιστα αὐτῶν ἔκρινεν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια συνειργάσθη καὶ ὁ ζωγράφος Νικίας.

1896.

Αἱ στήλαι τοῦ Δεξιλέω καὶ τῆς Ἥγησοῦς.

Χρίστου Τσουντα.

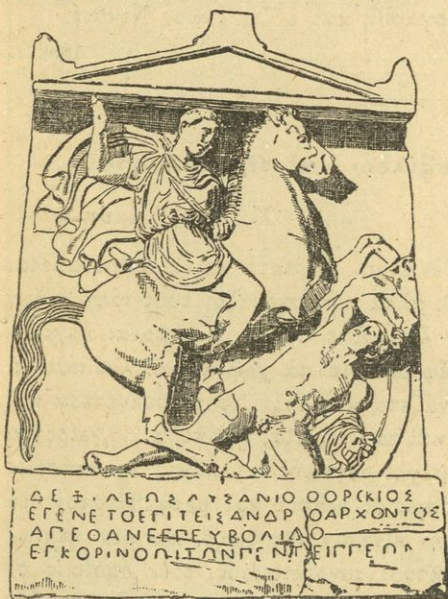
Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον χωριστὰ κοινὰ νεκροταφεῖα, ὅπως συνηθίζονται σήμερον, ἀλλὰ κατεσκεύαζον τοὺς τάφους τῶν ἔξω τῶν πόλεων παρὰ τὰς δημοσίας ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὰς πύλας αὐτῶν καὶ ἔφερον εἰς τὰ χωρία ἢ ἄλλας πόλεις· ὅσον δὲ περισσότερον ἐσυχνάζετο μία ὁδός, τόσον πυκνότερα καὶ τόσον πολυτελέστερα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα, τὰ ὅποια ἀνηγείροντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς, μέχρι μεγάλης πολλάκις ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιουτοτρόπως οἱ νεκροὶ καὶ μετὰ θάνατον δὲν ἀπεκλείοντο τελείως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς ἰδίους περιφράκτους συνοικισμούς, τοὺς ὁποίους οἱ ζῶντες μόνον κατ' ἀραιὰ διαλείμματα ἐπισκέπτονται. Διότι τότε καὶ ὅταν ἐξήρχοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς πόλεως χάριν ἐργασίας ἢ περιπάτου καὶ ὅταν ἐπέστρεφον εἰς αὐτήν, διέδαινον μεταξὺ τῶν τάφων καὶ ἐχαιρέτιζον τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωρίμους, τῶν ὁποίων ἄλλοτε μόνον τὰ ὀνόματα, ἄλλοτε δὲ καὶ αἱ μορφαὶ ὁλόκληροὶ ἦσαν ἐσκαλισμέναι ἐπὶ στηλῶν, ἥτοι λιθίνων πλακῶν ἐστημένων ἐπὶ τῶν τάφων.

Μία τοιαύτη ὁδὸς μὲ τάφους εἰς τὰ πλάγια ἀπεκαλύφθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὅχι μακρὰν τῆς

κυριωτέρας πύλης αὐτῆς, ἥτις ὠνομάζετο *Δίπυλον*· κατὰ καλὴν δὲ τύχην πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων διέσωσαν σχετικῶς καλῶς τὴν παλαιὰν ἐξωτερικὴν μορφήν των, καθὼς καὶ τὰς ἐπικειμένας στήλας, ὥστε δίδουν σαφῆ ἰδέαν περὶ τῶν ἐλληνικῶν νεκροταφείων καθόλου.

Ἐκ τῶν στηλῶν προσελκύουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου δύο μάλιστα, ἡ τοῦ Δεξίλεω καὶ ἡ τῆς Ἑγησοῦς, καὶ αὐταὶ εἶναι ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας.

Τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων καὶ εὐπορωτέρων νέων τῆς πόλεως, διότι καὶ εἰς ἀσκήσεις ἐπι-

πόνους ὑπεβάλλοντο οἱ ἱππεῖς καὶ δαπάνας πολλὰς ἔπρεπε νὰ καταβάλ-
λουν ἐξ ἰδίων. Ἦτο ἄρα τὸ ἱππικὸν ἐπὶ λεκτον σῶ-
μα, τὸ λαμπρότερον καὶ ἀριστοκρατικώτερον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνήκεν ὁ Δεξί-
λεως, ὅστις τῷ 394 π.Χ., εἰκοσαετῆς μόλις, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Κόρινθον. Ἡ στήλη τοῦ ἐ-
στήθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῆς οἰκο-
γενείας του, ὁ ἴδιος ὅμως ἐτάφη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ὀλίγον ἀνατολικώτε-

ρον καίμενον προάστειον τοῦ Ἐξω Κεραμικοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσιν πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον τιμῆς χάριν δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκοντας· ἐκεῖ ὑπῆρχε κοινὸν μνημεῖον τοῦ Δεξί-
λεω καὶ δέκα ἄλλων συντρόφων του ὡς καὶ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν εἰς τὴν Κόρινθον.

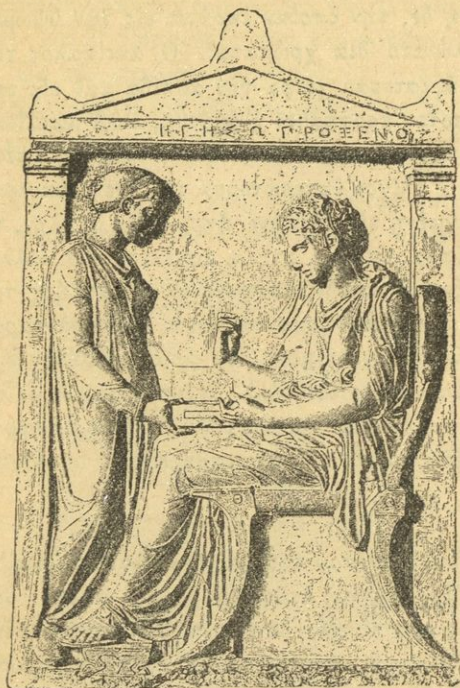
Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Δεξίλεω εἰκονίζει τὸν νεαρὸν ἱππέα ἐπε-
λαύνοντα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ἓνα ὀπλίτην, τὸν ὅποτον ἐτοιμάζεται νὰ διατρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην. Τὴν σφοδρό-

τητα τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ φανερώνει σαφῶς ἡ χλαμύς, τὴν ὁποίαν φορεῖ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, καὶ ἥτις ἀνεμίζεται πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς ὥραίας πτυχάς, ἡ λόγχη δέ, τὴν ὁποίαν ἐκράτει εἰς τὴν ὑψωμένην δεξιὰν χεῖρα, ἐδηλώνετο διὰ χρώματος. Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δεξίλεω ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὴν ἀσπίδα καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ ξίφος, μὲ τὸ ὅποτον προσπαθεῖ ν' ἀμυνθῇ, ἀλλὰ ματαίως· ὁ θάνατός του εἶναι ἀναπόφευκτος. Ὅτι καὶ ὁ νικητὴς ἔπεσε κατὰ τὴν ἑφοδὸν ταύτην ἢ ὀλίγον ὕστερότερον, τὸ λέγει ἡ ἐπιγραφὴ, ἡ ὁποία εἶναι χαραγμένη εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς στήλης, τὸ ἐμαρτύρει δὲ καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἡ στήλη ἐστέκετο. Ὁ καλλιτέχνης ὅμως, ὅστις ἐλάξευσεν αὐτὴν, ἀπέφυγε νὰ παραστήσῃ τὸν Δεξίλεω τραυματιζόμενον ἢ ἀποθνήσκοντα· αὐτὸς ἤθελε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους εἰκόνα τοῦ ὥραίου ἐφήβου ὃχι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλ' ἰσχυροῦ καὶ ἀκμαίου ὡς ἡμιθέου ἥρωος, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐλαφρῶς θλιβεραῖς ἐκφράσεως, τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὑψηλὴν τὸ ἔνδοξον τέλος του.

Περὶ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Δεξίλεω ἀπέθανε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Προξένου Ἥγησῶ καὶ ἐτάφη παρὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πλησίον ἄλλων συγγενῶν τῆς· ἐστήθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς ἀνάγλυπτος στήλη. Ἡ Ἥγησῶ εἰκονίζεται εἰς αὐτὴν καθήμενη ἐντὸς τοῦ οἴκου τῆς ἐπὶ ἔδρας καὶ φοροῦσα πλούσια ἐνδύματα, πρὸ αὐτῆς δὲ κρατεῖ μία δούλη ἀνοιχτὴν πυξίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαθεν ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐν περιδέρειον καὶ φαίνεται νὰ τὸ παρατηρῇ μὲ προσοχὴν¹. Τὸ βλέμμα τῆς ὅμως δὲν εἶναι βλέμμα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως διὰ τὸ ὥραϊον κόσμημα· ἡ μελαγχολία, ἥτις σκιαρίζει καὶ αὐτῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον μὲ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά, δεικνύει σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ χωρισμοῦ, περὶ τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ, τὸν ὅποτον προξενεῖ ὁ θάνατος· τὸ περιδέρειον εἶναι σύμβολον ὅλων τῶν ἀγαπητῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τοῦ-

1. Τὸ περιδέρειον τῆς Ἥγησους δὲν διακρίνεται σήμερον ἐπὶ τοῦ μαρμαροῦ, διότι, ὅπως τὸ ἀκόντιον τοῦ Δεξίλεω, ἦτο καὶ αὐτὸ ἀπλῶς ἐξωγραφημένον· ἐν γένει δὲ συνήθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουν τὰ λίθινα ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφά των καὶ πολλὰς λεπτομερείας δὲν τὰς ἐλάξευον, ἀλλὰ τὰς ἐδήλωνον μόνον διὰ τῶν χρωμάτων. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

του καὶ ἔλων τῶν ἀθῶν αὐτοῦ ἀπολαύσεων, τὰς ὁποίας ἀποχαι-
ρετίζει διὰ παντὸς ἡ Ἑγησὼ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας της. Ἐὰν

εἰς τὴν στήλην τοῦ Δεξιλέω εὐρομεν θαυ-
μασίαν παράστασιν
τοῦ ἥρωικοῦ στρατι-
ώτου, ὅστις ἀποθνή-
σκει διὰ τὴν πατρίδα
του, εἰς ταύτην ἔχο-
μεν τὴν συγκινητικω-
τέραν ἔκφρασιν τοῦ
τόσον ἀνθρωπίνου συ-
ναισθήματος τῆς ἀ-
γάπης πρὸς τὴν ζωὴν
καὶ τὰς χαρὰς αὐτῆς.
Λύπη καὶ πένθος κα-
τέχει τὴν Ἑγησὼ διὰ
τὴν στέρησιν αὐτῶν·
ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει
τὸ συναίσθημά της μὲ
βιαίως ἐκρήξεις πά-
θους, μὲ θρήνους καὶ
ὀδυρμοῦς· συγκρατεῖ-
ται

εὐγενῶς καὶ σωφρόνως, ἡ ἐγκαρτέρησις δ' αὐτὴ καὶ ὑποταγὴ
εἰς τὸ πεπρωμένον αὐξάνει τὴν βαθεῖαν συμπάθειαν, τὴν ὁποίαν
αἰσθάνεται ὁ θεατῆς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς
κόρης τοῦ Προξένου.

Τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα,
ὅπερ διήκει εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἐπιτυμβίων ἀνα-
γλύφων. Τὸ πνεῦμα τοῦτο θὰ κατανοήσωμεν καλύτερον, ἐὰν ἐν-
θυμηθῶμεν δημοτικά τινα ᾄσματα ἡμῶν· διότι ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ
ὁ κλέφτης παραγγέλλει εἰς τοὺς συντρόφους του ν' ἀφήσουν εἰς
τὸν τάφον του ἐν παράθυρον, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ἀνοιξιν ἀνθοῦσαν
καὶ ν' ἀκούῃ τὸν κρότον τῶν τουφεκιῶν, οὕτω καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀνά-
γλυφα τῶν τάφων δεικνύουν βαθὺ αἰσθητικὴ πρὸς τὸν κόσμον τοῦ-
τον. Ὁ ἀνθρώπος ἀπερχόμενος εἰς τὸν Ἄδην στρέφεται καὶ ῥίπτει

βλέμμα μελαγχολικὸν πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἡναγκασμένος νὰ καταλίπῃ· ἡ ἀσπίς καὶ τὸ δόρυ ἐλκύουν τὸν ἄνδρα, ὅπως τὸ βουνὸν καὶ τὸ καριοφίλι τὸν κλέφτην, ἡ γυνὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μείνῃ ἀκόμῃ ἐδῶ ἐπάνω καὶ νὰ χρῇ τὰ τέκνα τῆς (ὅπως ἀπεικονίζονται ταῦτα εἰς ἄλλας ἐπιτυμβίους στήλας) καὶ τὰ κοσμήματά τῆς. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι ἀνθρώπινα καὶ ποτὲ δὲν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληγνες νὰ τ' ἀποκρύψουν. Ἀντὶ ὅμως νὰ παριστάνουν εἰς τὰ ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα τοὺς φόβους καὶ τὴν θλιψὴν των διὰ τὸν θάνατον, παρίστανον τὴν χάράν τῆς ἐδῶ ζωῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ θεατῆς, βλέπων τὸν Δεξιλέων ἀγωνιζόμενον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ τὴν Ἥγησῶ κοσμουμένην, αἰσθάνεται οἶκτον πρὸς τὰς νεαρὰς αὐτὰς ὑπάρξεις καὶ λυπεῖται διὰ τὸ πρόωρος κοπὴν νῆμα τῆς ζωῆς των, ἥτις ἔρρεε μεταξὺ τόσων γενναίων πράξεων ἢ ἀθῶων ἡδονῶν· ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἰκονίζοντο κοπτόμενα καὶ ὀδυρόμενα διὰ τὸν θάνατόν των, δὲν θὰ τὸν συνεχίνουν πλειότερον, ἴσως μάλιστα θὰ τοῦ ἐνέπνεον καὶ ἀποστροφὴν.

1922.

Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων.

Χρίστου Τσούντα.

Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἡ μεγίστη ἐορτὴ τῶν Ἀθηνῶν, διεκρίνοντο δὲ εἰς μεγάλα καὶ μικρά· καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ ῥαψωδῶν τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου καὶ ἡγωνίζοντο μεταξὺ των αὐληταί, κιθαρισταὶ καὶ αἰοδοὶ ψάλλοντες μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἥτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον*, τὸ πένταθλον*. ἡγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἐφηβοὶ καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἵππικοὶ συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἄρματα (ὀχήματα ἐλαφρά), ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἶδη. Παρεκτός δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμῃ καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες: ἡ πυρρίχνη, ἥτοι ὄρχησις μὲ ὄπλα, ἡ λαμπαδηδρομία*, ἥτοι δρόμος ἀνδρῶν

κρατούντων ἀνημμένους λαμπάδας, καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίαζε γέροντάς τινας, ἐνῖκα δὲ ἡ ἐπιδείξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους. Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο καὶ λεμβοδρομαὶ ἢ ἀγῶνες μεγαλυτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δέ, τὰ ὅποια ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ ὅποια ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ. Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὥς εἴπομεν, ἀρκετάς ἡμέρας, ἐτελείωνον δὲ διὰ τῆς «παννυχίδος», κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδρομία.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεάν των ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὅποιον ὕφαινον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐργαστῖναι ὀνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐχομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετὴν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πλεῖστοι ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν Ἑξω Κεραμεικὸν καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηγύθυνον ἰδιαίτεροι ἄρχοντες, ἱεροποιοὶ ὀνομαζόμενοι, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντιες διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὥς ὀπλίται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἐφιπποὶ καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ ἵππικὸν τῆς πόλεως. Ὡδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι, τοὺς δὲ ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο ὀχούμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἀρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοῦλάχιστον εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνας τῶν προηγούμενων ἡμερῶν.

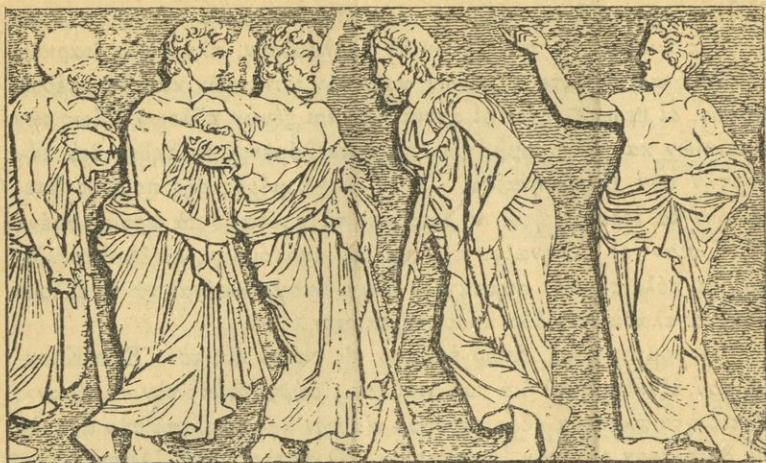
Ἀρματὴν ἀλάττει (ἀναπαράστασις μέρους τῆς Ν. πλευρᾶς τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος).

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάβδανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖται παρθένοι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας· ἐκ τῶν ξένων δὲ ἡκολούθουν, πλὴν τῶν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἤτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων, ἀποστελλόμενοι ἐπ' ἑτήδες διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἤτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν· οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἑκατόμβην, αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

Ἡ πομπὴ αὕτη, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν Ἐξω Κεραμεικόν, ἐξεκίνηει καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσῆρχετο εἰς τὸν «Δρόμον», ὅστις ἦτο πλατεῖα ὁδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγοράν, ἀπὸ τὴν ἀγοράν δὲ ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἕως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἱστίον ἀπὸ τὰς κεφαλὰς πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν, πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεδιβάζετο καὶ ἐκομίζετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα (βόες καὶ πρόβατα) ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο, ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφώνως ἡῤυχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διαιμεριζόντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπινον ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὠνομάζοντο παναθηναϊκά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ὅσον τὸ δυνατόν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν· τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἦτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἱππέων τῆς, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων.

Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν ἠθέλησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν παρέστησε μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του· διότι δὲν προσεπάθησε νὰ ἀπεικονίσῃ ὅλας ἐκεῖνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παραλαύνοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοιόμορφον σχῆμα—ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο τότε μικροπρεπὴς καὶ μονότονος—, ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς

Τυπὴμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

Τυπὴμα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηναὶς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἦτο ἡ εἰσόδος τοῦ ναοῦ, παριστάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν

Τυῖνα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

εἰκονίζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἄλλας πλευρὰς ἐπλή-
ρουν ἄνδρες νέοι καὶ πρεσβύτεροι μὲ μακρὰ ἱμάτια, στηριζόμενοι
εἰς τὰς βακτηρίας των καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἔφιπποι καλ-
πάζοντες ἢ ἐπὶ ἀρμάτων ὀχούμενοι, ἄλλοι ὀδηγοῦντες τὰ θύματα,
ἄλλοι φέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἴνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες· πρὸς
τούτοις παρθένοι φοροῦσαι πολυπτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζου-
σαι σκεύη ἱερὰ ἢ ἡτύχως ἱστάμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ποικιλία,
ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀδίαστος
στάσις τῶν συνδιαλεγόμενων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ
δύναμις τῶν δυστροπούντων βοῶν καὶ τέλος ἡ χάρις ὄλων τῶν
μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν μαρτυροῦν ὅτι ἡ ζωφόρος εἶναι
ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

1901.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Δεξιό, καπετάνιε !

(Ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1921).

N. Καρβούνη.

Ἀπὸ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Κίου ἐκπλέει τὸ ἐπίτακτον διὰ τὰ Δαρδανέλλια. Τὰ κατάφυτα, παραδείσια βουνὰ γίνονται ὁλονὲν γλαυκὰ ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὰ νερὰ εἶναι ἡρεμα καὶ γαλανὰ.

Χίλιοι ἄνδρες συνωστίζονται εἰς τὸ κατὰστρωμα ἀπὸ τὴν ἄκραν τῆς πύρας τοῦ ἀτμοπλοίου ἕως τὸ ἀκρότατον τῆς πρύμνης. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν καταβῆ εἰς τὸ σαλονάκι τῆς πρύμνης, ἐξαιρετικῶς στενόχωρον διὰ τριάντα ἄτομα. Μέσα εἰς τὰ τρία ἀμπάρια εἶναι στοιβαγμένα τὰ ἄλογα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ μεταγωγικὰ τοῦ Σώματος. Οἱ φαντᾶροι εἶναι πολυάσχολοι εἰς τὸ κατὰστρωμα. Κρεμοῦν τοὺς γυλιούς, τὰ ὄπλα, τὰ παγούρια, ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ παραπέτου*, ἀπὸ τὰ σχοινιά, ἀπὸ τοὺς στύλους τῆς πρυμναίας τέντας, ἀπὸ παντοῦ. Ἀνοίγουν τ' ἀντίσκηνα καὶ τὰ κουμβώνουν ἀνὰ δύο, ἀνὰ τρία, ἀνὰ τέσσαρα καὶ αὐτοσχεδιάζουν τέντες καὶ σωρεύουν γυλιούς καὶ οἰκοδομοῦν κάταφυγια διὰ τὴν νύκτα. Εἰς τὰ κάρρα τῶν μεταγωγικῶν, τὰ ὅποια εἶναι παρατεταγμένα εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ καταστρώματος, ἐτοποθετήθησαν διὰ τὸ ταξίδι οἱ λοχίαί, ἀφοῦ ἔστρωσαν τίς κουδέρτες των. Καὶ οἱ φαντᾶροι, ἀφοῦ ἐτακτοποιήθησαν, ξαπλώνονται ὅπως καθεὶς ἡμπορεῖ καὶ ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι, τὸ πείραγμα, τὸ γέλιο τῆς ἀμεριμνησίας, τὸ ὅποτον ἐδόθη μόνον εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς πολεμιστάς μας ὡς εὖνοια τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ. Πλησιάζει τώρα νὰ βγῇ ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Κίου. Δεξιὰ μας εὐρίσκεται τὸ ἀκρωτήριο τῆς γλώσσης, ἡ ὅποια τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας.

Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ στρατοῦ, τὸ ὅποτον μεταφέρεται εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ μετώπου, ἀποτελεῖται ἀπὸ κρᾶμα ὅλων τῶν ἐλληνικῶν στοιχείων. Μανιάτες, Ρουμελιῶτες, Μυτιληναῖοι, Μακεδόνες, Κυκλάδιοι, Θεσσαλοὶ, Μικρασιάται—ἀδελφωμένοι εἰς τὸ χαλί, συνάδελφοι εἰς τὸ βόλι—ὅλοι εὐθυμοὶ, ὅλοι ἔτοιμοι διὰ νέας δάφνας, ὅλοι παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια ἐπανήλθεν εἰς τὰ γνώ-

ριμα αὐτὰ ἀσιατικά της παράλια, πού εἶδαν ἄλλοτε τὰς ἀττικὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.

Τὸ πλοῖον παρέπλευσε τώρα τὸ βόρειον ἀκρωτήριο τοῦ κόλου καὶ στρέφεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ διὰ νὰ περάσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν Καλὸλίμνον*. Πρὸς βορρᾶν διακρίνονται ἀχνότατα* μέσα εἰς τὸ μέγα διάστημα κάποιαι κορυφαί. Εἶναι τὰ Πριγκιπονήσια. Ἡ Πόλις εἶναι ἐκεῖ κάπου, ὀλίγον βορειότερον, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρων ἀπ' ἐδῶ. Οἱ φαντάροι τὸ γνωρίζουν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκαμαν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου¹.

Διὰ μιᾶς τὰ τραγούδια, αἱ φωναί, τὰ πειράγματα, τὰ γέλια, σταματοῦν. Ἐπίσημος σιγὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ κατὰστρωμα. Ἀκούεται μόνον ὁ ῥυθμικὸς δοῦπος τῆς ἑλικος καὶ ὁ παφλασμὸς τῶν νερῶν εἰς τὰς μάσκες* τοῦ ἀτμοπλοίου. Οἱ φαντάροι σηκώνονται ὀρθιοί. Μερικοὶ σκαρφαλώνουν εἰς τὰς σχοίνινες σκάλες τῶν καταρτιῶν. Ἄλλοι ἀναβαίνουν εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ κρεμοῦν τὰ πόδια των πρὸς τὰ ἔξω. Ἄλλοι στέκονται ὀρθιοὶ στὶς κρεμασμένες βάρκες. Ὅλοι ἀτενίζουν πρὸς ἓν σημεῖον. Εἶναι τόσον πλησίον! Ὅλίγα λεπτὰ περνοῦν ἐν σιγῇ, ἀκινήσιᾳ καὶ ἐν ἀτενισμῷ. Ποῖος ἐσήμανε προσοχὴν; Ποῖος ἐσήμανε προσευχὴν; Μόνον ὅσοι εἶδαν αὐτὸ τὸ θέαμα τὸ γνωρίζουν. Διότι ἤκουσαν ὅλοι τὸ μέγα σάλπισμα ἀπὸ τὴν φωτεινὴν ἀπεραντοσύνην τ' οὐρανοῦ, ἀπὸ τὰ γαλανὰ βάθη τοῦ πελάγους, ἀπὸ τὰ ἄδυτα τοῦ εἶναι των. Ἡ ὁμίχλη πού θαμδώνει τὰ πέριξ δὲν εἶναι εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι εἰς τὰ μάτια. Εἶναι ὅμως παράξενη ὁμίχλη, διότι βλέπει κανεὶς τώρα καθαρὰ ὅ,τι δὲν ἐφαίνετο πρὶν. Ἐναν τροῦλλον χρυσόν.

Μία κίνησις, ὥσάν ξύπνημα πελάγους εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἀνέμου ῥιπήν, ζωντανεῖ ἐξαφνα τὸ ἀκίνητον ἐκεῖνο ἀνθρώπινον χαλί. Καὶ ἀπὸ χίλια στήθη ἀναπηδᾷ μία καὶ μόνη φωνή:

—Δεξιὰ, καπετάνιε, δεξιὰ!

Ἄδιάφορον ἂν τὸ πλοῖον στρέφεται ἀργὰ πρὸς τ' ἀριστερά. Οἱ στρατιῶται γνωρίζουν ὅτι πλέουν τώρα πρὸς τὰ Δαρδανέλλια. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ χεῖλη των, ἄλλ' ἀπὸ τὰ στήθη των, ἄλλ' ἀπὸ τὴν ψυχὴν των προστάσσει ἡ Ῥούμελη καὶ ὁ Μωριάς καὶ τὰ Νησιά καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία. Ὅμιλεῖ ἡ ψυχὴ τῆς φυλῆς.

1. Ἐν τάγμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εὐρίσκετο ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1920 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1921 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Ἀγγλῶν, τῶν κατεχόντων τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἐδρα του ἦτο τὸ χωρίον Μπέϊκοξ.

Ἀπευθύνεται ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὸν ἑαυτὸν της. Καὶ ὥσάν ἐκ συνθήματος ἡ μεγάλη φωνὴ ἐπαναλαμβάνει :

—Δεξιὰ, καπετάνιε !

Ὁ πλοίαρχος, σιωπηλός, παρατηρεῖ ἐπίμονα τὸ πέλαγος. Φαίνεται ὅτι ὁ λογισμὸς του πηγαίνει ἐπίσης «δεξιὰ», ἀδιάφορον ἂν ἡ ῥότα τοῦ πλοίου εἶναι τώρα ἀριστερά. Καὶ ὁ γέρον τιμονιέρης, εἰς τὸ ὀπισθεν τῆς γεφύρας υελόφρακτον ὑπόστεγον, καθὼς γυρίζει τῇ ῥόδᾳ τοῦ πηδαλίου, μονολογεῖ :

—Δεξιὰ... δεξιὰ... γι' αὐτὸ τὸ «δεξιὰ» ἐτεῖς, βρὲ παιδιὰ, κρατᾶτε τὸ τιμόνι....

1921.

Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλη.

Σπυρ. Μελά.

Ἡ γιαγιά ἐτινάχθη ἐπάνω.

—Μπα, τροομάρα μου !...

Αἱ ῥυτίδες, ποὺ κατεδαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν, ἐξωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαποῦνι τῆς ἔπесен ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ῥοῦχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη, κι' ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὁ κόκορος τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πίπτον κουτσαβάκικα*, ὡς φέσι ἀσίκη* εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι' ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου: Κότ-κότ-κότ-κότ !... Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. Ἡ γιαγιά εἶχε ῥίξει πρῶτα τὴ ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου στέκεται καμαρωτὸς ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμδὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάδουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατί τὴν ἔχουν;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζε ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καὶ ὅταν ἐβγαίνεν ἀπὸ τὴν πόρταν τῆς μάνδρας, ἐφώναξε :

—Τὸ παιδί !...

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει, κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ γαζία : τὰ περιεργὰ χωμχτένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελλῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ

βαρέλι. Ὁ Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας*, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαι, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξευπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῇ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ὁ διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἤρχισε νὰ περιπατῇ, κατελήφθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. Φεύγει διαρκῶς, φεύγει μὲ διαθέσεις νὰ φθάσῃ πεζῇ μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ συνοικία στέλνει ὀπισθὲν τοῦ δλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτὶ.

Διότι, στὸν κόσμον, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδάκι. Καὶ ὁ Λάκης ὁμοίως: δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὴν. Ἡ μητέρα του, κόρη τῆς γριάς, ἀπέθανε μόλις τὸν ἐγέννησεν· ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν, ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὅποια ὄλην τὴν ἡμέραν ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὅχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην: ὅτι τῆς τραυᾷ τὰ μουστάκια· (διότι ἔχει ὀλίγα). Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεῖ, μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς ποὺ σβήνει πρὸς τὴν ἄλλην ποὺ μόλις βλαστάνει. "Ἄν ὁ βίος της δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. "Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς. Τὴν κόρη ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄνδρα της, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέραξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί; Τί τὸν πιάνει;... Ἐέρω κι' ἐγώ; Φαντασία: Πίσω ἀπὸ τὴ μάνδρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τις αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; "Ἐνθυμεῖσθε τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα!... "Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαι του, ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν, εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν ἀποδημητικὸν πόθον τοῦ Μάρκου Πόλου* καὶ τοῦ Βάσκου δὲ Γάμα*. "Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. "Ἐχει τὸ αἰσθημα δεσμώτου, καταδίκου, ὁ ὅποτος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν: νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς γιὰ νὰ δραπετεύῃ. "Ἀρ-

κεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμούλα ἢ γιαγιά, ἐκεῖ ποὺ ἀνεδοκατεβάξει ῥυθμικῶς τοὺς ὦμους, ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸ καμτσίκι, τοὺς θυμούς του, τὶς βρισιές του, τὸν ἀραμπᾶ ποὺ «τοὺς τὸν ἔκαναν κατάσκηση», τὸ σπιτάκι ποὺ «ἀποθήκεψαν» κι' ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ ὁ Λάκης καιρὸ—φράστ!... νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἄλογο. Τὰ ὀπίσθια του δεινῶς ἐκακοποιήθησαν τότε ἀπὸ τὴν γιαγιά. Ἀλλὰ δὲν εἶχαν σδῆσει ἀκόμη τὰ τσιμπήματα καὶ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας. Δὲ βραριέσθε! Οὐδεὶς ἥρως μυθιστορήματος ἔχει δραπετεύσει τοσάκις.

Ἀλλ' αὐτὴ του, ἡ τελευταία, μοῦ φαίνεται ἀπόδρασις κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖον, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ! Μιὰ φούσκα τόσο μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη ποιδὲς ξέρει μὲ τί, καραγκιοζᾶκια ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάνια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι' ἓνας φασουλῆς ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι' αὐτόν, τὸ Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κἀνῃ βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῇ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάξευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαίσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερὴ του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γριᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἄλλως τε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῇ, αὐτὴ τὴν τελευταία πλύση! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαύριο, στὸ χέρι της, αὐτόν τὸν ὀρφανούλη, στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἓνα φασουλῆ—ἓνα μεγάλο φασουλῆ ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτόν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλοκλήρου μαρτυρικῆς ἐδόδομάδος.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.

**Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς
τοῦ Κισσάδου.**

Ἄνδρ. Καρναβίτσα.

Ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους δὲν ἔχει ἄπλωμα καθόλου, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν ὀξύνεται μέχρις ἐλαχίστου. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ περίξ χωρικοὶ ἤγειραν ἐκ πλακῶν μικρὸν τεῖχος, ἐκ τῶν συνήθων κατασκευασμάτων τῶν ποιμένων εἰς τὰ ὄρη. Χάμω δὲ τρία τέσσαρα σκαλοπάτια φέρουν εἰς δῶμα μέτρων τινῶν ἐντὸς τοῦ βουνοῦ, ὅπερ ἀφιεροῦται εἰς τὸν Ἅγιον Ἥλιον.

Ὅτε ἀνήλθομεν ἐκεῖ, τὸ σκότος ἐδέσποζεν ἀκόμη εἰς τὸν αἰθέρα. Ἄλλ' ἐδέσποξε προσέτι καὶ ὁ ἄνεμος μανιώδης, ἀπειλῶν νὰ μᾶς ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὸ χάος, ὥστε τάχιστα ἐζητήσαμεν φιλοξενίαν εἰς τὴν κατακόμβην τοῦ Ἁγίου. Ἐκτὸς τεμαχίων κηροῦ, ἐνὸς χαμηλοῦ κηροστάτου καὶ δύο τριῶν εἰκόνων, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ Προφήτου ἐπὶ πλακὸς τοῦ βουνοῦ, ζωγραφηθεῖσα ἐκεῖ ἐπάνω ὑπὸ τινος ἐκ πλησιοχώρου κώμης ἁγιογράφου, οὐδὲν ἄλλο εἶδομεν ἐν αὐτῇ. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμεθα ἄλλο τι νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ ψῦχος ἦτο δριμύτατον καὶ ἐμένομεν ἀκίνητοι ἐντὸς τῶν μανδυῶν μας, συνεσπειρωμένοι εἰς μίαν γωνίαν, μετὰ πόθου ἀναλογιζόμενοι τὸν φοδερὸν καύσωνα τῆς Δαρίσης, ὅστις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι φοδερὸς, δὲν ἀπειλεῖ ὅμως καὶ ἀπὸ πλευρίτιδα.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη διὰ τῆς ὁπῆς τῆς εἰσόδου ἡ χαραυγὴ τῆς ἡμέρας καὶ ἀνεπηδήσαμεν ὅλοι ἔξω. Ὁ παλαιὸς Ἑρως* κατήρχετο ν' ἀναζωογονήσῃ τὴν ὕλην καὶ ν' ἀναπλάσῃ τὸ Χάος. Ἀπ' ἀνατολῶν κροκοθαφῆς πέπλος ἀνυψοῦτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰς τὸν ὀρίζοντα· οἱ ἀστέρες ἔσθηνον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐν λευκῇ φεγγοβολῇ· κάτω ἀπὸ τῶν δασῶν ἤρχοντο εἰς χαρμόσουνον χαιρέτισμα τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα, καὶ ἄνω τῆς κεφαλῆς μας, ἐν μεγαλοπρεπεῖ πτήσει ἔκραζεν ὁ μέγας αἰετός. Ὅπισθεν μας αἱ εὐρεταὶ θεσσαλικάι πεδιάδες ἤρχιζον ν' ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ μᾶς δεικνύωσιν ἐν ἀερώδει σκιᾷ ἀκόμη τὰς ἄκρας τῶν λόφων καὶ τοὺς μιναρέδες τῶν τζαμίων των· δεξιὰ ἐν βαθυπρασίῳ ὄγκῳ, συνεχόμενον μετὰ τῶν προπόδων τοῦ Κισσάδου καὶ τοῦ Μαυροδουνίου ἐξετείνετο μακρὸν τὸ Πήλιον, χανόμενον ἐν

τῇ ἀποστάσει· ἀριστερὰ ὠρθοῦτο ὁ θεὸς Ὁλυμπος, ὀγκώδης καὶ ἀπειλητικὸς μὲ τὴν ὑψίστην τριέδοντον κορυφὴν τοῦ ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὴν αὐγὴν, ὡς τὴν κορῶνα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἣν κρατεῖ ἐπάνω τοῦ ὁ δικέφαλος χρυσοπλουμισμένος ἀετός· ἐμπρός μας οἱ ἀτμοὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ ἤπλουντο εἰς ἐξαισίαν πυρκαϊᾶν νεφῶν.

Ἀλλὰ μεγαλυτέρα πυρκαϊὰ ἤναπτεν ἤδη μακρὰν μας εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Πυρκαϊὰ, τῆς ὁποίας ἡ αἵματώδης ἀναλαμπὴ κατεφλόγιζεν εἰς ἡμικυκλικὴν ἔκτασιν ὅλον τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα, ὡς ἐκτίναξις ὠκεανῶν βορείου σέλαος. Καὶ τότε εἶδομεν κατὰ πρώτην φορὰν ἐνώπιόν μας τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀναδύον ἐκ τῆς θαλάσσης, ὡς παμμεγίστην πυραμίδα ἱχνογραφουμένην πρὸ τοῦ φωτός· εἶτα δὲ ἀπεκαλύπτοντο διαδοχικῶς πρὸς τ' ἀριστερὰ ὀδοντῶνται κορυφαὶ βουνῶν λάμπουσαι καὶ κοιλάδες μεταξὺ, ἐν λευκαζούσῃ ὀθόνῃ ὀμίχλης καὶ πεδιάδες βαθυκύανοι μὲ φαιὰ ἐδῶ κι' ἐκεῖ στίγματα συνοικισμῶν καὶ ἄκται μὲ τὸν ἄφρον τῶν κύματος καὶ τῶν ἄμμων τοὺς σωρούς, εἰς ἀργυρᾶν ταινίαν συγχεόμεναι, καὶ κάτω ἡμῶν, σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μας, αἱ γιγαντώδεις γλῶσσαι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κασσάνδρας, εἰς τῆς ὁποίας ὅμως τὰ μολυβδόχροα κύματα δὲν ἀρμένιζε πλέον ὁ φοβερὸς στόλος τῶν καταδρομέων καὶ τὸ μαῦρον καράδι τοῦ Σταθα*.

Αἶφνης ἀνέδυσε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μέσφ φλογερῶν κυμάτων κατακόκκινος καὶ ἀλαμπής, πεπτεσμένος τὰς δύο παρειάς ὡς γιγαντιαία βαρβαρικὴ ἀσπίς, ὁ ἥλιος. Τὸν ἐδέλομεν ἀνερχόμενον εἰς τὸν ὀρίζοντα μεγαλοπρεπῶς, βραδέως, ἀτενίζοντα ἡμᾶς κατὰματα, ὡς νὰ ἤθελε νὰ παῖξῃ μὲ τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ τὴν περιέργειάν μας. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης τὸν ἀτενίζομεν κατὰματα, μ' ἔκφρασιν ὑπερτάτης ἐκπλήξεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θράσος ἐκεῖνο, τὸ ὅποτον προσλαμβάνει εὐθὺς ὁ ἄνθρωπος, μόλις ἴδῃ ἀνίσχυρον κι' ἐξηυτελισμένον τὸν θεόν του. Ἀλλ' ὥσει νὰ ἐθυμώθῃ διὰ τοῦτο, αἶφνης ἐστρογγυλώθῃ κι' ἔδαλε ποταμὸν ἀκτίνων κατεπάνω μας, ὥστε οἱ ἀνίσχυροὶ ὀφθαλμοὶ μας ἐκλείσθησαν τυφλοὶ καὶ δακρυσμένοι, ὡς νὰ ἐπάθομεν τέ πάθημα τοῦ Τειρεσίου*.

Εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς ὁ μέγας Ἀπόλλων δὲν εἶχε τὴν κακεντρέχειαν τῆς σεμνῆς Παρθένου. Οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἀνέλαβον μετ' ὀλίγον τὴν δύναμίν των καὶ εἶδομεν κάτω τὸν κόλπον ὅλον, ἐν μολυβδίνῃ ἀκινήσι, λάμποντα ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς Θεσσαλο-

νίκης. Οἱ σύντροφοί μου ἔλεγον ὅτι ἔδλεπον ἐκεῖ τὴν ἱερὰν πόλιν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐγὼ ὅμως δὲν τὴν διέκρινα. Εἶδον ὅμως εὐκρινῶς ἐδῶθεν καὶ τὸν Ἅγιον Στέφανον καὶ τὸ Λιτόχωρον, καὶ τὴν Κατερίνα μὲ τοὺς κάμπους καὶ τὰς περιοχὰς των καὶ τὸ τεῖχος τῆς Πλαταμῶνος, τὸ ὅποτον ἀναθρώσκει ὀπισθεν τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐπὶ λόφου, λευκὸν καὶ κομψόν, ὡς μαρμάρινον μνημεῖον μεσαιωνικοῦ ἥρωος. Ἐδῶθεν δ' ἀκόμη διεκρίνομεν τὴν σχισμάδα τῶν Τεμπῶν, ἄνω τῆς ὁποίας, ἐπὶ τῶν καταφύτων πλευρῶν τοῦ κάτω Ὀλύμπου, ἐφαίνοντο ἡ Ῥαψάνη καὶ ἡ Καρυά, ὁ Πυργετὸς καὶ ἡ Αἰγάνη καὶ μεθοριακοὶ τινες σταθμοί, μέχρις οὗ ὠρθοῦτο εἰς δυσανάδατον ὕψος τὸ ἱερὸν ὄρος, ζηλοτύπως ἀποκλείτον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας.

Εἶχομεν ὅμως ἐκ δεξιῶν ἄλλα τερπνὰ θεάματα. Ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου, φεγγοδολοῦντος ἤδη, ἡ Σκίαθος καὶ ἡ Σκόπελος ἔτεινον πρὸς τὸν ἥλιον τὰ δασέα στήθη των, ὡς φιλόκαλοι πέρδικες, καὶ ἐν συναφείᾳ φαινομενικῇ ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ Πηλίου ἡ σειρὰ τῆς Γούρας, ἡρέμα προσαναβαίνουσα εἰς εὐγραμμα ὕψη, ἄνω τῶν ὁποίων ἐξείχε βαρὺς καὶ χιονισμένος ὁ Παρνασσός· ἔπειτα ἤρχοντο τὰ ὄρη τῶν Ἀγρᾶφων ἐπιμήκη, ὕψηλά, ὁδοντωτὰ ὡς σειρὰ φοδερῶν πύργων εἰς τεῖχος Κυκλώπειον· εἰτα ἀνεπαισθήτως τὰ ἥρωικά Χάσια καὶ διὰ τῶν στενῶν τῆς Σιάγκας κατέληγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, σχηματίζοντα οὕτω παμμεγίστην λεκάνην, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἤπλουντο αἱ παχεῖαι πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας, μὲ τὴν λοφοσειρὰν τοῦ Ῥιβενίου ἐν τῷ μέσῳ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ τὸν μέγαν Πηγεῖον, λάμποντα μέσῳ καψαλῶν ὄχθων, μὲ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, τὰ τζαμιά καὶ τὰς ἐκκλησίας των, τοὺς Ἑλλήνας καὶ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἑβραίους κατοίκους των, τοὺς ὁποίους ὁ ἥλιος ἐφώτιζεν ἤδη εἰς τὰ ἔργα των καὶ κατεφλόγιζε διὰ τῶν ἀκτίνων του. Τούτους δὲ ἴσως θέλων νὰ προφυλάξῃ ὁ ἀγαθὸς Κίτσαβος εἶδομεν νὰ ῥίπτῃ παχεῖαν τὴν σκιάν του μακράν, περιλαμβάνων σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ λαρισαίου πεδίου ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἐν ᾧ τὴν κορυφὴν ἐξέτεινε μέχρι τῶν Χασίων.

Ποῖος ὅμως δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα; Τί δύναται νὰ κάμῃ τὸ ἀκίνητον ὄρος, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μέγα, ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐκατηβόλον θεόν, ὅστις ἐμάστιζε τοὺς λευκοὺς ἵππους καὶ ἔφερε τὸ πυρφόρον ἄρμα του μετὰ τάχους εἰς τὰ ὕψη; Μικρὸν κατὰ μικρὸν περιεμάζευσεν ὁ γηραιὸς τὴν σκιάν του καὶ συνε-

σπειρώθη περί ἑαυτόν, ὡς χελώνη εἰς τὰ βήματα τοῦ διαδάτου.

Ἡμεῖς ὁμῶς ἐτρέμομεν ἐκ τοῦ φύχους ἐκεῖ ἐπάνω κι' ἐκρατούμεθα ἰσχυρῶς ἀπὸ τῶν πλακῶν ἔν' ἀντιστῶμεν εἰς τὰς πνοὰς τοῦ ἀνέμου. Ἀφ' οὗ δ' ὁ ἥλιος ἐκρυσεν ὑπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ὄλον τὸν θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς καὶ τὰς πόλεις κι' ἐχορτάσθημεν τοῦ θεάματος, τὸ ὅποτον ὁμολογῶ ὅτι μᾶς ἔκαμε νὰ λησμονήσωμεν πάντα κόπον καὶ κούρασιν, ἡρχίσασμεν νὰ κατερχώμεθα.

1892.

Ὁ χορὸς τῶν ὥρων.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Εἰς ἓνα κύκλον, ὅπου ἔτυχα παρὼν, συνεζητεῖτο ποῖα ἀπὸ τὰς ὥρας τῆς ἀθηναϊκῆς ἡμέρας εἶναι ἡ πλέον εὐχάριστος, τώρα τὸ καλοκαίρι. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ὁ κύκλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους διότι, ἂν ἦσαν γέροι ἢ ἡλικιωμένοι, θὰ συνεζήτουν ἴσως περὶ τοῦ ποῖα ὥρα εἶναι ἡ πλέον δυσάρεστος καὶ ἀνυπόφορος. Οἱ γέροι ὅλα τὰ μουρμουρίζουν, οἱ νέοι ὅλα τὰ εὐρίσκουν ὥραϊα. Ποῖοι εἶναι οἱ εὐτυχέστεροι; Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν νέων.

— Ἐμένα μου ἀρέσει, εἶπεν ἓνας, ἡ ὥρα ποὺ ξυπνῶ. Εἶναι πολὺ πρῶτὴ ἀκόμη. Ὁ ἥλιος μόλις ἔχει ξεπροβάλει ἀπὸ τὸν Ὑμητόν. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ τοῖχοι τῶν σπιτιῶν φωτίζονται. Ἡ ἄλλη πόλις εἶναι βυθισμένη εἰς μίαν ὥραϊαν καὶ δροσερὰν σκιάν. Ὁ δρόμος, καθαρὸς, σκιερὸς, φαίνεται καὶ αὐτὸς ὅτι μόλις ἐξύπνησε καὶ εἶναι φρέσκος-φρέσκος... Οἱ ὀλίγοι διαδάται, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, παιδιὰ, κορίτσια, εἶναι εὐθυμοὶ, λὲς καὶ ἀρχίζουν τὴν ἡμέραν τῶν μετ' ὀρεξιν. Γίνομαι κι' ἐγὼ εὐθυμος μαζί των. Τότε καὶ αὐτὸ τὸ βραχνὸν κουδοῦνι τοῦ σκουπιδιάρη μου φαίνεται σὰν μουσικὴ. Ἀλλὰ ὁ φλογερὸς ἥλιος ἀνεβαίνει, ἡ δροσερὰ σκιὰ υποχωρεῖ, ἡ μαγεία λύεται. Δὲν διαρκεῖ τόσον πολὺ ἡ ὥραϊα αὐτὴ ὥρα!

— Ἐγὼ, εἶπεν ἓνας ἄλλος, δὲν ξυπνῶ τόσον πρῶτῃ, ἀλλὰ καὶ μένα ἡ ὥρα ποὺ ξυπνῶ μ' ἀρέσει. Ἐννοῶ τὸ ἀπόγευμα, μετὰ τὸν μεσημεριάτικον ὕπνον. Εἶναι μία ὥρα ποὺ ὅλοι οἱ κρότοι τοῦ δρόμου παύουσιν. Τὰ ἐργαλεῖα ἐγκυταλείπονται, τὰ χέρια ἀδρανοῦν, τὰ στόματα κλείουν. Καὶ τὰ μάτια ἐπίσης. Ἡ μεγάλη ζέστη ναρκώνει τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκρα ἡσυχία, σιωπὴ... Ἐξαφνα, ἀπὸ

μακρυά, ἀκούονται ἤχοι κουδουνιῶν, ποὺ πλησιάζουν ἀργά. Περνᾷ ὁ γιδᾶς καὶ δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως. Ὁ μανάδης, νυσταλέος ἀκόμη, ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τὰ πεπόνια του. Σὲ λίγο νὰ καὶ ὁ γιατσοπώλης ποὺ φωνάζει «κρέμα-παγωτό!» Σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἐλαφρὸς καὶ εὐθυμος. Μιὰ κουταλιά βύσσινο κι' ἓνα ποτήρι κρύο νερὸ συμπληρώνουν τὴν εὐτυχίαν μου. /

— Ἐγὼ πάλι, εἶπε τρίτος, τρελλαίνομαι γιὰ τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ. Τί ἡρεμία, τί γαλήνη! Καὶ τί θαυμάσιο, ὄνειρευτὸ χρῶμα ποὺ παίρνουν τὰ βουνά, ἡ θάλασσα, ὁ ὀρίζων, τὰ δένδρα, τὰ σπῖτια!.. Αὐτὴ τὴν ὥρα εἶμαι πάντα ἔξω. Πότε στὸ Ζάππειο*, πότε στὸ Φάληρο, πότε στὴν Κηφισιά. Ἀλλὰ παντοῦ τὴν θαυμάζω καὶ τὴν ἀπολαμβάνω. Βαστᾷ τόσο λίγο, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ ὅτι εἶναι στιγμή! Ἀλλὰ τί μεγάλη στιγμή! Πόσον εὐτυχεῖς κάμνει τοὺς ἀνθρώπους! Καὶ πόσο διαρκεῖ τὸ θέλγητρό της μέσα στὴν ψυχὴ!.. Ἡ ὥρα τοῦ δειλινοῦ μοῦ φαίνεται σὰν μάγισσα, ποὺ κρατεῖ ἓνα χρυσὸ ραβδί ἀπὸ τὲς τελευταῖες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, καὶ μᾶς ἐγγίζει, καὶ μᾶς ξεκουράζει, καὶ μᾶς μεταμορφώνει. Οἱ κόποι, αἱ φροντίδες, αἱ ἐνοχλήσεις τῆς ἡμέρας παύουν. Ἔρχεται ἡ ἀνάπαυσις, ἡ δροσιά, ἡ γαλήνη καὶ ἡ εὐτυχία τῆς νυκτός. /

— Εὐτυχία χωρὶς ἥλιο δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τελεία! εἶπε τότε ἓνας ἄλλος. Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν ἥλιο. Καὶ ἡ ὥραιότερα ὥρα τῆς ἡμέρας μου εἶναι τὸ μεσημέρι, ποὺ κατεβαίνω στὸ Φάληρο καὶ κάνω τὸ λουτρό μου. Γῆ καὶ θάλασσα, ὅλη ἡ κτίσις πλημμυρισμένη ἀπὸ τὸ πιὸ θερμὸ χρυσάφι τοῦρανοῦ. Γδύνομαι καί, πρὶν νὰ πέσω στὴ θάλασσα, στέκομαι στὸν ἐξώστη τῆς καμπίνας μου καὶ παίρνω τὸ ἡλιόλουτρό μου. Ἐπεῖτα στὴ θάλασσα τὴν ἡλιοφωτισμένην, ποὺ λὲς καὶ εἶναι ἥλιος καὶ νερὸ μαζί... Αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα μου. Αὐτὴ μὲ ζωογονεῖ καὶ μὲ κάμνει εὐτυχισμένο γιὰ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ γιὰ ὅλη τὴ νύκτα. Καὶ βαστᾷ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὲς δικές σας... στιγμές. Ὡρα ὀλάκερη, ποὺ ἂν θέλω τὴν παρατείνω ὡς τὴν ὥρα ποὺ ξυπνᾷ μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ φίλος μας. /

Δὲν ἦσαν ἄλλοι εἰς τὸν κύκλον, εἰδεμὴ θὰ ἤκουα τὸν ὕμνον καὶ πολλῶν ἄλλων ὥρων... Διότι ποῖα ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός δὲν εἶναι ὥραία, καὶ ποῖα δὲν ἔχει τοὺς θαυμαστάς της μετὰ τῶν νέων κι' εὐτυχῶν ἀνθρώπων; Οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἐφαντάζοντο ὡς περικαλλεῖς νεάνιδας, ξανθὰς, πολυθελγήτρους, θυγατέρας

τοῦ Ἡλίου. Καὶ ὅταν ἤκουσα τοὺς νέους ἐκείνους νὰ τὰς ἐκθειάζουν, μίαν μίαν, μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶδα ἐμπρὸς μου τὸν ἀθάνατον χορόν των καὶ ἐνθυμήθην τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ¹:

Μιὰ μιὰ προβαίνουν οἱ ξανθὲς
τοῦ ξανθοῦ Ἡλίου κόρες,
οἱ Ὠρες...

1910.

Β' ΠΟΛΕΩΣ.

Πρὸ τῆς Ῥόδου.

N. Καρβούνη.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ μεταξὺ Σύμης καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς στενοῦ τὸ ἀτμόπλοιον στρέφεται πρὸς νότον. Δεξιὰ ἀπλοῦται ἡ βορεῖα τῆς Ῥόδου ἀκτὴ εἰς ἑκτασιν ἀρκετὴν. Ἀριστερὰ πυργοῦνται ἀπόκρημνα καὶ ἀγέρωχα τὰ μικρασιατικὰ βουνά, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ κατεκτῆθησαν ἤδη ἀπὸ τὴν πυκνὴν στρατιὰν τῶν νεφῶν.

Ἡ Ῥόδος ὅμως καταυγάζεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν πρωινὸν ἥλιον. Ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀταβυρίου, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς βουνοῦ, ἀχνίζει ὥσάν ῥευττὴ ὑποκύανος σκιά ὑπεράνω τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν χαμηλοτέρων βουνῶν τῆς βορεινῆς τῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ μεῖζων τῶν Δωδεκανήσων φαίνεται μᾶλλον χαμηλὴ καὶ τὰ ὑψώματά τῆς ἔχουν ἔντονον τραπεζοειδῆ χαρακτῆρα. Τὰ κυανωπὰ αὐτὰ τραπέζια ὑπέρκεινται τῆς παραλίας, εἰς τὴν ὅποian ἐξηπλώνετο ἄλλοτε ἡ Ἰάλυσος, ἡ πατρίς τοῦ Τιμοκρέοντος*. Καὶ καθὼς τὸ ἀτμόπλοιον προσεγγίζει ὁλονὲν πρὸς τὴν νῆσον, καὶ ἀρχίζουν νὰ διακρίνωνται λευκάζοντες συνοικισμοὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πέλαγος ποδιάς τῶν λόφων, ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ ζωντανεύει αὐτομάτως. Αὐτὴν τὴν γενέθλιον ῥοδιακὴν παραλίαν ἐνοσταλαγοῦσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ξένος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ὅποιον εἰς ἰάμβους πικροῦς ἀπεκάλει «ψεύσαν, ἄδικον, προδόταν», διότι δὲν διηυχόλυνεν αὐτὸν «ξεῖνον ἐόντα» διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ποθητὴν του πατρίδα.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἄκραν μιᾶς τραπεζοειδοῦς προεκτάσεως

1. τοῦ Ἰ. Γρυπάρη.

τῆς παραλίας διακρίνονται τώρα πυκνότεροι συνοικισμοὶ καὶ μία ὑπερύψηλος κεραία. Τὸ λευκὸν ποίμνιον τῶν σπιτιῶν, τὸ ὅποιον καταβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶναι, καθὼς μοῦ λέγει εὐγενικὸς συνταξιδιώτης, τὸ Νεοχώρι, ἐξωτερικὴ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ προ-
έκτασις τῆς περιτειχισμένης πρωτευούσης τῆς νήσου, καὶ ἡ κεραία εἶναι ἡ τοῦ Ἰταλικοῦ ἀσυρμάτου. Ἰταλικοῦ. . . Αἱ ἀναμνήσεις τῆς ὥραίας μακρυνῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως τοῦ νησιωτι-
κοῦ αὐτοῦ Ἑλληνισμοῦ διαλύονται διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κεφαλᾶς αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐπαναφέρει βιαίως τὸν νοῦν εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα....

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλοῖον παρακάμπτει τὴν χθαμαλὴν ἀμμόδη γλῶσσαν, ὅπου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας συρρέουν οἱ λουόμενοι, καὶ ἐμφάνιζεται ἔξαφνα τὸ πανόραμα τῆς πόλεως μὲ τοὺς ἐναλί-
ους πύργους καὶ τὴν ζώνην τῶν τειχῶν τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου* τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὥραίας καὶ ἀρχοντικῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς φθινοπωρινῆς μεσημβρίας.

Ἡ Ῥόδος ἔχει τρεῖς λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος, κυ-
κλικὸς σχεδόν, ἦτο ὁ περιώνυμος λιμὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰς τὴν εἴσοδόν του ὠρθοῦτο ὁ Κολοσσός, εἶχεν ὕψος 70 πῆχεων καὶ
κάτωθεν τῶν σκελῶν του διήρχοντο εἰσπλέουσαι αἱ τρίηρεις. Ὁ Χάρης ὁ Αἰνίδιος ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν κατασκευὴν του τὸν ὀρείχαλκον τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὁ Κολοσσός αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθαυμάσθη ὡς ἐν τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Σεισμός τὸν κατέρριψε, συντρίβέντα κατὰ
τὰ γόνατα. Μετὰ χίλια ἔτη οἱ Ἀραβες, κατακτήσαντες τὴν Ῥόδον, παρεχώρησαν τὰ συντρίμματα τοῦ ὀρειχάλκου, τὰ ὁποῖα ἐφρατ-
τον τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, εἰς τοὺς Ἑδραίους τῆς νήσου. Οἱ Ἑδραῖοι ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ πέλαγος ἐννεακόσια φορτώματα καμή-
λου ἀπὸ τὸ μέταλλον τοῦ Κολοσσοῦ.

Εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λιμένας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰσπλεύσῃ ἀτμόπλοιον συνήθους μεγέθους. Ὁ μεσαῖος εἶναι γε-
μᾶτος ἀπὸ ἰστιοφόρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ἡγκυροβολη-
μένον ἓνα ἰταλικὸν ἀντιτορπιλικὸν καὶ μία μικρὰ ξυλίνη κανο-
νιοφόρος. Εἰς τοὺς ἄλλους δύο ἡγκυροβολοῦν ὀλίγιστα καΐκια. Βάρκες κινεῖνται πρὸς τὸ πέλαγος μόλις ἐνεφανίσθῃ καὶ ἡγκυ-
ροδόλησεν εἰς τὸν πρὸ τῶν παραλίων τειχῶν ἀναπεπταμένον ὄρ-
μον τὸ ἀτμόπλοιον.

Ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου ἀργεῖ νὰ ἐμφανισθῇ. Ἐχομεν τοι-
ουτοτρόπως καιρὸν νὰ θαυμάσωμεν τὸ πανόραμα τῆς πόλεως ἀπὸ
τῆς θαλάσσης.

Ἡ ὄψις τῆς ἔχει χαρακτῆρα καθαρῶς μεσαιωνικόν. Οἱ ἱππό-
ται τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς ἀφήκαν βαθεῖαν τὴν
σφραγίδα τῆς διαδόσεώς των. Καὶ ὅμως, πρὶν ἀποδιδοσθῶμεν,
ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀκόμη ἀπὸ τὰ τεφρὰ
τείχη καὶ τοὺς πολυγωνικοὺς ἢ στρογγύλους πύργους μὲ τοὺς
διδύμους ὁδόντας τῶν ἐπάλλεων, αἰωρεῖται εἰς τὸ παλλόμενον
μεσημβρινὸν φῶς ὑπεράνω τῆς νήσου ἡ ὀπτασία τῶσων αἰώνων
ἀκμῆς ἑλληνικῆς.

Ἐπλατάγησαν εἰς τὰ γλαυκὰ νερὰ τοῦ ζώνουν τὴν Ῥόδον αἱ
κῶπαι τῶν νεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξέπλευσαν διὰ τὸ Ἴλιον μὲ τοὺς μα-
χητὰς ἀπὸ τὴν «Αἰνδον, Ἰήλυσόν τε καὶ ἀργινόεντα* Κάμειρον»¹.

Εἶδον τὰ ἀπέναντι σκιερὰ καὶ δασέα βουνὰ τῆς Καρίας τὸν
διάπλουν τῶν τολμηρῶν ποντοπόρων Ῥοδίων, οἱ ὁποῖοι ἐπλευσαν
μέχρι τῆς Ἰδηρίας, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ῥόδην, κατακτηθεῖσαν βρα-
δύτερον ἀπὸ τοὺς Μασσαλιώτας.

Καὶ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦτον ἐξεκίνησεν ἡ Καλλιπάτειρα* διὰ
τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου παρέστη εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ βλαστοῦ τοῦ
οἴκου τῆς, τοῦ Πεισιρρόθου—ὀλυμπιονίκου ἐξ ὀλυμπιονικῶν. Ἡ
ἀνάμνησις τῆς Καλλιπατέρας χειραγωγεῖ μίαν ἄλλην...Εἰς τὴν
χρυσὴν ἄχνην, τὴν ὁποίαν βρέχει ὁ ἥλιος ἐπάνω εἰς τὴν νῆσον,
περνᾷ διὰ μίαν στιγμὴν ἡ σεβασμία μορφή τοῦ ψάλτου τῆς Καλ-
λιπατέρας, τοῦ ἥρωος τοῦ Δρίσκου, ὀλυμπιονίκου εἰς τὸ στάδιον
τοῦ καθήκοντος καὶ αὐτοῦ.

Ἦτο ὀλβία καὶ ἰσχυρὰ ἡ Ῥόδος ἐπὶ αἰῶνας μακρούς. Αἱ τέ-
χναι εἶχον ἐδῶ κοιτίδα φιλόστοργον. Τοῦ Λυσίππου* οἱ τέσσαρες
ἵπποι ἀπ' ἐδῶ ἐταξίδευσαν εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ κοσμήσουν
τὸν Ἱππόδρομον καὶ διὰ ν' ἀρπαγοῦν ἐκεῖθεν ἀπὸ τοὺς Ἐνετούς,
οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν μὲ τὸ ἔργον τοῦ Σικυωνίου καλλιτέχνου τὸν
Ἅγιον Μάρκον τῆς ἀλιπαγοῦς πρωτευσούσης τοῦ Ἀδρία. Πόσας,
ὅμως, μεταβολὰς εἰς τὸ κύλισμα τῶν αἰώνων δὲν εἶδεν ὁ Ῥόδιος
Ζεὺς, ὁ «νώτοισιν Ἀταβυρίου μεδέων*» !

1. Ὀμήρου Ἰλιάς Β, 656.

*
*

Ἡ σημερινή πόλις ἀπλώνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν πο-
διὰν λόφου ἐπιμήκους τραπεζοειδοῦς. Τὰ τείχη της, διασχιζόμενα
ἀπὸ πύργους, τὴν περιβάλλουν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς.
Μέσα εἰς τὸν περίβολον συνωστίζονται τὰ σπίτια της, πολλὰ τῶν
ὁποίων χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἱπποτῶν.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ περιόλου ἀπλώνεται ἡ νέα συνοικία τοῦ
Νεοχωρίου, μὲ λευκά, διώροφα κατὰ τὸ πλεῖστον σπίτια, μὲ ἐπαύ-
λεις περιβαλλομένας ἀπὸ κήπους. Ἐχει τὸ Νεοχώρι ἐκτάκτως
γραφικὸν καὶ χαροπὸν χαρακτῆρα, μὲ τὰς ὁμοιομόρφως ἐρυθρᾶς
στέγας του, σκεπασμένας ἀπὸ κεραμίδια τῆς Μασσαλίας. Ἀνὰ
μέσον τῶν σπιτιῶν του δεσπόζει τὸ μέγαρον τῆς Διοικήσεως. Ὁ
κτίτωρ τὸ προώριζε δι' ἑλληνικὸν προξενεῖον. Σήμερον κυματίζει
πρὸ τοῦ αἰετώματός του μία ὑπερμεγέθης σημαία ἰταλική.

Πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ περιόλου τῶν τειχῶν ἐκτείνεται εἰς
πράσινον πέλαγος φυτείας μία συνοικία ἑλληνική, ὅπου ἡ Μητρό-
πολις καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Δύο πύργοι εἰς τὰς ἀντιμετώπους ἄκρας τοῦ πετάλου τοῦ με-
γαλυτέρου λιμένος περιδρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦ
βορειοτέρου, τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, εὐρίσκεται τὴν ὥρᾳ ὁ ἰταλικὸς ση-
μαφορικὸς σταθμός. Ἡ βάσις τοῦ πύργου εἶναι τετράγωνος μὲ
πλευρὰς ὀλισθαίνουσας πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς κλίσιν αἰσθητήν.
Τὸ σῶμα τοῦ πύργου εἶναι πολύγωνον. Εἰς τὴν πρὸς τὸ ἀνοικτὸν
πέλαγος πλευρὰν τῆς πυραμιδοειδοῦς βάσεώς του εἶναι ἐντειχι-
σμένοι μαρμάρινοι θυρεοὶ ἱπποτῶν. Ὁ ἄλλος πύργος εἶναι ὕψη-
λότερος καὶ στρογγυλός.

Μερικὰ κωδωνοστάσια, ἓνας ἢ δύο μιναρέδες ἀκοντίζονται
ὑπεράνω τοῦ λόφου τῶν σπιτιῶν τοῦ ὀχυροῦ περιόλου. Ἀριστε-
ρώτερα ἓνας φοῖνιξ σαλεύει τὸν θύσανον τῶν πτεροειδῶν του φύλ-
λων ὑπεράνω μερικῶν στεγῶν. Παρὰ τὸ ἄκρον τῶν τειχῶν τῆς
ἀκτῆς τρεῖς ἢ τέσσαρες παλαιοὶ ἀνεμόμυλοι λίθινοι ἀκίνητοιν,
διότι εἶναι σκελετωμένα τὰ πτερὰ των.

Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζεται ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου. Ἀναβαί-
νουν εἰς τὸ πλοῖον ὁ λιμενάρχης, ὁ ἀστυνόμος—ἀξιωματικὸς τῶν
καραμπινιέρων*, μὲ παχύν, ἀρειμάνιον μύστακα,—καὶ τρεῖς νεαροὶ
καραμπινιέροι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας τοποθετεῖται εἰς τὸ ἄνω

ἄκρον τῆς κλίμακος τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἐπιθεωροῦνται τὰ διαβατήρια. Οἱ θέλοντες ν' ἀποβιβάσθουν παραδίδουν τὰ ἰδικὰ των εἰς τὸν ἀστυνόμον καὶ λαμβάνουν ἀντ' αὐτῶν μίαν ἄδειαν ἐξόδου, τὴν ὅποیان ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πλοῖον θὰ παραδώσουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς κλίμακος σκοπὸν караμπινιέρον διὰ νὰ τοῖς ἀποδοθῇ τὸ διαβατήριον.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς οἱ βαρκάρηδες εἶναι Τοῦρκοι κατὰ τὸ πλεῖστον. Ζητοῦν ἰταλιστὶ μίαν τουρκικὴν λίραν ἢ δέκα λιρέττες διὰ νὰ ἀποβιβάσουν καὶ ἐπιβιβάσουν καὶ πάλιν τοὺς ταξιδιώτας.

Ἄς ἐπιβιδασθῶμεν τῆς μόνης ἑλληνικῆς βάρκας, ἣ ὅποια προσήγγισε διὰ νὰ παραλάβῃ μερικοὺς Ῥοδίους ἐπανερχομένους ἐκ Σμύρνης. Ὁ γέρων βαρκάρης, ὅταν ἀπεμακρύνθη τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἐσταμάτησε τὰ κουπιὰ του, ἐπεσκόπησε τοὺς ἐπιβάτας του καὶ εἶπεν :

— Εἶναι κανένας ξένος ἀπὸ σᾶς ;

— Ὅχι, ὅλοι Ἕλληνες.

Ὑστερα ἔσκυψε καὶ ἠρώτησε μὲ χαμηλοτέραν φωνήν, εἰς τὴν ὅποیان ἐπάλλετο ἡ ἀνυπομονησία :

— Τί νέα, ἀδέρφια, ἀπὸ τῆ Σμύρνης ; Τί γίνονται τὰ παιδιὰ στὸ μέτωπο ;

Χαῖρε, ὦ Ῥόδος ! ἤκούσαμεν τὴν ἑλληνικὴν σου φωνήν.

Νοέμβριος 1921.

Γ'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἄλωνάρης.

Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

Αἱ θημωνιαί τοῦ θερισμοῦ ὑφoῦνται ὁλόχρυσοι, γύρω - γύρω, ὡς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὁροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλwνίσμα τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλwνίσματος, τὸν μῆνα τὸν Ἄλωνάρην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὁροπέδιον, ὅπου ὁλόκληρον, θαρρεῖς, μετώκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνιάν του, παρὰ τὴν ὅποیان ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾶται, παρ' αὐτὴν δειπνῶν, καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων. Αἱ ἄλwνες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, λάμπουσι, σαρωμέναι, κυκλοτερεῖς, ὡμα-

λισμέναι, πεπατημένοι, έτοιμοι νά υποδεχθώσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, με τὴν αὐγὴν, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μία παμμεγίστη πέραν ἔκει, εἰς τὴν ἐσχατιάν, πετράλων μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ Γέρο-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, με τὴν αὐγὴν πρωί-πρωί ἤρχισε τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὕτη με ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυρροξάνθους ἵππους, οἱ ὅποιοι χοροπηθοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων, διαλύοντες καὶ συντρίβοντες αὐτά, ἀλώνιζοντες. Ὁ Γέρο-Δῆμος, κοντὸς καὶ παχύς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὀπισθεν ὥθει τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των μέσα εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάντων, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων, συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλῳ, ἀλωνίζων, ἐνῶ οἱ παραγυιοὶ τοῦ παραστέκονται ὑπηρετοῦντες, «δτρηροὶ* θεράποντες». Ἔχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ Γέρο-Δῆμος πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμουδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο, χωράφια στὸν Ἀσέληνον, χωράφια στὶς Κουνίστρες. Ἔχει καὶ ἓνα δίφορο*, στ' Ἀι-Γιαννιοῦ τὸ Ῥέμα...

Τὴν αὐγὴν, βαστοῦσεν ἀκόμα ὁ Αὐγερινός, ἦλθεν ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης* ἡγούμενος, ὁ Παπαῖ-Μακάριος, καὶ ἔφαλεν ἀγιασμόν καὶ ἡγήσατο τὴν ἄλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωριοῦ, τὸ εὐρύχωρον καὶ εὐρύκυκλον τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ ἀφθονόν του γέννημα τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα ὄμματα, νὰ εὐλογῇσῃ ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης τὴν ἐσοδεῖαν του, νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ· νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ ὁ οἶκός του καὶ οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε Σάββατον ὁλοχρονίς, ζεστὰ ψωμάκια νὰ τρώγουν οἱ πτωχοί, νὰ συγχωροῦν, νὰ πάρῃ καὶ ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης δύο κοιλὰ...

— Ἀ! Ἀ!

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρο-Δήμου, πρώτη πρώτη ἀκούεται ὀπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων, ἐξεγείρουσα τοὺς γεωργούς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὁροπέδιον, κοιμωμένους ὅλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημωνιάς των, αἵτινες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑφoῦνται, πύργοι ὀλόξανθοι, ὀλόχρυσοι πύργοι. Ὁμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλων τὸν «Εὐλογητόν», κινεῖ τοὺς ἐνορίτας του εἰς προσευχήν, ἔγειρομένους ἀπὸ τὰ στασίδια. Ἡ Κυρὰ Δήμαινα, με τὴν μανδήλαν τῆς ἀναπεταρίκι* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, μ' ἓνα φορκάλι, σάρωθρον ἀγροτικὸν ἀπὸ ἀκανθωτὴν στοιδὴν*, σαρώνει τ' ἀστάχυα, τ' ἀστάχυα τὰ διασκορ-

πιζόμενα, οἰκονόμος εἰς τὰς ἐσοδείας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμοὺς τῆς, πάντοτε. Σαρώνει καὶ συνάμα μὲ τὸ φορκάλι τῆς τὸ ἀκανθωτὸν διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηνῶν, αἵτινες μὲ τοὺς λαιμοὺς των ταντωμένους καὶ κινουμένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ῥάμφη ὡς πτύα, ὀλοκλήρους τοὺς διασπειρομένους ἀστάχους καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῶα.

Μετ' ὀλίγον δλαι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ὅλον τὸ ὀροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηράς τῶν γεωργῶν ἀνακραυγὰς, οἱ ὀποῖοι μαστίζουσι τοὺς ἵππους των ἁλωνίζοντες τοὺς θερισμοὺς των.
— "Α! "Α!

"Αλλὰ πρῶτος εἰς δλα ὁ Γέρο-Δῆμος ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἁλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον.

— "Α! Δενίτσα! "Α! Μαργίτσα! "Α! φοραδίτσες μου!

Κοντὸς καὶ παχύς, μ' ἐν πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν χιτῶνα τὸν γεράνιον, τὸν χειρίσιον*, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχῶν μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων κι' ἐγειρόμενος καὶ ξαναπίπτων καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἤμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς τῶν τέσσάρων ἵππων του κύκλους, τοὺς ὁποίους ὁμως καταφθάνει ἢ βαρεῖται καὶ μακρὰ μάλιστα κι' ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἢ φωνή του. Διασκελίζει μὲ τοὺς κοντούς του πόδας τ' ἀστάχια, βαρεῖς ἀπὸ τὸ βύθισμα ἐν τῷ ἀχύρῳ, ἀργὰ-ἀργά, πίπτων κι' ἐγειρόμενος, ὡς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος στρῶμα, τεντώνων τὰς χεῖρας, κραδαίνει τὴν μάλιστα, ἡχοβροντοῦσαν δεινῶς, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἐκεῖ, ὡς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων, ἐν κρότῳ, ὑπὸ τὴν βίαιαν τοῦ βορρᾶ πνοήν, τεντώνει τὸν λαιμὸν του κι' ἐκβάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγὰς του, ὡς στεναγμοὺς χαρᾶς, τὴν ὁποῖαν ἀπαντλεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν του ἐσοδείας, ὧν τρεῖς θημωνιαὶ μεγάλαι καὶ παχεῖται ὡς πύργοι ἴστανται ἐκεῖ πρὸς ἁλώνισμα.

Οἱ ἵπποι, καὶ οἱ τέσσαρες, δεδεμένοι ἀπὸ τοῦ στύλου τῆς ἁλωνος, συμπληροῦσιν ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους. Ἀνατινάσσονται ἐντρομοὶ αἰφνης· ἀνυφοῦσι τὰς κεφαλὰς των, ὑπερήφανοι τώρα, ὡς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ τινάσσουσι τὴν χαίτην των τὴν πυρρόξανθον ἰδοῦ, εὐφραϊνόμενοι διὰ

τὴν πτέρωσιν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μὲ τὸ μεγάλῳφθαλμον βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ ὅποτον ὡς πνοὴ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς παραλλίας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα, θαρροῦν, νὰ κολυμβήσουν, νὰ δροσισθοῦν, ν' ἄλωνίσουν καὶ τὸ κύμα... Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερρῶς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλὴν των εἰς κλίσιν εὐμορφον θλίψεως ἢ καὶ ὀργῆς σθεναρᾶς, ὑπόκλινιν ἀληθινοῦ αἰχμαλώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γονάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἤδη τοῦ θερισμοῦ δεμάτια, ἐξακολουθοῦσι τοὺς ἀλλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ, ἐν τῇ ἄλωνι, κροαίνοντες* τοὺς πόδας, συνθλῶντες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλὰ μιν, συντρίβοντες τοὺς χρυσοὺς ἀστάχους, καταπατοῦντες, βαρυποδίζοντες, ἄλωνίζοντες, τροχὸς ὠρολογίου ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ Γέρο-Δήμου ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μάστιγός του κροταλισμούς.

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἀκούεται παρέχει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραίας, ἣτις βοηθεῖ τὸν υἱὸν τῆς τὸν Θανασὸν, ὁποῦ μόνος, μ' ἓνα κατεσκληκότα ἵππον, ἄλωνίσας τὴν μικράν των θημωνιάν, καταπατῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τ' ἀστάχια, ὅπισθεν τοῦ ἵππου, ἤδη σωρεῖ τὸ ἀλῶνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας, ἢ ὅποια ὄνειρεῖται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποῦ θὰ φάγῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ φετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικὰς τῆς εὐλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ὑψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο κοντάρια εἰς τὸν ὀρίζοντα τ' ἄλωναριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας καυστικωτέρας τῆς βαθυλῶνίου καμίνου. Ἄλλ' ἰδοὺ ἔξαφνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὅπου τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὅσον δροσίζει τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἰσχυρὸς, προβάλλει καμαρωτός, ἰδοὺ, ἀπὸ πέραν, μὲ ψαλτήρια ἀόρατα τῶν οὐρανῶν, τὸν ὅποτον ὑποδέχονται τὰ βουνά, πρῶτα-πρῶτα, ἀλλόμενα, ἐπαγαλλόμενα. Βάρβιτοι καὶ λύρχει πνευμάτων ἢ νυμφῶν, θαρρεῖς, συνοδεύουσι τὴν δροσοδόλον

του πνοήν, καὶ αὐλοὶ τὴν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αὐλοὶ παρθένων, αὐλοὶ ποιμένων. Αἱ κορυφαὶ τῆς πεύκης τῆς εὐώδους ἐσείσθησαν εἰς χαιρετισμόν, πρῶται-πρῶται, καλημερίζουσαι τὸν εὐχαριν αὐτῶν ὁμιλητὴν, τὸν θαλερόν καὶ εὐζῶνα συμπαίκτηρα, ἀπ' τὰ μικρὰ των χρόνια :

Χαίρει' ὁ πεῦκος, χαίρεται,

χαίρεται τὸν αἶρα....

Κι' ἰδοὺ ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα, μ' ἐν πεντάχαλον* ξύλινον ἐκλικμητήριον* ἡ Γριὰ-Ζήσαινα, μὲ μιὰ κατάμαυρη μανδήλα σκεπασμένη, χήρα πρόσφατος, προσφάτως ἀπολέσασα τὸν Γέρο-Ζῆσον, τὸν ἄνδρα τῆς, ἓνα καλὸν καὶ ῥωμαλέον ἀκόμη γεωργόν, δηχθέντα ὑπὸ ὄφews, κατὰ τὸ θέρισμα, φαρμακερᾶς ἐχλιδνης, καὶ ἀποθανόντα.

Καὶ τώρα ἡ Γριὰ ἡ Ζήσαινα βασανίζεται μόνη τῆς, ξανεμίζουσα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικμητήριον, τὸν σωρόν τοῦ ἀλωνισθέντος γεννήματος, μόλις ἔπνευσεν ὁ ζέφυρος, νὰ προλάβῃ νὰ λιχνίσῃ ὡς τὸ μεσημέρι, ὅτε τὸ ἀγεράκι φοφᾷ. Μόνη τῆς ἐκουδάλησε τὰ δεμάτια, μισθώσασα λέμβον, διότι ὁ ἀγρός τῆς εἶναι παράλιος, καὶ ἐπιστατοῦσα μόνη, τὸ ἀλώνισε, καὶ τώρα μόνη τὸ λιχνίζει τὸ γέννημα, ἀποχωρίζουσα τὸν καρπὸν ἀπὸ τὴν κάρφην. Ὁ καρπός, σῖτος ὥρατος πυρρόξανθος, σωρεύεται παρὰ τοὺς πόδας τῆς, τὴν δὲ κάρφην λαμβάνων ὁ ζέφυρος συσσωρεύει παραπέρα εἰς ἄχυρον. Χωμένη μέσα εἰς τ' ἀλωνισθέντα στάχυα ἡ μαύρη ἡ Ζήσαινα, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, βυθίζει καὶ μὲ τὰς δύο χεῖράς τῆς τὸ πεντάχαλον ἐκλικμητήριον μέσα εἰς τὸν ἀπαλὸν σωρόν, εἶτα μὲ δύο χεῖρας σθεναρὰς ἀναρρίπτει κατέναντι τοῦ ἀνέμου τὸ λικμώμενον γέννημα, καλύπτουσα τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς τῆς μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν τῆς, ἄμορφος, περιδαλλομένη ὑπὸ τῶν ῥιπιζομένων ἀχύρων, ἀχυροβριθής, ξανεμίζουσα.

Ξανεμίζει ἡ χήρα ἡ Ζήσαινα καὶ κλαίει. Λιχνίζει καὶ μοιρολογεῖ τὸν Γέρο-Ζῆσον τὸν ἄνδρα τῆς :

Σὲ κλαῖνε κάμποι καὶ βουνά,

σὲ κλαῖν τὰ λιβαδάκια.

Σὲ κλαῖν βουσοῦλες μὲ νερά,

ἀμπέλια καὶ χωράφια...

Ζῆσο μ', Ζῆσο μου !

Σὲ κλαίει καὶ τ' ἄλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποὺ χόρευες κι' ἁλώνιζες
κριθάρια καὶ σιτάρια,
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Καὶ ξανεμίζει ὅλον ἐν ἡ χήρα, ὅλη ἀχυροδριθής, καὶ μοιρολογεῖ:

Σὲ κλαίει κι' ἡ χήρα ἡ Ζήσαινα
ποὺ ξανεμίζ' ἡ ἔρμη,
πεντάρφανη, σὰν τ' ἄχυρο
ποὺ τὸ λιχνίζ' ὁ ἀγέρας.
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Ὁ ἥλιος ὑφούται—ὑφούται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ ζέφυρος, ὅλον ἐν δυναμούμενος, ὅσον προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βουνά, χοροπηδῶν μὲ μουσικὰ χοροπηδήματα, καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα ὁλόδροσον, ὁρσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν.

Χαίρετ' ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἄερα...

Ἐδράδυσεν.

Ὁ Γέρο-Δῆμος ἐξέξεψε τοὺς ἵππους τοῦ τοὺς τέσσαρας, οἵτινες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἁλώνισμα, τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην, ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα κι' οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες του, παρὰ τὴν αἵμασιαν* τοῦ πετραλῶνου, ἐνῶ ὁ Γέρο-Δῆμος, ἐπακουμένης παρὰ μίαν ἀπομείνασαν ἀκόμη θημωνιάν του, ξεκουράζεται, ἵνα μετ' ὀλίγων φάγη τὸ δεῖπνόν του· τοῦτο παρασκευάζει ἡ Κυρὰ-Δήμαινα, ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ ὀψάρια, ποὺ ἔφερεν ὁ γρύπος, καὶ διώκουσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἁλώνιόν της τὸ παμμέγιστον, οἰκονόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας της, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς της: — Εὐὺ, ξένες! Εὐὺ, ξένες!

Ἡ χήρα πάλιν ἡ Ζήσαινα, παραπέρα, ἐπεράτωσεν ἤδη τὸ ξανέμισμα καὶ κάθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ὅπερ, εὐῶδες, πυρρόξανθον καὶ ἀρεστὸν ὡς πᾶν νεογέννητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἄλματος, ὑπὸ τὰς τελευταίας τῆς ἡμέρας αὐγάς, κινουῖν εἰς δάκρυα ἀτέλευτα τὴν χήραν, ἥτις,

μαύρη, σκιάζουσα, παρακάθεται σιωπηλή, ὡς νύκτιον πτηνόν, ἄγευστος, κατάκοπος. Καὶ οὐτε ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς ν' ἀποδιώξη τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν, ὅπερ, κυνηγηθὲν παρὰ τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, εἰσώρμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαιμούς του τοὺς μακροὺς κι' ἐλισσομένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ῥάμφη του ὥσπερ πτύα. —Φάτε, καημένες, φάτε !...

Εἶναι ὁ μὴν τοῦ ἁλωνίσματος, ὁ μὴν ὁ Ἀλωνάρης. Παρὰ τὰς θημωνιάς τὰς χρυσᾶς, αἱ ὁποῖαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὁροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγοβολοῦντα, φωτίζοντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς.

Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἀστεῖται ἀναφωνήσεις κύκλῳ, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνιάν, παρὰ τὴν ὁποῖαν συγκεντροῦται ἤδη ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἡ καλύδη: τὰ παιδία του, ἡ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτήνος, τὸ κυνάριον του, αἱ ὄρνιθες, κλωσσαι μὲ τόσους λαιμάργους νεοσσούς.

Καὶ ὅταν ἀνατείλῃ πλέον ἡ σελήνη, ὁλόχρυσος, χρυσίζουσα τὰς ὀλοχρύσους τῶν σπορίμων θημωνιάς, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτρινα ἁλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ὕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν νυκτερινήν, ἀναθαίνουσιν εἰς τὰς θημωνιάς ὡς φύλακες ὀλόξανθοι ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλξεις, τραγουδοῦσι, παίζουσι, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου· ἐνῷ οἱ ἵπποι, ξεκουραζόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἵτινες, ἐξεγερθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσβάλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαιμούς των εἰς τὰς θημωνιάς, καταπίνουσαι τὰ στάχνα, ὡς τὰς μαρίδας οἱ γλάροι.

Ἀλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλια, τὰ φαιδρότερα ἄσματα ἀκούονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, ὅπου ὁ πλούσιος γέρων δειπνεῖ μὲ τὴν Κυρᾶ-Δήμαινα καὶ μὲ τοὺς παραγυιούς του, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἁλῶνος, κρεμάσας μέγα φανάριον ἀπὸ τὸν στύλόν τῆς, ἐνῷ ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες του θρυμματίζουν, ἡρέμα τρώγουσαι, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ ἁλωνίσματος καλάμην, ἐκεῖ πλησίον, ὁμοτράπεζοι, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, φοδουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες καὶ κανένα στάχυν.

Καὶ ὁ Θανατὸς μὲ τὸ κατεσκληκὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραίας τῆς

πτωχῆς ὁ μοναχογυιός, ποῦ μόνος του ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε, μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τ' ἀλώνια ἐστεμμένους τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχυα, τῆς ἐσοδείας τὸ παιδρὸν δαιμόνιον, νὰ πῇ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον, ἀγροτικὴν, τονίζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν :

—Καὶ στὸ μῦλο, μὲ τὸ καλό! . . .

1901.

Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν.

Μιχ. Μητσάκη.

Πρόλογος. Ὁ συγγραφεὺς ἐκπράζει ἐν ἀρχῇ τὴν σφοδρὰν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ διὰ τὴν βαρβαρότητα μερικῶν ἐκ τῶν χωρικῶν καὶ ποιμένων μας, οἵτινες, χάριν προσκαίρου κέρδους, ἀναίσθητοι πρὸς τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως καὶ τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου, πυρπολοῦσι τὰ δάση. Καθ' ἕκαστον θέρος, γράφει, δὲν ἀπομένει σχεδὸν κλιτύς, δὲν ἀπομένει σχεδὸν ῥάχισ, δὲν ἀπομένει σχεδὸν δειράς, ἐφ' ἧς ἡ πυρκαϊὰ νὰ μὴ ἀπλώνῃ τὴν ἀπαισίαν πορφύραν της. . . Πρὶν προφθάσῃ νὰ σήσῃ ἡ μία φλόξ βλέπεις ἀμέσως ἀναλάμπουσιν ἄλλην, καὶ πρὶν ἀμαυρωθῇ ἔτι ἡ ἀστραπὴ ταύτης, βλέπεις ἄλλας δύο φεγγοβολούσας καὶ τέσσαρας ἔπειτα σπινθηριζούσας παρέχει, καὶ δέκα ὀλίγῳ παραπέραν, ὡς τόσας κεφαλὰς Λερναίας Ὑδρας ἀναφαινομένας πολλαπλασίας. προτοῦ ἐξαφανισθῶσιν ἀκόμῃ ἐντελῶς αἱ προϋπάρξασαι . . .

Πῶς ἔθαλλε πρὸ ὀλίγων ἀκόμῃ μηνῶν ἡ θαυμασία αὐτὴ Πεντέλη! Ἡπόρει κανεῖς τῇ ἀληθείᾳ πῶς τόσον ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν εἶχε κατορθωθῇ νὰ εὐρίσκεται τοιοῦτος βαθὺς δρυμός, τοιαύτη σπαργώσα βλάστησις, τοιαύτης ῥωμαλέας φύσεως ἐκπληττουσα μεγαλοπρέπεια. Ὅχι ὡς παραχθεῖσα βαθμηδόν, μετὰ αἰώνων πάροδον καὶ δημιουργίαν, ἀλλ' ὡς διὰ μιᾶς, ἀπὸ κοινῆς ὁρμῆς, ἀναπηδήσασα ἐκ τοῦ ἐδάφους, θραύσασα τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀνέτεινεν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὰς πρασίνας λόγχας τῶν κλάδων της, τὰς φυλλώδεις αἰχμὰς τῶν κορμῶν της, τὰς ὀξείας τῶν στελεχῶν της προβολάς, στρατιὰ ὀλόκληρος δρυῶν, πλατάνων, ἐλαιῶν, πευκῶν, ἥτις ἀνερριχάτο ἐφ' ὅλων τῶν ὑψωμάτων τοῦ βουνοῦ, κατέκλυζε τὰ πρανὴ αὐτοῦ, ὑπερεφαλάγγιζε τὸν γυμνὸν Ὑμηττόν, καὶ ἐξέχύνετο ἐν μακρᾷ παρατάξει εἰς τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ πεδιάδα, κα-

λύπτουσα πᾶσαν τὴν ἑκτασιν ἐπὶ ἀπόστασιν ὥρων ὑπὸ τὴν συνηρεφῇ αὐτῆς θολίαν. Βαθεῖται ἐδυθίζοντο αἱ ῥίξαι αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπως βαρεῖς στηρίζονται οἱ πόδες τῶν ἀθλητῶν εἰς τὴν γῆν προκαλούντων τὸν δυνάμενον νὰ τοὺς μετακινήσῃ ἐκεῖθεν. Γιγαντώδη ὠρθοῦντο τὰ σώματά των, ὡς κολοσσῶν ἰσχύος καὶ εὐρωστίας. Ἀχμαῖα ἠγείροντο τὰ φυλλώματα αὐτῶν ἐν διηνεχεῖ πρὸς τὸν ἄνεμον πάλῃ, ἐν ἣ σπανίως ἔμενεν εἰς τοῦτον ἡ νίκη. Ὑπὸ τὸν παχὺν αὐτῶν φλοιὸν ἐμάντευες—ἦκουες σχεδὸν—κυκλοφοροῦντα τὸν χυμὸν τῆς ζωῆς, ὡς πλούσιον αἷμα κοχλάζον ἐντὸς νεανικῶν φλεβῶν.

Πλανώμενος μεταξὺ τῶν ἀτραπῶν αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν δὲν συνήντας κανὲν ἀνθρώπινον ὄν, κανὲν δίδουν ἢ κανὲν τετράπουν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐδοκίμαζες ποσῶς τὸ συναίσθημα τῆς ἐρημίας. Ἡ μοναξία δὲν σ' ἐπίαζεν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σ' εὐηρέστει. Ὁλος ὁ δρυμὸς αὐτὸς ἐφαίνετο ζῶν. Εἰς τὰ βάθη αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν στοιχῶν τῶν δένδρων του, ὑπὸ τὰς θαλλούσας στοάς του, ἐδασίλευεν ἀτάραχος σιγῇ, ἣν δὲν διέσπα τίποτε. Ἀλλ' ἡ σιγῇ αὕτη δὲν ἦτο νεκρά. Ὅλοι οἱ κολοσσοὶ αὐτοὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἦσαν ἔμφυχοι καὶ ὡς νὰ ἐσίγων ἀπολαμβάνοντες καθ' ἑαυτοὺς ἐν ἡρέμῳ μακαριότητι τὴν ἡδονὴν τῆς ὑπάρξεως. Ἀλλ' ἐπάνω ἐκεῖ, ἀπὸ τῆς ὑπερνεφέλου κορυφῆς των, ἔβαλλον πάντοτε ἀδιάκοπον βοήν, ὡς βαρύηχον καὶ ἐναρμόνιον ὕμνον πρὸς τὸ ἄπειρον.

Σχεδὸν γωνία, εἴτε τῶν ἀνάντων πλευρῶν, εἴτε τῶν ὀλισθηρῶν ἀποκλίσεων, εἴτε τῶν σχιστῶν κοιλάδων, εἴτε τῶν ὀγκωδῶν νώτων τοῦ ὄρους, δὲν ἔμενε ξηρὰ καὶ ἄγονος. Ὡς καταληφθὲν ὑπ' ἀνεξηγήτου ἐξάψεως δημιουργικῆς, τὸ ἔδαφος ἀνέδιδε κατὰ μυριάδας τὰ θαλερὰ τέκνα του. Ἄλλου παρήγε δένδρα μετέωρα καὶ ἄλλου θαμνίδια χαμαιπετῇ, ἄλλου ἐγέννα στελέχη, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ περιπτυχθῶσι τρεῖς ἄνδρες καὶ ἄλλου τρυφεροὺς κλώνας, ἄλλου ἐξώθει εἰς τὸ φῶς στιβαροὺς ξυλίνους ὄγκους καὶ ἄλλου ταπεινὰ ἀνθύλλια. Ἀλλ' ὅλα ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς ἄφθονον τὸ σπέρμα τοῦ κάλλους καὶ τῆς ὑγείας, ὅλα ἦσαν βιώσιμα, ὅλα ἦσαν εὐχροα, ὅλα περιεπλέκοντο εἰς σφιγκτὸν ἐναγκαλισμόν, ὅλα περιεπτύσσοντο ἄλληλα, ὅλα ἀπετέλουν μίαν μεγάλην καὶ συμπαγῇ οἰκογένειαν, ἀδελφὰ ἐν εὐμορφίᾳ καὶ ἐν ῥώμῃ, ἐκεῖνα προστατεύοντα αὐτὰ καὶ αὐτὰ θωπεύοντα ἐκεῖνα, ἐκεῖνα παρέχοντα εἰς αὐτὰ τὴν σκιάν των καὶ αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των εἰς ἐκεῖνα. Ἡ γῇ

ἐφαίνετο ἰδιαιτέραν καταβάλλουσα ἐπιμέλειαν ὅπως τ' ἀναπτύξῃ καὶ τρέφουσα αὐτὰ δι' ὅλης τῆς ἱκμάδος τῶν σπλάχνων της καὶ ἐγχύνουσα εἰς τὰς ἀρτηρίας αὐτῶν ὅλην της τὴν δύναμιν, ἀληθὴς μήτηρ γῆ.

«Θὰ ἡδύνατο νὰ μείνης ἡμέρας», ὡς λέγει ὁ Ταῖν*, περιγράφων, ἐκεῖνος τὸ δάσος τοῦ Φονταινεδλώ*, «νὰ μείνης ἡμέρας, χανόμενος ὑπὸ τὰ φυλλώματα αὐτῶν, χωρὶς νὰ σκέπτεσαι τίποτε, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῇς τίποτε, εὐχαριστημένος μόνον διότι βλέπεις, εὐτυχὴς ὡς οἱ ἀρχαῖοι θεοί, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου. Ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν ἡσθάνεσο ἑαυτὸν γινόμενον μεγαλύτερον καὶ καλύτερον ἀφ' ὅ,τι εἶσαι. Ἐνόμιζες ὅτι τὰ μεγάλα αὐτὰ δένδρα εἶναι ἥρωες εὐδαίμονες καὶ γαλήνιοι. Καὶ ἐγένεσο ἐπίσης εὐδαίμων καὶ ἐπίσης γαλήνιος θεώμενος αὐτά. Σχεδὸν σοῦ ἤρχετο ὀρεῖς νὰ τοῖς κραυγᾶς θαυμάζων: «πόσον ὠραία καὶ ἰσχυρά εἶσαι, ὦ δρῦς, πόσον ῥωμαλέα, καὶ πόσον πρέπει νὰ σ' εὐχαριστῇ ἡ ἰσχὺς σου αὕτη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ φυλλώματός σου!». Μεταφερόμενος ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς πλήξεως τῶν Ἀθηναίων κατελαμβάνεσο ὑπὸ παραδόξου τινὸς συναισθήματος, ὡς οἱ πνεύμονές σου νὰ ὑρῶνοντο, νὰ ὠγκοῦντο, νὰ ἐμεγεθύνοντο, διὰ ν' ἀπορροφήσουν ὅλην διὰ μιᾶς τὴν ζωογόνον πνοήν, ἥτις διήλαυε διὰ τῶν φύλλων ἐκείνων. Οἱ δηλητηριώδεις ἀτμοί, οὓς ἀπεκόμιζες ἐκ τῆς πόλεως ἐντός σου, καταστροφεῖς τῶν σπλάχνων σου καὶ δολοφόνους τοῦ πνεύματός σου, διελύοντο καὶ ἔδιδον τόπον εἰς τὰ ἄντρα καὶ εὐεργετικὰ μόρια τοῦ αἰθέρος ἅτινα σοὶ ἔφερε, δροσίζοντα τὸ καῖον στῆθος σου καὶ ἀνακουφίζοντα τὸ καταπεπονημένον μέτωπόν σου, ἡ αὖρα. Ἐρρόφας μεθ' ἡδονῆς, ὅχι πλέον τὴν ἀηδὴ ἀναπνοὴν τῶν ὁμοίων σου, ἀλλὰ τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ πλατάνου ἢ τῆς ἀγερώχου αὐτῆς ἐλάτης. Καὶ ἀνεξήγητός τις εὐεξία σὲ κατελάμβανε βαθμηδόν, ὡς ἀόρατος χεὶρ νὰ ἐνέχυνεν ἀνεπαισθήτως κατευναστικόν τι ὕγρὸν ἐντὸς τῶν ἰνῶν σου...

Εἰς πᾶσαν ἡμέραν καὶ εἰς πᾶσαν ὥραν, εἴτε ὑπὸ τὸν ἀνηλεῆ ἥλιον τοῦ θέρους, εἴτε ὑπὸ τὸν βαρὺν ἀνεμὸν τοῦ χειμῶνος, εἴτε ὑπὸ τὴν αἴγλην τοῦ φωτός, εἴτε ὑπὸ τὸν μανδῦαν τοῦ ἐρέβους, τὸ μέγα δάσος ἦτο πάντοτε τὸ αὐτό: μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον καὶ θαυμάσιον.

Ἄν ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο ἥσυχος, οἱ κλάδοι αὐτοῦ μόλις ἐκί-

νοῦντο ἡρέμα, ὥς νὰ ἤθελον νὰ προσεγγίσουν μικρὸν μόνον πρὸς ἀλλήλους, ὅσον ἤρκει διὰ ν' ἀνταλλάξουν ἐλαφράς τινας θωπείας. Κανεῖς ἄρρυθμος θόρυβος, κανεῖς παράτονος ἤχος δὲν ὑφούτο. Ὡς μαγευθεῖς ὑπὸ μυστηριώδους δυνάμεως, ἀοράτου νύμφης κατοικοῦσης τὰ ἔγκατα αὐτοῦ, ὁ κολοσσαῖος δρυμὸς ἐφαίνετο ὑπνώτων. Ἀκίνητος ἐξαπλούμενος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του, ἀνεπαύετο. Οἱ γηραιοὶ πλάτανοι καὶ αἱ αἰωνόδιοι πεῦκαι ἐδυθίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τοὺς στοχασμούς των. Ἡ χλόη ἐξετείνετο ἀπαλή—τάπης ὃν ὁ ποὺς ἡρέσκετο πατῶν, ἐνῷ ἅμα ἐφοβεῖτο μήπως βλάβῃ τὸν χνοῦν του. Μακρὰν ἤκουες τὸ ἡδὺ κελάρυσμα μικρᾶς πηγῆς, χωρὶς νὰ τὴν βλέπης, ὅπως ἀκούει τις, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸν ὁμιλοῦντα αὐτὴν πρὸς αὐτόν, τὴν γλυκεῖαν ἐνδόμυχον φωνὴν ἣτις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς θλίψεως, τῆς ἀποθαρρύνσεως, τοῦ καμάτου, τῷ λαλεῖ πόρρωθεν καὶ σιγά, ἀλλ' εὐδιακριτοτέρα πασῶν, καὶ τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν ἀνακουφίζει καὶ τὸν ἐγκαρδιώνει καὶ τὸν ἐμψυχώνει. Κατήντα τις ν' ἀποπλανᾶται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ κάμνῃ ὑπὸ τὰ δένδρα αὐτὰ βίου ἀπηλλαγμένου φροντίδων καὶ παθῶν ὄνειρα—τὰ μωρότερα τῶν ὀνείρων.

Ἄλλ' ὅταν ὁ ὀρίζων ἐξοφούτο καὶ ἐξαπελύετο ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ὁ βορρᾶς καὶ συνεσκοτάζετο ὁ οὐρανός, ἡ ὄψις αὐτοῦ παρήλλασεν ἐντελῶς. Ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων αὐτοῦ κορυφῶν μέχρι τῆς κάτω πόας, ἣτις τὸ ἐστρώωνυε, τὸ δάσος ὅλον ἐξηγείρετο, ἔφρισεν, ἔπαλλεν, ἀνεκινεῖτο, συνεταράσσετο, ἔδρεμεν. Ἄγριος καὶ ἀχαλίνωτος καταφερόμενος ἄνωθεν ὁ ἄνεμος, ὅταν ἐφθάνεν εἰς τὰ ὄρια τοῦ εὗρισκε τὸν ἰσχυρὸν δενδρώδη προμαχῶνα ἀνακόπτοντα τὸν δρόμον αὐτοῦ. Οἱ κορμοὶ τῶν μεγάλων δρυῶν ὠρθοῦντο—προπύργια ὀχυρὰ ἅτινα δὲν ἠδύνατο ν' ἀνατρέψῃ ἡ ὁρμή του, καὶ τὰ ὑψηλὰ φυλλώματα ἀνηγείροντο—ἐπάλλξεις καθ' ὧν ἡγωνίζετο ἄσκοπος ἡ ἰσχύς του. Ἀδύνατον νὰ διέλθῃ, ἀδύνατον νὰ διασπάσῃ, ἀδύνατον νὰ καταβάλῃ τὸν συνασπισμὸν τοῦτον τῶν γιγάντων. Αἱ ἐφοδοὶ αὐτοῦ ἐπ' ἤρχοντο ὅσον ἀλλεπάλληλοι καὶ μάταιαι, καὶ ἔφευγε πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀπεσύρετο ἐξηντλημένος, καὶ πάλιν ἐπανήρχετο ἀνακτῶν δυνάμεις ἔπειτα μετὰ μείζονος λύσεως. Καὶ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὸ θέλημά του, καὶ διὰ ν' ἀνοίξῃ διὰ παντὸς τρόπον δίοδον, ἐνῷ ἐπεφέρετο συμπαγῆς καὶ βαρῦς, μὲ ὅλας τὰς φάλαγγας τῶν πνοῶν του, ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων καὶ προσεπάθει νὰ υπερβῇ αὐτὰ ἐν μανιώδει καλ-

πασμῶ, κάτω ἐλεπτύνετο, ἐμηκύνετο, διεχωρίζετο καὶ προσεπάθει νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῶν στελεχῶν καὶ νὰ περάσῃ ἀπέναντι κατὰ ὀξείας σφῆνας μεμονωμένων ἀπ' ἀλλήλων φυσημάτων. Καὶ ἦν τότε ἀπερίγραφτος ἰαχὴ, ἀναπεμπομένη πανταχόθεν, ἐν ᾗ διέκρινες πάντας τοὺς ἤχους, καὶ τῆς βροντῆς τὸν πάταγον καὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τὸν θόρυβον καὶ τοῦ ποδοβολητοῦ τὴν ταραχὴν καὶ τοῦ τυμπάνου τὸν κρότον καὶ τοῦ συριγμοῦ τὴν ὀξύτητα καὶ μουσικῆς φθόγγους καὶ ἀπελπισίας στοναχὰς καὶ ὄπλων κλαγγὴν καὶ κοχλασμοὺς γελώτων. Ἄλλ' ὑπεράνω πάντων, δεσπόζων πάντων, ἐκράτει ὁ διηνεκῆς φλοῖσθος καὶ παφλασμός κυμάτων θραυομένων ἐπὶ ἀπορρώγος ἀκτῆς ἐν τρικυμίᾳ, θαλάσσης ἐν ὀργῇ, πόντου ἐν μανίᾳ, μαστιζομένου ὑπὸ τῆς καταιγίδος, καὶ ἐνόμιζες ὅτι εὐρίσκεισαι ἐν μέσῳ χειμαζομένῳ πελάγει, καὶ ἔτεινες σχεδὸν τὸ οὖς ἀναμένων ν' ἀκούσῃς συμπληροῦντας τὴν ἑλλην σκηνὴν ῥιπταζομένων ἐπὶ τῶν βράχων πλοίων κριγμοὺς καὶ καταδυθιζομένων ναυαγῶν οἰμωγὰς..

Ἐπέπρωτο ὅμως νὰ τὴν ἴδωμεν καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν, τὴν ὠραιότεραν, ἀλλ' ὑπὸ ἐποψιν ἀγριότητος καὶ ἀπαισιότητος δυστυχῶς, πασῶν, κρατῆρα ἐρευρόμενον φλόγας, ἡφαίστειον ἀναπέμπον μέλανα καπνόν, Αἶτναν ἐν ἐκρήξει.

Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπῆρχε τὸ θαλερὸν δάσος δὲν εὐρίσκεται πλέον παρὰ τέφρα καὶ σποδός. Ὁ ἄνεμος δὲν ἐμποδίζεται νῦν ἀπὸ τίποτε καὶ μαστίζει τὸ ὄρος ἀκράτητος καὶ ἐπιφέρεται ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος ἐλεύθερος. Γυμνὰ ἤδη ἐκτείνονται τὰ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ, φαλακρὰ καὶ πένθιμα. Ὡς ἀπορφανευθεῖσα ἡ γῆ ἀπλοῦται σκυθρωπὴ καὶ στυγνὴ. Καὶ ὁ ἥλιος τυραννεῖ τώρα ἀκάλυπτον τὸ ἀποψιλωθὲν ἔδαφος, καὶ ἡ δρόσος τῆς νυκτὸς δὲν σταλάζει πλέον ἀργυρὰ ἐπὶ τῶν φύλλων, ἀλλὰ ροφᾶται ὑπὸ τοῦ διψῶντος χώματος, καὶ ἐπὶ τοῦ τέως καταπρασίνου χλοεροῦ τάπητος στρώννυται φαιὰ καὶ πελιδνὴ κόνις.

Πέντε μόνον ἡμέραι ἤρκεσαν διὰ νὰ συμπληρωθῇ τῆς οἰκτρᾶς μεταβολῆς τὸ ἀνόσιον ἔργον, πέντε ἡμέραι, τῶν ὁποίων ἡ ἀναλαμπὴ ἔφθανε μέχρι τῆς πρωτευούσης φέρουσα αἰσθητὸν κι' ἐν αὐτῇ τὸ καῦμα τῆς πυρκαϊᾶς.

Ὅλοι ἡδυνήθημεν νὰ γίνωμεν ἐν πάσῃ ἀνέσει θεαταὶ καὶ μάρτυρές τῆς αὐτόπται ἐντεῦθεν. Καὶ ἀπεθαυμάσαμεν, μολοντί λυπού-
'Αλ.ξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἐκδ. δ'. 5

μενοι, τὸ ἔκπαγλον ὄραμα τοῦ ἀποτεφρουμένου ὄρους. Θλιβερώτερον ὅμως καὶ συγκινητικώτερον θέαμα ἐμπρησμοῦ δάσους ὅταν παρίστασθε εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς βεβαιωθῆτε δὲν ὑπάρχει.

Ἐνθυμοῦμαι μίαν τοιαύτην πυρκαϊᾶν μεγάλου δάσους ἐξ ἑλατῶν ἐπὶ τοῦ Ταῦγέτου. Ὁ ἄ καταλαμβάναν ἀναμφιδόλως πλέον ἢ πεντάωρον περίμετρον τὸ εὐρὺ λήιον* τῶν φλογῶν. Τὸ πῦρ, ἀρχόμενον ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἐφ' ἧς ἐτίνασσε ὀργίλον τὴν ἐρυθρὰν χαίτην του, κατήρχετο βίαιον καὶ ἀκάθεκτον τὰς κλιτύς αὐτῆς, ἐκυλινδεῖτο, ἐκυμαίνετο, ὠγχοῦτο ἄλλοῦ μέχρ' οὐρανοῦ ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἄλλοῦ κατέπιπτεν εἰς θνήσκουσαν λάδαν, ἀνέλαμπε πάλιν μετ' ὀλίγον παρῆκει φοδερώτερον, ἐσπινθήριζεν, ἐσύριζεν, ἐδόα, καὶ ἐδαραθροῦτο τέλος εἰς τὸν μυχὸν παρακειμένης χαράδρας, εἰς τὰ ἐγκατα τῆς ὁποίας ἀνέδραζε λυσσῶν. Ὀλόκληρος ἡ πλευρὰ τοῦ ὄρους, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐκραγῆ, ἐφαίνετο φωταγωγημένη, φανταστικῶς πορφυρᾷ. Ἐνόμιζες ὅτι τὸ γηραιὸν βουνὸν εἶχε περιδληθῇ παλλομένην βασιλικὴν ἀλουργίδα* βαφεῖσαν εἰς τὸ αἷμα.

Τὸ στερέωμα κατηγλαΐζετο ἐπάνω ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας, ἐρυθρὸν καὶ αὐτό, κατέρυθρον, καθημαγμένον, ὡς δέκα ἡλιοὶ νὰ ἐπρόκειτο ν' ἀνέλθουν ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος ἐπ' αὐτοῦ ἢ νὰ ἔδουν ὀπίσω του. Ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος μακρὰ σινδόνη φωτὸς ἐξετείνετο καλύπτουσα τὴν ἐγειρομένην ἀποτόμως ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς φύσιν, ἡπλοῦτο, συνεστέλλετο, διεστέλλετο, καὶ ἐξικνουμένη μέχρ' τοῦ ρεῖθρου τοῦ διαυλακοῦντος τὴν χώραν ποταμοῦ ἐρρίπτετο ἐντὸς αὐτοῦ ἀντανακλωμένη καὶ μαρμαίρουσα οὕτως, ὥστε ἐκινεῖτο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι δευτέρα πυρκαϊὰ ἀνέθρωςκεν ἀπὸ τῶν ὑδάτων τούτου.

Καὶ ἀνῆρχοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξανεμούμενα εἰς φλέγοντα σύννεφα τὰ καίόμενα φυλλώματα, καὶ ἔτριζον καὶ ἔκριζον καὶ ἐστέναζον οἱ πυρακτούμενοι κλάδοι, καὶ ἐδούπουν καταβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀκαταγωνίστου στοιχείου οἱ γηραῖοι κορμοί. Ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ ἐξοντουμένου δάσους ἀντήχει βαθεῖα οἰμωγὴ, ὑπόκωφος μυκηθμός, σπαρακτικὸς γόος. Ἐλεγεσθε ὅτι ἀπέθνησκον ψυχαί. Ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπόνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ τρυφεροὶ αὐτοὶ κλωνίσκοι, οἵτινες συνεστρέφοντο, ἐδιπλοῦντο, ἐλυγίζοντο ὑπὸ τὴν ἐπαφὴν τοῦ πυρός, ὡς νὰ ἡγωνίων, καὶ κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς νὰ τοὺς ἐξήντλει

ἡ δόδυνη. Ἀδύνατον νὰ μὴ ἡσθάνοντο τίποτε τὰ ῥωμαλέα αὐτὰ στελέχη, ἅτινα, ἀψηφήσαντα πάροδον αἰώνων, ἀντιστάντα εἰς ὀρμὰς καταιγίδων, δερόμενα ἀφ' ὅτου ἐγεννήθησαν ὑπὸ ἀνέμων καὶ λαιλάπων, συνηθίσαντα νὰ ἐγείρουν πάντοτε ἀκατάβλητον τὴν κεφαλὴν, εὗρισκον τοιοῦτον ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον τέλος.

Ὁ ἀνηλεὴς ἐχθρὸς δὲν ἐχρειάζετο πολὺν καιρὸν οὔτε πολὺν κόπον διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ νεαρὰ δένδρῦλλα ἢ τὰ φύλλα ἢ τοὺς κλάδους. Ἀλλὰ τὸ ἔσοχον καὶ τὸ μᾶλλον λυπηρὸν τοῦ θεάματος ἦτο ὅταν προσέβαλλε τοὺς γηραιούς κορμούς, οὓς ἐσεδάσθησαν οἱ ἐνιαυτοί. Αἱ φλόγες περιεπτύσσοντο αὐτοὺς κατὰ μικρὸν ὥς διὰ νὰ τοὺς θωπεύσουν καὶ νὰ τοὺς ἐναγκαλισθοῦν ἐν στοργῇ· ἀπαλαὶ καὶ μειλίχιοι ἐξέτεινον ἐν ἀρχῇ τὰς ὀξείας γλώσσας των κατὰ μὴκος τοῦ δένδρου, ἀραιὰς καὶ λεπτὰς· ἀλλὰ βαθυμδόν, ἐν διαστήματι στιγμῆς, προέβαινον, προέβαινον, ἐμηνύνοντο ὥς ἐρπετὰ ἐξελίσσοντα τὰς σπείρας αὐτῶν, συνηνοῦντο, ἐπύκνουν τὰς γλώσσας των, ἀντὶ τῶν ἡσύχων καὶ συνεσταλμένων θωπειῶν, δι' ὧν ἤρχιζον, ἐτύλισσον ἄγρια αὐτὸ ὥς ἐν μανιώδει περισφίγγει, τὸ ἐκάλυπτον παχεῖται ὥς νευρώδεις βραχίονες, οἵτινες ἐφαίνοντο θέλοντες νὰ τὸ ἀποπνίξωσι, περιεδινούντο παταγοῦσαι ἀκατάσχετοι· καὶ ἔλειχον αὐτὸ πανταχόθεν, καὶ ἔδακνον αὐτὸ λαιμάργως, καὶ ἐξήρουντο εἰς ὕψος οὐρανομήκεις, καὶ κατεδίδρωσκον τὰ σπλάγχχνα του, θρασεῖται πλέον καὶ τραγικῶς ἀνηλεεῖς ἐν τῇ βεδαιότητι τῆς ὑπεροχῆς των· ἀλλ' ἅμα, ὥς πρὸς εἰρωνείαν, τὸ ἐστόλιζον ὅσον ἡδύναντο, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸ δι' αἰγλῆς ἀπαραμίλλου, καὶ ἐπέθετον τῆς κορυφῆς του φέγγον διάδημα, καὶ τῇ προσέδιδον ἀκτινοβολίαν θαμβοῦσαν οἷαν χαρὰς καὶ θριάμβου· καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἦτο πλέον ἢ παμμεγέθης λαμπὰς καὶ ἔπαυε κἄν νὰ παλαίῃ καὶ ἐγκατελείπετο εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ ἠναλίσκετο προφανῶς, βορὰ τοῦ ἀδηφάγου ἐπιδρομέως. Καὶ ὅταν καὶ ἡ τελευταία αὐτοῦ ἕς ἀπεξηραίνετο, καὶ ὅταν ὁ χυμὸς ἀπορροφηθεῖς δὲν ἐζωογόνει τὰ διαβρωθέντα στήθη του, καὶ ὅταν δὲν ἀπέμενεν ἐξ αὐτοῦ ἢ ἄμορφος κατακόκκινος ὄγκος, Ἑρακλῆς μᾶτην ἀγωνισθεὶς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν πυρίνου χιτῶνος, κατέπιπτε βαρὺ καὶ αἱ πέριξ ἡχοὶ ἀντελάλουν ἐπὶ ὥραν τῆς πτώσεώς του τὸ δούπημα...

Οἱ τοιοῦτοι ἐμπρησμοὶ ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς πολυπληθεῖς κατὰ

τὸ ἐφετινὸν ἰδίως θέρος. Καὶ ἡ κυβέρνησις ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πῶς περὶ αὐτῶν ἄλλως ἢ μέχρι τοῦδε. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ προετεινομεν νὰ ληφθῇ ἐν μόνον καὶ ἀπλούστατον μέτρον διὰ τὸ μέλλον: ὁ καταστρέφων ἀνευ λόγου καὶ ἀναποφεύκτου τινὸς αἰτίας δένδρα νὰ τιμωρῇται ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ φονεὺς ἐμφύχου ὄντος. Καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ὅσοι, εἴτε τοσοῦτον ξηροὶ καὶ ἀκαλλιέργητοι τὸ πνεῦμα, εἴτε τοσοῦτον ψυχροὶ τὴν καρδίαν ὥστε νὰ μὴ αἰσθανθῶσι ποτὲ οἰανδήποτε συγκλίνουσιν ἐν αὐτῇ, ἡδυνήθησαν νὰ περιπατήσωσιν ἐντὸς δάσους χωρὶς τὸ δάσος νὰ τοῖς «ὀμιλήσῃ», ὅπως λέγει ὁ Βαλζάκ*, μόνον ἐκεῖνοι δὲν θὰ εὕρωσι τὴν πρότασιν ἀρκούντως δικαιολογημένην.

1888.

Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς εἰς τὰ ἐξωκκλησάκια τῆς Ἀττικῆς.

Ἀναστ. Πεξοπόρου.

Εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Ἀττικῆς λαμπυρίζουν αὐτὰς τὰς ἐσπέρας χρυσᾶ ἀστεράκια. Εἶναι μερικὰ ἐξωκκλησάκια, ὅπου ψάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Συνοικισμοὶ ἀγροτῶν, οἱ ὅποιοι συνήθως μένουν ἀλειτούργητοι καθ' ὅλον τὸν χρόνον, συναθροίζονται ἐκεῖ κάθε βράδυ καὶ ἀκούουν σκυφτοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι πῶς ἐμαρτύρησεν ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅσοι αἰσθάνονται ἀδυνατισμένην τὴν πίστιν των θὰ τὴν τονώσουν ἀσφαλῶς, ἂν εἰσέλθουν ἀπὸ τὴν μικροῦλαν θύραν τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου εἰς τὸν μισοφωτισμένον χώρον του. Θ' ἀντικρύσουν δὲ ἐκεῖ κάτι συγκινητικόν. Τὴν πίστιν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ἐκφραζομένην μὲ εἰλικρινῇ ταπεινὸφροσύνην.

Δὲν θὰ ἀτενίσουν χρυσοφορεμένους κληρικούς, πομπώδεις διακόσμους, χριστιανοὺς καὶ χριστιανὰς μὲ πολῦτιμον ἐνδυμασίαν, δὲν θὰ ἀκούσουν ῥυθμικὰς τετραφωνίας, δὲν θὰ ἐνατενίσουν ἀπαστράπτοντας πολυελαίους, λαμπεράς χρυσᾶς κανδήλας, ἀκτινοβολοῦντα ἐξαπτέρυγα, μεγαλοπρεπῇ μανουάλια, λαμπράς καινουργεῖς εἰκόνας ἀγίων, ὕψηλοὺς φοίνικας θάλλοντας ὑπὸ ἀνέφελον οὐρανόν. Ἀνθρώποι τοῦ ἀγροῦ, πτωχικὰ ντυμένοι, μὲ ἐνωρὶς ῥυτιδωμένον τὸ πρόσωπον καὶ ἀσπρισμένους τοὺς κροτάφους, σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ θεοῦ λόγου ἔχουν τὴν

ἔκστασιν εἰς τὰ μάτια. Σδησμένοι, ὠχραὶ καὶ ἀναιμικαὶ μορφαὶ ἄγιων, καπνισμένοι ἀπὸ τὸν χρόνον, ἄκαμπτοι καὶ ἀπαθεῖς, παρακολουθοῦν εἰς τοὺς τοίχους τὴν μακρὰν ἀκολουθίαν, αἰῶνας τώρα. Ἀσθενὴς εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος ἱερέως καὶ φαίνεται ὥσάν νὰ προέρχεται ἀπὸ βαθὺ σπήλαιον, —τόσον μυστηριώδες φαντάζει τὸ χαμηλὸν ἱερόν, ὅπου λειτουργεῖ. Εἰς τὸ παλαιὸν τέμπλον τοῦ μόλις διακρίνονται αἱ ἅγιοι εἰκόνες εἰς τὸν ἀόριστον φωτισμὸν δύο τριῶν κρεμασμένων πτωχικῶν κανδηλιῶν καὶ ὀλίγων λεπτῶν κηρίων. Ῥαγισμένη εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ψάλτου καὶ τὸ κερί ποῦ κρατεῖ, διὰ νὰ φωτίῃ τὰ κιτρινισμένα φύλλα τοῦ παλαιοῦ σκοροφαγωμένου βιβλίου, ἀφήνει τρεμουλιαστὸν φῶς. Ἐνας μικροῦ λάκκος τὸν βοηθεῖ εἰς τὴν ψαλτικὴν καὶ ἡ δροσερὴ, φρέσκη, γεμάτη ἀπὸ νεαρὸν παλμὸν φωνὴ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τόσον ζωηρὰν ἀντίθεσιν μέσα εἰς ὄλην ἐκείνην τὴν παιλαιοσύνην, καθὼς τὸ λευκὸν καὶ φωτεινὸν χεράκι μιᾶς ἐγγονῆς, ποῦ ἀναδιφᾷ τὸ σεντουκι τῆς γιαγιᾶς μὲ τὸ θαμβὸν περιεχόμενόν του.

Ἀνθρώποι ἐπὶ αἰῶνας ἐλειτουργήθησαν εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησάκια, τὰ ὅποια, καθὼς ἀπομένουν ἡμιερειπωμένα ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνοὺς ἀγροὺς μὲ μίαν ἀγριοσυκιὰν εἰς τὸ ἱερόν των ὀπισθεν, μὲ μίαν γηραιὰν δρῦν εἰς τὸ πλευρόν των, μὲ ἓνα κυπαρίσσι πρὸ τῆς θύρας των ἔχον πυκνοὺς, χονδροὺς τοὺς ἀκλαδέυτους κλώνους του σχεδὸν ἀπὸ τὴν ῥίζαν του, ἀποτελοῦν ἓνα σκοτεινὸν αἰνίγμα τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ ποῖον ἄρχοντα τῆς περιφερείας των προῆλθον, εἰς ποῖαν ἐκλιποῦσαν κοινότητα ἀνῆκον, ποῖαν ἐποχὴν ἀκριδῶς ἐκτίσθησαν, ποῖος μελαγχολικὸς τεχνίτης ἐζωγράφισε τὰς θλιβεράς, σκιεράς τοιχογραφίας των, ποῖος θαλερὸς συνοικισμὸς νὰ τὰ περιέβαλλε, πόσας ἀνθρωπίνας ἱστορίας τοῦ αἰωνίου πόνου καὶ τῆς αἰωνίας χαρᾶς εἶδαν, πόσαι θερμαὶ πνοαὶ ἔψαυσαν τὰς παλαιὰς εἰκόνας των, πόσα γόνατα ἤγγισαν τὰς ψυχρὰς πλάκας των καὶ πόσαι εἰλικρινεῖς δεήσεις ἀνῆλθον πρὸς τὸν χαμηλὸν μικρὸν θόλον των. Δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν τοῦ παρελθόντος, ἡ ὁποία ἔφερε τὰ δάκρυά της καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν.

Τὰ μνημεῖα, ποῦ ἐπιζοῦν τῶν ὡς ἄνεμος παρερχομένων γενεῶν καὶ αἰώνων, οἱ ναοὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε εἶναι γιγαντιαῖαι μητροπόλεις τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μὲ τὴν θαυμαστὴν ἀρχιτε-

κτονικήν των, εἴτε ταπεινὰ ἐκκλησιδάκια, γοητευτικαὶ μικρογραφίαι, παιγνιώδη ἀρχιτεκτονικὰ πονήματα, κλείοντα μέγα αἶσθημα ἀτόμων καὶ ομάδων, μᾶς υποβάλλουν τὸν σεβασμὸν καὶ μᾶς συγκινοῦν. Τὸ ὅτι ἄνθρωποι ὅπως ἡμεῖς ἐκλιναν τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἡγιασμένον ἐσωτερικὸν των εἶναι τόσον ἀπλοῦν εἰς τὴν ἔννοιάν του, ἀλλὰ εἶναι ἐπιβλητικὴ ἢ ἀνάμνησίς του, συγκινητικὸν τὸ γεγονὸς πῶς αὐτὴ ἡ ζωὴ φεύγει καθὼς ὁ καπνὸς ἀπὸ τῆς ἰσχνῆς ἀγιοκέρι. Εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησιάκια παρομοία ἐντύπωσις εἶναι ζωηροτέρα, διότι παρουσιάζεται μετ' ἀπλότητα.

Μίαν ἀπὸ τὰς παρούσας ἐσπέρας, καθὼς ἀκουμποῦσα εἰς τὸν κίτρινισμένον στῦλον παλαιοῦ ἐξωκκλησίου, μαρμάρινον στῦλον, ποῦ ὁ χρόνος τοῦ ἔχει προσδώσει ἀπόχροιαν ἐλεφαντοστοῦ, καὶ ἤκουα τὴν μουρμουριστὴν φωνὴν τοῦ πολιοῦ ἱερέως, ἀνάμεσα εἰς ἀπλοῦς χωρικοὺς χριστιανούς, λησμονήσαντας ἐκεῖ κάθε γῆ-νὴν σκέψιν μετ' τὴν θερμουργὸν δύναμιν τῆς πίστεως, ὑπὸ τὴν μυστικοπάθειαν τοῦ ἀσαφοῦς φωτισμοῦ, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ ἐξηφανίζετο σιγὰ - σιγὰ καὶ ὑπὸ διαφανῇ πέπλῳ ἀνεπρόβαλλε ἡ ζωὴ περασμένων αἰώνων. Τὴν θέσιν τῶν πιστῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος κατελάμβανον οἱ πιστοὶ τοῦ δεκάτου ὀγδόου. Ἀρχοντες τῆς Ἀττικῆς μετ' τὴν βαθυκύανον στολὴν των, περιστοιχιζόμενοι ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς των προσήχοντο εἰς τὸν ναῖσκον. Σεμνὸς καὶ ἐπιβλητικὸς ὁ ἱερεὺς μετ' τὰ χρυσοκέντητα ἄμφιά του ἐνεφανίζετο εἰς τὴν μικρὰν Ὠραίαν Πύλιν, κρατῶν τὸ χρυσοδεμένον μετ' τὸ κόκκινον βελούδου τοῦ εὐαγγέλιον, ἐνῷ αἱ τοιχογραφίαι εἶχαν ζωηροὺς τοὺς χρωματισμούς των. Τὸ πλήρωμα συνέδεεν ἡ εὐλόγησια καὶ ἡ κοινὴ πίστις, ἀλλὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκκλησιαζομένων, ἀπὸ τὸν ἄρχοντα ἕως τὸν ταπεινὸν ξυλοκόπον, ἔλαμπεν ἡ ἀσβεστη ἑλπίς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἔθνους. Εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ οἱ χριστιανοὶ ἔβλεπαν τὰ ἰδικά των καὶ τὸ προσκύνημά των ἦτο δισυπόστατον, βαθύτερον, ψυχικώτερον.

Ἀλλὰ ἡ βραχνὴ καὶ ῥαγισμένη φωνὴ τοῦ ἀγρότου ψάλτου ὑψωθείσα ἔσχισε τὸν πέπλον καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐπανεφάνη ἡ πίστις τῶν συγχρόνων. Ἐνῷ ἓνας χωρικὸς ἤναπτε τὸ κερί του πρὸ μιᾶς εἰκόνης ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τοίχου, ὑπερήφανος καθαλλάρης ἐφωτίσθη. Ἐκφραστικαὶ ἦσαν αἱ γραμμαὶ τοῦ Ἀγίου καὶ τοῦ Ἱππου τοῦ Ὁ ἦτορ πλῆττων τὸν δράκοντα μετ' τὸ ἀκόντιόν του, ὑπὸ τὰς

όπλας τοῦ ἵππου του. ἦτο ὥρατος, θαυμαστός, ἰσχυρός. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὀφθαλμούς. Ἡ φανατικὴ λύσσα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος τοὺς ἐξώρυξε. Καταφανεῖς ἦσαν οἱ μαχαίριές τῶν ἄλλοδόξων. Αἱ ἱδίαι μάχαιραι προηγουμένως θὰ εἶχαν βυθισθῇ εἰς τὰς σάρκας ἐκκλησιαζομένων πιστῶν. Ἐκεῖ εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς Ἀγίας Τραπεζῆς, ὅπου σκύδει τώρα ὁ γηραιὸς παπᾶς, ἄλλος συνάδελφός του θὰ εἶχε προσφέρει ὡς τελευταίαν θυσίαν τὸ αἷμά του...

Εἰς τὰ ταπεινὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐκκλησιδάκια ποῖα μαρτύρια καὶ ποῖοι ἀγῶνες! Ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν σήμερα καὶ ἡ ἐαρινὴ πρασινάδα τὰ περιβάλλει μὲ νέα χαμόγελα. Ἀλλὰ ἡ ἐσωτερικὴ των μελαγχολία εἶναι ἄπειρος. Ὁ ταπεινὸς χριστιανὸς ἐνώνει τὴν προσευχὴν του μὲ τὴν τελευταίαν προσευχὴν μαρτύρων.

Μάρτιος 1920.

Δ'. ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ.

Τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων.

Σπυρ. Μελά.

Ἀπὸ τὴν φουντωτὴν καὶ σκονισμένην πιπεριὰν ὑψώθη τὸ καταμεσήμερον, εἰς τὴν λάδραν, ἓνα θριαμβευτικὸν τζιτζίρισμα, ἓνας πίδαξ ἰσοχρόνων, στριμμένων ἤχων, μονοτόνων, ἐπιμόνων, ἐκνευριστικῶν, ὡς νὰ εἶχεν αἰφνης ἀποκτήσει φωνὴν ἡ ζέστη κι' ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀπιστεύτου θράους νὰ κελαδήσῃ.

— Σᾶς ἐγνωρίσαμε: Εἰσθε αὐτὸ τὸ βάσανον, ὁ τζιτζικας. Ἀλλὰ σᾶς τὰ εἶπαμεν καὶ ἄλλοτε. Ἄν ἐτέρψατε τὸν Ἀνακρέοντα*, ὅστις ἢ δὲν εἶχεν ἀκούσει βασιλεῖς νὰ τραγουδοῦν ἢ αὐτοί, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀκούσει, ἐτραγουδοῦσαν αἰσχρά, εἰς ἡμᾶς φέρετε ἀπλῶς πονοκέφαλον.

Ταῦτα εἶπον. Ὁ φίλος ὅμως ἐξηκολούθει τὴν δαιμονισμένην χαθᾶν του, εἰς τρόπον ὥστε μὲ ἡγάγκασε, διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν μεσημβρινὴν ἀυπνίαν μου, νὰ καταφύγω εἰς τὴν δρόσον τῶν σελίδων τοῦ Ἰωάννου Φάμπρ*, τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ φυσιοδίφου, ἐντομολόγου καὶ τζιτζικολόγου εἰδικοῦ, ὅστις ἔχει τὴν ὀξυτάτην παρατήρησιν τοῦ Δάρβιν* καὶ τοῦ Λαμάρκ*, τὸ ὕφος τοῦ Ἀριστοτέλους* καὶ τὴν χάριν εἰδυλλιακοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὅποτον νομίζει κανεὶς ὅτι περιέγραψε, χαρακτηριστικὸν πρὸς χαρακτηριστικόν, ὁ Ἰούλιος Βέρν* εἰς τὸν τύπον τοῦ σοφοῦ ἐντομοθήρα τοῦ γλαφυρωτάτου μυθιστορήματός του «Ὁ δεκαπενταετὴς πλοίαρχος», ἐδασανίσθη πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ τζιτζίκια. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπῖτι πού ἔμενεν, εἰς τὴν Προδηγκίαν, νομίζω, ὑπῆρχαν δύο πελώριοι πλάτανοι, οἱ ὅποιοι ἐχρησίμευαν ὡς ἐξέδραι διὰ τὰς δωδεκαώρους συναυλίας τῶν φαφλατάδων τούτων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εὗρισκε στιγμὴν ἡσυχίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργεια, ἡ ὁποία ἦτο τὸ μέγα πάθος τῆς ζωῆς του, εὗρηκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν ἕναν ἀκόμη λόγον ἐγρηγόρσεως. Μὲ τὴν ἀπόχην καὶ τὸν φακὸν εἰς τὸ χέρι ἐσπούδαζε τὴν ζωὴν των, ὅλους τοὺς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τοῦ ἐτριβέλιζαν τὸν ἐγκέφαλον. Κι' ἔγινεν ὁ καλύτερος ἱστορικός των, ὁ βαθύτερος τῶν βιογράφων των, ὁ ἐμπνευσμένος ζωγράφος των καὶ τέλος ὁ θερμότερος ἀπολογητὴς των! Τόσον εἶναι διατεθειμένος κανεὶς νὰ συγχωρῇ, ὅταν δύναται νὰ ἐννοῇ!

Εἰς τὴν ἀπαράμιλλον μελέτην τοῦ Φάμπρ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν τῆς εἰς ὅλην τὴν ἐντομολογίαν, ποίημα ὁμοῦ καὶ θαῦμα λεπτῆς παρατηρήσεως, μεθόδου, ἐπιμονῆς, ἐργασίας ἀληθῶς ἐπιστημονικῆς, τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων ἀποτελεῖ κεφάλαιον χωριστόν, ὅπου μὲ τὸ συνηθισμένον χαμόγελό του, τὸ χαμόγελο ἑνὸς σοφοῦ, δίδει τόπον καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν παράπονόν του διὰ τὰς μεσημβρινάς του ἀγρυπνίας ὑπὸ τὸν καίοντα ἥλιον τῆς Προδηγκίας.

Ἐν πρώτοις ἐξηγεῖ τὸν μηχανισμόν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων των. Εἶναι μία κιτρινωπὴ μεμβράνη, διαστιζομένη ἀπὸ φαῖά νεῦρα. Συστέλλεται καὶ διαστέλλεται εἰς μίαν μικρὰν κοιλότητα, ὅπως ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ παιγνιδάκια τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, τὰ ὅποια ἔχουν μιὰ φλουδίτσα ἀτσάλι καὶ ὅταν τὴν πιέξετε μὲ τὸν ἀντίχειρα κάνει τρικ-τράκ, τρικ-τράκ. Μὲ αὐτὸ τὸ ἄπλοῦν μηχανημα χαλάει τὸν κόσμον ὁ θορυβοποιὸς τοῦ θέρους.

Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ ἄσμά του; Ὁ Γάλλος ἐντομολόγος, μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὸς ὁ ἀτελεύτητος ὕμνος τοῦ τζιτζίκια εἶναι μία ἐκδήλωσις χαρᾶς, τῆς μεγάλης χαρᾶς τῆς ζωῆς. ● τζιτζίκιας ἀγαπᾷ τὴν θερμότητα. Ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰουνίου ἀρχίσῃ νὰ τοῦ καίῃ τὴν ῥάχιν, ὁ ἐνθουσιασμός του εἶναι ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπολύει, εὐγνώμων πρὸς τὸν Πλάστην, τοὺς κρουνοὺς τῆς δια-

χύσεώς του, εἰς τὸ ἰσχυρὸν καὶ μονότονον τζιτζίρισμά του.

Ἄν δὲν ἐννοῇ πόσον αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι βάρβαρος καὶ ἀκα-
λαίσθητος, δὲν πταίει διόλου ὁ δυστυχής. Διότι ὁ τζιτζικας εἶναι
θεόκουφος. Τοῦτο εἶναι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνακαλύψεων
τοῦ Φάμπρ σχετικῶς μὲ τὸν φάλτην τοῦ θέρους. Ὁ ἀξιολύπητος
αὐτὸς μουσικὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν τραγικὴν θέσιν μὲ τὸν
Μπετόβεν*· οὐδέποτε ἤκουσε καὶ οὐδέποτε θ' ἀκούσῃ τὰς συνθέ-
σεις του! Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἐφθασεν ὁ Φάμπρ, ὁδηγηθεὶς
ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τζιτζικας εὐκόλως συλλαμβάνεται ἐκ τῶν
ὀπισθεν. Ἦμπορεῖτε νὰ περπατᾶτε ὅσον θέλετε δυνατά. Ἄν δὲν
ἰδῇ τὸ χέρι σας, ἂν δὲν προσέξῃ τὴν σκιάν σας, τὸν πιάνετε μὲ
τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Ἄλλ' ὁ σοφὸς ἐπιστοποίησε τελείως
τὸ πρᾶγμα μ' ἓνα εὐφυὲς πείραμα. Ὑπῆρχον εἰς τὸ δημαρχεῖον
δύο παλαιὰ κανόνια ἐμπροσθογεμῇ. Τὰ ἐπῆρε, μαζὶ μὲ ἄλλους
ἕξ περιέρχους, μάρτυρας τοῦ πειράματος, τὰ ἐγέμισεν εἰς βαθμὸν
ἀπελπιστικὸν καὶ τὰ ἐτοποθέτησε κάτω ἀπὸ τοὺς δύο πλατάνους,
ἀκριβῶς τὸ μεσημέρι, ὅταν ἡ συναυλία τῶν τζιτζίκων ἦτο εἰς τὸ
κορύφωμά της. Ἐστρεψε τὰ στόμια ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἐπάνω·
—Πῦρ!...

Δύο φοδερὰ ἐκπυρσοκροτήσεις ἐδόνησαν ἑδαφος καὶ ἀέρα, ἡ μία
κατόπιν τῆς ἄλλης. Τίποτε! Οὐτε ἓνας τζιτζικας δὲν ἐκινήθη ἀπὸ
τὴν θέσιν του. Καὶ τὰ κύμαδά των—ἔτσι λέγεται ἡ μεμδράνη—
ἐξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται, νὰ πλημμυροῦν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ
τοὺς ἐμαδικούς, τοὺς ἐπιμόνους, τοὺς ἐκνευριστικούς των ἤχους.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν οὔτε νὰ τὸν ἐκδικηθῶμεν, τὸν κλέπτῃν
αὐτὸν τῆς ἡσυχίας μας· δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τοῦ φωνάξωμεν:

—Ἄ νὰ χαθῇς, κουφούλιακα!

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἐλπίς νὰ τὸ ἀκούσῃ καὶ νὰ διορθωθῇ. Ὅπως
ὅλοι οἱ κουφοί, φωνάζει μέχρι διαρρήξεως. Φοβεῖται ἀκριδῶς ὅτι
δὲν τὸν ἀκούομεν ἀρκετά!

1920.

Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηκα.

Σπυρ. Μελά.

Ποῦτος δὲν γνωρίζει τὸν μῦθον τοῦ τζιτζικα μὲ τὸ μυρμήγκι·
Ἐποθέτω, κανεῖς. Γενεαὶ ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας τὸν ἐδιδάχθησαν,

τὸν ἔμαθαν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Αἰσώπου ἕως τὰ τωρινά, ἀφοῦ οἱ μυθογράφοι ὄλων τῶν λαῶν ἐφιλοτιμήθησαν ποῖος νὰ τὸν πρωτοπλέξῃ εἰς στίχους διὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ περίφημον ἐπιμύθιον του, τὸν ἔπαινον τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπροσέξατε, ὁ μῦθος αὐτός, ὁ ὁποῖος φαίνεται δημιουργημα πανάρχαιον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐπιθυμούντων ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς φυσικῆς των ὁκνηρίας, εἶναι, ὅπως μᾶς παρεδόθη ἀπὸ αὐτούς, ὀλίγον ἀνήθικος καὶ ἀρκετὰ ἀντικοινωνικός, διότι τέλος πάντων, θέλων νὰ διδάξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, διδάσκει συγχρόνως τὴν σκληρότητα, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὸν στείρον ἐγωισμόν.

Τοῦτο ὅμως εἶναι τὸ ὀλιγώτερον. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ μῦθος ἀδικεῖ φοδερὰ τὸν δυστυχῆ τζίτζικαν. Αἱ σχέσεις τοῦ ἐντόμου αὐτοῦ πρὸς τὸ μυρμήγκι δὲν ἔχουν ἀπολύτως καμμίαν ἀναλογίαν μὲ ὅ,τι ἔπλασεν ἡ λαϊκὴ φαντασία. Ὁ τζίτζικας οὔτε τεμπέλης εἶναι, οὔτε κατεδέχθη ποτὲ νὰ ζητιανέψῃ. Αὐτὰ ὅλα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. Ὁ τζίτζικας εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ὑπερήφανα πλάσματα. Πρὸς δὲ τὸ μυρμήγκι φέρεται μὲ τὴν περιφρόνησιν ἐνὸς ἐντίμου ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔσχατον τῶν λωποδυτῶν.

Ὅτι ὁ τζίτζικας ἐργάζεται διαρκῶς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ γεννηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ ἐκπνεύσῃ, δὲν ὑπάρχει σήμερον ἢ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Ὅταν ἀπὸ τὸ στέλεχος τοῦ ἀσφοδέλου, ὅπου ἡ θήλεια καταθέτει τὰ ῥά της, ἐκκολαφθῇ καὶ πέσῃ, κάτω τὸ μικροσκοπικὸν σκουληκάκι, τὸ ὅποion πρόκειται νὰ γίνῃ τζίτζικας, ἀρχίζει φοδερὸς ἀγών. Αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτον ζωάριον εἶναι ὀλόκληρον γεωτρύπανον. Ἐκσκάπτει σήραγγα, βυθίζεται βραδέως καὶ μετὰ μόχθου εἰς τὴν γῆν, ἀναζητεῖ ρίζας φυτῶν διὰ τὴν τροφήν του καὶ αὐξάνει μὲ βάσανα καὶ περιπετείας. Ὅταν πάλιν ἀνδρωθῇ καὶ ὀριμάσῃ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐνστίκτου τὸ εἰδοποίησῃ, ἐκεῖ κάτω, εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη ποῦ εὗρίσκεται, ὅτι ἐπάνω ἔφθασε τὸ ῥωμαλέον θέρος, μὲ τοὺς χρυσοὺς στάχους, τὰ δρέπανα, τὸν ἰδρωτὰ τῶν γεωργῶν καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ ἡλίου, ὁ ὑποψήφιος τζίτζικας θὰ κατασκευάσῃ κατὰμονος ἄλλην σήραγγα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς μηχανικῆς, θ' ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ἐπιφανείας, θὰ ἐκλέξῃ ἓνα γειτονικὸν θάμνον, θ' ἀνεβῇ ἐπάνω, θὰ ἐκτεθῇ ὀλίγον εἰς τὸ φῶς καὶ τὸ θάλλπος, θὰ τελειοποιηθῇ, θὰ χρωματισθῇ, θὰ λάβῃ τὸ ὀριστικόν του σχῆμα καὶ θὰ πετάξῃ χα-

ρούμενος εἰς τὸν χυμῶδη κορμὸν τοῦ αἰωνοβίου πλατάνου, τῆς ἐλίας ἢ τῆς λεύκας.

Πλανᾶται οἰκτρῶς ὁ φανταζόμενος ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω ἡ ζωὴ του εἶναι εἰδύλλιον καὶ ὅτι ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ γυμνάζῃ τὴν φωνήν του καὶ νὰ διδῇ συναυλίας. Ἐν πρώτοις διατρέχει φοβεροὺς κινδύνους. Ἐχει ἓνα ἐχθρὸν θανάσιμον, τὴν μεγάλην πράσινην ἀκρίδα. Αὐτὴ ὁρμᾷ καὶ τοῦ κάνει ὅ,τι ὁ ἰσπανικὸς ταῦρος εἰς τὰ ἄλογα τῶν ταυρομάχων: τοῦ ξεσχίζει μὲ τὸ ρύγχος τὴν κοιλιά καὶ τὸν κατασπαράσσει. Ἀπέναντι τοιοῦτου ἐχθροῦ ὁ δυστυχὴς ἐπρεπε νὰ εἶναι πάνοπλος· καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω του οὔτε στραδοσουργία! Ἡ φύσις, ἡ ὁποία τὸν ἐστέρησεν ἀκοῆς, τοῦ ἔδωκε, κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀντισταθμισμάτων, δύο πελώρια ἐμβριθῇ μάτια δόκτωρος, διὰ νὰ βλέπῃ τὸν κίνδυνον, κι' εὐκίνησίαν μεγάλην διὰ νὰ φεύγῃ. Καὶ ὡσάκις ἤμπορεῖ, τὸ στρίβει μὲ ταχύτητα ἱλιγγιώδη. Ἡ ἀκρίδα ὅμως ἀφήνει συνήθως ν' ἀρχίσῃ νὰ σουρουπώνῃ, παραφυλάει καὶ τοῦ ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς. Τότε, ὁ φουκαρᾶς, ἀφοῦ ἀγωνισθῇ ματαίως ὀλίγα λεπτὰ τὴν ἀπεγνωσμένην πάλην τῆς ὑπάρξεως, παραδίδει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοιλίαν του.

Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ζήσῃ ἀπλῶς χρειάζεται ἐργασία. Ὁ Ἀνακρέων δὲν εἶχεν ἀκριβεῖς πληροφορίες, ὅταν ἔγραφεν ὅτι τοῦ ἀρκοῦν διὰ νὰ ζήσῃ ὀλίγαι σταγόνες δρόσου. Μὲ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ δὲν τρέφεται, ὡς γνωστόν, ὁ τζίτζικας, οὔτε καὶ κανὲν ἄλλο ζῷον. Ἐχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν χυμὸν τῶν κλάδων καὶ βλαστῶν τῶν δένδρων. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, πρέπει βέβαια νὰ κοπιάσῃ. Ἀλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ τζίτζικας πλεονεκτεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τοῦ Ἰουλίου, ὅταν ὁ ἀπέραντος λαὸς τῶν ἐντόμων, ἐξηντλημένος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διψασμένος ἀπὸ τὴν ζέστην, ματαίως ζητεῖ μίαν βοήθειαν ἀπὸ τὰ μαραμμένα λουλούδια, μόνον ὁ τζίτζικας εἶναι αὐτάρκης. Ἐχει ἐνώπιόν του τὸν χυμῶδη φλοιὸν τοῦ δένδρου. Ἐχει ἐπίσης καὶ ἓνα ἐκμυζητήρα. Κατὰ τὰ διαλείμματα τοῦ τραγουδιοῦ του ἐργάζεται: ἀνοίγει μιὰ τρύπα, βάζει τὴν μικράν του προδοσκίδα μέσα, καὶ ἀρχίζει νὰ ροφᾷ ἡδονικῶς τὴν γρανίταν του.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καταφθάνει τὸ μυρμήγκι. Ἀδιάντροπον, ἐνοχλητικόν, ἐπιμόνον, λωποδυτικώτατον. Θέλει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου. Θέλει νὰ πιῇ ἀπὸ τὴν τρυπίτσα ποῦ κατεσκεύασεν ὁ τζίτζικας. Καὶ ἀρχίζει νὰ τοῦ τραυᾷ τὸ πόδι,

νά τοῦ δαγκάνῃ τὸ πτερό, νά τοῦ γαργαλίζῃ τήν κοιλιά, νά μὴ τὸν ἀφήνῃ ἕνα λεπτὸ εἰς ἡσυχίαν. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται μία στιγμή, κατὰ τὴν ὅποίαν ὁ τζιτζικας ἐκνευρίζεται· κάνει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μυρμηγκιοῦ ὅ,τι συμπολιταί τινες εἰς τοὺς ἀπεριφράκτους χώρους—τοῦτο εἶναι γεγονός. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἐσχάτης περιφρονήσεως οὐδέποτε παραλείπει ὁ τζιτζικας—ἀφήνει τὴν γρανίταν τοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐνοχλητικοῦ σφετεριστοῦ καὶ πετᾷ εἰς ἄλλο δένδρον.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων ἐντόμων. Δὲν εἶναι περίεργον ὅτι ὁλόκληροι αἰῶνες καὶ ὁλόκληροι λαοὶ ἠθέλησαν νά ἐμφανίσουν εἰς τὸν τζιτζικαν ὡς πρότυπον ἀρετῆς τὸν λωποδυτάκον τοῦ ἰδρωτός του; Φεῦ! Τί νά γίνῃ! Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἀδικημένος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς προλήψεως...

1920.

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ἱστορία ἐνὸς σκύλου.

Ἐμμ. Ροῦδον.

Ὡς νά ἦτο χθεσινὴ ἐνθυμοῦμαι τὴν ἤδη τεσσαρακονταετὴ τοῦ σκύλου ἐκεῖνου ἱστορίαν.

Ἦμην τότε μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν λύκειον τοῦ μακαρίτου Χρίστου Εὐαγγελίδου.

Ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας δὲν εὗρέθην ὅσον ἐφοδούμεν εἰς τὴν Σύραν ξενιτευμένος. Πολλοὶ τῷ ὄντι ἀπέμενον ἀκόμῃ εἰς τὴν ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου* ξηρόνησον Ἰταλοὶ πατριῶται ἐκ τῶν φιλοξηνηθέντων μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848¹. Οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀκονηταὶ ξυραφίων, καθαρισταὶ κηλίδων, συγκολληταὶ σπασμένων πινακίων, ἀνακαίνισταὶ παλαιῶν ὑποδημάτων, διακοσμηταὶ τῶν νεκρικῶν φερέτρων, ὑπαίθριοι τηγανιστὰς σμαρίδων καὶ πάντες ἀνεξαίρετως ζωγράφοι, λιθοξόοι, χοροδιδάσκαλοι καὶ μουσικοί. Αἱ ἀξιώσεις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων περιωρίζοντο εἰς τὸ νά μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, ὁ δὲ βίος

1. Ἴδε εἰς τὸ Β' Παράρτημα τὴν λέξιν Ῥαδέσκης.

δὲν ἦτο τότε ὅπως σήμερον ἀκριδός. Ἀντὶ εἰκοσιπέντε τὸν μῆνα δραχμῶν ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ὁλόκληρον μονώροφον οἰκίσκον εἰς τὰ Βαπόρια* καὶ ἀκόμη εὐθηνότερον, ἂν εἶχεν ἀμβλεῖαν τὴν ὁσφρησιν, παρὰ τὰ Βυρσοδεφεῖα, καὶ μὲ ἐν μόνον σφάντζικον* νὰ χορτάσῃ κεφτέδες, στουφάδον καὶ καπαμὰ εἰς τὰ αὐτοκαλούμενα «εὐρωπαϊκὰ» ξενοδοχεῖα.

Ἀνάλογος τῆς τοιαύτης τοῦ βίου εὐθηνίας καὶ τῆς πληθώρας διδασκάλων ἦτο τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἡ τιμή, οἱ δὲ φιλόμουσοι πάσης κοινωνικῆς τάξεως Ἑρμουπολῖται ὠφελοῦντο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως διδαχθῶσιν ἕκαστος ἀντὶ μικρᾶς θυσίας τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς του. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀντήχησαν ὅσα τότε εἰς τὴν Σύραν βιολία, φλάουτα, τρόμπαι, πῖφερα, μανδολίνα, κόρνα καὶ κλαρινέττα. Ὁ περιερχόμενος τὰς στενωποὺς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς Κυριακάς, ἐπνίγετο εἰς κύματα μελωδίας ἐξορμῶντα ἐκ παντὸς παραθύρου. Οὐδ' ἠδύνατο νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ἔδραν κουρείου ἢ τὴν τράπεζαν καφενεῖου χωρὶς νὰ εὐρεθῇ ἀντιμέτωπος πατριώτου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου* καὶ τοῦ Κορεγίου* ζητοῦντος τὴν ἄδειαν νὰ εἰκονίσῃ ἀντὶ τριδράχμου «τὴν εὐγενῆ καὶ ἐκφραστικὴν κεφαλὴν του», ἢ νὰ φοφήσῃ ὁ σκύλος, ὁ γάτος ἢ ὁ ψιττακός του, χωρὶς νὰ δεχθῇ αὐθημερὸν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προτείνοντος νὰ βαλσαμώσῃ τὸ λείψανον τοῦ «ἀξιεράστου ζῴου». Ἄν δὲ ἐκινδύνευσεν νὰ μεταβῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς διακεκριμένον τῆς συριανῆς κοινωνίας μέλος, τότε ὅχι νὰ κρυώσῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ξεψυχήσῃ ἐπερίμεναν οἱ προσφερόμενοι νὰ διαιωνίσωσι διὰ γυψίνου ἐκμάγματος τὴν ὄψιν «τοῦ ἐπιφανοῦς μεταστάντος» ἢ νὰ ὑμνήσωσι τὰ ἀλησμόνητα ἔργα του εἰς τὰ ἔγκριτα τῆς Ἰταλίας φύλλα...

Ἐξ ὧν τῶν Ἰταλῶν ἀποίκων διασκεδαστικώτατος ἦτο βεβαίως ὁ πρῶν γαριβαλδηνός* λοχίας Γιαμβατίστας, ὁ προτιμήσας παντὸς ἄλλου τὸ ἐπάγγελμα σαλτιδάγκου ἢ θαυματοποιοῦ, τὸ ὁποῖον μετήρχετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀκριδῶς ἀντικρὺ τοῦ λυκείου, πρὸς μεγάλην τῶν ὑποτρόφων χαράν. Τὸν θίχσον ἀπετέλουν ὁ ῥηθεις Γιαμβατίστας, ὁ δωδεκαετής υἱὸς του Κάρλος καὶ μεγαλόσωμος σγουρόσκυλος, φέρων τὸ ὄνομα Πλούτων.

Τὰ θαύματα τοῦ θιασάρχου, αἱ λαθροχειρίαι πεσσῶν, αἱ σφαιροβολίαι, αἱ πυραμίδες καὶ αἱ καταπόσεις φλεγόντων ἀνθρώκων

ἦσαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων, καὶ ἔτι κοινότερα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὰ «θανάσιμα πηδήματα», ὁ χορὸς μεταξὺ αὐγῶν καὶ αἱ ἐξαρθρώσεις. Πολὺ μᾶλλον τούτων εἴλκυε τὴν περιέργειαν καὶ τὰ πεντάλεπτα τῶν Συριανῶν ὁ σκύλος, ζητωκραυγάζων ἢ μᾶλλον ζητωγαυρίζων ὑπὲρ τοῦ Γαριδάδῃ*, ἦτοι πρὸ πασσάλου ἐνδυθέντος κόκκινον χιτῶνα, ἢ ὁρμῶν νὰ σπαράξῃ τὸν Ἰησουῖτην*, ἢ τὸν Ῥαδέσκην*, τὸν αὐτὸν δηλαδὴ πάσσαλον φέροντα μαῦρον ῥάσον ἢ ἀσπρόχρυσον στολὴν καὶ πῖλον πτερωτὸν αὐστριακοῦ στρατάρχου. Ἀκόμῃ νοστιμώτερος ἦτον ὅταν ὀρθίος ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιερατικὸν διάδημα ἐκ χρυσοχάρτου ἐμιμεῖτο τὸν Πάπαν Πτον* Νόνον, εὐλογῶν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν του τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, καὶ ἐξίσου διέπρεπεν εἰς τὴν λεγομένην «κρίσιν τοῦ Πάριδος», ἀπονέμων ἀλानθάστως τὸ μῆλον ἢ μᾶλλον πορτοκάλιον εἰς τὴν ὥραιότεραν ἐκ τῶν προσαγομένων πλύστραν ἢ παραμάναν.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀλησμόνητος ἦτο ὅταν, βαδίζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων μικρὸν δίσκον, περιήρχετο μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τὰς τάξεις τῶν θεατῶν, ταπεινῶς ὑποκλινόμενος πρὸ ἐκάστου καὶ ἔπειτα προσηλώων ἐπ' αὐτοῦ ἀνεκφράστου γλυκύτητος ἐπαιτικὸν βλέμμα. Κάλιστα δὲ γνωρίζων πόσον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἡγαπᾶτο, εὐθὺς μετὰ τὴν περιφορὰν τοῦ δίσκου εἰς τὴν πλατεῖαν, εἰσώρμα εἰς τὸ λυκεῖον, εὐθυμὸς καὶ θορυβώδης ἂν διεσκέδαζόμεν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τοὺς διαδρόμους, ἄφωνος, αἰδήμων καὶ συνεσταλμένος ἂν εὕρισκόμεθα εἰς τῶν παραδόσεων τὰς αἰθούσας. Ἡμέραν ἐν τούτοις τινὰ ὁ διδάσκαλος τῆς κατηχήσεως, ὁ τότε ἄπλους ἱερεὺς καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Χαλκίδος ἀοίδιμος Δαβὶδ Μολοχάδης, μὴ γνωρίζων τὸν εἰσερχόμενον, ἤγειρε τὴν ῥάβδον του νὰ τὸν ἀποδιώξῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ῥάβδος καταπέσῃ συνηντήθησαν τοῦ καλοῦ ἱερέως καὶ τοῦ καλοῦ σκύλου οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως ἐκείνης ἦσαν ἡ ἀπόθεσις τῆς ῥάβδου καὶ ἡ προσθήκη πενταλέπτου εἰς τὸν ἔρανον τῶν μαθητῶν.

Οὗτοι διεσκέδαζον ἐνίοτε ὑποβάλλοντες τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Πλούτωνος εἰς δεινὴν ἀληθῶς δοκιμασίαν. Ἀντὶ χαλκίνου κέρματος εἰς τὸν δίσκον ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν κατὰ γῆς τεμάχιον ἄρτου, κουλούραν, ἢ καὶ κατημέρι.* Ἀλλ' εἰς ποῖον ἄρα ἀνῆκε τὸ οὕτω προσφερόμενον, εἰς τὸν θάσσον ὡς τὰ πεντάλεπτα ἐταιρικῶς,

ἢ τὸν εἰσπράκτορα προσωπικῶς ; Τοῦτο ἦτο τοῦλάχιστον ἀμφίβολον. Τὸ τίμιον ὅμως τετράποδον, ἀντὶ νὰ λύσῃ αὐθαιρέτως τὸ ζήτημα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καταδροχθίζον τὸ προσφερόμενον, ἔθετε κατὰ γῆς τὸν δίσκον, ἐπρόσθετεν εἰς τὰ νομίσματα τὴν εἰς εἶδος προσφοράν, ἐλάμβανε καὶ πάλιν εἰς τὸ στόμα τὸν δίσκον καὶ ἔτρεχε νὰ παραδώσῃ ἀκέραιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς τοὺς κυρίους του. Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἦτο τόσον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, καθόσον οὐδεμία ὑπῆρχε βεβαιότης, ὅτι θὰ ἡμείδετο λαμβάνον ὅλα τὰ φαγώσιμα. Οἱ θαυματοποιοὶ ὑπερηγάπων βεβαίως τὸν σκύλον των, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔτρωγαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐχόρταιναν οἱ ἴδιοι καθ' ἡμέραν.

Ἵπῃρχον ἐν τούτοις καὶ τινες κατ' ἔτος ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὄχι μόνον ἔτρωγαν, ἀλλὰ καὶ ἔπιναν οἱ Ἴταλοί, μέχρι κόρου, πανηγυρίζοντες διὰ συμποσίου τὴν ἐπέτειον ἐπαναστατικοῦ τινος κατορθώματος. Ἀφθόνως τότε ἔρρεεν ὁ οἶνος τῆς Σαντορίνης, ὁ μόνος ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἐνθυμίζων εἰς τοὺς ἐξορίστους τῆς πατρίδος των τὸ γλυκὺ Δάκρυον τοῦ Χριστοῦ* ἢ τὸ βαρὺ νέκταρ τῆς Μαρσάλας*.

Ἐκ τοιαύτης ἐπιστροφῶν ἡμέραν τινὰ ὑπερεύθυμος εὐωχίας ἀπεδύθη εἰς τὴν συνήθη ἐπὶ τῆς πλατείας παράστασιν ὁ Γιαμβατίστας, καὶ κατὰ κακὴν του τύχην δὲν παρέλειψε τὴν πυραμίδα. Αὕτη ἀποτελεῖται, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, ἐκ στιβάδος παντοίων ἀλλεπαλλήλων σκευῶν, τραπεζῶν, καθισμάτων, βαρελίων, σταμνίων καὶ φιαλῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάντων τούτων ἀνύψωσιν ὡς ἀγάλματος τοῦ θαυματοποιοῦ. Τῶν πυραμίδων τούτων ἡ στερεότης δὲν εἶναι ἀκριδῶς ὅση καὶ ἡ τῶν αἰγυπτιακῶν, καὶ πολλὴ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀναδάτου ἀσφάλεια πατήματος καὶ προσοχὴ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσταθοῦς αὐτοῦ ἰσορροπίας. Ταύτην καθίστανον τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ ἄτμοι τοῦ θηραϊκοῦ οἶνου ἔτι ἀσταθεστέραν. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Γιαμβατίστας ν' ἀκίνητήσῃ ἐπὶ τινας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βάθρου, ἀλλ' αἰφνης, ἐνῶ ἐσταύρωνεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας πρὸς ἀπομίμησιν τοῦ Βοναπάρτε*, τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐσείσθη καὶ κατέπεσε μετὰ φοβεροῦ πατάγου, τοῦ ὁποίου ὑπερεῖχεν ὁ ὀξύτερος ἤχος τῶν συντριβομένων ὑαλίων.

Οἱ θεαταὶ ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι περιείχετο καὶ ὁ σεισμὸς οὗτος εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως. Ἡ ζημία δυστυχῶς

ἦτο πραγματικὴ καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐν ἀρχῇ ὑπολογισθείσης. Πλὴν τῶν σταμνίων καὶ φιαλῶν εἶχον σπάσει κατὰ τὴν πτώσιν καὶ ἀμφότερα τὰ ὅστ᾽ αὐτῆς κνήμης τοῦ δυστυχοῦς σχοινοδάτου, τὸν ὅποιον θέσαντες οἱ προσδραμόντες κλητῆρες ἐντὸς φορείου μετεκόμισαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ ὀδυρομένου Κάρλου καὶ τοῦ Πλούτωνος, τοῦ ὁποῦ δὲν ἐφαίνετο μικροτέρα ἢ ἄφρωνος λύπη.

Ὁ τότε ἀρχίατρος τοῦ συριανοῦ νοσοκομεῖου ἦτο ὄχι μόνον καλὸς χειρουργός, ἀλλὰ καὶ κάλλιστος ἄνθρωπος. Εὐσπλαχνισθεὶς τοὺς ἀθλίους ἐκείνους ἐφιλοξένησε πλὴν τοῦ παθόντος εἰς τὸ κατάστημα τὸν υἱὸν τοῦ καὶ τὸν σκύλον.

Τὸ διπλοῦν κάταγμα τοῦ θαυματοποιοῦ ἀπεδείχθη ἀνεπίδεκτον συγκολλήσεως καὶ ἐπεβάλλετο ἀναποδράστως τῆς κνήμης ἡ ἀποκοπή. Ὁ αἰθέρ, τὸ χλωροφόρμιον καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ ψύχους τοπικὴ ἀναισθησία δὲν ἦσαν ἀκόμη συνήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ δὲ παθὼν ἔπρεπε νὰ ὑπομείνῃ ἀμείωτον τῆς ἐγχειρήσεως τὴν ὀδύνην. Πρὶν ἢ προβῇ εἰς ταύτην, διέταξεν ὁ ἰατρός ἐκ φόβου συγκινήσεως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου, κατὰ τὴν παράκλησιν ὅμως αὐτοῦ ἔστερξε νὰ μείνῃ ὁ σκύλος.

Ὁ σχοινοδάτης, περιβαλὼν διὰ τοῦ βραχίονος τὴν οὐλότριχα κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ συντρόφου του, ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδικήν του, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἤρχισε τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πρίονος ἡ ἐργασία.

Οἱ ἐκ τῆς ὀξύτητος τοῦ πόνου στεναγμοὶ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου ἠρέθιζον τὸν Πλούτωνα, μὴ δυνάμενον νὰ μαντεύσῃ διὰ τίνα λόγον ἐδασάνιζαν τὸν αὐθέντην του τόσο σκληρῶς. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐγχειρήσεως ἐλιποθύμησεν οὗτος ἐκ τῆς ἀφθόνου τοῦ αἵματος ῥοῆς, ἀπομείνας ὁ σκύλος ἐλεύθερος ὥρμησε νὰ τὸν ἐκδικήσῃ, δαγκάνων τὸν γυμνὸν βραχίονα τοῦ χειρουργοῦ. Ἄλλ' οὗτος ἦτο, ὡς εἶπομεν, ἀγαθώτατος ἄνθρωπος. Ἀντὶ νὰ θυμώσῃ, ἔσπευσε ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς πρὸς ἐπίδειξιν ζήλου κακοποιοῦντας τὸν Πλούτωνα νοσοκόμους, διατάξας ν' ἀφεθῇ ἀνενόχλητος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ κυρίου του.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ νοσοκομεῖου αἵθουσαν ἔτυχε νὰ παραμένῃ

πρὸς τελείαν ἀνάρρωσιν καὶ ἄλλος Ἰταλός, πλανόδιος ἐκριζωτῆς ὁδόντων καὶ πωλητῆς μαγικῶν φίλτρων, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριόν του εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐκολωτέρα ἦτο ἡ εὕρεσις ἀγοραστῶν.

Ὁ ἀγύρτης οὗτος, κάλλιστα γνωρίζων τὴν δεκαροσυλλεκτικὴν τοῦ Πλούτωνος ἱκανότητα, ἐσκέφθη ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀσυνειδησίας του νὰ στερήσῃ τῆς μόνης του παρηγορίας τὸν ἡκρωτηριασμένον αὐτοῦ συμπατριώτην. Ὡφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ νέου Κάρλου, τοποθετηθέντος διὰ συστάσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς ἱκανῶς ἀπέχον βαφεῖον, ἡσχολήθη διὰ παντοίων περιποιήσεων νὰ ἐλκύσῃ τοῦ σκύλου τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐξόδου του ἐκ τοῦ νοσοκομείου κατώρθωσε νὰ προπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ὅμως ἐπέμεινεν ὁ Πλούτων νὰ τὸν ἀποχαιρετίσῃ, οὔτε διὰ θωπειῶν, οὔτε διὰ τῆς ἐπιδειξέως ὀρεκτικοῦ ἀλλᾶντος πειθόμενος νὰ προδῇ περαιτέρω. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποπείρας διαφθορᾶς, ἠναγκάσθη ὁ ἄρπαξ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν σχοινίου, διὰ τοῦ ὁποίου παρέσυρε τὸ ταλαίπωρον ζῷον, ὅτε μὲν θορυβωδῶς διαμαρτυρόμενον, ὅτε δὲ κινδυνεύον διὰ τῆς ἀνιστάσεως αὐτοῦ νὰ πνιγῇ. Καθ' ὁδὸν ἔτυχε νὰ συναντήσῃ νοσοκόμον, εἰς τὸν ὁποῖον διηγήθη ὅτι, ἀγοράσας παρὰ τοῦ κυρίου του τὸν σκύλον, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συμπαράλῃ καὶ ἄκοντα εἰς τὰ Χρῶσσα*.

Ἡ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ συντρόφου του λύπη καὶ ἡ ἐκ τῆς πρῶην κακῆς διαίτης δυσκρασία τοσοῦτον ἐδείνωσαν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχικοῦ θαυματοποιοῦ, ὥστε ἐρχόμενος πρωΐαν τινὰ ὁ υἱὸς του νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εὗρε τὴν κλίνην κενὴν καὶ τὸν πατέρα του ἐντὸς φερέτρου ἑτοιμον πρὸς μετακόμισιν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Ὅκτῳ μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν του ἡμέρας καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ὁ Πλούτων, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ Χρῶσσα, ἔξεν ἐπιμόνω· τὴν ἐξώθυραν τοῦ νοσοκομείου.

Ταύτην ἡνοίξε δυστυχῶς εἰς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ θυρωροῦ τελειόφοιτος τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, προσληθὲς ὡς βοηθὸς τοῦ χειρουργοῦ. Ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἡχολεῖτο πρὸς διαδόχους τοῦ δυνάμειτός του εἰς πειράματα ζωντοτομίας, τῆς συνισταμένης, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ἀντὶ πτώματος ἀνατομὴν ζωντανοῦ θύ-
 * Ἀλεξ Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἐκδ. δ'. 6

ματος πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς λειτουργίας τῶν ἐσωτερικῶν του ὀργάνων, τῆς κινήσεως τῶν μυῶνων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τομῆς τοῦ νεύρου ἢ τῆς ἐξαιρέσεως ἐγκεφαλικοῦ λοβοῦ. Αἱ θηριωδῆαι αὗται ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐπροκάλεσαν καὶ ἐξακολουθοῦσι προκαλοῦσαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις πάντων τῶν ἐχόντων σπλάγχχνα.

Ἡ θέα τοῦ καλοῦ ἐκεῖνου ζῶου, ἀσθμαίνοντος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου, τοῦ σείοντος τὴν οὐρὰν καὶ μὲ ἀνθρώπινον βλέμμα ἰκετεύοντος νὰ τοῦ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης, ὅπου ὑπέθετεν ἀκόμῃ εὐρισκόμενον τὸν αὐθέντην του, δὲν ἴσχυσε νὰ μαλᾶξῃ τὴν λιθίνην τοῦ ζωοτόμου καρδίαν. Συλλαβὼν τὸν ἀνύποπτον Πλούτωνα καὶ δέσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης ἤρχισε νὰ κρεουργῇ τὰς σάρκας του ἀνηλεῶς.

Ἐνῷ εἰς ταιαύτην παρεδίδετο διασκέδασιν, ἐπέστρεφεν ὁ Κάρλος εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς παραλαβὴν τῆς πενιχρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ἥτοι δέματος θεατρικῶν ἐνδυμάτων. Ὁ ἐκ τῆς μαχαίρας πόνος καὶ ἡ αἰσθησις τῆς προσεγγίσεως τοῦ νεαροῦ κυρίου του μετέδωκαν εἰς τὸν Πλούτωνα δυνάμεις ἱκανὰς νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ προβάλῃ κάτωθεν τῆς θύρας τὸν δασύμαλλον αὐτοῦ πόδα καταιματωμένον. Σπαραξικάρδιος ἀντήχησε τότε ἡ διωδία τοῦ πρὸ τῆς κλειστῆς θύρας κλαίοντος παιδίου καὶ τοῦ ὀπισθεν αὐτῆς γοερῶς ὕλακτοῦντος σκύλου. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος προσελκυσσε τὸν ἱατρόν, εἰς τοῦ ὁποῦ το βροντοφώνημα ἠναγκάσθη ὁ ζωοτόμος νὰ ὑπακούσῃ, ἀνοίγων τὴν θύραν. Ὁ Πλούτων ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὀρφανοῦ, ὁ δὲ ἱατρὸς ἐπέδειξε καὶ πάλιν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, δις πύσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βδελυροῦ δημίου καὶ ἔπειτα περιδέσας μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὰς χαινούσας τοῦ θύματος πληγὰς, εἰς τὸ ὅποσον διέταξε νὰ προσφέρωσι πινάκιον γάλακτος καὶ νὰ τὸ ἀφήσωσιν ἔπειτα νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἀδύνατον ὅμως ἦτο νὰ εὕρῃ ὁ Πλούτων ἡσυχίαν πρὸ τῆς ἀνευρέσεως καὶ τοῦ πρεσβυτέρου του κυρίου. Εὐθὺς ὥς ἔμεινε μόνος, ὠρθώθη ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ θεραπευτήριον καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν μικρὰν ὑπόστεγον αὐλήν, ὅπου ἀπεθέτοντο μέχρι τῆς ἐκφορᾶς των οἱ ἀποθανόντες. Ὁδηγὸν ἔχων τὴν ἀλάνθαστον ῥινά του καὶ ὅτε μὲν τὴν γῆν, ὅτε δὲ τὸν ἀνεμον

ὁσφραινόμενος κατώρθωσε ν' ἀνέυρῃ καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον.

Ἡ ἐλσεινὴ ἐν τούτοις καὶ ἀλλόκοτος ὄψις τοῦ τυλιγμένου εἰς αἶμοδαφὴ πανίᾳ ἐκείνου σκύλου ἐκίνει τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν καὶ ἐξήγειρε τὴν ἀσυνείδητον παιδικὴν ὁμότητα τῶν ἀγυιοπαίδων, οἵτινες ἔτρεχον κατόπιν αὐτοῦ κραυγάζοντες καὶ λιθοβολοῦντες.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξεληθόντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λυκείου εἰς τὸν συνήθη ἐσπερινὸν περίπατον ἀνήρχοντο ἐν στρατιωτικῇ παρατάξει τὸν ἀνήφορον τῆς Ἀνω Σύρου. Αἱ τάξεις διεσπάσθησαν ἀμέσως καὶ πάντες ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου μας, ἐνῶ ἐπρόδραλε πνευστιῶν ὁ Κάρλος ἐξ ἄλλης ὁδοῦ. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Ὁ Πλούτων, τοῦ ὁποῦ ἐξήντηλσαν τὰς τελευταίας δυνάμεις ἡ ὁρμὴ τοῦ δρόμου, ὁ τρόμος καὶ οἱ λιθοβολισμοί, κατέπεσε πλησίον τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου, μόλις προφθάσας νὰ γλείψῃ τὰς χεῖρας τοῦ παιδιοῦ πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ πρὸ τῶν γονάτων του.

Συλλέξαντες δι' ἐράνου τρεῖς δραχμάς κατεπεισαμεν δι' αὐτῶν τὸν νεκροθάπτην ν' ἀποθέσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πλούτωνος εἰς λάκκον σκαφέντα πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἀφοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ ταφῇ ἐντὸς αὐτοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχε τέσσαρας πόδας.

1893.

Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

—Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτῃ καὶ τὸν Ἀργύρῃ τῆς Μυλωνοῦς, τοὺς ἔκλεισε τὸ χιόνι ἀπάν' στὸ Κάστρο, τ'μ πέρα πάντα, στὸ Στοιδωτὸ τὸν ἀνήφορο· τ' ἀκούσατε;

Οὕτως ὁμίλησεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος,* ἀφ' οὗ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὁσπρίων καὶ ἐλαιῶν οἰκογενειακοῦ δείπνου, τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186... Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιᾶς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων καὶ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἶπῃ μίαν καλησπέραν καὶ νὰ πῇ μίαν ῥακιά, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κι' θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἢ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη

συγγενής, ἔλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφοράν της, χήρα ἐξοκοντοῦτις, εὐλαδής, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεάν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκκλήσια.

— Τ' ἀκούσαμε κι' ἡμεῖς, παπᾶ, ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτσ' εἶπανε.

— Τί, εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω, ἐπανελάθεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης. Οἱ βλοημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεδάσουν ξύλα, ἀπὸν τοῦ Κουρούπη τὰ κατσάδραχα, στὸ Στοιδωτό, ἐκεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήσῃ. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!

— Μυαλὸ δὲν ἔχουν, αὐτὸς οὐ κόσμους, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ. Τώρα οἱ ἄνθρωποι γινῆκαν ἀπόκοτοι*.

— Νὰ εἶχανε τάχα τίποτα κ'μπάνια* μαζί τς'; εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Ποιὸς τοῦ ξέρ'; εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ.

— Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια, ὑπέλαθεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἀλλοιῶς δὲ γένεται. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπίλια* τοὺς γεμάτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἶχαν, καὶ θηλειὲς σταίνουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρει κι' ἀλάτι μπόλικο μαζί τους, γιὰ νὰ τ' ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστοῦγεννα.

— Τώρα Χριστοῦγεννα θὰ κάμουν ἀπὸν στὸ Στοιδωτὸ τάχα; εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

— Νὰμποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐφιθύρυσεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του. Ἦτον ἔως πενήντα πέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά του ὑπῆρξε ναυτικός, καὶ ἐφαίνετο διατήρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

— Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἀπ' τὴ στεριά ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἔρριξε χιόνι κι' ἀκόμα ρίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμῃ τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ Ἅγιος Θανάσης ἔγιν' ἕνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλιά δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη.

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐπανελάθεν ἐρωτηματικῶς:

— Κι' ἀπ' τὴ θάλασσα, μαστρο-Πανάγο;

— Ἀπ' τὴ θάλασσα, παπᾶ, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεδάντες* δυνατός, φουρτοῦνα, κυαμέτ*. Ὅλο καὶ φρεσκάρει. Εἰδὶ

μοναχό. Ποῦ μπορείτε νά ξεμουτίσης ὅξ' ἀπ' τὸ λιμάνι κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!

—'Απὸ σοφράν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ σταβέτ;

Ὁ ἱερεὺς ἐπρόφερεν οὕτω τοὺς ὅρους sopra vento καὶ sotto vento, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπήνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

—'Απὸ σταδέτ, παπᾶ... μὰ εἶναι φόβος μὴν τονε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο.*

—Μά... τότε πρέπει νά πέσουμε νά πεθάνουμε, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ἱερεὺς. Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

—'Ε! παπᾶ μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό τ'. Δὲν πάει ἄλλος νά βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαδες, γιὰ νά γλυτώσ' ἐσένα.

Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐστέναξεν, ὡς νά ᾤκτιρε τὴν ιδιοτέλειαν καὶ μικροψυχίαν, ἧς ᾤσω αἰχρῶ ἐγένετο ὁ Πανάγος.

— Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω; ἐπανέλαθεν, ὡς διὰ ν' ἀναπαύσῃ τὴν συνειδησίην του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμιά σπηλιά, τσακμάκι θᾶχουν μαζί τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νά μοῦχε κι' ἐμὲ ἡ Πανάγαινα ἀπόψε στὴν παραστιά* μου τὴ φωτιά πούθεν' ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ βδομάδα, πάντα θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν' ἀπὸ πέντε μέρες πού ἀγρίεψε ὁ χειμῶνας.

—Νὰ πῆγαινε τώρα κανένας νά λειτουργήσῃ τὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, ἐπανέλαθεν ὁ ἱερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε κι' αὐτοὺς βοήθεια. Πέρσι πού ἦταν ἐλαφρότερος ὁ χειμῶνας, δὲν πῆγαμε... Φέτος πού εἶναι βαρύς...

Καὶ διεκόπη, ὡς νά εἶπε πολλά. Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἦθος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονεῖ κατὰ δόσεις ὅ,τι εἶχε νά εἴπῃ· ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῇ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτι ὅλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μεμελετημένα.

— Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸ ὁ Χριστός, παπᾶ, ἂν θέλῃ νά πᾶνε νά τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἐορτὴ του; εἶπεν αὐθαδῶς ὁ μαστρο-Πανάγος.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα, καὶ εἶτα ἠπίως τοῦ εἶπε:

—'Ε! Πανάγο, γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἰμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νά τὰ καταλάβουμε αὐτά!... Ἄλλο τὸ γενικὸ

καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ καὶ τὸ τοπικόν, Πανάγο. . . Ἡ βαρυχειμωνιά γίνεται γιὰ τὸ καλόν, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὀφείαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε. . . Μὰ ὅπου εἶναι μία μερική προαίρεσις καλή, κι' ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ὥς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια. . . Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τί νομίζεις, Πανάγο; Ἐπειτα, πῶς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρόν, ἀφοῦ ἄλλες χρονιὲς ἔκαμε κι' ἐμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πήγαμε νὰ τὸν λειτουργήσωμε;

Ὅλοι οἱ παρόντες ἠκροάσθησαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδασκαλίαν τοῦ παπᾶ. Ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἔσπευσε νὰ εἴπῃ:

— Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμα αὐτοδᾶ, θὰ πῶ, ν' ἀφήνουν τόσα χρόνια τὴν Χριστὸ ἀλειτούργητο, τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του. . . Γιὰ ταῦτο θὰ μᾶς χαλάσ' κι' οὐ Θεός!

— Κι' εἶχαμε κάμει κι' ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκάμερο. . . ἀλήθεια, παπαδιά; εἶπεν αἰφνης στραφεὶς πρὸς τὴν συμβίαν του ὁ ἱερεὺς. Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὥς νὰ μὴν ἐννόει.

— Ὅπου ἦτάν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανέλαθεν ὁ ἱερεὺς, δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του. Θυμᾶσαι τὸ τάμα ποὺ κάναμε; Ἡ παπαδιά ἐσιώπα.

— Ἐταξες, ἂν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε, σά-μπροστά, νὰ λειτουργήσωμε τὸ Χριστό, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς του.

— Τὸ θυμοῦμαι, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά.

Τῷ ὄντι, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετῆς Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκάλει εἰρωνικῶς καὶ θεραπευτικῶς Λαμπράκη, ἔνεκα τῆς ἄκρας ἰσχνότητος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἐφεγγεν οἶονεῖ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἥτις ἠγγιζεν ἤδη τὸ πεντηχροστόν, καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασίων, ὧν αἱ δύο πρῶται ἦσαν ὑπανδρευμέναι ἤδη, ἡ παπαδιά εἶχε τάξει, ἂν ἐγλύτωνα τὸ ἀγόρι τῆς, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὁμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἄλλ' ἔδλεπεν

ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολώτατον, φοδερὸν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἔνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχώρει νέαν προθεσμίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπᾶ, ὡς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του, ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴν ἀντιλέξη. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἥρωικώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον· ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπᾶς, νὰ ὑπάγῃ κι' αὐτὴ μαζὶ του. Ἦτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐν ὅσῳ εὗρίσκετο μακρὰν τοῦ παπᾶ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ παπᾶ τῆς ἐλάμβανε θάρρος, ἡ καρδίᾳ τῆς ἐξεσταίνετο, καὶ δὲν ἐφοδεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπᾶς, χωρὶς αὐτῆς, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ἡ καρδοῦλά τῆς θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἀλλ' ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζὶ του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ἡ εἰκοσαέτις τὸ Μυγδαλιῷ, ἐνόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα καὶ ἤρχισε πὰρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρὸς τῆς καθημένη, πλησίον τῆς ἐστίας, νὰ ὀλολύξῃ ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρὸς τῆς :

— Ποῦ θὰ πᾶτε, θὰ πῶ ; Παλαδῶσατε, θὰ πῶ ;... Μὲ τέτοιον καιρό !... Νὰ πᾶτέ στὸ Κάστρο ! Ὡχ, καημένη... Τί νὰ γίνω ; Ἡ νεωτέρα κόρη, ἡ δεκαεξαέτις τὸ Βασῶ, ἀρχίσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἐννοῇ, ὡπεψιθύρισε :

— Τί λέει ;... Θὰ πᾶνε στὸ Κάστρο ;... Κι' ἄρχισες τὰ κλάματα ! Μουρλάθηκες ! Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κι' ἐμὲ μαζὶ... θὰ μὲ πάρετε, μᾶ* ;

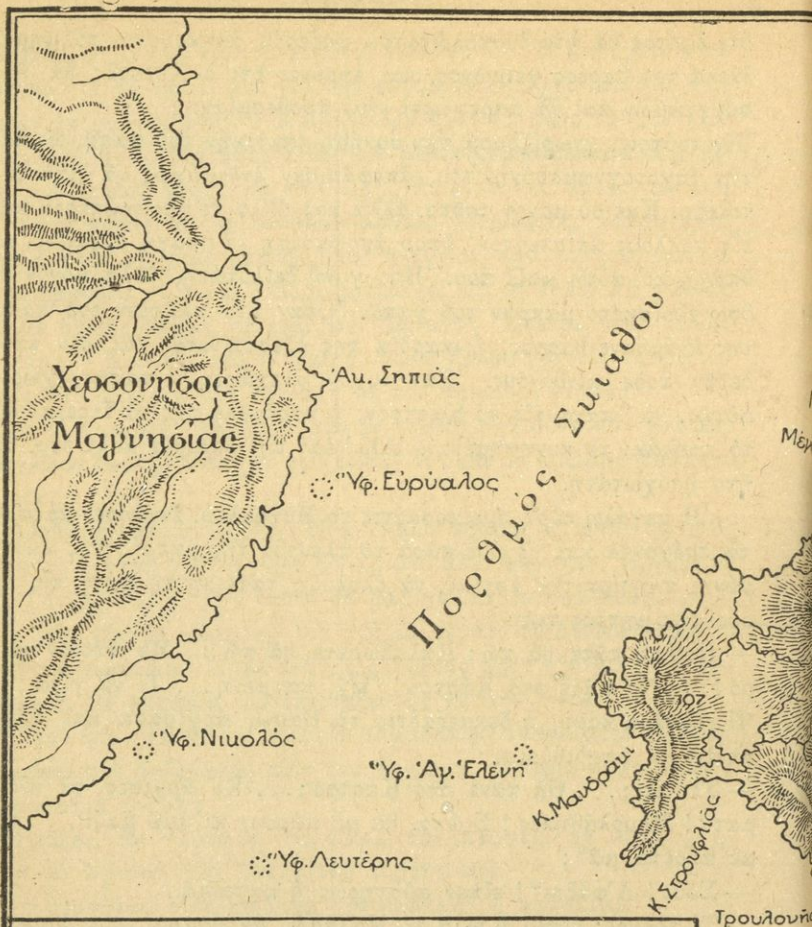
— Σοῦτ ! Ἀφάξτε* ! εἶπεν αὐστηρῶς ἡ παπαδιά.

— Τί τρέχει ; εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἐστίας.

— Τίποτε, Μαλαμῶ, εἶπε μὲ αὐστηρὸν βλέμμα ὁ παπᾶς· ἡσύχασε. Πανάγο, εἶπε στραφείς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρὼν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, δὲν πᾶς, νᾶχῃς τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπάρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νάρθῃ ἀπὸ δῶ, τότε θέλω νὰ τ' πῶ ;...

Ὁ Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἠγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάξας τὰ σκέλη του.

— Πηγαίνω, παπᾶ, εἶπε. Θέλω κι' ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μῶχῃ τίποτα ἡ Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΚΙΑΘΟΣ

Κλίμαξ 1:75,000

Ἐξήγησις σημείων:

Κ = Καραφιλτζανάνα

Σ = Σταυρός

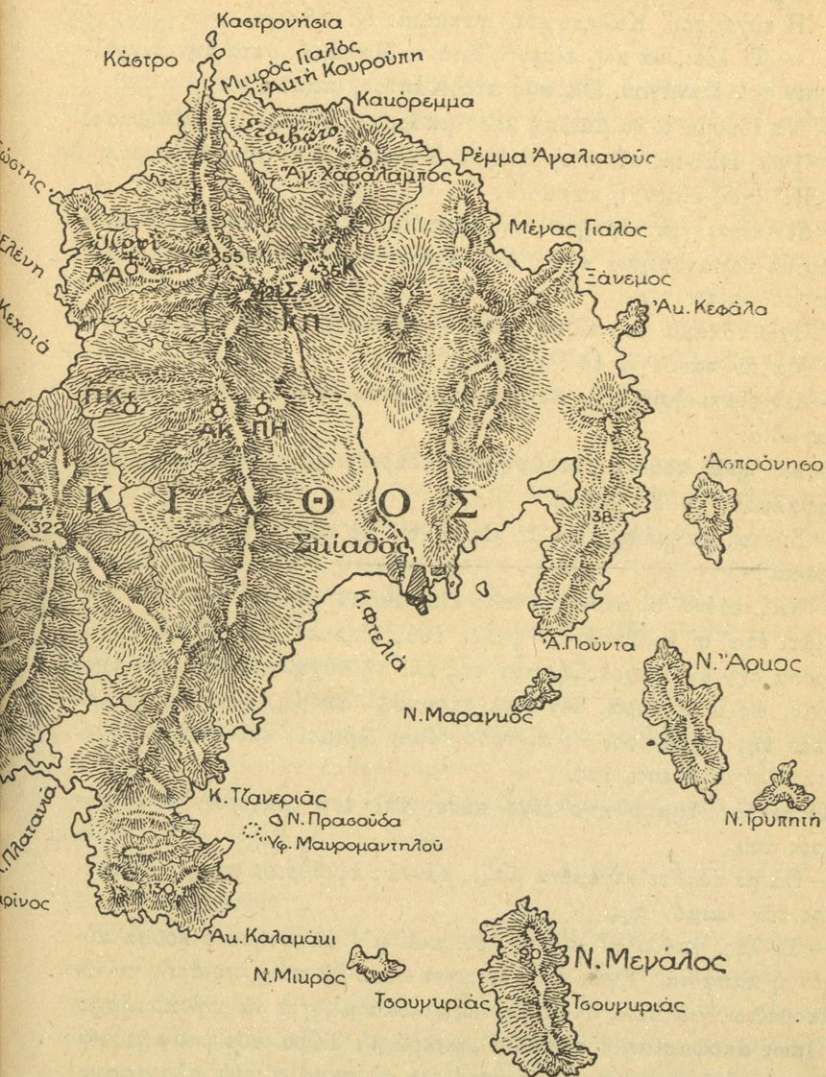
ΑΑ = Ἀγία Ἀναστασία

ΑΚ = Ἀρ. Κωνσταντίνος

ΚΠ = Κρύο Πηγάδι

ΠΗ = Προφήτης Ἡλίας

ΠΚ = Παναγία Κεχριά

— Πήγαινε νὰ τοῦ πῆς πρῶτα κι' ὕστερα γυρίζεις καὶ τρῶτε.

— Ἡ εὐχὴ σου. Καληνύχτα, παπαδιά. Κι' ἐξῆλθε.

— Τί λέει, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου. Θὰ πᾶς στὸ Κάστρο, παπᾶ;

— Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῇ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.

— Ἰγῶ, ἔνας-ιμ, εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ἂ θὲ πᾶς, ἔρχουμι.

— Κι' ἰγῶ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Δὲν εἶναι γιὰ νάρθῃς ἐσύ, παπαδιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Φτάνει ποὺ θὰ κακοπαθήσω ἐγώ. Δὲν πρέπει νὰ λείψουμε κι' οἱ δυὸ ἀπ' τὸ σπίτι.

— Ἰγῶ τόκαμα τοῦ τάμα, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Μὰ ἂν πάω ἐγὼ τὸ ἴδιο εἶναι.

— Δὲν εἶμαι ἡσυχη ἂν δὲν εἶμαι κοντά σου, παπᾶ μ', εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Κι' ἡμᾶς ποῦ θὰ μᾶς ἀφήσετε! ἔκραξε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιώ.

— Σιώπα, καημένη, εἶπε τὸ Βασώ. Θὰ μὲ πάρ'νε κι' ἐμένα μαζί, σιώπα!

— Ναί, ἐσένα σ' φαίνεται πὼς εἶς' ἀκόμα μικρή, χαδούλα* μ'. Γιατὶ ἔτ' σ' ἐμάθανε. Δὲ φταῖς ἐσύ, εἶπε τὸ Μυγδαλιώ, ἐκχύνοσα τὴν ἐνδόμυχον ζήλειαν τῆς ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἥτις, ὡς μικροτέρα, δὲν εἶχε «κρυφθῇ» ἀκόμη, ἥτοι δὲν ἀπείργετο τῆς κοινωνίας, ὡς αἱ πρὸς γάμον ὄριμοι, καὶ ἀπέλαυε σχετικῆς τινος ἐλευθερίας.

Ὁ μικρὸς Λαμπράκης εἶχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητρός του.

— Θὰ μὲ πάρете κι' ἐμένα μαζί, μάννα; ἐφιθύρισε περιπτυσσόμενος τὸν λαιμόν τῆς.

— Τί λές, χαδούλη* μ'! τί λές, πιδί μ'! ἀπήντησε φιλοῦσα αὐτὸν ἡ παπαδιά. Ἐγώ, ἂν πάω, γιὰ σένα θὰ πάω, γυιέ μ', κι' ἂν ἀπομείνω, γιὰ σένα θ' ἀπομείνω, γυιόκα μ', γιὰ νὰ μὴν κρυώσης. Ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ παπᾶς σ', μικρό μ'. Τώρα σὺρ' νὰ πῆς τὴν προσευχή σ' καὶ νὰ κάμῃς μετάνοια τ' παπᾶ σ', νὰ πλαγιάσῃς, γιὰ νὰ μὴ μαργώνῃς*, κανάρι μ'!

— Ναί, θὰ πᾶς· ἂμ' δὲ θὰ πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιώ, ἀπαντῶσα, εἰς ἓν ῥῆμα τῆς μητρός τῆς.

— Σιωπάτε! ἀκόμη δὲ ἀποφασίσαμε τίποτε, κι' ἐσηκώσατ' ἐπα-

νάσταση, εἶπεν ὁ παπᾶς. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῇ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς....

Βῆμα ἤκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἐξηκοντούτης, μὲ παχὺν φαιδὸν μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ ἥλιοκαῆς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκκον καὶ καμιζόλαν* μαλλίνην βαθυκύανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον δύο πιθαμὲς πλατύ. Κατόπιν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή, ὀρθὴ ἱσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἴκαδε, νὰ δειπνήσῃ, οὐχ ἥττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθῃ τί τὸν ἤθελαν τὸν μπάρμπα Στεφανῆ τὸν Μπέρκαν, ἀνέβη καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

—Καπετὰν Στεφανῆ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, τί λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρό, μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ στὸ Κάστρο, μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ σταβέτ;

—'Απὸ σταβέτ;... μὲ τ' βάρκα;... στὸ Κάστρο;... ἤκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ὡς καινὴ τις πρῶθυστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρωτηματικὴ ἡχώ. Ἦτο ὁ μαστρο-Πανάγος ὁ μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν ὡς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰν οἶονεὶ κολλημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

'Ἄλλ' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν κι' ἐμπερδευμένην προφορὰν του ἀνέκραξε:

—Μπράδο! μπράδο! ἀκοὺς! ἀκοὺς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! ὄρεξη νᾶχης, ὄρεξη νᾶχης, παπᾶ!

—Νὰ ἀνθρωπος, εἶπεν ὁ παπᾶς. Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφανῆ! Τί λές, εἶναι κίνδυνος;

—Κίνδυνος, λέει; Ντίπ*, καταντίπ, καθόλ'. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', παπᾶ. Μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θάρθῃ, θάρθῃ κι' ἡ παπαδιά, θάρθῃ κι' ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατάλαβες, παίρνει κι τριάντα νομάτοι, κι σαράντα νομάτοι, κι μ' οὐλές τις κουμπάνιες σας, μὲ τὰ σέγια* σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κι' ἡ φουρτούνα τώρα, κατάλαβες, ὅσο πάει κι πέφτ. Ταχιά θᾶχουμε καλωσύνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὅλο κι καλοσ'νεύει, νὰ τώρα καλοσύνεψε!

Ὡς διὰ νὰ ψεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμέως, ὅξως

συριγμός παγεροῦ βορρᾶ ἠκούσθη σείων τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ ὕελοι δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

—Νά! ἀκούς; καλοσύνεφε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ μαστορο-Πανάγος.

—Σιώπα ἐσύ, δὲν ξέρ'ς ἐσύ, ἀνέκραξεν ὁ Στεφανῆς. Ἐσύ ξέρ'ς νὰ πελεκᾷς στραδόξυλα* καὶ νὰ καρφώνῃς μαδέρια*. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερνὴ δύναμη τῆς φουρτούνας, εἶναι ἀέρας ποῦ ψ'χομαχάει. Αὐριο θὰ μαλακῶς ὁ καιρός, σᾶς λέω ἐγώ. Μπορεῖ νάχουμε ἀκόμα καὶ καμμιά μικρὴ χιονιά, δὲ σᾶς λέω, μὰ ἡμεῖς, ἀπὸ σταδέτ, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε.

—Καὶ σὰν τότε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο; ἐπέμεινεν ὁ μαραγκός.

—Κὶ χωρὶς νὰ τότε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο, ἐγὼ σ' λέω πὼς ἀπ' τὴν Κεχριά κι' ἐκεῖθεν ἔχουμε θαλασσίτσα, εἶπε τρίβων τὰς χεῖρας ὁ Στεφανῆς. Αὐτὰ εἶναι ἀποθαλασσιές* καὶ δὲ λείπουν, κατάλαδες, κι' ὁ κόρφος μπουκάρει* ὀλοένα, κι' οὐλο στρίβει*. Μὰ δὲ μᾶς πειράζ' ἡμᾶς αὐτό. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', ὁ Στεφανῆς σᾶς παίρνει ἀπάνου τ'!

✕ —Μπράβο, Στεφανῆ, τώρα μ' ἔκαμες ν' ἀποφασίσω. Ἦπιες ρακί; Τράυα κι' ἄλλο ἓνα, εἶπεν ὁ παπᾶς.

—Ἐχω πιτὴ πέντ' ἔξ ὥς τώρα, ἔτσι νάχω τὴν εὐχή σ', παπᾶ.

—Πιὲ κι' ἄλλο ἓνα, νὰ γίνουν ἐφτά.

Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐρρόφησε γενναίαν δόσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στεριευούσης τοῦ ἱερατικοῦ μελάθρου.

—Εἴσαστ' ἔτοιμοι, εἴσαστ' ἔτοιμοι; εἶπεν ἀκολούθως. Πῆρες τὰ ἱερά σ', παπᾶ, τὰ χαρτιά σ' οὐλα, τάχεις ἔτοιμα; Ἐχετε τίποτα πράγματα νὰ σᾶς κουβαλήσω, γιὰ νάμαστ' ἀσένιο*;

—Ἀπὸ τώρα; εἶπεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

—Ἀπὸ τώρα! Τί λές; Νὰ εἴμαστ' ἀπρόντιο*, παπᾶ. Ἐγὼ στὲς δυὸ θάρθῶ νὰ σᾶς φωνάξω, κι' ἐσεῖς νὰ εἴσαστ' ἀλέστα*. Διάβασε τί θὰ διαδάσῃς, παπᾶ, κὶ στὲς τρεῖς νὰ μπαρκάρουμε.

—Ἐγὼ θὰ εἶμαι ξυπνητὸς ἀπ' τὴ μιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, γιὰτὶ ἔχω τὸ ξυπνητήρι μου... κι' ἔπειτα εἶμαι καὶ μοναχός μου ξυπνητήρι. Μὰ στὲς τρεῖς εἶναι πολὺ νωρὶς. Νὰ χαράξῃ, Στεφανῆ, καὶ νὰ μπαρκάρουμε.

—Στὲς τρεῖς, στὲς τέσσερες, παπᾶ, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ ὁ ἀέρας, νὰ τὸν ἔχουμε πρίμα ὡς τὲς Κουκ'ναριές, νᾶχουμε μέρα μπροστά μας. Ἀπὸ κεῖ ὡς τὸ Μανδράκι κι' ὡς τὸν Ἀσέλληνο, τραυοῦμε σιγά-σιγά μὲ τὸ κουπί. Ἀπὸ κεῖ ὡς τὶς Κεχριές κι' ὡς τὴν Ἀγία Ἐλένη, θὰ μᾶς παίρνῃ ἀγάλια-ἀγάλια μὲ τὸ πανάκι. Κι' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἐλένη κι' ἐκεῖ, ἂν δὲν μπόρέσουμε νὰ μ'ντάρουμε*...

—Ἐ, ὕστερα;

—Ἐγὼ θαλασσώνω* καὶ βγαίνω στὴ στεριά, καὶ σᾶς τραυῶ μὲ τὴ μπαρούμα* ὡς τὸν Ἄι Σώστη.

Ἐκάγχασαν ὅλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμόν τοῦ ἀπλοῦκοῦ ναύτου, ὁ δὲ παπᾶς, ὅστις ἐφοβεῖτο καὶ αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος, περὶ οὗ ὁ λόγος, παρατήρησε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀκροατῶν:

—Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριά νὰ τραυήξουμε στὴν ἀκρογιαλιά, τὸν κρεμνὸ τὸν ἀνήφορο. Ὅσο ψηλὰ κι' ἂν τὸ στοίβαξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος πατιέται.

Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἰδησιν εἰς τὰς τρεῖς, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκκινήσωσιν.

Ὁ παπᾶ Φραγκούλης διέταξε τότε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δῖπυρα, καὶ εἰς δύο μεγάλα κλειδοπινάκια* ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαδιάρι. Ἐγέμισε δύο ἐπταοκάδους φλάσκας* μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδείαν του. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτία δύο ἢ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας* καὶ μεγάλόρραγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἢ μίᾳ, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξιδίου ἢ ἄλλῃ, ἔδρασαν ὅσα αὐτὰ εἶχαν, ἕως τέσσαρας δωδεκάδας, καὶ τὰ ἔθεσαν εἰς τὸν πάτον ἑνὸς καλαθίου, τὸ ὅποτον ἀπεγέμισαν εἰτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς δρόνας μὲ κηρία καὶ μὲ λίθανον. Προσέτι ὁ παπᾶ Φραγκούλης εἶχε παρακαλέσει τὸν μπάρμπα-Στεφανὴν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπίτια δύο ἐμποροπλοιάρχων φίλων του, ἐκ τῶν παραχειμαζόντων μὲ τὰ πλοῖά των εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ τοῦ στείλουν, ἂν τοὺς εὗρίσκετο, ὀλίγον κρέας σαλάδο*, ἐξ ἐκείνου τὸ ὅποτον μαγειρεύουν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκεῖνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δύο μεγάλα τεμάχια, ἕως πέντε ὀκάδας τὰ δύο. Ὅλας ταύτας τὰς

προμηθείας ἔκαμνεν ὁ παπᾶς προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέν-
τας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιόνα, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ,
καθὼς καὶ δι' ἐαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἐαυτοῦ συνεκδημήσοντας προσ-
κυνητάς, καθ' ὅσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ και-
ρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὸ Κάστρον, ἂν ἐν τοσούτῳ
ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρο σῶοι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῇ ὁ Παπᾶ Φραγκούλης ἔστειλε μήνυμα εἰς τὸν
συνεφημέριόν του τὸν παπ' Ἀλέξη, ὅστις ἄλλως ἦτο καὶ ὁ ἐφη-
μέριος τῆς ἐδδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν,
παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθ' ὅσον
ἀπεφάσισε, σὺν Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν
τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ Κάστρον.

Εἶχαν πάρει εἰδησιν ἅψ' ἐσπέρας δύο τρεῖς ἐνορίτισσαι γειτό-
νισσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξεληθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα
εἰς τὴν γυναῖκά του, καὶ αὕτη τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτονίσσας.
Ἐπίσης καὶ ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἰδησιν εἰς τὸν
κὺρ Ἀλεξανδρὴν τὸν ψάλτην, μεθ' ὃ ἐξεληθούσα ἔσπευτε νὰ προση-
λυτίσῃ δύο ἢ τρεῖς πανηγυριστάς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνη-
τρίας... Ὅταν [ἔμελλον νὰ ἐπιδιδασθῶσιν, εὐρέθησαν δεκαπέντε
ἄτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπάρμπα
Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, ἐνέβαλε θάρρος εἰς ἄνδρας
καὶ γυναῖκας. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσιν,
ἄρρητον εὐρίσκοντες ἡδονήν, εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς ἐξωκκλήσια.
Ἦσαν ὁ παπᾶ Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιάς, τῆς Βασῶς καὶ
τοῦ Σπύρου, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦς υἱοῦ,
ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ὁ κὺρ Ἀλεξαν-
δρῆς ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυ-
νήτραι.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος. Οὗτος
ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀπο-
κλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποδόθραν μὲ σάκκον
πλήρη τροφίμων καὶ μὲ ἄλλα τινὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἰδὼν
αὐτὸν ὁ ἱερεὺς :

— Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

— Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μαστρο-Πανάγο τὸ μαραγκό.

— Τί ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;

—Κατὰ τὰς δέκα τὸν ἡῦρα εἰς τὸ καπηλειὸ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπούμπουνα. Εἶχε φάει ψωμί κι' ἐδῶγ' ἡκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιά μὲ τὸ ἱσνάφι*. Ἐλεγε πῶς ἀποφασίσατε νὰ πᾶτε στὸ Κάστρο, καὶ σὰς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιατί' ἀνησυχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νάρθῶ μαζί σας, ἀν μὲ παίρνετε.

—Ἄς εἶναι, καλῶς νάρθῃς, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ἐξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένος, ἔβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικός, καὶ ὁ πλοῦς εὐδίωνος ἤρχιζε. Ναὶ μὲν, ἐκρύωναν πολὺ, ἀλλ' ἦσαν ὅλοι βαρέως ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπᾶς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον φορῶν τὴν γοῦνάν του. Ἡ πρεσβυτέρα εἶχε τὸ σάλι τῆς τὸ διπλό, ἡ θειὰ Μαλαμῶ εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι καὶ τὴν κουζούκα* τῆς. Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα* του, μὲ τὸν κηρωτὸν πῖλόν του μὲ τὸν ἱμάντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωνα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὦτα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Σπύρος, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεκνάδας* καὶ μὲ τὰς βούλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μαλλίνης καμιζόλας τοῦ ἀνασφουγγωμένος ὡς τοὺς ἀγκῶνας.

Εὐτυχῶς δὲν ἐχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἶθριος ὁ οὐρανός, σαρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πούλια ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς* καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀστήρ τοῦ πόλου ἔλαμπον μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἔφρισεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ῥόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς τὴν μελαγχολικῶς ἀπῆντα ὁ φλοῖσθος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν προῖραν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

Ἐκαμψαν τὸ Καλαμάκι, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. Ἦρchiσε μόλις νὰ γλυκοχαράξῃ πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιά. Ἐφεξαν εἰς τὸν Στρουφλιά, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηγεοῦς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται Κουκ'ναριές. Τότε οἱ ἐπιβάται εἶδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας, ὡς νὰ ἔδλεπαν ἀλλήλους πρῶτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χεῖλη μελανὰ, ῥῖνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμέναι. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῇ δις ἤδη ὑπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου ἔσκεπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν ὡς τὴν ῥίνα,

μέ την ῥίνα σχεδόν ὡς τὰ γόνατα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς, ὀνειρευόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ἀπορῶν πῶς αὕτη ἐκινεῖτο εὐρύθμως ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ ὁ Σπύρος ἔκαμνε συχνὲς μετάνοιες, καὶ ὅσον αἷμα εἶχεν, εἶχε συρρέουσι ὄλον εἰς τὴν ῥίνα του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὁρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιά ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ τῆς εἶχε κρίνει ὅτι ὤφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζὶ, ἀφ' οὗ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἐνίψε καὶ τὸν ἐνέδυσσε μὲ διπλᾶ ὑποκάμισα, δύο φανέλλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκιον, διπλοῦν σακκάκι κι' ἐπανωφόρι, καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμὸν του μὲ χνοῶδες ὀλομάλλινον μανδήλιον ποικιλόχρουν καὶ ῥαβδωτόν, μικρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στέρνον καὶ τὰ νῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρύμνην, ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερά τῆς εἶχε τὸν Σπύρον, καί, ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στῆθός του, δὲν εὗρισκε σχεδόν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευήν, δι' ἧς εἶχε περιχαρακῶσει τὸν υἱὸν τῆς.

Ὁ παπᾶς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυε ν' ἀνταλλάσσει ἀστεῖσμούς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπάρμπα Στεφανῆν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίοτε τῆς ἔλεγε:

—Νά, γι' αὐτόνε τὸ Λαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά.

—Καὶ τί πάθαμε μὲ τ' δύναμ' τ' Θεοῦ; ἀπήντα ἡ παπαδιά, ἥτις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀνησύχει μὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ἡ παρουσία τοῦ παπᾶ τῆς ἔδιδε θάρρος . . .

Ὁ παπᾶς δὲν ἔπαυε νὰ ἀστεῖζεται καὶ μὲ ὅλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ ἐνοριτίσας του . . . Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θυμὰ του ἦτον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης. Ἐξαφνα τὸν ἠρώτα:

—Δὲν μοῦ λές, Ἀλεξανδρῆ, τί θὰ πῇ τώρα στὴν καταδασία* τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἀννυώσας τὸ κέρας* ἡμῶν;... Ποιὸς εἶν' αὐτός, ὁ ἀννυώσας;

—Νά, ὁ ἀνηγός σας, ἀπήντα ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

—Καὶ τί θὰ πῇ σκύλα* Βαβυλὼν τῆς βασιλίδος Σιών; ἠρώτα πάλιν ὁ παπᾶς.

—Νά, σκύλλα Βαβυλὼν, ἀπήντα ὁ ψάλτης, νομίζων ὅτι περὶ σκύλλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν ὄσῳ ἦτο ὑπήμενος ἡ βάρκα, μὲ τὰς κώ-
 πας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλέουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν
 Ἀσέληνον, ἀριστερόθεν πελαγωμένη ἀντικρὺ [τῶν βουνῶν] τῶν
 Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου¹. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐκάθητο
 κυδερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐδοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν.
 Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ «ἀτζαμῆς*» περὶ τὰ ναυτι-
 κὰ πράγματα, ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζε-
 σταθῇ. Κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμὺ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν
 ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν κι' ἐκρύνωναν ὅλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ῥιπαὶ αἱ
 κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὁρέων ἐξύριζον τὰ ὕδατα καὶ
 τοὺς λαίμους των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετι-
 κὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γειννιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε
 προβάλλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς (ἥλιος μὲ τὰ δόντια,
 γριὰ μὲ τὰ χταπόδια ! ἀνέκραξεν ὁ Λαμπράκης), διότι, ἐν ᾧ τὴν
 νύκτα ἠθροίλαξε κι' ἐγίνετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν
 συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς
 τὸν ἀπηλιώτην*, ὥς νὰ ἡπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόδαλε,
 κι' ἐφάνη ὡς νὰ ἔδλεπε ποῖα ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγυτέρα κο-
 ρυφὴ ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὁλόγυρα, ἡ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τοῦ
 Ὄθρυος, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη,
 σωρευθέντα πάλιν, τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριδὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βο-
 ρεῖότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν
 μιλίων. Ὁ παπᾶς ἔδλεπεν ὅτι ἤθελον νυκτώσει, πρὶν φθάσωσιν
 εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς
 τὴν Κεχρεάν, τὴν ὥραν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιο-
 φύτους κλιτῆς, μὲ τὸν Ἀραδιᾶν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ
 ῥεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν
 ἔφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ μὲν κακό-
 μαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγνῶει καὶ ὁ
 παπᾶ Φραγκούλης προέδλεπεν. Εἴτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο,
 εἴτε ἀποθαλασσιὰ καὶ «μπουκάρισμα τοῦ κόρφου», τὰ κύματα
 ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατὰπρῶρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ

1. Ἐκ παραδρομῆς φαίνεται ἔγραψεν οὕτω ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ τῆς
 Σηπιάδος.

Ἀλεξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 7

θάρακα, με τὸ λευκὸν πανίον τῆς καὶ με τὸν φλόκον* καὶ τὴν ἀντένα* τῆς, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοία με ἑλληνοαλβανὸν χορεύοντα ἡρωικοὺς χοροὺς με τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, με τὸν ἓνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, με τὸν ἄλλον ὑψιτενῆ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα.

† Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θεὰ τὸ Μαλαμὺ ἠρώτα τὸν παπᾶν ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιδασθῶσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἐζάρωσεν εἰς μίαν γωνίαν, οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησύχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεάν, ἕως ὅτου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπεῖχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τὰ εὕρισκον τελεσφόρα· ἢ νὰ συστείλωσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρήσωσι με τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ῥιγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποβιδασθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἂν θὰ εὕρισκον δρομίσκον τινά, ὅχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶναι βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνες δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐχρησίμευον διὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐνύχτωνεν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος, ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φορὰν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ με τὸ ἀνθρώπινον φορτίον τῆς ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὕψος ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ῥευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὅλην ἀπὸ τὸ «Πολλοὶς συνεχόμενος» ἕως τὸ «πάντων προστατεύεις». Καὶ ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐμάσσα κι' ἐπνιγε μέσα του, ὑποτονθορύζων «Σκύλιασε, ὁ διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσῃς, Ἀντίχριστε, Τοῦρκο!...». Κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κι' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα, Κ'στέ μ'! Βόηθα, Παπαῖά μ'». Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῇ. Καὶ ἡ ἀπορροῇ βραχώδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριδῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὐ ἀπειχον τώρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη, συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολάς, ἡμπόδιζον νὰ φανῇ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμυνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθέριε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰ μὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμαυρούς.

Εὐτυχῶς ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.
— Ἐδῶ, ἐδῶ, εἰν' ἓνα λιμανάκι, παπᾶ, κάτ' ἀπ' τὸ Πρυῖ, ἀποκάτ' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἀναστασιά, στὰ Μποστάνια.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;

— Ὅπως ξέρ'ς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τς ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὄξου, παπᾶ, ἔτσι κι' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάδους*, κὶ τς ἀμμουδιές, ὅλες τὶς ξέρες κὶ τὰ γκρίφια* κὶ τὰ θαλάμια*.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι.

— Ἐκεῖ, ἐκεῖ διαναστάει*.

Ἦπῃρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποδόθρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κύμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κύμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἡσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἰ-

σθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κι' εὐλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεζαλίσθη κι' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του. Ἐπῆδησαν εἰς εἰς ἔξω· ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρυναν τὴν βάρκαν.

Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

— Τώρα νὰ σύρουμε τὴν βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, κι' ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθοῦμε ὅλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγὰ-σιγὰ ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κι' οἱ γυναῖκες ὅ,τι μποροῦν.

— Νὰ τώρα τί ἀξίζε νᾶχα τὸ μ'λᾶρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπάρμπα Στεφανῆ, νὰ τὸ μπαρκάρουμε, δὲ θέλησες.

Ἔσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν τὰ δύο φανάρια ποῦ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεύῃ ποῦ θὰ εὗρισκε μονοπάτι ὅχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὅποῖον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμκυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς τὴν κατάστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς οἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου ὅπως φθάσωσιν. Ἐδειπνήσαν ὅλοι ἐπὶ ποδὸς με δίπτυρα καὶ με ἐλαίας καὶ ἔπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακὴν.

Ὁ Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι με πολὺν κόπον, ἂν προπορεύωνται δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχιονίζουσιν, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἕως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἓνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁ δρομίσκος ἀνῆρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἴτα κατήρχετο εἰς

ἐν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουν προσηκτικῶς, ὥς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῇ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρυερὸν φῶς της. Ἐνίστε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κι' εὐρίσκοντο αἰφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἄδυσσος ἤνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κατέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἀνεῖρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὡς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἂν τοὺς ἔβλεπέ τις ἡδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν, μὲ τοὺς δύο φανούς. Μὲ ὅλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὅποion ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουν ἐνίστε σφαλερῶς, κι' ἐχώνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυκτα ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἄλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν. Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί :

— Ποιοὶ εἰστε ; ποιοὶ εἰστε ;

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφῶν, ὡς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλείσῃ ἔσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἠκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

— Καλοὶ ! καλοὶ ! πατριῶτές ! ἀπήντησεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς ποιοὶ εἰστε ;

— Πέτε μας τὰ ὀνόματά σας !

— Ἡμεῖς εἶμαστε... ἤρχισεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματός ἐσυμβουλευέτο τὸν παπᾶν.

— Μπα ! αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς. Καὶ εἶτα, ἐντείνας τὴν φωνήν :

— Ἀργύρη ! Ἐγὼ εἶμαι !... ἐφώνηξε.

— Τόσο καλύτερα... μᾶς ἔβγαλαν κι' ἀπὸ ἕναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήντησαν τὸν Ἀργύρην τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσει τὸ χιόνι

ἐπάνω στὸ Στοιβωτό, ὅπου ἐτρώπωνσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπηλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθεῖς, ἤτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος, δύο αἰγοβοσκοί, ὁ Γιαλῆς ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὗρισκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μετ' ὅλον τὸ αἰπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλάχου περιεγράψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ ἔδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει· φοδερός μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκυπος, ὅπου γλαυκες καὶ λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικοῦντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἐνός καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλῆς σκοπὸς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ Καικίου* καὶ τοῦ Ἀργέστου*, ὧν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου· μεμονωμένος ὑψιτενῆς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχον κλεισθῇ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μετὰ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ ὀλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ὄκνος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ Κάστρον συχνότερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἕστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδία των ἡσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», κι' ἡ θεὸς τὸ Μαλομῶ, ἀφ' οὗ ἤλλαξε τὴν φ' στάναν τῆς τὴν βρεγμένην κι' ἐφόρυσεν ἄλλην στεγνὴν καὶ τὸ γ'νάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀδασταγὴν*

καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιδῶν καὶ χαμοκλάδων, καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἦσαν ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σωζομένου ὀρθοῦ τοίχου γείτονος οἰκοδομῆς, κι' ἐγέμισαν ἀνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, κι' ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ῥίψασαι ἄφθονον λίθανον εἰς τοὺς ἀνθρακας. *Καὶ ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.* ✕

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἥστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην κι' ἐπιβλητικὴν μορφήν, καὶ ἠκτινοδόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουδεῖμ μιμουμένη», ὅπου θεοπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θείου Βρέφους καὶ τῆς ἀμώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὀψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίθανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ»! ... Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὁλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὅφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἰστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα... Καὶ εἰς τὴν χιδάδα τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλὰ, ἐφαίνετο στεφανουμένη ὑπὸ ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον Ἰσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου*, τοῦ Βασιλείου*, τοῦ Χρυσοστόμου*, καὶ τοῦ Διαλόγου*, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἐμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, εὖς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτός, εἰ-

κονίζετο περιτέχνως ὄλον πρὸ Δωδεκάηρτον, καὶ τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀδραὰμ καὶ ὁ ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁμολογήσας.

Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἐφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπέλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνης. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν καὶ ἐψάλη ἡ «λιτὴ» τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδιά των, (Ἄ! ἔμελλον ἄρα τοῦ προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ φαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀναγνώσις νυστακτική, καὶ ὡς ἀναγνώσις νὰ παραλείπωνται ὅλως ὡς φορτικόν τι καὶ παρέλκον!) βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός,» τότε αἱ μορφαὶ τῶν ἁγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους· «ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἐνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλὰμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας· «ἄγγελοι ὕμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», κι' ἐσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπᾶ Φραγκοῦλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι»· καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίζαντες οἴκειτον αὐτοῖς τὸν ὕμνον... Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως*.

*
* *
Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κι' ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ῥήξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὀλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναῦσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχῶδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη σχηματίζετο ἐπισφαλῆς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοδερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρῆλθε πολλὴ ὥρα ἕως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμμενον μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερά ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὅποτον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως. Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐννόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κουρούπη εἶχε προσαράξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔβλεπον σῶμά τι ἀμυδρῶς κινούμενον μελανώτερον τῶν βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ὑπὸ τὰς ἡχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ῥίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ. Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφὸς του ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνῶδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος,

θά ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων. Οὐχ ἤττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἀνθρωποὶ, ἐκ τῆς αὐθορμῆτου ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἥτις εἶναι οἷον εἰς φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἶσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἡ παγερὰ πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρωποὶ, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των, κι' ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον. Οἱ λοιποὶ, μέιναντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ῥίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐδράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι' ἐμνημόνευσε τὴν πρωίαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξηγήσιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα. Τέλος αἱ κραυγαὶ κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωδὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες, ἀνησυχήσαντες, ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας, μετὰ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ-ἀργὰ ἐμδῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῇ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἀλλ' ἡ λειτουργία προυχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος, εἰς τὸ «*Μετὰ φόβου Θεοῦ*», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταδάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μετὰ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριδῶς ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντιδωρον.

Ἐν ᾧ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρης ἀνεγίνωσκε τὸ «*Εὐλογῶ τὸν Κύριον*», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ

ἐξοκειλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττί* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου*, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσηλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν μύστακα, διηγείτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριάς τὸν ἐξούριασε*, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθησε μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιάς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον*, μετὰ ματαίας προσπαθείας παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυδάται εἶδον ἑξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσούς οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναῦσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτούς ὡς θεῖον πρᾶγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι οἱ ἀκούσαντες τὸ **Δόξα ἐν ὑψίστοις**. Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφήν, κι' ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ῥηγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσουν ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια, ἐν ᾧ οἱ δύο ὕλοτόμοι εἶχαν φέρεῖ ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἄσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἐν καλάθιον μὲ αὐγά καὶ κασκαβάλι* τῆς Αἴνου καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα ὀρνίθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠυφράνθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπειᾶς ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότες, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχον εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ, καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνοκωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανήλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθελκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καί, κάμφαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ «σοφρὰν» εἰς τὸ βορειοἀνατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάριμα Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες δὲν ἐδράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὅποτον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεδιδάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ῥυμουλκουμένην, πότε ῥυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἱστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοἀνατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

1891.

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α') ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης.

Κ. Παπαρηγοπούλου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν ἄνθρωποι νεώτεροι τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Ξανθίππου· νεώτεροι δηλαδὴ ὅχι τόσοι καθ' ἡλικίαν, ὅσον νεώτεροι καρποὶ τοῦ ὁσημέραι προαγομένου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ πνεύματος.

Οὕτε θεοὺς καὶ ἥρωας εἶχον γενάρχας, ὅπως ὁ Μιλτιάδης, «ἀπ' Αἰακοῦ* τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς», καθ' Ἡρόδοτον· οὕτε διὰ κηδεστίας εἶχον ταυτίσει τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ οὐδὲν ἦτον ἥρωικοῦ γένους τῶν Ἀλμειωνιδῶν, ὅπως ὁ Ξανθίππος. Ἀρι-

στείδης ὁ Λυσισμάχου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους ἦσαν ἀμφοτέροι μέσοι κατὰ τε τὸ γένος καὶ τὴν περιουσίαν πολῖται, ὥστε ἔξεπροσώπουν ἀκριβέστερον τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Διὰ δὲ τοῦτο ἀμφοτέροι δὲν ἐπεδλήθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ὡς οἱ πρῶτοι, εἰς τὴν πολιτείαν διὰ πλεονεκτημάτων ἀνεξαρτήτων τοῦ νέου πολιτεύματος, διὰ τοῦ γένους, διὰ τοῦ πλούτου, διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον προέκυψαν ἐκ τῶν σπλάγχχνων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς προσωπικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ χαρακτῆρες αὐτῶν οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων διέφερον.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἐκ τῶν σπανιωτάτων ἐκείνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ φύσις αὐτῇ λαμβάνει τὸν κόπον νὰ γεννήσῃ ἐτοιμοὺς εἰς τὸ νὰ μεγαλουργήσωσι· διότι οὐχὶ διὰ παιδείας τινὸς καὶ πείρας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ δι' ἐμφύτου συνέσεως διέκρινεν ἀμέσως τὰς τε παρούσας περιπλοκάς καὶ τὰς μελλούσας δυσκολίας, καὶ ἤξευρε πάντοτε τί πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ἐκάστην περίστασιν. «Ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἐτέρου ἄξιος θαυμάσαι· οἰκεία γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθὼν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνῶμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής.. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο», λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἀμιμήτῳ εἰκόνι, ἣν ἔγραψε τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός. Ἦτο πρὸς τοῦτοις ὁ Θεμιστοκλῆς οὕτω παράφορος πρὸς δόξαν, καὶ πράξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας ἐραστής, ὥστε λέγεται ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου δὲν ἄφηνεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ, βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ὄχι κύριον, ἀλλὰ μόνον σκοπὸν τοῦ βίου ἔσχε πῶς νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ, μηδενὸς πρὸς τοῦτο φειδόμενος τρόπου, εἴτε ἀγαθοῦ εἴτε πονηροῦ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπιτηδειότατος ἀνεδείχθη εἰς ὅλα τὰ ποικίλα μηχανήματα, τὰ ὅποια εἶναι καταδεδικασμένος νὰ μεταχειρίζεται ὁ δημόσιος ἀνθρωπος ἐν ταῖς κοινοβουλευτικαῖς πολιταίαις, ἡξεύρων πῶς νὰ σχηματίσῃ, πῶς νὰ συντηρήσῃ, πῶς νὰ αὐξήσῃ, πῶς νὰ κυβερνήσῃ πολιτικὴν μερίδα, πῶς νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀντίπαλον, παρע-ρискόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, γνωρίζων κατ' ὄνομα ὅλους σχεδὸν τοὺς πολῖτας, ἔτοιμος πάν-

τοτε νὰ συμβουλευέσῃ τοὺς φίλους του καὶ ἔτοιμος νὰ ἐπιδουλεύσῃ τοὺς ἐχθρούς.

Ὁ Ἀριστείδης οὕτε τὴν δξύνοϊαν, οὕτε τὴν ἐπίνοϊαν, οὕτε τὴν πρόνοϊαν τοῦ Θεμιστοκλέους εἶχεν. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀνὴρ γενναῖος, ἔμπειρος, φιλόπατρις, ὅστις ἔπραττεν ὅ,τι ἐνόμιζεν ἐκάστοτε καθήκον αὐτοῦ, καὶ ἀνεζήτει ποῖον εἶναι τὸ καθήκον τοῦτο, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν πιθανῶν ὑπολογισμῶν τῆς ἀνθρωπίνης συνέσεως, οὐχὶ περιαιυαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκλάμψεων τοῦ ὑπερφυοῦς πνεύματος, δι' ὃ διακρίνονται οἱ καλούμενοι μεγάλοι ἄνδρες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ συνετὸς ἀνὴρ βαδίζει ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπλοκῶν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὡς ἄνθρωπος πορευόμενος πεφυλαγμένως ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ, δι' ὁδοῦ τὴν ὁποῖαν ἢ οὐδόλως ἢ ὀλίγον γνωρίζει. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ὁ μέγας ἀνὴρ βαδίζει διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἀδιστακτικῶς καὶ θαρρούντως, φωταγωγούμενος ὑπὸ ἀστέρος εἰς πάντα ἄλλον ἀφανοῦς· τοιοῦτος ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς. Καὶ δὲν ἦτο μὲν ἄμοιρος φιλοδοξίας ὁ Ἀριστείδης, διότι ἄνευ φιλοδοξίας τινὸς οὐδὲν μέγα κατορθοῦται. Ἀλλ' ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἦτο ἄλλη ἢ ἡ τοῦ Θεμιστοκλέους φιλοδοξία. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπεζήτει ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἀρχήν, ἵνα δι' αὐτῆς μεγαλουργήσῃ· ἐπόθει τὴν ἀρχήν καὶ ὁ Ἀριστείδης, καί, ἐπιτραπέισαν, διεξῆγεν αὐτὴν φιλοτίμως· ἀλλὰ περιέμενε νὰ τῷ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς οἰκείας τῶν συμπολιτῶν προαιρέσεως, μὴ ἀγωνιζόμενος ν' ἀρπάσῃ αὐτήν, μηδὲ διαιρῶν τὴν πόλιν εἰς δύο στρατόπεδα καὶ προσπαθῶν νὰ νικήσῃ διὰ τοῦ ἐτέρου. Καθ' ὅλα λοιπὸν ταῦτα, δύναμιν φύσεως, δύναμιν φιλοδοξίας, δύναμιν ἐνεργείας, ἦτο ὁ Ἀριστείδης ὑποδεέστερος τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἀλλ' εἶχεν ὁ Ἀριστείδης ἀρετὴν τινα, ἣς ὅλως ἔστερεῖτο ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἣς ἕνεκα ὁ πρῶτος κατίσχυσεν ἐπὶ τέλους τοῦ τοσοῦτον μεγαλοφυοῦς ἐκείνου ἀντιπάλου. Εἴπομεν ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς οὐδενὸς ἐφείδετο τρόπου ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, μεταχειριζόμενος ἐπὶ τούτῳ ἀδιστακτικῶς καὶ βίαν καὶ ἀδικίαν. Τὸ δὲ δεινότερον, ὠφελεῖτο ἐκ τῆς ἐξουσίας ἣν ἔλαβεν, ἵνα δωροδοκῇται ἀναφανδόν. Τοῦ Ἀριστείδου ἐξ ἐναντίας τὸ φιλοδίκαιον καὶ τὸ ἀκέραιον τοῦ χαρακτῆρος κατέστη πρочиμιῶδες ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Πολλάκις διετέλεσεν ἀρχων· πολλάκις διαιτητῆς ἰδιωτικῶν δικῶν· ἐπὶ τέλους ἀνεδείχθη ναύαρχος καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔταξε τοὺς φόρους τῶν συμμάχων, ὥστε μυρίας ἔσχεν ἀφορμὰς νὰ

πλουτήσῃ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εὐρέθη ἄνθρωπος νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἠδίκησεν ἢ ἐδίασέ τινα, ἢ ἐμίανε τὰς χεῖρας σφετερισθεὶς χρήματα εἴτε δημόσια, εἴτε ἰδιωτικά. Ὁ σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ Ἡρόδοτος, μνημονεύων τοῦ ἀνδρός, λέγει· «τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυθνανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήναις καὶ δικαιοτάτον». Καὶ ἕτερος σύγχρονος αὐτοῦ, ὁ Ῥόδιος ποιητὴς Τιμοκρέων*, ἐπαινεῖ τὸν ἀγαθώτατον, τὸν λῶστον Ἀριστείδην, καθαπτόμενος πικρότατα τοῦ Θεμιστοκλέους :

Ἄλλ' εἰ τύγε Πausανίαν, ἢ καὶ τύγε Ξάνθιππον αἰνέεις
ἢ τύγε Λευτυχίδαν, ἐγὼ δ' Ἀριστείδαν ἐπαινέω
ἄνδρα ἱερᾶν ἀπ' Ἀθανᾶν

ἐλθεῖν ἓνα λῶστον, ἐπεὶ Θεμιστοκλῇ ἤχθαρε Λατώ*,
ψεύσταν, ἄδικον, προδόταν, ὃς Τιμοκρέοντα
ξεῖνον ἔοντ' ἀργυροῖσι κυβαλικοῖσι* πεισθεὶς οὐ κατ' ἄγαν
ἐς πατρίδ' Ἰάλυσον, λαβὼν δὲ
τρί' ἀργύρου τάλαντ' ἔβα πλέων εἰς Ὀλεθρον,
τοὺς μὲν κατάγων ἄδίκως, τοὺς δ' ἐκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων*,
ἀργυρίων ὑπόπλεως.

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα οὔτε μοναδικά, οὔτε σπάνια ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι. Παντοῦ καὶ πάντοτε κατὰ δυστυχίαν, ἄνδρες κατὰ τᾶλλα θαυμαστοί, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς δωροδοκίας· οἱ Σόλωνες καὶ οἱ Ἀριστείδαι ὑπῆρξαν ἀείποτε σπάνιοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἄλλ' ὅ,τι θεωροῦμεν τὰ μάλιστα ἀξιομνημόνευτον καὶ χαρακτηριστικόν, εἶναι ἡ κρίσις τὴν ὅποیان ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξεφerein ἐπὶ τέλους περὶ τῶν δύο ἐκείνων τοσοῦτ' ἀντιθέτων χαρακτηριστῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσωσε τὰς Ἀθήνας, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ Ἀριστείδης ἐξεπλήρωσε μὲν ἀείποτε τὸ καθήκον αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχε βεβαίως ἴσον τοῦ Θεμιστοκλέους δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἐσεδάσθησαν, ἐτίμησαν καὶ ἠγάπησαν τὸν Ἀριστείδην ἀσυγκρίτῳ λόγῳ πλείότερον τοῦ Θεμιστοκλέους· τοσοῦτ' εὐγενὴς ἦτο ἡ φύσις τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τοσαύτην εὐλάβειαν ἠσθάνετο πρὸς τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα, τοσαύτην ἀκαταμάχητον ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν δωροδοκίαν. Ὡσαύτως ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι πολλοὶ ἦσαν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ δωρο-

δοκούμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες· ἀλλ' ἅμα ἀνεφάνη ὁ ἀείμνηστος Γουλιέλμος Πίττ* ὁ πρεσβύτερος καὶ ἀνεδείχθη χρημάτων κρείσσων, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ γένους ἀξίωμα, οὔτε ὁ ἀκαταμέτρητος πλοῦτος, οὔτε ἡ εὐγλωττία τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, οὔτε ἡ πρὸς τούτους βασιλικὴ εὐνοία ἰσχυρὰν νὰ ἀποτρέψῃσι τὸν ἀγγλικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ προτιμήσῃ τῶν δωροδόκων ἐκείνων, τὸν χρηστὸν ἄνδρα καὶ νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ὑπάτα τῶν λειτουργημάτων καὶ μέχρι λατρείας νὰ σεβασθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀληθῶς μεγάλων ἐθνῶν. Ὡς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενα, δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ταῦτα ἀμέτοχα ἀμαρτημάτων· ἀλλ' ἔχουσιν ἔμφυτόν τινα ἀποστροφὴν πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἀκαταγώνιστον πρὸς τὴν ἀρετὴν εὐλάδειαν.

1885.

Ὁ Φωκίων.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ὁ Φωκίων, καίπερ ἐκ ταπεινοῦ καταγόμενος γένους, δὲν ἔμεινεν ἀπαίδευτος, ἐκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἀναστροφῆς ἐκαρπώθη διαλεκτικὴν εὐχέρειαν, ἥτις ἦτο τὰ μέγιστα χρήσιμος εἰς ἄνδρα οἷος αὐτός.

Ἀληθῶς ὁ Φωκίων ἔβλεπε μετ' ἄλλους τοὺς τότε πράσσοντας τὰ κοινὰ ὡς ἀπὸ κλήρου διανεμηθέντας ἐν ἑαυτοῖς τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα καὶ ἄλλους μὲν ἀσχολουμένους μόνον περὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν λογογραφίαν, ἄλλους δ' αὐξάνοντας ἑαυτοὺς διὰ τῆς στρατηγίας καὶ τοῦ πολέμου. Καταμερισμὸς τοιοῦτος περὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἀπήρεσκεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος, ὅτε οἱ πολιτευόμενοι διέτριβον ὁμοῦ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, οὐδὲ κατεκερμάτιζον τὴν πολιτείαν. Περὶέργον δὲ εἶναι τοῦτο, ὅτι ἦτο ῥήτωρ ἅμα καὶ στρατηγὸς ἴσα ἴσα ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, ὅστις δημηγορῶν μὲν συνεδούλευε πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἐκστρατεύων δὲ ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλος φιλόπατρις καὶ γενναῖος.

Ὁ Φωκίων ἦτο νεανίας ἀκόμη, ὅτε συνεστράτεψε μετὰ τοῦ Χαδρίου, ὅστις ἡγάπα καὶ προῆγεν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ κατὰ τὴν Νάξον ναυμαχίᾳ ἔδωκεν εἰς τὸν νεαρὸν συμπολεμιστὴν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ στόλου, ἐν ᾗ διακριθεὶς οὐ μίχρον συνετέλεσεν εἰς τὴν περιφανῆ ἐκείνην νίκην τοῦ Χαδρίου.

Ἐν ταῖς στρατείαις πάντες ἐθαύμαζον τὴν καρτερίαν καὶ σκληραγωγίαν τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἦτο ἀληθὲς τέκνον τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ἰδίας ἀναδειχθὲν ἀξίας. Βλέποντες αὐτὸν βαδίζοντα ἀνυπόδητον καὶ γυμνὸν πλὴν ἢ ὅταν τὸ ψῦχος ἦτο ὑπερβάλλον, συνείθιζον νὰ παίζωσι λέγοντες, ὅτι ἦτο σύμβολον βαρέος χειμῶνος ὁ Φωκίων ἐνδεδυμένος. Ἐνῷ δὲ εἶχε γνωσθῇ ὡς ἀνὴρ συμβιβαστικὸς μὲν, ἀλλὰ ψυχραίμος καὶ πιστὸς ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν διαταγῶν τῆς πόλεως, ἐν ὅσῳ ἀκόμη αἱ Ἀθηναῖαι εἶχον ἡγεμονίαν κατὰ θάλασσαν τὸ ὄνομά του ἦτο ἀγαπητὸν εἰς τοὺς συμμάχους, οἵτινες ἡγάπων τὴν χρηστότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τοιαύτας ἔχων στρατιωτικὰς ἀρετὰς ὁ Φωκίων προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπένειμαν ἐκουσίως εἰς αὐτὸν ἐν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ὅλαις ἀρχαιρεσίαις τὴν στρατηγίαν, τιμῶντες διὰ τῆς ἰσοβίου οὕτως εἰπεῖν ἀνακηρύξεως τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ῥώμην καὶ τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν ἀρετῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀγαθὸς πολίτης ἤξιώθη τῆς ἐπιζήλου προσωνομίας τοῦ χρηστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος εἶχεν ὁ Φωκίων τὸν αὐστηρὸν καὶ φρόνιμον χαρακτήρα, ἐφ' ᾧ διεκρίνετο οὐ μόνον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. Οὐδέποτε τις τῶν Ἀθηναίων εἶδεν αὐτὸν οὔτε γελάσαντα οὔτε κλαύσαντα οὐδ' ἔχοντα τὴν χεῖρα ἐκτὸς τῆς περιδολῆς, ὅτε ἤθελε τύχει ἐνδεδυμένος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦτο ἐπίσης σκυθρωπὸς μὲν τὴν ὄψιν, δριμύς δὲ καὶ τραχὺς ἐν ταῖς λόγοις, οὐδαμῶς σκοπῶν νὰ θωπεύσῃ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξέλεγον αὐτὸν καθ' ἕκαστον ἔτος στρατηγόν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦτο βραχὺς καὶ συνεπτυγμένος. Οὐδὲν ἐσκέπτετο ὁ Φωκίων μᾶλλον ἢ πῶς δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τι ἐκ τῶν λόγων, οὓς ἔμελλε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' εἶχεν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν πλεῖστον, καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ τι τὸ προστακτικὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ πικρόν. Ἦτο λόγος στρατιώτου, τοῦτο μόνον ἔχων τὸ ἀπόλεμον, ὅτι ὁ Φωκίων συνηγόρει πάντοτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Οὕτως ὡς ῥήτωρ ἦτο ὁ Φωκίων διὰ τε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τὸ ἄκρως ἐναντίον τοῦ Δημοσθένους, ὅστις οὐδαμῶς κατεφρόνει αὐτοῦ ὡς τῶν ἄλλων ῥητόρων, ἀλλὰ συνείθιζε νὰ ἐπονομάζῃ αὐτὸν κοπίδα τῶν λόγων του.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δημοσθένη ἐφρόνει ὅτι αἱ Ἀθηναῖαι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως

Ἀλ.ξ. Γ. Σαροῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἐκδ. δ'. 8

καὶ ὅτι ἦσαν ἀνίκανοι νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον μέγαν. Ἄλλ' ἦτο εἰρηνικὸς ἐκ πεποιοθήσεως, καὶ πρέπει ἡ πολιτεία αὐτοῦ νὰ διακριθῇ ἀπὸ τὴν τοῦ Εὐδοῦλου* καὶ τῶν μισθίων ῥητόρων, μεθ' ὧν συνετάσσετο ἐκ συμπτώσεως ἀπλῆς. Τοιοῦτος ὢν ὁ Φωκίων ἐδύλαψε μὲν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἤδη ἐπὶ Φιλίππου, μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγκην σιωπηρᾶς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὄργανον τῆς ξένης δυναστείας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐπραξεν ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς καὶ ἐν εἰλικρινεῖ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσει. Οὐδέποτε δ' ἐμόλυνεν αὐτὸν ὡς ἄλλους τῶν συγχρόνων τὸ μακεδονικὸν χρυσίον, ὅπερ ἀπέδίδωκε μετὰ περιφρονήσεως σωρευόμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀρκούμενος εἰς τὴν λιτὴν αὐτοῦ καὶ εὐτελεῖ διαιταν, ἣν συνεμερίζετο ἡ σώφρων αὐτοῦ καὶ ἀφελὴς γυνή. Καὶ ἠδύνατο καυχωμένη ἡ σύζυγός του νὰ εἴπῃ ποτὲ πρὸς τὴν ξένην, τὴν ἐπιδεικνύουσαν εἰς αὐτὴν τὰ πλούσια λιθοκόλλητα κοσμήματά της, ὅτι ἐκείνης κόσμος ἦτο ὁ Φωκίων, ὃν εἰκοστήν τότε φορὰν εἶχον ἐκλέξει στρατηγὸν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οὐδ' ἐλησμόνησεν ἡ γενέτειρα τὸν χρηστὸν αὐτῆς πολίτην, ἀλλὰ καὶ μετὰ αἰῶνας ἐδείκνυν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς ξένους τὴν σφζομένην οἰκίαν τοῦ Φωκίωνος, κεκοσμημένην διὰ χαλκῶν λεπίδων*, τὰ δὲ ἄλλα λιτὴν καὶ ἀφελή, ὡς λιτὸς καὶ ἀφελὴς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἰσόδιος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.

1888.

Β' ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Πολεμικαὶ ἐκδηλώσεις περὶ τῶν μηδικῶν πολέμων.

Κ. Παπαρηγοπούλου.

...Ἐνταῦθα ἀπολήγει ἡ διήγησις ἡμῶν περὶ τῶν μεγάλων ἀγώνων, τοὺς ὁποίους ἡγωνίσθη τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι καὶ ἐν Σικελίᾳ. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μᾶλλον λόγος ἀξίος ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ τε ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος ὑπῆρξε βεβαίως ὁ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι διεξαχθεὶς διότι, ἂν ὁ ἐλληνισμὸς κατεβάλλετο μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατίσχυε δὲ ἐν τῇ μητροπόλει, ἤθελον ἀποκοπῇ καὶ μαρανθῇ κλάδοι μόνον τινὲς τοῦ ἐλληνικοῦ δένδρου, ἀλλὰ ὁ περισωθεὶς κορμὸς ἤθελε παραγάγει ἅπαντας τοὺς περικαλλεῖς αὐτοῦ καρπούς· ἐνῶ,

ἂν ἐξεναντίας ὁ ἐλληνισμὸς κατῴσχυε μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατεβάλλετο δὲ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἤθελε κεραυνωθῇ καὶ νεκρωθῇ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ κορμὸς. Τοῦτου ἕνεκα εἰς τοὺς ἐνταῦθα γενομένους ἀγῶνας ἐπεστήσαμεν ἰδίως ἄχρι τοῦδε καὶ θέλομεν ἔτι ἐπιστήσει ἐπ' ὀλίγον τὸν νοῦν.

Ὅταν ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀναρίθμητον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν ὅποیان ὁ Ξέρξης ἐπήγαγε κατὰ τῆς Ἑλλάδος· τὴν ἐνόητα τῆς θελήσεως, ἥτις ἐκίνει τὴν μεγάλην ταύτην στρατιάν· τὴν ἐξαίρετον γενναιότητα, ἣν ἔδειξαν οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ τούτου, καὶ μάλιστα ἰδίως οἱ Πέρσαι· τοὺς πολλοὺς Ἕλληνας, τοὺς μετὰ τῶν πολεμίων συνταχθέντας καὶ ἐξ ὧν τινες εἶχον ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας· τοὺς πολλοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἔμειναν ὅλως ἀμέτοχοι τοῦ ἀγῶνος· τελευταῖον τὴν ἐπανειλημμένην ἀλλόκοτον ἀδράνειαν καὶ διχόνοιαν τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων, ὅσοι συνωμολόγησαν τὴν περὶ τὸν Ἰσθμὸν συμμαχίαν ἵνα ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς βαρβάρους, δικαιούμεθα τῇ ἀληθείᾳ νὰ θέσωμεν ἐνταῦθα αὖθις τὸ ζήτημα, πῶς ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες; καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ ἀποτελέσματος τούτου αἰτίας, ὥς ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου ἡμῶν.

Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἥττης τῶν Περσῶν ἦτο ἡ εὐήθεια, ἡ δειλία καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ οἰκτρὰ ἀνικανότης τοῦ Ξέρξου, ἥτις ἀπέβη τόσῳ μᾶλλον ὀλεθρία ὥσῃ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦτο παντοδύναμος· ἂν ἐπεχειρεῖ τὸ ἔργον ἀνὴρ οἷος ὁ Κῦρος, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἔκβασις αὐτοῦ ἤθελεν ἀποβῇ ὁμοία. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν ἔτει 479 ἡ ἐπιχειρήσις ἐπετράπη εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι καὶ ὁ Μαρδόνιος αὐτὸς ἔπραξεν, ὥς εἶδομεν, πολλὰ σφάλματα, εἶχε πρὸς τοῦτοις τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ὑπεστηρίζετο πλέον ὑπὸ ναυτικῆς τινος δυνάμεως. Καὶ ἐνῷ ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ κυρίας αὐτῶν ἐκστρατείας, τῆς ἐν ἔτει 480 γενομένης, οἱ Πέρσαι εἶχον τὸ δυστύχημα νὰ ἀγωνταὶ ὑπὸ ἡγεμόνος ἀσθενεστάτου, οἱ Ἕλληνες ἀνέδειξαν ἐξεναντίας τότε ἓνα τῶν μᾶλλον μεγαλεπηβόλων καὶ πολυμηχάνων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ὅστις κατώρθωσε, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος στιγμὴν, νὰ καταναγκάσῃ εἰς ἑνωσιν ὅλας τὰς διαφω-

νούσας θελήσεις καὶ νὰ υπαγάγῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἐαυτοῦ ἀρχήν.

Ἀλλὰ, πλὴν τῆς ἀθλίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἡγεμονίας, τοσαύτη ἦτο ἐν γένει ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἀδυναμία, ὥστε, μετὰ τὸ ἐν Σαλαμῖνι ἀτύχημα, ἀκεραίου ἔτι ὄντος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅλοι ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ υποστηρίξωσι τὴν περὶ ὑποχωρήσεως διάθεσιν τοῦ Εἰρξοῦ, ἐν Πλαταιαῖς δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἔφυγεν ἀμαχητὶ, ἅμα ἔπεσεν ὁ Μαρδόνιος· ἐνῷ τοσαύτη ἦτο ἡ ἠθικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις συμφορὰν, καὶ μετὰ τὴν ἐπανειλημμένην ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τὰς λαμπρὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας, ἔδειξαν ἐθελουσίαν καὶ καρτερίαν, ἥτις καὶ μόνῃ ἤθελεν ἴσως ἀρκέσει ἵνα ὑπερισχύσωσιν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ.

Ἐπὶ πᾶσιν ὁ ὀπλισμὸς καὶ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν τῶν Περσῶν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, μάλιστα δὲ κατὰ γῆν, ἦτο ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερος τοῦ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πρωιμώτατα ἐνόησαν ὅτι ὅπλα τελειότερα, σύντονος ἄσκησις, εὐρυθμὸς παράταξις καὶ κίνησις εἶναι πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ οὐδ' ἡ μεγίστη ἀνδρεία.

Ἐνὶ λόγῳ οἱ Ἕλληνες, καίτοι ἀπεστερημένοι κοινῆς τινος ἀρχῆς καὶ διευθύνσεως, καίτοι εὐάριθμοι μείναντες, ὑπερίσχυσαν διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἧς ἕνεκα παρήγαγον ἡγεμόνα ἑξοχον, ἐθυσίασαν προθύμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐστίαν αὐτῶν καὶ τὴν περιουσίαν καὶ διωργάνωσαν τὴν πρώτην τακτικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἧς μνημονεύει ἡ ἱστορία· ἐνῷ οἱ Πέρσαι, ἐρειδόμενοι εἰς μόνην τὴν ὕλικήν, τὴν κτηνώδη δύναμιν, ἐφάνησαν, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «ἀνεπιστήμονες καὶ οὐκ ὅμοιοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίην» καὶ ἅμα βλέποντες τὴν ὕλικὴν ἐκείνην δύναμιν παθοῦσαν ἡττάν τινα, ὑπελάμβανον ἀμέσως ὡς βεβαίαν τὴν ὀλὴν αὐτῶν ἀπώλειαν· καὶ οὐ μόνον δὲν ἔφερον εἰς μέσον ἄνδρας μεγαλοφυεῖς, ἀλλ' οὐδ' ὑπῆρξαν τοῦλάχιστον ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν σύνεσιν τῶν συμβουλῶν, ὅσας ἔδωκαν αὐτοῖς οἱ παρ' αὐτοῖς Ἕλληνες, ὁ Δημάρατος καὶ ἡ Ἀρτεμισία.

Ἄλλ' ἵνα κατανοήσωμεν ἔτι εὐκρινέστερον καὶ σταθμίσωμεν ἔτι δικαιότερον τὰ μεγάλα γεγονότα, περὶ ἃ διατρίβομεν, ἀνάγκη νὰ προσεπιφέρωμεν δύο τινά: πρῶτον, ὅτι τὰ κυριώτατα τῶν προ-

τερημάτων, δι' ὧν ὑπερίσχυσαν οἱ Ἕλληνες, τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν ἐθελοθυσίαν, τὴν καρτερίαν, τὰ ἀνέδειξαν ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἄνευ, ὡς ὀρθότατα παρετήρησεν ὁ Ἡρόδοτος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον ἴσως διαφύγει τὴν μηδικὴν κυριαρχίαν· δεύτερον, ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι, καίτοι λαβόντες οἷαν ἔλαβον σωτήριον ἔκθασιν, δὲν ἤθελον ἀποδῆ τοσοῦτον λόγου ἄξιοι ὡς πρὸς τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ περιποιήσῃ τηλικούτον ἀξίωμα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν, ἀντὶ νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, στομώσαντες ἐξεναντίας αὐτὰς καὶ ἀναπτύξαντες, δὲν ἐπεχείρουν ἀμέσως ἔπειτα τὴν ἵδρυσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους, τὸ ὅποτον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρήχθησαν κυρίως τὰ πολιτικά, τὰ διανοητικά, τὰ τεχνικὰ ἀριστουργήματα, ἐν οἷς ἀποκορυφοῦται ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Δὲν ἀρκεῖ τῷ ἔθνει ἐν ἔθνος νὰ ἀνακτῇ ἢ νὰ διασώσῃ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα φημισθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον οἱ προπάτορες ἡμῶν. Πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ἡγωνίσθησαν περιφανῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὅμως ἅπαντα δὲν ἡξιώθησαν τοιαύτης τιμῆς. Μία λ.χ. μοῖρα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνισμοῦ ἀνέκτισε τὴν αὐτονομίαν διὰ κατορθωμάτων, ὧν πολλὰ ὑπῆρξαν ἐνάμιλλα τῶν πρὸ μικροῦ ἱστορηθέντων· ἀλλ' ἐὰν ἡ αὐτονομία τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ περιορισθῇ εἰς τὴν ἄχρι τοῦδε ἀπελευθερωθεῖσαν μικρὰν τῆς γῆς γωνίαν, ἐὰν ὁ ἑλληνισμὸς οὗτος δὲν συμπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, ἣν προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ ὁ κόσμος, ἐὰν δὲν ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἀναμορφώσεως τῆς ἀνατολῆς, ὁ ἀγὼν αὐτοῦ δὲν θέλει βεβαίως τιμηθῇ ὅσον ὁ ἀρχαῖος, οὐδ' ὅσον ὁ ἀγὼν τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Ἀρκτῆς Ἀμερικῆς. Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, ἐὰν δὲν συμπληρώσῃ τὸ ἔργον, τὸ ὅποτον ἤρχισε πρὸ ἐξήκοντα ἔτων, θέλει μᾶλλον ἐξομοιωθῇ πρὸς τὰς πολιτείας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, αἵτινες ἀπέβαλον μὲν τὴν ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' οὐδεμίαν, ἄχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, ἐποιήσαντο γενναίαν τῆς ἐλευθερίας χρῆσιν.

Ὑποθέσατε λοιπὸν ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι· ὑποθέσατε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐμιμοῦντο τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἐξαιρέτως ἀριστεύσαντας ἄλλους Ἕλληνας, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Αἰγινήτας, τοὺς Τεγεάτας, καὶ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν πολεμίων περιωρίζοντο εἰς τὰ μικρὰ συμφέροντα καὶ

πράγματα τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος· ὑποθέσατε ἐνὶ λόγῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐξώρμων ἐπὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὅλης ἐλληνικῆς φυλῆς καὶ δὲν ἐδημιούργουν τὸ μέγα αὐτῶν κράτος· εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἤθελον τιμηθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον ἐτιμήθησαν. Διότι, μὴ ἀπατώμεθα, οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἐθαυμάσθησαν καὶ δὲν ἐθρυλήθησαν τοσοῦτῳ εἰμῇ ὥς δόντες ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξαισίαν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπίδοσιν, τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν γενομένην.

Ἄλλ' ἡ ἐπίδοσις αὕτη ἦτο ἄρά γε δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς μικρᾶς Ἀττικῆς; Ἄνευ τῶν λαφύρων τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν φόρων τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἤθελον ἄρά γε ποτὲ ἐγερθῇ τὰ ἀριστοτεχνήματα τοῦ Φειδίου; Ἄνευ τῶν μεγάλων καὶ ποικίλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων, ὧν πρωτεύουσα ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι, ἤθελε ποτὲ λάβει στάδιον ἀνάλογον ἐνεργείας ὁ Ὀλύμπιος τοῦ Περικλέους νοῦς; Τὰ ἀκροθίνια* ταῦτα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἵνα εἰς ταῦτα μόνον περιορισθῶμεν, δὲν ἦτο πιθανόν νὰ παραχθῶσιν ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας.

1885.

Γ' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ὁ τσολιᾶς.

Παύλου Νιοβάνα.

Τὸ συνθετικώτερον μνημεῖον, τὸ ὅποῖον θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀνειρευθῇ ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν παλαιάν καὶ διὰ τὴν νέαν τῆς δόξαν, θὰ ἦτο ἓνα μνημεῖον εἰς δόξαν τοῦ τσολιᾶ. Ἡ ἐλληνικὴ λεβεντιά, ἡ δυναμικὴ ἐκφρασις τῆς φυλῆς, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πλαστικὴν ἀθανασία. Ἡ φουστανέλλα ν' ἀναβῇ ἐπάνω εἰς τὸν στυλοδάτην, ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἡλύσια* τῆς τέχνης. Καὶ θὰ ἔφθανεν ἴσως τὸ μνημεῖον αὐτό, αὐτὸ μόνον, νὰ ἀναπληρώσῃ χίλια ἄλλα.

Διότι ὁ τσολιᾶς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας στρατιώτης ἐνὸς ὅπλου. Εἶναι ἡ συνολικὴ ἐκπροσώπησις τοῦ νέου στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ἥρωικοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ φουστανέλλα. Καὶ ἡ φουστανέλλα εἶναι ἡ συνθετικὴ ἐκφρασις ὅλων τῶν ὅπλων, ὅλων τῶν ἡρωισμῶν, ὅλων τῶν θυσιῶν ποὺ ἐδόξασαν καὶ ἐγίγαντῶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ νέα ἡρωικὴ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ ἓνα σύμ-

βολον και τὸ εὗρηκεν. Εἶναι ὁ τσολιαῖς! Μέσα του ἐκλείσθη ἡ ἱστορία, ἡ παράδοσις, ὁ θρύλος, τὸ ὄνειρον, ἡ φυλή! Τὸ πᾶν! Ὅταν τὸ κράτος ἢ γενναῖός τις χορηγὸς θ' ἀποφασίσῃ τὴν ἔδρυσιν τοῦ μνημεῖου τούτου καὶ εἴπῃ πρὸς τοὺς καλλιτέχνας μας: «Ὑψώσατέ μου, κύριοι, τὸν Εὐζωνον ἐπάνω εἰς τὸ ὠραιότερον μνημεῖον ποῦ θὰ ἡμπορέσετε», θὰ εἶναι ὥσάν νὰ τοὺς λέγῃ: «Ὑψώσατέ μου, κύριοι, εἰς τὴν αἰωνίαν δόξαν τὸν ἐλληνικὸν στρατόν, τὴν νεότητά του, τὴν ἀνδρείαν του, τὴν ὁρμὴν του, τὸ ἔργον του!». Ἡ φουστανέλλα τὰ λέγει ὅλα, τὰ συγκεντρώνει ὅλα, τὰ κρύπτει ὅλα μέσα εἰς τὰς πτυχάς της.

Ὅταν ἡ Τέχνη ἡμπορῇ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Μήπως αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τῆς κλασσικῆς ἀπλότητος, τὸ μυστήριον τοῦ λευκοῦ φωτός, ποῦ εἶναι ἡ σύνθεσις ὅλων τῶν χρωμάτων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος; Καὶ ὁ εὐζωνος εἶναι σύμβολον κλασσικόν. Εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἐλληνικῆς ὁρμῆς. Καὶ ἡ ἐλληνικὴ ὁρμὴ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἥρωισμοῦ, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας, τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὸν θάνατον, τῆς δίψης τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν κατάκτησίν του. Ὁ ταπεινὸς τσολιαῖς, ἡ ἀρσενικὴ αὐτὴ παρθένος τῆς ἐλληνικῆς νεότητος, ὅταν ὠρμούσεν ἀελλόπους, ὑπὸ καταιγισμόν πυρὸς καὶ σιδήρου πρὸς τὰ ὕψη τοῦ Κιλκίς, τοῦ Μπέλες, τοῦ Σκρά, δὲν ὠρμούσεν ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἓνα ἀπόρθητον ὀχύρωμα. Ὁρμούσε διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἰδανικοῦ. Εἶχε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα ἔφερε πρὸς τὸν δρόμον τῶν πεπρωμένων της, καὶ ἦτο ὁ ἴδιος ἡ Ἑλλάς καρφώνουσα τὴν σημαίαν της εἰς τὰ πέρατα τῆς πατρικῆς της κληρονομίας.

Ὅταν ἡ Τέχνη, εἶπα πρὸ ὀλίγου, κατορθώῃ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Ἄλλ' ἡ Φύσις κάμνει κάποτε τὸ ἔργον τῆς Τέχνης. Συνθέτει, συγκεντρώνει, ἐνσαρκώνει, ρυθμίζει, σκηνοθετεῖ. Δημιουργεῖ μόνη της ἀπὸ τὰ πράγματα σύμβολα. Ἴδου ὁ τσολιαῖς! Ἡ Φύσις ἐπῆρεν ἀνδρείαν, ὑπερηφάνειαν, σεμνότητα, ἱπποτισμόν, ἐπῆρε μίαν ἀκτίνα ἀπὸ τὴν ἀτραπὴν, ἓνα μόριον ἀπὸ τὸν κεραυνόν, μίαν σταγόνα αἵματος ἀπὸ παρθενικὰ μάγουλα, τὰ ἐξύμωσεν, ἐφύσησεν ὥς ψυχὴν μέσα εἰς τὸ θεῖον αὐτὸ ἀμάλαμα* ἓνα στίχον κλέφτικου τραγουδιοῦ καὶ ἓνα στεναγμὸν φλογέρας τοῦ βουνοῦ, καὶ μᾶς ἐπλα-

σαν ἓνα ἄνθρωπον. Τὸν ἔντυσεν ἔπειτα μέσα εἰς ἓνα λευκόν, φωτεινόν, δροσερὸν κύμα καὶ μᾶς εἶπε : « Παραλάβετε τὸν τσολιᾶν ! ».

Τὸν παρελάδαμεν. Καὶ ὅταν ἐσήμανεν ἡ ὥρα τῶν πεπρωμένων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἱερὸν κώδωνα τῆς Φυλῆς, τοῦ εἶπαμεν : « Ἐμπρός ! » Καὶ ὁ τσολιάς ὤρμησε. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ὤρμησε, δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον του. Βράχοι ἐμπρός του ; Τοὺς ἐκαθαλίκευσε. Κρημνοί ; Τοὺς ἐπήδησε. Στόματα κανονιῶν, ἐξερευγόμενα πῦρ καὶ θάνατον ; Ἐκινήθη κατεπάνω των μὲ τὰ στήθη ἀνοικτά, « Ἀέρα ! . . ». Καὶ ὅσοι εἶδαν τὸ θαῦμα αὐτό, εἶπαν : « Ἡ Ἑλλάς ! Ἴδου ἡ Ἑλλάς τῶν θαυμάτων καὶ τῶν τροπαίων. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν. Ἴδου τὴν ! ». Καὶ ἦτον ὁ τσολιάς !

Τί ἄλλο ἀπ' αὐτὸν θὰ ἠμπορούσαμεν λοιπὸν νὰ στήσωμεν ὑψηλότερα τὴν ἐπαύριον τοῦ ἐλληνικοῦ Πάσχα ; Αὐτὸς κατέκτησεν ὅλα τὰ ὕψη. Τὸ ὕψος τοῦ μαρμαρίνου στυλοβάτου τοῦ τὸ ὀφείλομεν ἡμεῖς. Καὶ ἡ Πεντέλη, ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ἐχάριζε τὴν λευκὴν τῆς σάρκα διὰ νὰ πλασθοῦν θεοὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν αὐτήν, δὲν ἔχει αἰσθανθῇ παρόμοιον παλμὸν μὲ ἐκεῖνον ποῦ θὰ ταράξῃ τὰ σπλάχνα τῆς, ὅταν αὔριον ὁ εὐλαδὴς λατόμος θὰ τῆς ζητήσῃ τὴν δόξαν τοῦ τσολιά.

1920,

Δ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ὁ φιλόπονος.

Ἄνδρ. Λασκαράτου.

Ὁ φιλόπονος εὐρίσκεται σήμερα εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας περισσότερο παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν, ἐκείνην τῶν Κυρίων.

Τὸν βαραίνει ἡ ἀκαμασιά, περισσότερο παρ' ὅ,τι ἡ δουλειὰ βαραίνει τὸν ἀκαμάτη. Ἡ ὀκνηρία κάμνει ἀνυπόφερτη τὴ ζωὴ του. Ἄν εἰς τὸν τόπο του δὲν εὕρισκῃ δουλειά, καὶ δουλειὰ ποῦ νὰ εὐχαριστῇ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν κλίσιν του, φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο γυρεύοντας πόρον ζωῆς καὶ πλοῦτον εἰς τὰ ξένα· ἢ προστρέχει στὰ ἐκπαιδευτήριά μας ζητῶντας πνευματικὴν μόρφωσιν.

Ἄν ξενιτευθῇ, τραυᾷ σχεδὸν πάντοτε ἀνατολικά, στὲς Ἡγεμονίες, εἰς τὴ Ῥωσία, στὴν Αἴγυπτο, κλπ. Ἀρχίζει εὐθὺς νὰ δου-

λεύη· καὶ δὲν ἄργεῖ ν' ἀρχίσῃ νὰ στέλνῃ χρηματικὰς βοήθειας εἰς τὸ σπῖτι τοῦ.

Τὸ ἐπιτήδευμά τοῦ προοδεύει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος προοδεύει εἰς τὴν γνῶρσιν κι' ἐπιτηδειότητα τοῦ ἔργου τοῦ· καί, ὅσο ἀπλώνεται ἡ ἐπιχειρήσή τοῦ, τόσο ἐκεῖνος διπλώνει τὴν ἐνεργητικότητά τοῦ.

Πλατυνόμενες οἱ ἐργασίες τοῦ, πολλαπλασιάζονται οἱ ὠφελείες τοῦ. Καὶ σὲ λίγους χρόνους εὐρίσκεται κύριος πλοῦτου, ὅστις τὸν ἀναδιβάλλει μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς πρώτης κοινωνικῆς τάξεως. Οἱ γνῶσες ἔπειτα καὶ ἡ ἱκανότητα ποῦ ἔλαβε στὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλοῦτου τοῦ τὸν ἱκανώνουν ὥστε νὰ μὴν κάνῃ κακὴν παρρησίαν μεταξὺ τῶν νέων τούτων ὁμοτίμων τοῦ.

Ἄν πάλε μείνῃ στὸν τόπο τοῦ, καὶ βάλλῃ τὴ φιλοπῶνιαν τοῦ στὰ γράμματα, τότε, κατεδασμένος εἰς τὴ χώρα, ἂν χωρικός, καταφεύγει εἰς εὐτελεῖ πτωχικὰ δωμάτια. Ὑποχρεώνεται νὰ τρέφεται μὲ στενοχωρίαν· καὶ χάριν τῆς ἐπιδιωκομένης τοῦ προκοπῆς διάγει ἀσκητικὴν ὕπαρξιν. Ἄλλ' ἐν ταῦτῳ δίδεται εἰς τὴν σπουδὴν μὲ ὅλην τὴν σπαρτιατικὴν ἀπόφασιν τοῦ ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν τῆς προκοπῆς.

Ὑποφέρειν συχνὰ ἡ ὑγεία τοῦ ἀπὸ τὴν σκληραγωγίαν καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους· μὰ τοῦτος εἶναι συνήθως ὁ καλῦτερος μαθητὴς τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Δὲν ἄργεῖ νὰ φανῇ ἄξιος προγυμναστῆς τῶν συμμαθητῶν τοῦ, καὶ μετέπειτα καὶ καθηγητὴς ἄξιος. Ἀλλὰ τότε τὸν εὐρίσκουμε ἀναδιδασμένον καὶ τοῦτον εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν, μεταξὺ τῶν Κυρίων, καὶ θεωροῦμε τιμὴ μας νὰ ἔχωμε τὴ σχέση τοῦ.

Νέοι τέτοιοι φιλόπονοι εἶναι οἱ ἀντίθετοι τῶν ὀκνηρῶν νέων. Καὶ ἐνῷ ὁ ὀκνηρός, ἂν υἱὸς Κυρίου, ἀφήνει ἀτιμασμένην τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν ὅπου τοῦ ἐκκληροδότησεν ὁ πατέρας τοῦ, ὁ φιλόπονος τῆς κατωτέρας τάξεως τὴν παίρνει καὶ τὴν τιμᾷ, βανόμενος αὐτὸς ἀντιτᾶ* ἐκεῖνου.

Ἔτσι τὰ παιδιὰ τῶν χυδαίων φαίνονται σήμερα προωρισμένα νὰ ἀντικαταστήσουν διὰ τῆς φιλοπονίας των τοὺς ἀρχαίους εὐγενεῖς, μὲ νέαν πραγματικὴν εὐγένειαν ἐδικήν τους. Ἐπειδὴ ἡ φιλοπονία εἶναι τὸ πρῶτιστο καὶ μέγα κεφάλαιον διὰ κάθε νέον. Εἶναι δὲ ἡ μόνη χορηγήτρια τῶν ἀπάντων.

Ὁ περιέργος.

Ἄνδρ. Δασκαράτου.

Μὲ περισσότερο δίκιο ὁ Μεταστάσιος* ἤθελε εἰπεῖ τὴν περιέργεια μῆτέρα τῆς μαθήσεως, καὶ ὄχι τὸν θαυμασμόν· ἀλλὰ, ἐννοεῖται, τὴν ἀξιότιμην περιέργειαν, τὴν θετομένην εἰς τὰ πράγματα μὲ σκοπὸν ἐντίμου ὠφελείας.

Εἶναι ὁμῶς καὶ ἡ ἐλάττωματικὴ περιέργεια. Τοῦτην ἤθελε τὴν εἰπεῖ κανεὶς παιδιαστικό ἐλάττωμα, ἂν κάποτε δὲν εἶχε καὶ σοβαρὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Ὁ κυριευόμενος ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ σπρώχνεται ἀπὸ ἀκαταμάχητην ὥθησιν νὰ γνωρίσῃ τὰ μὴ ἐπιτρεπόμενα.

Τοῦ ἐμπιστεύεσαι μία δέσμη; ἕνα τι κλεισμένο καὶ σφραγισμένο; Ζουρλαίνεται νὰ μάθῃ τί εἶναι μέσα. Τὸ μαλάζει ἀπ' ἔξωθε, τὸ ψαχαλεύει μὲ τὰ δάκτυλά του, τὸ κοιτάζει, τὸ ξετάζει, προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ... καὶ ὅσο τὸ ψαχαλεύει καὶ τὸ μαλάζει, τόσο γίνεται διακαέστερος ὁ πόθος του διὰ νὰ ἰδῇ, νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ τί τὸ περιεχόμενο. Εἶσαι δὲ πολὺ τυχερὸς ἂν ἤμπορέσῃ ν' ἀνθέξῃ στὴν ὥθησιν τῆς ἐπιθυμίας του, καὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ ἀνοίξῃ.

Ἦλθε σήμερα ἕνας ξένος εἰς τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου. «Ποιὸς νᾶν» ἐκεῖνος ὁ ξένος; Καὶ ποῦθεν ἔρχεται; Καὶ διατί ἐπῆγ' ἐκεῖ; Καὶ τί νὰ θέλῃ; Ἀπὸ τὴν ὑπηρέτριά τους ἤμποροῦμε νὰ μάθωμε. Νὰ βάλωμε τὴ δική μας νὰν τὴν ξετάξῃ».

Ἄν ὁ περιέργος εὐρίσκεται σὲ ξενοδοχεῖο, κοιτάζει ἀπὸ τὴν κλειδωνότρυπα νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι στὴν κοντακιανὴ κάμαρα, καὶ τί κάνει· καὶ στέχει μὲ τ' αὐτιά τεντωμένα ν' ἀκούσῃ τί λένε.

Θέλει νὰ ξέρῃ τί τρώει ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ στὴν ἀγορά, καὶ κοιτάζει νὰ ἰδῇ τί ψωνίζουν· καὶ ἂν κάνουνε σύδαση, ἢ ἂν δίνουνε ὅσο τοὺς γυρέφουν· καὶ ἂν παίρνουν ἀπὸ τὸ ἀκριώτερο ἢ ἀπὸ τὸ φθηνότερο· ἂν τὸ πληρώνουνε μὲ τὰ ἔτοιμα, ἢ ἂν τὸ παίρνουν ἐν πίστει... Σ' ὅλα τοῦτα προσέχει ὁ περιέργος, καὶ τὰ σημειώνει, καὶ βαστάει λογαριασμό.

Πηγαίνει πάντα ζητῶντας νὰ μάθῃ τίς δουλειᾶς τοῦ καθενός· ἐνῷ αὐτὸς δὲν λέγει τὰς ἰδικάς του.

Περιφέρεται καὶ ξετάζει τίνος μαγεριὸ καπνίζει, καὶ τίνος

ὄχι· καὶ βαστάει λογαριασμὸ στὰ μαγεριὰ ποὺ καπνίζουνε, καὶ σ' ἐκεῖνα ποὺ δὲν καπνίζουνε.

Παρατηρεῖ τί φορεῖ ὁ καθέννας· τί φορεῖ ἡ γυναῖκά του· τί φοροῦν τὰ παιδιὰ του. Τοῦ μετράει πόσα ξοδεύει, καὶ τὰ παραβάλλει μὲ τὰ ἔσοδά του· καὶ κρίνει, καὶ προλέγει τὸ τέλος του.

Ὁ μικροπρεπὴς τοῦτος περίεργος γένεται ἐνοχλητικὸς εἰς τοὺς ἄλλους· ὅσους γνωρίζουν τὸν χαρακτήρὰ του, καὶ ἐπιτηροῦνται ἀπὸ αὐτόν. Εἶναι δὲ ἡθικῶς ἐλειεινὸς καὶ ἀξιοκαταφρόνητος.

1886.

7. ΜΥΘΟΙ.

Ἀδ. Κοραῆ.

1. Αἰγίδια καὶ πρόβατα.

Ἀνακατώθησαν μίαν τῶν ἡμερῶν αἰγίδια μὲ πρόβατα. Τῶν προβάτων ὁ βοσκός, ἀγανακτήσας, ὠνείδιζε τὸν αἰγιδοδοσκόν, ὡς αἷτιον τῆς συγχύσεως. «Μὴ ταράττεσαι, τὸν εἶπεν οὗτος· βλέπεις τὸν ἀπόκληρμον ἐκεῖνον λόφον τὸν καταντικρύ; Ἄς τὰ πλησιάσωμεν ἐκεῖ, καὶ μόνᾳ θέλουν χωρισθῇ ἐν ἀπὸ τ' ἄλλο».

Μόλις ἐσίμωσαν τὸν λόφον, κι' ἔδραμαν μετὰ χαρᾶς εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ βράχους τὰ αἰγίδια, καὶ ἀφῆκαν εἰς τὴν πεδιάδα μόνᾳ τὰ πρόβατα.

2. Τίγρις καὶ λέων.

Εἰς τοῦ λέοντος τυράννου τὴν αὐλὴν εἶχε τὸ πρῶτον ἀξίωμα ὁ τίγρις. Ἄλλ' ὁ μὲν λέων, ὁσάκις ἤσθανετο τροφῆς χρεῖαν, ἐθυσίαζεν ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, ἔπειτα ἔμενεν ἡσυχος, ἕως πάλιν νὰ πεινάσῃ· ὁ δὲ τίγρις, καὶ χωρὶς ἀνάγκης, κατεξέσχιζεν ὅ,τι εὗρισκεν ἐμπρὸς του. Τὰς καθημερινὰς ταύτας ἀδικίας βαρυνόμενα τὰ ζῶα, ἀπεφάσισαν νὰ προσκλαυθῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν λέοντα. Ἄλλ' ἡ ἀλώπηξ τὰ ἐμπόδισε, λέγουσα : «Μὴ ἐλπίζετε νὰ διορθωθῇ ὁ τίγρις, μὴδ' ἂν κολασθῇ σκληρότατα ἀπὸ τὸν λέοντα· ἔπειτα, ἢ αὐτὸς εἶναι, ἢ ἄλλος γένῃ αὐτ' αὐτοῦ δευτέρος μετὰ τὸν τύραννον, ἔξ ἀνάγκης τοιαῦτα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἔργα του».

3. Χωρικὸς ταξιδιώτης.

Χωρικὸς τις, ἀκούσας ὅτι οἱ ξενιτευόμενοι καὶ ἀργύρια κερδαίνουνσι καὶ νοῦν ἀποκτῶσι περισσότερον παρὰ τοὺς ἄλλους, ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ταξιδεύσῃ. Ἀφοῦ ἀπεχαιρέτισε τὴν γυ-

ναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἐπροπάτησεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸς τὸ βραδὺ ἀπάντησε πολλὰ μικρὸν ποτάμιον. Ἀντὶ νὰ τὸ περάσῃ, ἐστάθη ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προσμένων νὰ ἀπορρέωσῃ. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι τὸ ρεῦμα δὲν ἔπαυεν, ἐστράφη εἰς τὴν κατοικίαν του· καὶ ἐρωτώμενος ἀπὸ τὴν γυναῖκά του: «διατί τόσον ἐγρήγορα ὀπίσω;» τὴν ἐδιηγήθη τοῦ ποταμοῦ τὸ ἐμπόδιον. «Καὶ πῶς, τὸν εἶπεν ἐκεῖνη, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ὀνομάσασα γνωστοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωρίου, τὸν περῶσι καθ' ἡμέραν; — Δὲν ἐξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, πῶς κάμνουν ἐκεῖνοι· δι' ἐμέ, εἰμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ταξιθεύσω».

1801.

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

N. Γ. Πολίτου.

1. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλπου μὲ τὸν καρπὸ καὶ τᾶχερα.

[Ἡ παροιμία λέγεται] ἐπὶ ἰδιοτελῶν συνεταίρων, οἵτινες, προσποιούμενοι ὅτι προτείνουσιν ἴσην διανομήν, πᾶσαν καταδύλουσι προσπάθειαν ἵνα ἐξαπατήσαντες τὸν συνέταιρον λάβωσιν αὐτοὶ τὰ πλεῖστα. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὸν ἐξῆς μῦθον: «Μιά φορὰ ἕνας λύκος καὶ μιὰ ἄλπου εἶχανε νὰ μοιράσουνε ἕνα ἄλῳνι, ποὺ τὸ εἶχανε λιχνίσει καὶ εἶχανε χωρισμένο τὸν καρπὸ καὶ τᾶχυρα. Τότε ἡ ἄλπου λέγει στὸ λύκο, ἔτσι ψευδᾶ καθὼς μιλάει: «Ἐλα, κὺλ Νικολό, ἦ νὰ πάλῃς ἐσὺ τᾶχελα κι' ἐγὼ τὸν καλπό, ἦ ἐγὼ τὸν καλπὸ κι' ἐσὺ τᾶχελα». Ἡ πρότασις δηλαδὴ τῆς ἄλπου περιεῖχε κῶλα «ἃ μὴ ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ ἀντίθεσιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι», κατὰ τὸν ὅρισμὸν τοῦ τεχνογράφου Δημητρίου*.

2. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιᾶ, καὶ κειὸς γυρεύει ρεῖκια.

Ἐπὶ ἀγροίκων, οἵτινες, ὅσον καὶ ἂν ἀνυψωθῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔμφυτον χυδαίότητα, οὐδὲ λησμονοῦσι τὰς παλαιὰς ἐξεις. Ὁ μῦθος φέρεται ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς· ὅτι ἕνα γύφτο μιὰ φορὰ ἤθελαν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ καὶ καθὼς τὸν πηγαινῶν στὸ παλάτι νὰ τοῦ βάλουν τὴν κορῶνα πέρασαν ἀπὸ ἴνα δάσος, ὅπου ἦταν πολλὰ ρεῖκια· ὁ γύφτος θυμήθη τὴν

παλιά του τέχνη καὶ φώναξε: «Τὶ ὥρατα ρεῖκια γιὰ κάρβουνο!» Σὰν τᾶκουσεν ὁμοῦς αὐτὸ ὁ λαὸς ποὺ τὸν συνῶδευε, εἶδε πῶς γύφτος πάντα θὰ μείνῃ, καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ δουλειά του.

Ὁ γύφτος ἐθαύμασε τὰς ἐρεῖκας, διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται οἱ εἰς τὰς καμίνους τῶν χαλκέων χρησιμεύοντες ἄνθρακες.

Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἐπόθησε τὸ ἀμόνι του, ἢ ἡ γύφτισσα τὰ κόσκινά της, ἢ τὸν γύφτικον χορόν.

Καὶ ὁ τοῦ Θεοφράστου ἀγροΐκος (Χαρακτῆρες, 4) περιγράφεται τοιοῦτός τις, οἷος «ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μῆτε θαυμάζειν μῆτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅταν δὲ ἴδῃ βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἐστηκῶς θεωρεῖν».

1902.

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Πρόποσις

εἰς τὸ ἐν Τεργέστη συμπόσιον τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος
τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως.

Ἀλεξ. Σ. Βυζαντίου.

Ὁ αἰὼν οὗτος, κύριοι, εἶναι ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων πολιτικῶν μεταβολῶν, τῶν μεγάλων ἀγώνων, τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων. Ἀνὰ πᾶν σχεδὸν ἔτος βλέπομεν διαδραματιζόμενα ὑπ' ὄψιν ἡμῶν συμβάντα, ὧν ἐν καὶ μόνον ἥρκει ἄλλοτε, ὅπως μνημονεύεται ἐξ αὐτοῦ αἰὼν ὅλος. Καὶ ὅμως δὲν νομίζω νὰ μὲ πλανᾷ ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία ἐὰν εἴπω, ὅτι ἐν μέσῳ τοσούτων ἀγώνων τῆς αὐτῆς φύσεως, ὁ ἐλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1821 διατηρεῖ πάντοτε θέσιν ἐξαιρετικὴν καὶ προνομιοῦχον· τοῦτο δέ, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ὑπῆρξε τοσούτον δυσανάλογον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν μέσων, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον συνηνώθησαν τοσούτον ἐναρμονίῳ· αἱ ἐνδρῶξότεραι παραδόσεις τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ αἱ ὑψηλότεραι ἐμπνεύσεις τῆς θρησκείας, τὸ «τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ κράμα τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πόθεν θὰ ἦντλουν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ ἀκατάβλητον ἡθικὸν θάρρος, ὅπερ ἀπηγεῖτο, ὅπως ἀναλάβωσι καὶ διεξαγάγωσι.

νικηφόρως ἀγῶνα, τοῦ ὁποῖου ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ἀναφέρει ἄλλον ἀνισώτερον; Ὁ Δαβὶδ καταβάλλων τὸν Γολιάθ εἶναι παραβολὴ τετριμμένη, καὶ ὁμως ἡ μόνη ἀληθής, ἐσάκις πρόκειται περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ἐξ ἐνὸς μίᾳ πανίσχυρος αὐτοκρατορία, οὐχὶ ἡ Τουρκία ἡ σημερινή, ἣν βραβίζουσιν ἀτιμωρητὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρειῶν καὶ τὰ μικρότερα τῆς Ἀνατολῆς ἐθνάρια, ἀλλ' ἡ Τουρκία τοῦ «Μεγάλου Κυρίου», ὡς ἀπεκάλουν τότε περιδεεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι τὸν Σουλτάνον, ἡ Τουρκία, ἣς αἱ κτήσεις ἐξηπλοῦντο εἰς τρεῖς ἡπείρους, καὶ τῆς ὁποίας τὰ σύνορα ἐξεταίνοντο ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν ἄχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἄχρι τοῦ Δουνάδεως. Καὶ ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τούτου μία δρᾷξ ἀόπλων γεωργῶν καὶ ναυτῶν ἀπολέμων, οὓς ἐκ περισσοῦ ἐπέλεζον κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ὀργῆς των πάντα τῆς Εὐρώπης τὰ ἀνακτοδοῦλια.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι βλέπομεν σήμερον ἐνταῦθα κυματίζουσαν ἑλληνικὴν σημαίαν, κοσμοῦσαν τὴν αἵθουσαν ταύτην τὴν εἰκόνα Ἑλλήνος βασιλέως, προΐσταμένης τοῦ ἡμετέρου συμποσίου ἑλληνικᾶς προξενικᾶς ἀρχᾶς, καὶ λέγομεν μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἀγαλλιᾶσεως: «Εἵμεθα Ἕλληνες». Ἀλλ' ἀνελογίσθημεν ποτὲ καὶ ποῖα θαύματα ἡρωισμοῦ καὶ καρτερίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀπηγοῦντο ὅπως ὑπάρχῃ σήμερον Βασιλείον Ἑλληνικὸν καὶ λεγώμεθα ἡμεῖς πολῖται ἔθνους ἐλευθέρου;

Ὅπως πλασθῇ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο Κράτος, εἰς τὸ ὅποτον σύμπας ὁ ἑλληνισμὸς ἐνεπιστεύθη τὰς ἐλπίδας του, ἔπρεπε νὰ διέλθωσιν οἱ πατέρες μας ἑπτὰ μακρὰ ἔτη ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἐν μέσῳ ἀπιστεῦτων κακουχιῶν καὶ κινδύνων, ἔπρεπε νὰ δοκιμάσωσιν αἱ μητέρες μας ὅλα τῆς πείνης τὰ βάσανα, ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ εἰς σωρὸν αἵμοσταγῶν ἑρειπίων ἡ ἀνθηρὰ Χίος, νὰ γίνωσιν ἐρημώσης τὰ εὐαγγεῖα Ψαρὰ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτανδρὸν τὸ Μεσολόγγιον ὡς ζῶσα πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσία, ὡς τελευταία ἐνώπιον τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης διαμαρτύρησις.

Ὅστις θέλει νὰ εὕρῃ μεγαλουργήματα ἐφάμιλλα, πρέπει καὶ πάλιν τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ν' ἀναδιφήσῃ καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος νὰ δανεισθῇ ὅρον συγκρίσεως. Ὁ Μισαούλης, ἀποκλείων διὰ τῶν μικρῶν αὐτοῦ λέμβων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον τὰ πλεόντα φρούρια τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὰ φοβερά πειρατικὰ σκάφη τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας, εἶναι, κατὰ τὸ

φρόνημα τοῦλάχιστον, ἄξιος ἀπόγονος τοῦ μεγάλου ναυάρχου τῆς Σαλαμίνος, παρὰ τὸν τάφον τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ τάφος του. Ὁ Ἱερὸς Λόχος τῆς Δακίας δὲν ἔχει μόνον τὸ ὄνομα κοινὸν μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θηβαίων· τὸ τρόπαιον τῶν Δερβενακίων κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦται τοῦ τροπαίου τοῦ Μαραθῶνος· οἱ δὲ 300 ἥρωες τοῦ Χανίου τῆς Γραβιάς διαφέρουσι τῶν 300 ἡρώων τῶν Θερμοπυλῶν μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐφόρουσαν ἀντὶ χλαμύδος φουστανέλλαν καὶ ὅτι δὲν ἔτυχον ἔτι Ἡροδότου.

Δράμα ἀληθές, δράμα ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον, τοῦ ὁποίου πρώτη σκηνὴ ὑπῆρξε τὸ Δραγατσάνιον καὶ τελευταία τὸ Ναυαρίνον, εἶναι ὅλη ἡ ἑπταετής ἐκείνη ἱστορία· καὶ φωτοχυσία τοῦ θεάματος, ἡ φλόξ τῶν ἐχθρικῶν τρικρότων, ἅτινα ἐπυρπόλει ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη· καὶ θεαταὶ ἡ Εὐρώπη πᾶσα, συγκεκινημένη καὶ ἐκθαμβος καὶ χειροκροτοῦσα.

Πεντήκοντα μόλις ἔτη μᾶς χωρίζουσιν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· καὶ ὅμως ἤδη οἱ ἄθλοι τῶν πατέρων φαίνονται εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπιγόνους μυθῶδεις σχεδὸν καὶ ἀπίστευτοι. Μόνον ὅστις ηὐτύχησε νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύγγενος τοὺς ἀθλητάς, ἐννοεῖ ἐντελῶς τὸ μυστήριον τῶν μεγαλουργημάτων ἐκείνων. Οὐχὶ ὀλίγα ἄτομα, ἀλλ' ἡ γενεὰ ὅλη τοῦ ἀγῶνος, ἡ παραλαβοῦσα τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ κληροδοτήσασα αὐτὴν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ βασιλευομένην, ἦτο γενεὰ ἐκλεκτὴ καὶ ἀξία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς, τὴν ὅποιαν ὥρισεν εἰς αὐτὴν ἡ Πρόνοια. Μακάριοι ἄνδρες! ὡς εἶχον τὰ σώματα εὖρωστα, εἶχον καὶ τὰ φρονήματα γενναῖα.

Πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς των μόνη ἡδύνατο νὰ συγκριθῇ ἡ ἀρχαῖκή ἀπλότης τῶν τρόπων των καὶ τῆς καρδίας των ἡ ἀθρότης. Δὲν εἶχον τὸν πατριωτισμὸν ἐπιδεικτικόν, οὐδὲ τὸν ἥρωισμὸν κομπορρήμονα. Ἐνῶ πᾶσα ἡ Εὐρώπη ἐθεώρει αὐτοὺς ἥρωας, αὐτοὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀπλοὺς ἐκτελεστάς ἱεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἀπλοῦν καθήκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐξετέλει ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, δεχόμενος ἀγογγύστως μαρτυρικὸν θάνατον, ὁ Μιχαὴλ Σοῦτσος, παραιτῶν οἰκειοθελῶς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον, ὁ Κουντουριώτης, δαπανῶν ἄχρι τοῦ τελευταίου ὁδοῦ τοὺς θησαυροὺς του, ὁ ἐπικὸς ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ Πρίαμος* τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, μανθάνων ἀδάκρυτος τὸν θάνατον πεντήκοντα ἀλληλοδιαδόχως υἱῶν καὶ στενῶν συγγενῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὅλοι, ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ

τοῦ πρίγκιπος Ὑψηλάντη ἄχρι τοῦ ποιμένος Κριζιώτη*, ὡς μόνον σκοπὸν ὅλης αὐτῶν τῆς ζωῆς, ὡς μόνον ἐλατήριον τῶν πράξεων των εἶχον τὸ ἅγιον σύνθημα: «Πατὴρ καὶ Πίστις!». Καὶ ὡς νὰ μὴ ἦρκει ὅ,τι ἐπετέλεσεν ἡ νεότης των, καὶ τὸ γῆρας των αὐτὸ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Ὅσακις ἔκτοτε ἡ νέα γενεὰ κατέβαλεν εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀποτυχούσας προσπαθείας, ὅπως συμπληρώσῃ τῶν πατέρων τὸ ἔργον, πάντοτε εἰς τὰς πρώτας τάξεις ἡγωνίσθησαν οἱ ἀπόμαχοι τοῦ 1821, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Γρίδας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Πετροπουλάκης.

Φεῦ! Πάντες οὗτοι, ὧν ἀνέφερον τὰ ὀνόματα, δὲν ζῶσι σήμερον. Ὁ θάνατος θερίζει καθ' ἐκάστην ἐνδόξους ὑπάρξεις καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος θὰ ζῇ μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀλλ' ὅσῳ σπανιώτερα εἶναι τὰ λείψανα λαμπρᾶς τινος ἐποχῆς, τόσῳ μείζονος σεβασμοῦ εἶναι ἄξια. Ἡμεῖς δὲ σήμερον, συναθροισθέντες ἐνταῦθα, ὅπως πανηγυρίσωμεν τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα ἀνεξαρτήτου ἐθνικοῦ βίου, ὀφείλομεν πρὸ παντὸς ἄλλου ν' ἀπονεύωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ μεγάλου ἔργου ἐργάτας. Ἐνῷ λοιπὸν ἀναμνησκόμεθα μετ' εὐλαβείας τῶν ἀναριθμῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων, ὅσοι κοιμῶνται σήμερον ἐν τῷ τάφῳ, ἃς προπλῖμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων ἀγωνιστῶν, ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καὶ ἂν εἶναι διεσχορπισμένοι.

25 Μαρτίου 1871.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Α΄. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ

Ἄθανάσης Διάκος*.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

ΔΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ

«Ἀνέβα, Μῆτρε*, στοῦ βουνοῦ κατάκορφα τὴ θάχῃ.
Πάρε τὸ μάτι τὰιτοῦ καὶ τάλαιφιου τὸ πόδι
καὶ τὴν ἀγρύπνια τοῦ λαγοῦ, καὶ στήσε καραοῦλι*.
Κι' ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, ἄλογο καὶ πεζοῦρα*,
μὲ τὸν Κιοσὲ* Μεχμέτ πασᾶ, τὸν ὕπνο μὴ μοῦ κόψῃς.
στάσου, πολέμα μοναχός. Κι' ἂν δῆς μέσ' στοῦ φουσᾶτο*
νὰ πιλαλάη ἄλογο τοῦ Ὁμέρπασα* Βριόνῃ,
πέτα, ῥοβόλα*, κράξε με... Σύρε μὲ τὴν εὐχὴ μου».

5

Ἀστραψε ἅπ' ἄγρια χαρὰ τὸ μέτωπο τοῦ κλέφτη,
ἐβρόντησαν τὰ χαϊμαλιά*, ἀνέμισε ἡ φλοκάτῃ*,
ἐλαμψε ὁ Μῆτρος μιὰ στιγμὴ κι' ἐσβήστηκε σὰν ἄστρο.

10

Ὁ Διάκος τὸν συντρόφεψε γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι
κι' ὕστερα πέφτει κατὰ γῆς γονατιστὸς στὴν πέτρα.
«Ἀδέρφια, παλικάρια μου! Ἐλᾶτε ὀλόγυρά μου
καὶ γονατίσετε μ' ἐμέ. Ὁ κόσμος στὴ χαρὰ του
εἶν' ἀνθοστόλιστὴ ἐκκλησιά, κι' ἐδῶ μᾶς παραστέκει
Ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἔχτισε, γιὰ νὰ τὸν προσκυνοῦμε».

15

Ἦτανε νύχτα. Τὰ βουνά, οἱ λαγκαδιές, τὰ δέντρα,
οἱ βρύσες, τ' ἀγριολούλουδα, ὁ οὐρανός, τ' ἀγέρι,

Ἀλεξ. Γ. Σαρη Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'.

9

20 στέκουν βουβὰ ν' ἀκούσουνε τὴν προσευχὴ τοῦ Διάκου :

«Ὅταν ἡ μαύρ' ἡ μάννα μου, ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα,
Πλάστη μου, μ' ἐγονάτιζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια
καὶ μᾶλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειοὺς, ποὺ τὸ χειμῶνα
σὰ λύκοι ἐτρέχαν στὰ βουνά, μὲ χιόνια, μ' ἀγριοκαίρια,
25 γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ζυγό, ἐνιωθα τὴ φωνή μου
νὰ ξεψυχᾷ στὰ χεῖλη μου, ἐσπάραζε ἡ καρδιά μου,
μοῦ ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νᾶθελε ἡ ψυχὴ μου
νὰ φύγῃ μὲ τὴ δέηση ἀπὸ τὰ σωθικά μου.

«Υστερα μᾶλεγε κρυφὰ νὰ σοῦ ζητῶ τὴ χάρι
30 νὰ μ' ἀξιώσῃς μιὰ φορὰ ἓνα σπαθὶ νὰ ζῶσω
καὶ νὰ μὴν ἐρθῇ ὁ θάνατος νὰ μ' εὔρῃ, νὰ μὲ πάρῃ
πρὶν πολεμήσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πατέρα παντοδύναμε ! Ἀκουσες τὴν εὐχή μου·
μοῦ φύτεψες μέσ' στὴν καρδιά ἀγάπῃ, πίστῃ, ἐλπίδα,
35 ἔδωκες μιὰν ἀχτίδα σου, ἀθέρα* στὸ σπαθὶ μου,
καὶ μοῦπες : τώρα πέθανε γιὰ μέ, γιὰ τὴν πατρίδα !

«Ετοιμος εἶμαι, Πλάστη μου ! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα
καὶ σβηθῶναι τ' ἄστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μέ θὰ σκοτιδιάσῃ
τὸ μορφο γλυκοχάραμα. Θὰ μοῦ κλειστῇ τὸ στόμα,
40 ποὺ ἐκελαδοῦσε στὰ βουνά, στὴ ρεματιά, στὴ βρύση,
θὰ μαραθοῦν τὰ πεῦκά μου. Ἀραχνιασμένη* ἡ λύρα,
ποὺ μοῦταν ἀδερφοποιτὴ* κι' ὁποῦ μ' ἐμὲ στὴ φτέρῃ
ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνῃ στεῖρα
καὶ στ' ἄψυχο κουφάρι* τῆς θὰ νὰ βογγᾷ τ' ἀγέρι.

45 «Ὅλα τ' ἀφήνω μὲ χαρά, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
Καὶ τόχῳ περηφάνεια μου, ποὺ ἐδιάλεξες ἐμένα
αὐτὴ τὴν ἔρμη τὴν ποριά* μὲ τὸ κορμὶ νὰ φράξω.
Εὐχαριστῶ σε, Πλάστη μου ! Δὲ θὰ χαθοῦν σπαρμένα
καὶ δὲ θὰ μείνουν ἄκαρπα τ' ἄχαρα* κόκκαλά μου.
50 Εὐλόγησέ τηνε τὴ γῆ, ὅπου θὰ μ' ἀγκαλιάσῃ
καὶ στοίχειωσε κάθε κλωνὶ ἀπὸ τὰ χόματά μου,
νὰ γένῃ ἀδιάβατο βουνὸ τὸ μνημα τοῦ Θανάσῃ.

Θέ μου ! Ξημέρωσέ τηνε τὴν αὖρινὴ τὴ μέρα !
Θὰ μᾶς θυμᾷ* ἡ Ἀρβανιτιά καὶ θὰ τὴν τρώγ' ἡ ζήλεια.
55 Θὰ χλιμιτᾶνε τ' ἄλογα, θὰ καῖνε τὸν ἀγέρα
μὲ τᾶγρια τὰ χνότα* τοὺς γκέγκικα* καριοφίλια*,
θὰ γένουν πάλε τὰ Θερμιὰ* λαίμαργῃ καταβόθρα*...

Χιλιάδες ἦρθαν θερισταὶ καὶ Χάρος ὀργοτόμος*,
μουγκρίζουν, φοβερίζουνε πὼς δὲ θὰ μείνη λόθρα*
σ' αὐτὴ τῇ δύστηνῃ τῇ γῇ, φωτιά, δρεπάνι, τρόμος... 60

Κι' ἐμεῖς θὰ πᾶμε μὲ χαρὰ σ' αὐτὸν τὸν καταρράχτη.
Ἐπάνωθ' ἐμας θάσσει Σὺ, καὶ τὰ πατήματά μας
θὰ νᾶχουνε γιὰ στήριγμα τῇ φοβερῇ τῇ στάχτι,
πῶμεινε σπῖθ' ἀκοίμητη βαθιὰ στὰ σωθικά μας.
Δυναμώσέ μας, Πλάστη μου! Γιὰ ν' ἀκουστῇ στὴ Δύση 65
πὼς δὲν ἀπονεκρώθηκε καὶ πὼς θ' ἀνθοβολήσῃ
τώρα μὲ τὰ Μαγιάπριλα ἢ δουλωμένη χώρα.
Εὐλογημέν' ἦ ὦρα!*

Ἐσκυψ' ὁ Διάκος ὡς τῇ γῇ, ἔσφιξε μὲ τὰ χεῖλη
κι' ἐφίλησε γλυκὰ-γλυκὰ τὸ πατρικὸ του χῶμα. 70
Ἐβράζε μέσα του ἡ καρδιά, καὶ στὰ ματόκλαδά του
καθάριο, φωτοστόλιστο, ξεφύτρωσ' ἓνα δάκρυ...
Χαρὰ στὸ χόρτο πῶλαχε νὰ πιῇ σὲ τέτοια βρύση!

Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τὰ νιότα, τῇ θωριά του
τ' ἀστέρια βλέπουν μὲ χαρὰ καὶ κάπου-κάπου ἀφήνουν 75
κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμά του.
Μοσχοβολάει τριγύρω του καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
στὸν κόρφο τῆς ἡ ἀνοιξῆς, σὰν νᾶτανε παιδί τῆς.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του.

Χάνει μὲ μιᾶς τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη 80
ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος*, ἡ ποταπὴ ἡ λαψάνα*,
γλυκαίνει τὸ χαμαῖδρυο*, στοῦ χαμαιλιοῦ* τὴ ῥίζα
ἀποκοιμείται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι,
ποὺ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο κορμί του
ἄλλοῦ στηλώνει τὸ φτωχό, δυναμωμένο τώρα 85
τρελλό, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ*

στ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῇ πὼς ἦταν
στὴ φοβερῇ παραμονῇ μιὰ τριχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του.
Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τοῦ ὕπνου του οἱ ὥρες,
ὅσο κι' ἂν φύγουν γρήγορα, μεσότοιχο θὰ γένουν 90
ν' ἀποστομώσουν τὸ θολό, τ' ἀγριωμένο κῦμα
τοῦ χρόνου ποὺ μᾶς ἐπνίξε. Μ' ἐκείνη τῇ ξανίδα
πῶσταξ' ἀπὸ τὰ μάτια του θὰ ξεπλυθῇ ἡ μαυράδα,
ποὺ ἐλέρωνε τῆς μοίρας μας τὸ νεκρικὸ δεφτέρι*.
Ὁ Διάκος στὸ κρεβάτι του, ζωσμένος τῇ φλοκάτῃ*, 95

σὰν αἰτὸς μέσ' στὴ φωλιά, δλάκερο ἓνα Γένος
ἐκλωθε* ἐκεῖνη τῇ βραδιά. Ὅτιαν προβάλ' ἡ μέρα,
θὰ νᾶβγουν τ' αἰτόπουλα μὲ τροχισμένα νύχια
μὲ θεριεμένα τὰ φτερά ν' ἀρχίσουν τὸ κυνήγι...

- 100 Πλάστη μεγαλοδύναμε! Ἀξιώσέ μας ὅλους
πρὶν μᾶς σκεπάσῃ ἡ μαύρη γῆ, σιὰ δουλωμένα πλάγια
νὰ κοιμηθοῦμε μιὰ νυχτιὰ τὸν ὕπνο τοῦ Θανάση!

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ

ΔΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΥΡΓΙΑΣ*, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ*.

— Διάκε, χαρὰ στὸν ὕπνο σου!

— Καλῶς τὸ Δυοβουνιώτη.

καλή σου μέρα, Πανουριᾶ... Μὴ μὲ προπῆρ' ἡ ὥρα;
Ἐξέχασα, ἐγελάστηκα, γλυκὰ κρυφομιλώντας.
ἀδέρφια, μὲ τῇ μάννα μου, ποῦρθε νὰ μ' εὔρῃ ἀπόψε.

- 5 — Θανάση, ἂν δὲ σοῦ ζήλεψα τὰ νιότα, τὴν ἀνδρειά σου,
τ' ἄρματα τ' ἀξετίμωτα*, τὸ μάτι, τὸ τραγούδι,
ζηλεύω αὐτὴ τὴν ξαστεριά, πῶχει τὸ μέτωπό σου!
Ἔστησε στὸ κατώφλι μας τὸ νεκροκρέββατό του
ὁ Χάρος καὶ μᾶς καρτερεῖ. Ξήπλεγες, τρομασμένες,
10 μαννάδες ἀναρίθμητες μὲ κουφωμένα* στηθία
φεύγουν σιὰ πλάγια νὰ κρυφτοῦν μὲ τὰ βυζασταρουδία.
Τὰ ὄρνια ἐμυριστήκανε τὸ σκοτωμὸ πὺν θάρρη
καὶ γρούζουν* ἀνυπόμονα τροχίζοντας τὰ νύχια,
καὶ σὺ κοιμᾶσαι σὰν ἀρνί!... Θανάση, σὲ ζηλεύω!...
- 15 — Δὲν ἔχω πέτρινη ψυχὴ. Τοῦ κόσμου τὴ λαχτάρα
μέσα στὴ φλέβα τῆς καρδιᾶς σὰ σίδερο λειωμένο
τὴ νιώθω π' ἀναδεύεται* καὶ μὲ σαρακοτρῶγει.
Συχώρεσέ με, Πανουριᾶ. Πρώτη φορὰν ἀπόψε
ἀφ' ὅτου ζώνω τ' ἄρματα, μ' ἐξάφνισε τ' Ἀστέρι*.
20 Μὴ μῶχειε βαρύγνωμο. Ποιὸς ξέρει μὴν ἡ Μοῖρα,
ἀδέρφια, μ' ἀποκοίμισε γιὰ νὰ μὲ συνηθίσῃ
στοῦ τάφου τὸ τρισκότιδο. Ἐγὼ κι' ὁ γέρο Χάρος
ἐψὲς λογαριαστήκαμε, καὶ στὸ κατάστιχό του

ἓνα μικρὸ κατεβατὸ μένει ἄγραφο γιὰ μένα.
Γνοιαστῆτ' ἔσσις τοὺς ζωντιανούς. Ἐγὼ θὰ πολεμήσω 25
γιὰ τὰ παλιά μας κόκκαλα. Στὴ φλόγα τοῦ πολέμου,
σὰ μέσα σ' ἓνα θυμιατό, θὰ ῥίξω τὸ κορμί μου
νὰ γένω νεκρολίβανο στὸ φοβερὸ τρισάγιο.

— Μὴν τὰ ξεσυνερίζεσαι τοῦ Πανουργιᾶ τὰ λόγια.
Θυμήσου, Διάκε, μοναχὰ πὼς ἄδειασεν ἡ φλέβα 30
τοῦ δύστηνου τοῦ Γένους μας, καὶ μιὰ ῥανίδα τώρα
ἂν στάξῃ ἀπὸ τὸ αἷμά μας στὴ γῇ χωρὶς ἐλπίδα,
ἂντὶ νᾶναι μνημόσυνο, μπορεῖ νᾶναι κατάρρα.
Ξέρω τί κρύβεις στὴν καρδιά, γνωρίζω τί θὰ κάμῃς...
— Ποιὸς μ' ἐμαρτύρησε σ' ἔσᾳς;

— Κανένας, μὴ θυμώνῃς... 35
Εἶδα κι' ἐγὼ τὴ μάννα σου ἀπόψε στὸνειρό μου
καὶ μοῦπε νᾶρθω νὰ σ' εὐρῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ, Θανάση,
ποὺ ἂν χαλαστοῦμε σήμερα, θὰ νὰ δειλιάσῃ ὁ κόσμος
καὶ θὰ χουμήσῃ* ἡ Ἀρβανιτιὰ πυκνὴ σὰν τὴν ἀκρίδα,
καὶ τᾶλλογο τοῦ Ὁμέρπασα ποιὸς θὰ τ' ἀποστομώσῃ; 40
— Ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρουτζου* στὴ Γραβιά!...

Τί θέλεις, Δυοβουνιώτῃ;
Νὰ πάῃ τὸ Γοργοπόταμο, θολὸ κι' ἐντροπιασμένο,
νὰ πῇ στὴν ἄγρια θάλασσα, πὼς δὲν εὐρέθηκ' ἓνας
τὰ ξακουσμένα του νερὰ μὲ δυὸ ῥανίδες αἷμα
σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο βάφτισμα ν' ἀγιάσῃ, νὰ μυρῶσῃ; 45
κι' ἡ θάλασσα μουγκρίζοντας νὰ τρέξῃ στ' ἀκρογιαλία,
σὰ φοβερὸς διαλαλητής, κι' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
νὰ μάθουν πὼς γιορτάζομε τὴ νεκρανάστασή μας!...
Νᾶναι ὁ Βριόνῃς στὰ Θερμιά καὶ νὰ μὴν εὐρῃ ἐμπρὸς του
δέκα κουφάρια* ξαπλωτὰ γιὰ νὰ σκοντάψῃ ἐπάνω! 50
Νὰ μὴ βαφῇ τὸ πέταλο στοῦ ἀλόγου του τὸ νύχι!...
Ἀδέρφια, τᾶποφάσισα· καὶ μοναχὸς ἂν μείνω,
θ' ἀπλώσω ὀργυιὰ τὰ χέρια μου, τὰ πόδια θὰ ῥιζώσω,
κι' ἂν δὲ μὲ ξεχωνιάσουνε* κι' ἂν δὲ μὲ κατακόψουν
δὲ θὰ μὲ διώξουν ἀπ' ἐκεῖ, δὲ θὰ μοῦ ἰδοῦν τὴ φτέρνα. 55

Καὶ σὺ τί λέγεις, Πανουργιᾶ;

— Μ' ἐθάμπωσε ἡ ἀχτίδα,
π' ἀστράφτει ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τριγύρω στὰ μαλλιά σου
παίζει τὸ γλυκοχάραμα. Μοῦ φαίνεται μεγάλος,

ψηλὸς ὥσάν τὸν Ὀλυμπο καὶ στέκω καὶ προσμένω
60 ἔμπρός σου ἀκίνητος, βουβός, Διάκε, νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο
πῶραν τὴν ὥρα θὰ προβῇ ἀπ' τ' ἀντικεφαλὸ σου.

— Τί λόγος, γέρο Πανουριᾶ, τί φοβερὴ βλαστήμια
ξαγλίστρησ' ἀπ' τὰ χεῖλη σου ! Αὐτὸ τὸ φῶς, ποὺ βλέπεις,
ἂς μὴ τὸ σκοτιδιάσωμε... Ἐσὲν στὴ Χαλκομάτα
65 σύρε νὰ ῥίξῃς θέμελο. Στεῖλε τὸν Παπαντρίᾳ*
νὰ πάῃ στοῦ Μουσταφάμπεη μὲ τὸν Κορνᾶ τὸν Τράκα.
Καὶ πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, θυμήσου, ὁ Ἡσαΐας*
νὰ βγῇ ψηλὰ στὸ ξέφαντο* κι' ἐκεῖθε νὰ κηρύξῃ
τὸ φοβερὸ τὸν ὄρκο μας, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος
70 ὅτι τὸ ῥᾶσο τοῦ παπᾶ κι' ἡ μήτρα τοῦ δεσπότη
θὰ γένουν Χάρου φλάμπουρο* καὶ σκιαχτρο* καὶ σκοτάδι
καὶ κατασάρκι* μελανὸ στὴν Ἁγία Τράπεζά μας,
ὅσο σ' αὐτὰ τὰ χῶματα δαφνοστεφανωμένη
ἡ δουλωμένη Ἐκκλησιὰ τὸ μέτωπο δὲ δείξῃ.

75 — Δὲν εἶμαι, Διάκε, Πανουριᾶς, νᾶμαι γυναῖκα χήρα
καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί*, ποὺ ἐφάγαμε στὰ πλάγια,
ἂν λησμονήσω σήμερα τὸ βάφτισμα, τὸν ὄρκο.

— Ἐσὺ τὸ Γοργοπόταμο θὰ πιάσῃς, Δυοβουνιώτη,
καὶ πολεμῶντας τὸν ἐχθρό, λησμόνησε πὼς ἔχεις
80 κλεισμένο μέσ' στὰ Γιάννινα τὸ Γιῶργο, τὸ παιδί σου.
Βλέπε τὸ ῥέμα τοῦ νεροῦ, κάμε το ν' ἀρμυρίσῃ
μὲ δάκρυ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Στεῖλέ το ματωμένο
στὰ μακρυνὰ τ' ἀδέρφια μας τὸν τρύγο σου νὰ φέρῃ
ὥσάν πρωτόλουβο* καρπὸ, μαζὶ μὲ τὸνομά σου.

85 Ὁ Βακογιάννης* στὰ ῥιζά, καὶ πλευρά στὸ γεφύρι
τῆς Ἀλαμάνας, Πανουριᾶ, θὰ στήσω τὸν Καλύβα*.
Εἰς τὴ Δαμάστα* μένω ἐγώ, σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη,
κι' ὅταν ἀρχίσουνε... Σιωπὴ !... Μοῦ κάστηκε* πὼς εἶδα
σάν ἕναν ἴσκιο νὰ διαβῇ... Ἐσ' εἶσαι, μῶρε Μῆτρε ;

90 — Ἐγὼμαί, καπετάνε μου.

— Πατεῖς βουβὰ τὴ νύχτα
καὶ δὲ σὲ σ' ἐγνώρισα μὲ μιᾶς. Μὲ δίκιο νυχτοπούλι*
σὲ κρᾶζουν οἱ συντρόφοι μας. Τί φέρνεις, παλικάρι ;
— Ἐκίνησε ὁ Ὀμέρπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι.

— Πέτα, ῥοβόλα, Πανουριᾶ... Στ' ἄρματα, Δυοβουνιώτη...
95 Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέρφια μου ! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε

ἀπόψε πάλι νικηταί. Κι' ἂν δὲ μὲ μεταϊδῇτε,
δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πολεμᾶτε,
τὴν πρώτη σας τὴν τουφεκιά, τὸ πρῶτό σας τὸ βόλι
γιὰ μένα νὰ τὸ ρίχνετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

Ἐφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ χεῖλη τοῦ Θανάση 100
ἐλουλουδίζανε χαρὰ, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.
Στὸ κρῦο τᾶγέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του,
λὲς ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ὁρμοῦν καὶ ξεθυμαίνουν
σὰν ἀπὸ βράχου σχισματιὰ οἱ ἀκοίμητες οἱ φλόγες
ὅπου κρυφόβραζαν βαθιὰ στοῦ Γένους μας τὰ σπλάχνα. 105

ΑΣΜΑ TRITON

ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου.

Λαλοῦν οἱ πέρδικες γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος στὴ χαρὰ του
ἀπλώνει μιὰν ἀχτίδα του καὶ ψηλαφίζει ὁ κλέφτης
τὰ παρδαλὰ* τὰ στήθια τους κι' αὐτὲς ἀναγαλλιάζουν*.
Κατάκορφα στὸν οὐρανὸ πετιέται κι' ὁ πετροίτης*, 5
τᾶιτοῦ πρωτοπαλίκαρο, νὰ βάψῃ τὰ φτερούγια
μέσ' στὸν ἀθέρα τῆς αὐγῆς πρὶν ἔβγῃ στὴν παγὰνα*.
Πλένουν τὰ φύλλα στὴ δροσιὰ χαροῦμένα τᾶρεῖκη
καὶ στὸ ἐλαφρὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα, πὺν διαβαίνει,
συναπαντοῦσε φιλικὰ μὲ τὸν ἀνασασμό του
τὸ θροῦμπι* τὴν ἀλιφασκιά*, τὸ σφελαχτὸ* ἢ μυρτοῦλα. 10
Δακρυῶσιν τ' ἀπάρθυνα* τὰ χιόνια στὸ λιοπύρι,
ἀκούοντ' οἱ νεροσυρμὲς ἀπὸ ἐγκρεμὸ σὲ βράχο
νὰ παραδέρνουνε γοργὰ καὶ λὲς μὲ τὴ γαργάρα
πάνάκραζαν τὴν κλεφτουριά καὶ τὴν ἀποζητοῦσαν.
Ἐκυματίζαν τὰ σπαρτιά, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη, 15
καὶ κάπου-κάπου ἀνάμεσα ξεπρόβαιν' ἓνα στάχυ
κι' ἔγερν' ἐδῶ, κι' ἔγερν' ἐκεῖ τὸ τρυφερὸ κεφάλι
ὥσάν νὰ παραμόνευε νὰ ἰδῇ κι' αὐτὸ τὸ Διάκο.

Κι' ὥστόσο ἀνθρώπινη φωνὴ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμον
ποὺ φαίνεται ὁλοζώντανος, καμμιὰ δὲν ἀγρικιέται. 20

- οὔτε φλογέρα πιστικοῦ*, οὔτε χαρᾶς τραγούδι
οὔτ' ἀγωγιάτη σάλαγο*. Ἐφαίνεται ὅλη ἡ φύσις
λουλούδι χωρίς μυρωδιά, κόρη γλυκειά, πανώρια,
25 ἡ μαυρισμέν' ἡ μάννα της νὰ ἰδῇ μὴν ξεχαράξῃ
μαζί μ' ἓνα χαμόγελο στὰ χεῖλη κι' ἡ λαλιά της.
- Ἀστράφτουνε, λαμποβολοῦν τριγύρω στὴ Δαμάστα
ἄλλοι στρωμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι τὸ διπλοπόδι,
περήφανοι, σιωπηλοί, τρακόσιοι ἀντρειωμένοι.
- 30 Ἐπάνωθ' τους κάτασπρο τὸ φλάμπουρο τοῦ Διάκου
ἀνέμιζε τρομαχτικό, καὶ στὸ ξεδίπλωμά του
λεβέντης ἀστραπόμορφος ἐπρόβαινε ὁ Ἄι Γιώργης
μὲ τᾶγριό του τ' ἄλλογο κρατῶντας καρφωμένο
τ' ἄσπλαχνο τὸ κοντάρι του σιτὸ διάπλατο λαρύγγι
- 35 τοῦ φοβεροῦ τοῦ δράκοντα, ποὺ δέρνεται σιτὸ χῶμα.
Ποιὸς ἐσυντύχαινε* κρυφὰ μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴν κόψη
κι' ἐπάνω της ἐξέσερνε γοργὰ τὸ δάχτυλό του,
ποιὸς ἐπελέκαε τεχνικὰ τὴ στουρναρόπετρα* του
σιτὸ λύκο τοῦ καριοφιλιοῦ, ποιὸς τρίβει τὰ παφήλια*
- 40 συγνεφιασμέν' ἀπὸ νοτιά, καὶ ποιὸς γιὰ νὰ ξεδώσῃ*
ἐθόλωνε μὲ τὸν ἀχνὸ τοῦ μαχαιριοῦ τὴ λάμψη.
- Κανένας δὲν ἀνάσαινε. Σ' ἓνα κοντρί* μονάχος
κοιτάει ὁ Διάκος σιωπηλὸς κατὰ τὸ Λιανοκλάδι.
Ἐξυπνος κι' ὄνειρεύεται. Ἀπὸ τὸ ριζοβούνι
- 45 ἀνέβηκε κι' ἡ καταχνιά, ψιλὸς ἀφρὸς τοῦ ἀγέρα,
καὶ μιὰ στιγμὴ τὸν ἔκρυψε στὴ δροσερὴ ἀγκαλιά της·
λὲς ὅτι ἐκείνη τὴν αὐγὴ λησμονημέν' ἀχνάρια*
ἐσμίξαν σ' ἓνα σύγνεφο κι' ἦρθαν ἀπὸ τὸν Ἄδην
νὰ μυριστοῦν τὸ σκοτωμό, νὰ ἰδοῦνε τὸ Θανάση.
- 50 Μέσ' στὰ τριφύλλια τὰ παχειὰ σιδέρικη* φοράδα,
μαρμάρ*, φίδι φτερωτό, δροσίζεται καὶ βόσκει
στρωμένη, ἐτοιμοπόλεμη τὴν εἶχε πάρει ὁ Διάκος
χροινιάρικη στὰ Γιάννινα κι' ἀπὸ τ' ἀστέρι, ποῦχε
καταμεσῆς στὸ μέτωπο, τὴν ἔκραζεν Ἀ σ τ έ ρ ω.
- 55 Ἐβραζ' ὁ πόλεμος μακρὰ καὶ κούφια τὴ βοή του
τὴν ἔφερν' ὁ ἀντίλαλος σὰ μούγκρισμα πελάγου.
Ὅλοι προσμένουνε βουβοί. . Κανένας πεζοδρόμος

στο ξάγναντο* δὲ φαίνεται... Ὁ Μῆτρος, ποῦν' ὁ Μῆτρος;

— Γέρο Διαμάντη, δὲ μιλεῖς, δὲ μᾶς καλημερίζεις;

Ὁλος ὁ κόσμος χαίρεται γιὰ τὴν ἀνάστασή μας 60
καὶ στολισμένος μᾶς θωρεῖ. Σὲ λίγο τὸ σπαθὶ σου,
ποὺ ἐσκούριασε στὴ θήκη του, θὰ πῇ νὰ ξεδιψάσῃ,
καὶ σὺ τὸ ξυπνητήρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὀρνίθι*
ἐκλείδωσες τὰ χεῖλη σου;... Τί σ' ἐπίασε, Διαμάντη;

— Σαράντα χρόνια πολεμῶ. Ἀπ' τὴν κορφὴν στὰ νύχια 65
μ' ἔγδαρε, μὲ ξεφλούδισε τὸ βόλι, τὸ λεπίδι...

Μ' ἔφαγε ἡ γύμνια κι' ἡ ἐρμιά... Ἐβαψε τὰ παλιούρια*
ἡ ξεσχισμένη φτέρνα μου... Μ' ἔδειρε τὸ χαλάζι...

Ἔστρωσα τὸ κρεββάτι μου μέσ' στὴ μονιά* τοῦ λύκου... 70
Κυνηγημένος σὰ θεριὸ τὴ νύχτα στὰ λαγκάδια

ἔβγαινα κι' ἔβοσκ' ἀρπαχτὰ τὰ κούφια βελανίδια*
ποὺ ἐσέποντο στὰ χώματα, κι' ἐζοῦσα μ' ἀποφάγια,
π' ἀφῆναν τ' ἀγριογούρουνα... Κι' ὅταν τὸν Ἀλωνάρη
μοῦχαν πιασμένα τὰ νερὰ καὶ μ' ἔφρυγεν* ἡ δίψα,
ἀκοῦστέ το, μωρὲς παιδιὰ, ἐξύμωνα στὰ δόντια 75

κι' ἐχόρταινα βυzaίνοντας μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ μολύβι.
καὶ δὲ θυμοῦμαι νᾶνιωσα ποτέ μου τὴ λαχτᾶρα,
ὅπου μὲ σφάζει σήμερα, καὶ σὰ μονομερίδα*
ἀπὸν' ἀρμὸ στὸν ἄλλονε κρυφὰ-κρυφὰ χωνεύει*
καὶ μοῦ ῥουφάει τὴ δύναμη καὶ μὲ νεκρώνει, Λάμπρε. 80

— Γέροντα, τ' εἶναι πῶπαθες!... Ἀνάθεμα τὴν ὥρα,

ποὺ ὁ γούμενος τ' Αἰ Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτίνα

τὸ λαμπριάτικο τ' ἀρνὶ θυμῆθηκε νὰ σταίλῃ.

Καὶ τρεῖς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποὺ οἱ συντρόφοι

σοῦ ἐδείξανε τὴν πλάτη του!... Πές μας, τί γράφ' ἡ μοῖρα; 85

Ἔστρώθηκαν στὴ χλωρῶσά τριγύρω στὸ Διαμάντη,

ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι του. Ἀπλωσε ὁ γέρο κλέφτης

κι' ἐπῆρε ἀπὸ τὴ ζώστρα του τὸ φοβερὸ τὸ χτένι*,

τὸ πέρασε δυὸ τρεῖς φορὲς ἀπὸνὰ χέρι σ' ἄλλο,

μὲ φόβο τὸ ψηλάφησε, τὸ κοίταξε στὸν ἥλιο, 90

κι' ὕστερα, σὰν νὰ εὐρέθηκε μὲ μιᾶς σὲ ξένον κόσμον,

σὰν νὰ λησμόνησε μὲ μιᾶς σκοντάμματα καὶ πάθη,

ἓνα πρὸς ἓνα ἐδιάβαξε τὰ μυστικὰ σημάδια

καὶ τὰ παιδιὰ ἀκουρμαίνονται*. Τοὺς ἔδειξε μιὰ φλέβα*

- 95 μέσ' στὴ διχάλα* κόκκινη... Δεξιὰ, ξερβιά μαυρίλες
 σὰν κυπαρίσσια νεκρικά, κι' ἔδῳ κι' ἐκεῖ λειψάδες*
 καὶ σκοτεινὰ κοιλώματα. Τοὺς ἔδειξε μιὰ σκλήθρα*
 κι' εἶπε πὼς ἦτανε κεντρί... Κι' ὅταν ὁ γέρο-μάντης
 ἐξάνοιξε στὴν ἀγκωνή, μελαχρινὴ λουρίδα,
 100 πὺν πρόβαινε σὰ σερπετό, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτια,
 τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοή, τοῦ ἀχνίσανε* τὰ χεῖλη,
 βαριά-βαριά ἀναστέναξε κι' ἐκόπηκε ἡ φωνή του..
 —Διαμάντη, τί σ' ἐξάφνισε ; ..
 —Ὅχι μὲ τὸν ὀσκόρο* της.

- Ἄρχίζει πάλ' ὁ γέροντας τὸ πρῶτο διάβασμά του,
 105 καὶ μέσ' ἀπὸνα σύγγεφο τοὺς ἔκραξε νὰ ἰδοῦνε
 ὁπὺ ξεφύτρωνε πουλὶ ποῦχε διπλὸ κεφάλι ..
 πλατεῖα φτερούγια ὀλάνοιχτα. Στὴ μιὰ τὴν ἀπαλάμη
 βαστοῦσε δίστομο σπαθὶ καὶ μὲ τὴν ἄλλη σφίγγει
 στεφανωμένονε Σταυρό. Ὀλόγυρά του ἀχτίδες
 110 καὶ ξημερώματα γλυκά, καὶ ξαστεριά καὶ λάμψη....

- Τ' ἀπίστευτο τὸ θέαμα γυρτοί, συμπυκνωμένοι,
 ἐκοίταζαν ἀχόρταγα ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι
 Κι' ἐνῶ μὲ χίλιες ξέλεξες* ἐπνίγανε τὸ μάντη
 ἀκούσανε πὺν ἐφρύμαζε* συχνά-συχνὰ ἡ Ἀστέρω
 115 σὰν κάτι νάθελε νὰ πῇ κι' ἐχτύπαιε τὸ ποδάρι,
 κι' ὅλοι φωνάζουνε μὲ μιᾶς : —Ὁ Μῆτρος !... τὸ ξιφτέρη*.
 —Στ' ἄρματ', ἀδέλφια, στ' ἄρματα! Κι' ἐπλάκωσε ὁ Βριόνης.

- Καὶ σὺ πὼς εἶσαι, Μῆτρε, ἀχνός*;. Ἀπὸ τὴν τραχηλιά σου
 ῥένε τὰ αἵματα στὴ γῆ. . Ποῦ σ' ἔχουνε βαρέσει ;
 120 —Μᾶγλειψε, Διάκε, ξώδεσμα τὸ βόλι ἓνα παγίδι
 κι' ὁ δρόμος τὴ λαβωματιά μου ξάναψε λιγάκι...
 Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν...

- Πάψε... Γέρο Διαμάντη,
 δός μου τὸ μῆλι* σου νὰ ἰδῶ... Μὴν κρένης*. Ξεστηθώσου.
 Καλὰ σοῦ τὴν ἐφύτευαν... Ὁ Χάρος ἀπὸ τρίχα...
 125 Ξαντό... Φρυμένη* πηγανιά*... ὅ,τ' εἶναι... Τώρα πές μου.

—Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν... Δὲν εἶχε σκάσει ὁ ἥλιος,
 πὺν ἐχύθηκε ὁ Ὁμέρπασας.. Χτυπάει τὸ Δυοβουνιώτη
 καὶ τότε παίρνει στὸ φτερό*... Δὲν ἐπαιξε λεπίδι...
 —Θᾶχε τὸ νοῦ του στὸ παιδί. Κι' ἦτανε τετρακόσοι !

- Εἶδες ἐκεῖ τὸν Κόκκαλη ; 130
 — Ἐθόλωσε τὸ φῶς μου.
 Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο κι' ἐδάκρυσα... δὲν εἶδα...
 Ἀκούστηκ' ἓνα ὀυάσιμο* ἀπὸ τῆ Χαλκομάτα,
 καὶ ῥιχνόνται τοῦ Πανουριᾶ... Πρώτῃ φωτιά κι' ἐσμίξαν.
 Ἐζήλεψα κι' ἐχούμησα*... Τὸ ῥάσο τοῦ Δεσπότη
 ἀντάρα*, μαύρη θάλασσα... Ἐκεῖ κι' ὁ Παπαγιάννης... 135
 Ὀλόγυρά τους σκοτωμός. Ἀθεμωνιά* κουφάρια...
 Βόσκει* τοῦ Γούρα τὸ σπαθί... ἀστιροπελέκι, Χάρος..
 Οἱ λαβωμένοι σφάζονται στὸ χῶμα μὲ τὸ δόντι...
 Μᾶς ἐπνίξε ἡ Ἀρβανιτιά... Τάλογο τοῦ Βριόνη
 ἀνεμοστρόβιλος, ὀργή... τὰ δυό του τὰ ῥουθούνια 140
 ξεροῦν ἀντάρα καὶ καπνό... Πλακώνουν κι' ἄλλοι... κι' ἄλλοι.
 λὲς κι' ἀναβρᾶνε ἀπὸ τῆ γῆ... Δριμόχολο*, τρομάρα...
 Μὲ κράζει ὁ γέρο Πανουριᾶς: «Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Διάκου,
 πὺν ἂν εἶμαι ἀκόμα ζωντανός, δὲ φταίω γώ... τὸ βόλι.
 Κι' ἐμούγκριζε σὰ δράκοντας .. Τὸν ἄρπαξε ὁ Μανίκας. 145
 Ἐκεῖνος ἀνδρειεύεται... Τοῦ πέφτει κι' ὁ Καπλάνης...
 Οἱ δυό τους τὸν ἐλύγισαν*... Φεύγουνε πολεμῶντας...
 Ῥιπίζω*... μ' ἐκυνήγησαν... ματώνομαι.. μὲ χάνουν.
 — Τὸν εἶδες τὸν Παπαντριᾶ ;
 — Μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα
 κρατοῦν τοῦ Μουσταφάμπεη.
 — Καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη ; 150
 — Τὸν εἶχα ἰδῆ πὺν ἐμούδιασε. Τοῦ μύρισ' ὁ Καλύβας
 στῆς Ἀλαμάνας τὰ νερά. Τοῦ Βακογιάννη ὁ ἴσκιος
 εἶναι βαρὺς, θανατερός κι' ὅποιος περάσῃ ἐκεῖθε
 σκοτάδι κι' ἀποκάρωμα*. Θὰ τῷ μαθε καὶ μένει
 νάρθη μὲ τὸν Ὀμέρπασα.
 — Καλῶς ν' ἀνταμωθεῖμε... 155
 Δὲν εἶν' ἀλήθεια, ἀδέρφια μου ; Ἐπὲς στὴν προσευχή μας
 τὸ τάξαμε στὸν Πλάστη μας... Στὴ θέση του καθέννας...
 Νερό, νὰ μὴ διψάσετε... Κανεῖς σας δὲ θὰ ῥίξῃ
 πρὶν δώσω ἐγὼ τὴν προσταγή. Θέλω μιὰ τέτοια μέρα
 νὰ μετρηθοῦν τὰ βόλια μου μὲ τόσους σκοτωμένους. 160
 Μὴ σημαδεύετε ψηλά... Κι' ἂν πέσω, θυμηθῆτε
 τ' ἄρματα, τὸ κεφάλι μου. Ἄς τᾶχῃ ὁ γυιὸς τ' Ἀνδρούτζου,
 νὰ μὴ τὰ πάρῃ ἡ Ἀρβανιτιά... Στὸν κόρφο κρεμασμένο
 ὅποιος μοῦ ψάξῃ τὸ κορμί, θαῦρῃ τὸ φυλαχτό μου...

- 165 Μοῦ τῷχει ῥίξει στὸ λαιμὸ ἢ μάννα μου, τὴ νύχτα
 πὺν ἐβγῆκα κλέφτης στὰ βουνά... Πάραυτα νὰ τὸ πᾶτε
 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀι Γιαννιοῦ... Θέλω τὸ δαχτυλίδι,
 θέλω νὰ μείνη μαρτυριὰ στὸ χέρι τὸ δεξιόν μου,
 νὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ Ὁμέρπασας. Ἐκεῖ θαυρῶν γραμμένη
 170 τὴν πίστη μας σ' ἓνα Σταυρό, τῶνιερ, τὴν ἐλπίδα
 σ' ἓνα δικέφαλο πουλί... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένῃ...
 Σήμερ' ἀρχίζει ὁ κάματος*. Ἦρθαν τὰ πρωτοβρόχια,
 θάμεθα μεῖς ἢ προσοιμιά*. Ἀφαντος ζευγολάτης,
 πὺν δὲ δειλιάζει στὴ σπορά, κρατεῖ τὸ χερουλάτη*.
 175 Τἀλέτρι τρίζει στ' ὄργωμα... Ἦταν ἡ γῆ χερσάδα
 καὶ τὸ γενὶ θάμπῃ βαθιά... Τὸ γήμορο* δικό μας...
 Ψυχὴ, παιδιὰ μου, στ' ἄρματα!... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένῃ!
 Νὰ μὴ σᾶς λείψῃ τὸ νερό... Γέρο Διαμάντη, Μῆτρε,
 σταθῆτε σεῖς ἐδῶ μ' ἐμέ... Στὴ θέσῃ του καθένας!
- 180 Ἐσκόρπισαν ὁλόγυρα. Ποιὸς πιάνει ἓνα θυμάρι
 καὶ ποιὸς κρατεῖ μιὰ λαιδοριά*, τ' ἀφωρεσμένο δέντρο.
 Τὰ καριοφίλια δείχνουνε μέσ' στὰ κλαριά τὸ στόμα
 σὰν ἄγρυπνες δειτρογαλιές*. Ἐδῶθ' ἐκεῖθ' ἀστράφτουν
 ἄγρια μάτια φλογερά, ἀνάμεσα στὰ φύλλα,
 185 λὲς κι' ἦταν θράκια σκεπαστά. Πρώτη πνοὴ θ' ἀνάψουν.

Ἐνιωθε κι' ἀναγάλλιαζε τὴ δύναμή του ὁ Διάκος.
 Μένει μὲ μιᾶς ἀκίνητος. Ἐσταύρωσε τὰ χέρια
 καὶ κατὰ τὴν Ἀγάθωνα* τὸ πρόσωπό του στρέφει.
 Στὸ μέτωπό του τὸ πλατύ, πὺν τὸ φωτίζει ὁ ἥλιος,

- 190 ἐπέρας' ἓνα σύγνεφο. Τὸ μάτι του κατάρρα...
 Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀνέβηκε ἡ πικράδα
 στὰ δροσερά τὰ χεῖλη του καὶ τοῦ τὰ φαρμακεύει
 σὰν νᾶχε πιτὴ τὴν ἀλόη*.

— Ἀχ! Μῆτρε Κοντογιάννη*,

- στὸν Ἄδη πὺν θὰ κατεβῶ, ἂν μ' εὔρῃ ὁ γέροντάς σου
 195 καὶ μὲ ῥωτήσῃ, τί θὰ πῶ; Πῶς μ' ἓνα ἄρματολίκι...
 Εἶπε κι' ἐστινάξε βαριά... Ἐδιάβηκε ἡ μαυρίλα
 κι' ἔρχεται πάλε ἡ ξαστεριά. Θολός, συγνεφιασμένος
 δὲ μένει τέτοιος οὐρανός, ὥρα πολλὴ δὲ μένει.

— Καπνοῦρα, Μῆτρε, καταχνιά*... δὲ μᾶς χασομερᾷνε.

- 200 Ὅθι περάσουν, ἐρημιὰ, μένει τὸ χῶμα στεῖρο.

— Ἐρχεται ἐμπρὸς ἡ Διαπουριά* μὲ τὸν Ὁμέρ Βριόνη...

- Διαμάντη, κοίταξε καὶ σύ, σὸν καὶ νὰ σταματῆσαν.
 — Χωρίστηκε ὁ Κιοσὲ πασαῖς... Χτυπάει τὴν Ἀλαμάναν.
 Ἀστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρὰ στὸ καριοφίλι!
 Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ μὲ σᾶς, ἂν δὲν εἶν' τοῦ Καλύβα. 205
 Τοῦχα γνωρίσει στ' Ἀγραφα... Ποῦσαι, καημένε Δίπλα*,
 νὰ ἰδῇς πού δὲν ἐβράχνιασεν ὁ λάρυγγας τοῦ ἀκόμα!
 Ἐψησ', ἐμαύρισε καρδιές... Θὰ ἐδάγκασε κουφάρι..
 Τὸ βόλι δὲν ἐδιάβηκε... Γονάτισ' ἕνας... πέφτει..
 Καλὴ ἀρχή... ματώθηκαν... ἀνάφτει τὸ γεφύρι... 210
 Πῶς πολεμοῦνε τὰ σκυλιά!.. Διάκε! καπνός... δὲ βλέπω.
 — Καλύτερα γιὰ σένανε. Τοὺς βλέπω ἐγώ, Διαμάντη.
 Στοῦ Βακογιάννη τὰ πλευρά, στὰ στήθια τοῦ Καλύβα
 χτυπάει τὸ κῦμα καὶ σκορπᾷ. Τοὺς ἔξωσε ἡ πλημμύρα
 καὶ δὲ σπαράζουν* ἀπ' ἐκεῖ. Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Λάμπρου 215
 νὰ πάη μ' ἐξήντα διαλεχτούς... Φτερά... κι' ἡ ὥρα σφίγγει.
- Μῆτρε μου! τὸ μιλλιόνι* μου... Μᾶς εἶδανε... Ὁ δερβίσης
 στάθηκε ἐμπρὸς καὶ θυάζεται*.. Κρατεῖ καὶ δυὸ κεφάλια!..
 — Ἐδῶθε τοῦ Δεσπότη μας, ζερβιά τοῦ Παπαγιάννη.
 — Δέ μοῦπες πῶς τοὺς ἔκοψαν!... Νᾶχουμε τὴν εὐχή τους.. 220
 Κοίταξε, Μῆτρε, τὸ σκυλί, γιὰ νὰ μᾶς φοβερίση,
 τώρα τὰ πέταξε στὴ γῆ καὶ τὰ ποδοκυλάει..
 Τὰ πῆρε παραμάσχαλα*... Ἐπρόβαλ' ἕνας ἄλλος..
 Ἀνέβηκε στὸ ψήλωμα... Διαλαλητής.. Τί θέλει;
 — Θανάση Διάκε!.. Εἶς' αὐτοῦ..
 — Ἐδῶμαι.. Ποιὸς μὲ κράζει; 225
 — Ὁ ἀφέντης ὁ Ὁμέρπασας..
 — Στὴ γῆ δὲν ἔχω ἀφέντη.
 Κι' ὅθε περάσῃ ὁ ἴσκιος μου, ὀρίζω ἐγώ.. Τὸ ξέρει.
 — Δῶσε μας διάβα, κι' ὅ,τι πῆς, τιμές... καὶ βιό... καὶ χάρες.
 — Πόλεμο θέλω.. πόλεμο... Ποιὸς εἶσαι σὺ πού κρένεις;
 — Πιστεύω ὅ,τι πιστεύετε..
 — Ἀφωρεσμένος νᾶσαι, 230
 πῶχαις ψυχὴ στὴ γλῶσσά μας, σ' αὐτὸν τὸν Ἅγιο Τάφο*
 νὰ βλαστημήσης προδοσές.. Ἀφωρεσμένος νᾶσαι!..
 Κι' ὁ ἀντίλαλος ἐφτὰ φορὲς ἀπὸ σπηλιὲς σὲ βράχους
 ἀπὸ βουνὰ σὲ λαγκαδιὲς φαρμάκεψε τ' ἀγέρι
 μ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χεῖλη τοῦ Ἡσαΐα 235
 ἀραχνιασμένα* καὶ βουβὰ στὸν ὕπνο τοὺς σπαράζουν*
 καὶ μουρμουρίζουνε βραχνά: — «Ἀφωρεσμένος νᾶναι!..»

- Ἐφτυσεν αἷμα κατὰ γῆς τοῦ Παπαγιάννη ἡ γλῶσσα
κι' ἀνταποκρίθηκε κι' αὐτή: — «Ἀμήν... ἀφωρεσμένος!»
240 Ἐχάθηκε ὁ διαλαλητής. . ἀνατριχίλα... τρόμος.

- Μυρμήγκιαζε ἡ Ἀρβανιτιά. Τᾶλογο τοῦ Βριόνη
τοὺς διαχωρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τοὺς δαγκάει τὴν πλάτη.
Σαλάγα* τους, Ὁμέρπασα! Σπρῶχνε, βοριά, τὸ κῦμα
νὰ φάῃ τὴν πέτρα τοῦ γιалоῦ. Θὰ ξαφνιστῇς μιὰ μέρα
245 νὰ ἰδῇς τὴ νεκροθάλασσα τὸ βράχο ν' ἀγαπήσῃ.
Θ' ἀγκαλιαστοῦν τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τότε ἀδερφωμένα
θὰ χλιμιτίσουν φοβερὰ, κι' ὁ ἄνεμος θὰ πέσῃ.
Σαλάγα τους, Ὁμέρπασα! Μάτωνα τὴ βουκέντρα
νὰ τρέχουν τὰ καματερά*. Θὰ νᾶρθῃ ἐκεῖν' ἡ ὥρα
250 ποὺ ἀγριεμένα θὰ τὰ ἰδῇς. Θὰ ν' ἀντιστηλωθοῦνε,
θὰ νὰ τινάξουν τὸ ζυγὸ, θὰ φύγουν μὲ τ' ἄλετρι
καὶ θ' ἄρθουνε μουγκρίζοντας στὸ πρῶτο βουκολειό* τους.
Σαλάγα τους!.. Σαλάγα τους!.. Τᾶλογο πάντ' ἀστράφτει
μέσα στὴ μαύρη συγνεφιά... Ἐμπρὸς τὰ δυὸ κεφάλια.

- 255 Ἀκούστηκε σὰ μιὰ βροντή... Στὰ σωθικὰ τοῦ Διάκου
κρυφὰ λὲς κι' εἶχαν σωριαστῇ φαρμακεμένοι πόνοι,
χίλιων χρονῶν ἐκδίκησες, στείρες εὐχές, ὄρφανία,
τοῦ βρόχου τὸ λαχτάρισμα, τυραγνισμένη φτώχεια,
κατάρες, ψυχομάχημα, βάσανα, μοιρολόγια,
260 κι' ἐξέσπασε μὲ μιὰ φωνὴ τὸ βογκητὸ τοῦ Γένους:
«Ἀδέρφια μου!... Φωτιά!... Φωτιά!...»

- Τὸ βόλι τοῦ Θανάση
δὲ θέλει σάρκα ἀνθρωπινή. Γυρεύει ν' ἀπαντήσῃ
τᾶλογο πᾶνδρειεύεται. Θέλει νὰ πιῇ τὴ φλόγα
πῶβραζε μέσ' στὴ φλέβα του καὶ στ' ἄγριο πέραςμά του
265 τοῦ χάραξε τὸ λάρυγγα, τοῦ θέρισε τὸ σφάχη*,
τοῦ ρούφηξε τὴ λεβεντιά, τοῦ σβεῖ τὴν περηφάνεια
καὶ μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ φυσομανάει καὶ φεύγει.
Τὸ ἄτι ἀναστηλώθηκε, στερνὴ παλικάριά του,
τὰ λάγανά* του αἱμάτωσαν, λυγᾶνε οἱ κλειδώσές του
270 καὶ ῥοβολᾷ* νεκρὸ στὴ γῆ. Ψυχομαχάει κι' ἀκόμα
κρατεῖ τ' αὐτιά του τεντωτά...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,
σοῦ στέλνει χαιρετίσματα τοῦ Διάκου τὸ μιλλιόνι.

—Μῆτρε, τὰ μετωρίσματα* παλικαριά δὲν εἶναι,
 ὅπου εἶν' ὁ Χάρος βασιλιάς... Διαμάντη! τὸ δερβίση! 275
 —Θανάση, ὡς τώρα τρεῖς φορὲς τὸν ἔβαλα στὸ μάτι
 καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο*. Θὰ νὰ τὸν τρώῃ τὸ αἷμα*.
 —Νά τος... Ἐξεσκεπάστηκε.. Φωτιά! Διαμάντη, ῥίξε!...
 Βογκάει τ' ἀρμουῖτι* τὸ παλιό... Ἐρρέαξε* ὁ δερβίσης,
 ἀπλώθηκε τὰ πίστομα κι' ἀκόμα μὲ τὰ νύχια
 κρατεῖ σφιχτ' ἀπὸ τὰ μαλλιά τὰ δυό του τὰ κεφάλια. 280
 —Μῆτρε, μὴν ἐπαράδραμα;

—Μέσ' στὴ ραφή, Διαμάντη,
 τοῦ ξήλωσες τὰ καύκαλα*. Τάνοιξες τρίτο μάτι
 γιὰ νὰ διαβαίῃ θαρρετά, νὰ περβατῇ στὸν Ἄδη.
 —Μῆτρε, μ' ἀρέσει νὰ μ' ἀκοῦς... κι' ἐγὼ τὸ θάνατό του.

Λυσσομανάει ἡ Ἀρβανιτιά τριγύρω στὸ κουφάρι. 285
 Βάφουν στὸ αἷμα τὰ σπαθιά.. Παραδαρμός, φοβέρες,
 βουβάλια ποὺ ἀγριέψανε... Τρώγονται συνατοὶ τους..
 Στέκουν καὶ ξεδιαλέγονται .. ἀθέρας*.. ἓνας κι' ἓνας.
 Τὰ χρόνια τους πρωτομαγιές. Ὅτι καὶ ξεφυτρῶναν
 τῆς νιότης τὰ τριαντάφυλλα. Λουλούδια, βλασταράκια, 290
 τὰ κύλησε ἡ νεροποντὴ καὶ στὸν καταποτῆρα*
 τὰ παρασέρνει ὁ πόταμος. Παιδιά, τὰ πῆρε ἡ τύφλα
 καὶ χύνονται μέσ' στὴ φωτιά.. Τοῦ Διάκου τὰ λιθάρια
 μὲ τὰ λεπίδια πελεκοῦν νὰ τὰ ξεθεμελιώσουν.
 Ἀρπάζουνε γιὰ ν' ἀνεβοῦν τὴν πέτρα μὲ τὰ νύχια 295
 κι' ὅτι φανοῦν τὰ δάχτυλα, τὸ σίδερο θερίζει.
 Τρεῖς ὥρες ἀνδρειεύονται. Πλακώνει κι' ὁ Βριόνης
 σὰ μαύρη βαρυχειμωνιά.. Χαλάζι τὸ μολύβι..
 Σκάφτουν τὸ χῶμα τ' ἄλογα... Σίφουννας, συντελεία.
 Χνότο* μὲ χνότο πολεμοῦν. Ἀδερφωμένο βρέχει 300
 τὸ αἷμα τὰρβανίτικο τῇ γῇ μὲ τὸ δικό μας..
 Ἔχουν τὴν ἴδια τὴ βαφή*... Ἄν σμίγουν πεθαμένα,
 πῶς δὲ θὰ σμῖξουν ζωντανά;...

—Διαμάντη, τί μὲ θέλεις;
 Πῶς ἄφησες τὸ σκοτωμὸ καὶ πῶς μὲ τὴν Ἀστέρω
 μοῦ παίρνεις τὰ πατήματα;
 —Θανάση... μὲ γνωρίζεις... 305
 δὲν παρακάλεσα ποτέ... Κι' ἐμπρός σόν.. γονατίζω.
 —Πές μου, τί θέλεις;.. γρήγορα...— Ἀντὶ τὸ ἔρμο χῶμα

ἂν εἶν' ἀλήθεια π'ἀγαπᾷς, Θανάση... γλύτωσέ το..

—Σοῦ φαίνεται νὰ δείλιασα ;

—Φύγε, Θανάση, φύγε.

310 —Μὴ φαρμακεύης, γέροντα, τὸ ψυχομάχημά μου.

—Δὲ βλέπεις πόσοι ἐμείναμε ;... Στὸ χάνι ὁ Βακογιάννης
μὲ τὸν Καλύβα ἐκλείσθηκαν...

—Κι' ἐγώ... χειρότερός τους ;

—Ὅχι, Θανάση, μένω ἐγώ, πῶφαγα τὸ ψωμί μου
καὶ δὲ μ' ἀποζητάει κανεὶς... Μένει μ' ἐμὲ κι' ὁ Μῆτρος,

315 ἐκεῖνος εἶναι νιώτερος... Θὰ πάρη τὸνομά σου¹

καὶ δὲ θὰ σ' ἐντροπιάσωμε.

—Πῶς εἶπες ;... τὸνομά μου !...

Δὲ θὰ κοτήση* ὁ θάνατος, Διαμάντη, νὰ τὸ πάρη,
καὶ σεῖς θὰ μοῦ τὸ κλέψετε ;

—Θανάση, σχώρεσέ μας.

—Ἐσεῖς μ' ἐμὲ κι' ἐγὼ μὲ σᾶς... Συχωρεμένοι νᾶσθε.

320 Κι' ἐκεῖ πὺν ὁ ἀνεμοστρόβιλος μουγκρίζει τοῦ πολέμου
πηδοῦν οἱ λιονταρόψυχοι καὶ κολυμποῦν μιὰν ὥρα
μέσ' στὴ φωτιά, μέσ' στὴ σφαγή... Παράδερνε ἡ Ἀστέρω.

—Ὅσοι εἰστε ἀκόμα ζωντανοί, ἐλᾶτε ὁλόγυρά μου...
φωνάζει ὁ Διάκος, κι' ἔρχονται... Δὲ μένουν παρὰ δέκα...

325 Ὁ ἥλιος στέκει γιὰ νὰ ἰδῇ. Κάθε στιγμή πὺν φεύγει
τοὺς ἔσφιγγε στενὰ-στενὰ στὴν ἀγκαλιά του ὁ Χάρος.

Μέσα σὲ τέτοιο πέλαγο, βαθύ, μελανιασμένο,

ἓνα ἀκρογιάλι μακρυνό, τὸ μάτι τοῦ Θανάση

ξανοίγει, πὺν τοὺς ἔκραζε : « Παιδιά, στὸ Μοναστήρι !² »

330 Καὶ δρασκελίζουν πεταχτὰ τὴ σιδερένια φράκτη
πὸλόγυρά τους ἔπηξε*. Σεισμός τὸ πέρασμά τους.

1. Ὁ Δίπλας, ἰδὼν ποτε τὸν Κατσαντώνην προκινδυνεύοντα, τοὺς δὲ πολεμίους ἀνθρώπους ἐπιπεσόντας ἐπ' αὐτὸν ἅμα ἐξαγγέλαντα τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἐλπίζοντας νὰ τὸν ζωογρήσωσιν ἢ ἀποκτείνωσιν, εἰσορμήσας, ἐκραύγασε : « Μὴ τὸν πιστεύετε, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κατσαντώνης. Ἄν σᾶς βασιᾶ, βαρεῖτέ μου ». Τότε δὴ στρέψαντες οἱ ἐχθροὶ κατ' αὐτοῦ τὰ ὄπλα ἐθανάτωσαν τὸν ἐκουσίως ἑαυτὸν προσενεγκόντα θῦμα ὑπὲρ τῆς φιλίας.—Σημείωσις τοῦ ποιητοῦ.

2. Ἐννοεῖται ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας ὅπου ὁ Διάκος πολεμῶν ἀπεσύρθη καὶ ἔμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς.—Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ ὄρνια ἀναφτερούγιασαν... Τοὺς κυνηγοῦν... προφτάνουν
καὶ πλημμυρίζουν τὴν αὐλή... Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ μέση
παραιτημένη, ὁλόκληστη... Ἰδρώνει ὁ τοῖχος αἷμα...
Τρίζουνε τὰ κονίσματα... Τὰ βόλια, ποὺ ἀνεμίζουν, 335
ἐδέρνανε τὰ σήμαντρα καὶ τὰ βουβὰ γλωσσίδια
ξυπνοῦν, λαλοῦνε νεκρικά... Λὲς κι' εἶχε νὰ περάσῃ
κανένα λείψανο ἀπ' ἐκεῖ...

—Θανάση!.. Παραδώσου..

Ἐπέσανε οἱ συντρόφοι σου... δὲ σῶμινε κανέναν.
—Θὰ παραδώσω τὴν ψυχὴ, τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνω. 340
Ἄν δὲν τὸ ξέρῃς, μάθε το... Ποιὸς εἶσαι;... τὴ φωνὴ σου...
—Θανάση, εἴμ' ὁ διαλαλητής...

—Προδότῃ, ἀφωρεσμένε!...

Μὴ μοῦ πατῆς τὰ μνήματα.. Ἀκόμα ζῆς ἐμπρὸς μου;...
Καὶ τὴ στερνὴ του πιστολιὰ τὴ ὀίχνει ἀστροπελέκι
καὶ τοῦ βουβαίνει τὴν καρδιά...

Πέφτουνε τὰ κοράκια 345

νὰ τόνε φᾶνε ζωντανόν... Στηλώνει στᾶγιο βῆμα
τὴν πλάτῃ ὁ Διάκος... Καρτερεῖ... δὲν τῶμινε στὸ χέρι
παρὰ μιὰ σπιθαμὴ σπαθί... Τὸν ἔχουν στὸ σημάδι.
Τὸ πρόσωπό του ἀνάστασιν... Ἐμπρὸς του ἀγκαλιασμένα
δύο λείψανα ξαπλωταριά... Ὁ Μῆτρος κι' ὁ Διαμάντης... 350
Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτ' ἐκεῖ... Κανέναν δὲ σιμώνει...

Τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα συντρίβουν τὰ μολύβια,
καὶ ὁ πύργος μένει πάντα ὀρθός... τὸ μάτι του ἄλλος κόσμος.
Τὸν τουφεκίζουν με μιᾷς... Τ' ἀδειάζουνε* τὴ φλέβα
καὶ χίλιοι τὸν ἀρπάζουνε... Δεμένο τὸ λιοντάρι 355
τῶχουν στὴ γῇ καὶ τὸ πατοῦν. Τοῦ στρίφουνε τὰ χέρια
πιστάγκωνα με τὴν τριχιά*. Προβαίνουνε στὸν ὦμο
οἱ σχίζες* ἀπ' τὴν κλείδωση... Αἷμα ρονιά*... μεδοῦλι.
Κι' ἐνῶ τὸν ἐμαρτύρουν, κρυφά-κρυφὰ τὸ στόμα
ἀπλώνει ὁ Διάκος καὶ φιλεῖ τὸ Μῆτρο, τὸ Διαμάντη. 360

Χιλιάδες τόνε σέρνουνε. Ἐμπρὸς του λαβωμένη
ἐμουγκρίζε ἡ φοράδα του. Τὴν ἀνακράζει ὁ Διάκος
κι' αὐτὴ μ' ἓνα χλιμίτισμα τὸν χαιρετᾷ καὶ πέφτει.
Ἐστάθηκαν νὰ τόνε ἰδοῦν.. Τοὺς φαίνεται σὰν ψέμα.
Στὴν Ἀλαμάναν ὁ πόλεμος δὲν ἔπαψεν ἀκόμα. 365

Τὸ χάνι τὸ τοιμόροπο σ' ἓναν Κιοσὲ Μεχμέτη
Ἄλεξ. Γ. Σαροῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 10

δὲ θέλει νὰ παραδοθῇ. Ἀπ' τὴ χαρὰ τοῦ ὁ Διάκος
νιώθει βαθιὰ στὰ σωθικὰ τὴν πρώτη δύναμή του,
ποὺ ἀναγεννήθηκε μὲ μιᾶς.

— Καλύβα!... Βακογιάννη!...

- 370 Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν... Σχωρᾶτέ με, πεθαίνω.
Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ πῇ τὸν ὕστερό του λόγο
ποῦχανε βγῇ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τᾶχε ἀρπάξει ἡ φλόγα¹.

Κρύβεται ὁ ἥλιος στὰ βουνά. Τὰ πλάγια σκοτιδιάζουν
καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θερμιά...² Νεκρίλα... βουβαμάρα.

- 375 Δὲ σειέται φύλλο στὰ κλαριά. Κανένα νυχτοπούλι
μοιρολογάει τὸ σκοτωμὸ καὶ κάπου κάπου οἱ λύκοι
ποὺ ἀνάμεσό τους γρούζουνε* ποιὸς νὰ πρωτοχορτάσῃ
μὲ τὰ πηχτὰ τὰ αἵματα... Ἐδῶ κι' ἐκεῖ κουφάρια
καὶ ῥοχαλιάσματα βαθειά...

Στᾶγέρι κρεμασμένα

- 380 ὥσάν καντήλια τ' οὐρανοῦ, ἀποβραδὶς δύο φῶτα
ἐφάνηκαν στὴ σκοτεινιά... Κανεὶς δὲν τᾶχε ἀνάψει..
Κι' ἓνας ποὺ ἐπέρασε ἀπ' ἐκεῖ, καλόγερος διαβάτης,
κι' εἶδε τὸ θᾶμα κι' ἔδραμε, στὴ λάμψη δύο κεφάλια
ἤρρε ποὺ πλάγιαζαν γλυκά... τῶνα τοῦ Παπαγιάννη

- 385 καὶ τᾶλλο τοῦ Δεσπότη του. Γονατιστὸς ἐμπρός τους
ἔμειν' ὁ γέρος κι' ἔκλαψε... Τοὺς ἔρριξε τρισάγιο,
τὰ φίλησε στὸ μέτωπο καὶ μὲ τὸ δοκανίκι
ἔσκαψε λάκκο κι' ἔθαψε τ' ἀχώριστα τ' ἀδέρφια.

Βλογάει τὸ χῶμα τρεῖς φορές.. Ἔκαμε τὸ σταυρὸ του

- 390 καὶ χάνεται στὴν ἐρημιά.. Ἐσβήστηκαν τὰ φῶτα.

1. Ὁ Καλύβας καὶ ὁ Βακογιάννης ἀντέσχον σχεδὸν μόνοι κατὰ πολυ-
αριθμὼν ἐχθρῶν ὠχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου τῆς Ἀλαμά-
νας. Ἀλλ' ὅτε εἶδον τὸν ἀρχηγὸν αἰχμάλωτον, τότε ξιφήρεις πεσόντες κατὰ
τῶν πολεμίων ἐθανατώθησαν. Βλέπων αὐτοὺς μακρόθεν ὁ Διάκος καὶ ἐκ-
τιμῶν τὴν ἀπαραδειγμάτιστον γενναιότητα ἀνέκραξε: «Δέκα χιλιάδες μὲ
κρατοῦν», τοῦτέστι μὲ κωλύουσι νὰ δράμω εἰς βοήθειαν. — Σημείωσις τοῦ
ποιητοῦ.

2. Μετὰ τὴν νίκην ὁ τουρκαλβανικὸς στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ζητοῦνι
φέρων ἐν θριάμβῳ τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων καὶ δέσμιον τὸν Διάκον.
Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔσμασιν ἱστοροῦμενα θεωροῦνται ἐπομένως ὡς συμ-
βάντα ἐν Λαμιά. — Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

ΛΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

Κοιμᾶται ἀκόμα ἡ Ἀρβανιτιά, χορτάτη, ἀποσταμένη,
 μέσ' στήν πυκνή τῇ χλωρῳσά. Τόσες χιλιάδες κόσμος
 κι' οὐτ' ἓνα ὄνειρο γλυκό, οὐτ' ἓνα καρδιοχτύπι!
 Στοῦ ὕπνου τῆς τῇ συγνεφιά δὲν ἔλαμπαν ἐλπίδες,
 δὲ φέγγει πόθος μακρυνός. Στὰ μάτια τῆς μαυρίλα 5
 καὶ στήν καρδιά τῆς ἐρημιά. Τ' ἀνθρώπινα κοπάδια
 ἀπ' τὸ βαρὺν τὸν κάματο βουβά, ἀποκαρωμένα*,
 μέσ' στὰ λουλούδια τ' Ἀπριλιοῦ μαυρολογοῦν, πλαγιάζον,
 σὰν νᾶτανε συντρίμματα, χορταριασμένες πέτρες
 ὁποῦ εἶχε πάρει ὁ χαλασμός ἀπὸ κανέναν πύργο 10
 καὶ τᾶχε σπείρει ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ χέρι.
 Ἀκόμα ἡ Πούλια εἶναι ψηλὰ καὶ τῆς αὐγῆς ἀκόμα
 τὸρνίδι δὲν ἐλάλησε. Προτοῦ νὰ βασιλέψη
 τὸ δρέπανο τοῦ φεγγαριοῦ σ' ἐνὸς βουνοῦ τῇ ῥάχῃ
 ἐστάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πικραμμένο ῥίχνει 15
 τὴν ὕστερή του τῇ ματιὰ στὸ ἔρμο τὸ Ζητοῦνι.
 Ἐμαύρισαν οἱ λαγκαδιές. Στὸ μελανό του κῆμα
 τᾶγερὶ πνίγει τὰ σπαρτά, τὰ δέντρα, τὰ λιβάδια,
 γένονται θάλασσα οἱ στεριές, λὲς ὅτι αὐτὸ τὸ βράδυ
 ἦρθε μὲ δυὸ μεσάνυχτα κι' ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ. 20

Μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ χιλιόχρονο ῥουπάκι*
 φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀγριομανιτό* του.
 Στοιχειὸ τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε νὰ φτάσῃ
 τὰ σύγνεφα μὲ τὰ κλαριά, τὸν Ἄδῃ μὲ τῇ ῥίζα,
 καὶ δὲν ἀνανοήθηκε πού ὁ χαλαστής ὁ Χρόνος 25
 τοῦχε φωλιάσει στήν καρδιά καὶ τῶσκαφτε λαγοῦμι
 δουλεύοντας σιγὰ σιγὰ μὲ τὰ σκυλόδοντά του.
 Εἰς τὸν βαρὺν τὸν ἴσκιο του περίχαρο λουλούδι
 ποτὲ δὲν ἐξεφύτρωσε. Οὔτε τὸ χαμομήλι
 οὔτε ἡ χολάτη* ἡ κυκλαμιά. Ὀλόγυρά του σπλόνοι* 30
 καὶ δρακοντιές* φαρμακερές. Στὸ γῶμα κάπου-κάπου
 σπαρμένα ῥαχοκόκκαλα, πού τᾶχε ξεσαρκώσει
 ὁ τραπεζίτης τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ κόρακα τὸ νύχι,
 ἐσέποντο χωρὶς ταφή. Κι' ἀνίσως πλανεμένους
 κανεὶς ἐδιάβαινε ἀπ' ἐκεῖ κι' ἐνιωθε τὰ σαράκια 35

νὰ πριονίζουν ἄγρυπνα τὰ κούφια κατακλείδια*,
κι' ὀλονυχτὶς νὰ τρίζουνε, ἔκανε τὸ σταυρό του
κι' οὔτε πού γύριζε νὰ ἰδῇ τὸ φοβερό τὸ δέντρο.

- Στὴ μαύρη τὴν κουφάλα του ἐμόνιαζε* ἓνας γύφτος*,
40 γέροντας, κακοτράχαλος*, βουβός, φωτοκαμένος*,
ἀνάθρεμμα τῆς εὐλογιᾶς, τῆς λώβας στερνοπαίδι.
Τὸν ἔβασκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
ἔχθρα κρυφή, παντοτεινή, γιὰ τ'ἀνθη, γιὰ τὰστέρια,
γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφιά, κι' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
45 ὅ,τι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθείρη.
Ἔκλωθε* τὴ σαπίλα του στρωμένος στὰ ξεσκίδια*,
πὺν τ'ὄφερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεψιμιό, ἡ κρεμάλα.
Ἀχώριστοί του σύντροφοι σφυριά, τριχιές*, ἁμόνι,
σιτουρνάρια* γιὰ τὸ γδάρσιμο, παλιόκαρφα, ψαλίδες,
50 μιὰ νυχτερίδα, ἓνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
Κανένας δὲν ἐγνώριζε στὴ Λιβαδεῖα πῶς ἦρθε.
Τὸν εἶχε ῥίξει σύγνεφο ;... τὸν εἶχανε ξεράσει
τὰ χώματα τοῦ ῥουπακιοῦ ;... Κανένας δὲν τὸ ξέρει.
Ὅταν τὴ νύχτα στὸν τροχὸ τὰ σύνεργα ἐπερνοῦσε
55 κι' ἀνάδενε τὰ χέρια του κι' ἔτρεμε τὸ κεφάλι,
παρασαρκίδα* ἀφύσικη μέσ' στὴν κοιλιά τοῦ δέντρου,
ἐφάνταζεν ἀπὸ μακρὰ ὅτι ἦτον θεριεμένο
χταπόδι στὴ θαλάμη του, πὺν πρόσμενε κυνήγι
κι' ἀνήσυχο παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς του.
- 60 Σ' αὐτὸν τὸν λάκκο ἀπὸ βραδὺς θαμμένος εἶν' ὁ Διάκος.
Τὰστροπελέκι τοῦ βουνοῦ σβηέται σ' αὐτὸ τὸ μνημα.
Χαρούμενο στ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλαγγί*
καὶ τοῦ βυζαίνει τὴν ψυχὴ. Ξερὲς παλαμονίδες*
τοῦ στρώνει μέσα στὴ σπηλιὰ καὶ τόνε ῥίχνει ἐπάνω.
65 Μὲ δαγκανάρια*, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ξεκλειδώνει
καὶ τὰ φορτώνει σίδερα, τοῦ δίνει τὰ ποδάρια,
χαλκᾶ τοῦ σφίγγει στὸ λαιμό. Τὰ στήθια του πλακώνει
μ' ἓν' ἀγκωνάρι κοφτερό. Τὰ σεραπετὰ μαυλίζει*
καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω του... Ὅστερα, διπλοπόδι,
70 τὰ παραμόνευε ὁ φονιάς μὴν ἀποκοιμηθοῦνε
κι' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ νυχτοκάματό τους.

Ακοίμητο, ἀγρυπνοῦς ἔκει καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι.

Χιλιάδες ἤρθανε μὲ μιᾷς τριγύρω στὸ Θανάση
 ψυχὲς μεγαλοδύναμες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμος
 μὲ τὰ παλιά τους βάσανα, μὲ τὴν παλικάριά τους, 75
 καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσιζοῦν.
 Στὴ σκοτεινὴ του φυλακῇ, γαλανοφορεμένες,
 ἀπλώνουν τὰ φτερούγια τους κι' ἐπάνωθ' ἐκ τοῦ ἀνοίγουν
 βαθύν, ἀπέραντο οὐρανὸ καὶ τοῦ τὸν ἀστερώνουν
 μ' ἀθάνατες ἐνθύμησες, μοσχοβολιὲς τοῦ τάφου. 80

Κατέβηκε ὁ Φιλόθεος* μὲ θυμιατὸ στὸ χέρι
 καὶ λιβανίζει κι' εὐλογᾷ. Μαζί του κι' ὁ Δημήτρης
 κρατῶντας στὸ δισάκκι του κρυμμένα τοῦ Δεσπότη
 τ' ἀγαπημένα λείψανα, σὰ νὰ ζητοῦσε ναῦρον
 λιγάκι χῶμα, ψυχικόν, ἐλεύθερη μιὰν ἄκρη 85
 γιὰ νὰ τὰ θάψῃ ὁ δύστυχος. Τοὺς συντροφεύει ὁ Κούρμας,
 πλατύς, ψηλὸς σὰν ἔλατος κι' ὁ Πᾶνος Μεϊντάνης
 μὲ τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.
 Εἶδε τῷ Βάλτου τὸ θερίον, τὸ Χρῖστο τὸ Μιλλιόνη*, 90
 μὲ τὴ στερνὴ του τὴν πληγὴ. Τὸ Γιάννη Μπονκουβάλα*,
 γυμνὸ βαστάωντας τὸ σπαθὶ σὰ νᾶφτανε τρεχᾶτος
 ψηλ' ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του ὁ Μητρομάρας.
 Ἐφάνηκε ὕστερα ὁ Σταθᾶς*, θολός, ἀνταριασμένος*,
 θαλασσοπούλι πῶσταζεν ἀφροὺς ἀπ' τὴν Κασσάνδρα.
 Ὁ Ζῆδρος* ὁ ἀνήμερος. Ὁ Θύμιος ὁ Βλαχάβας*, 95
 ποῦχε παράπονο κρυφὸ γιὰτ' ἦτον πεθαμένος
 καὶ δὲν μποροῦσε μιὰ φορὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
 γιὰ τὸν νεκρὸν τοῦ τὸ γλυκόν. Ὁ Βλαχαρμάτας* Βέργος.
 Ὁ Λιάς* ἀπὸ τὴ Βίδαβη. Ἐπέρασε ὁ Λαμπέτης*
 καὶ δείχνει τ' Ἀστραπόγιαννον τὴν κἀρα ματωμένη 100
 στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστή. Ἐκεῖ κι' ὁ Ἀμπελογιάννης*
 μὲ τρεῖς θηλιές, ποῦ ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο τὸ λαιμὸν του.
 Ὁ Κωσταντάρης* πῶφερνε στὸν ὄμο τὸ παιδί του
 σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάκριβή του κλήρα*,
 γιὰτὶ, κακούργιο, ἐντρόπιαζε τᾶρματα, τὴ γενιά του. 105
 Ὁ Λάζος*, ὁ Βρυκόλακας*, ὁ γέρον Κώστα Πάλλας*,
 ὁ Καλιακούδας* ὁ Λονκᾶς, ὁ Χρόνης*, ὁ Γυφτάκης*,
 τ' Ἀνδρουτζίου* τ' ἄσπρο φάντασμα, τρανὸ σὰν τὸ Βελούχι*,
 μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο* τὸ Θανάση,
 λιοντάρια, ποὺ δὲν ἄφηναν τὸν Ἄδην σ' ἡσυχία... 110
 Ὁ Λιάκος* ἀπ' τὸν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ κι' ὁ Κοντογιάννης*

πού γύρευε συχώρεση νὰ πάρῃ γιὰ τὸ Μῆτσο.
 Ὁ Κατσαντώνης,* πῶδειχνε μὲ κρυφοπερηφάνεια
 στὰ κόκκαλά του τὸ σφυρί... Ὁ Δίπλας στὸ πλευρό του.
 Ὁ Ἀλέξης* ὁ Καλόγερος, οἱ Κατσικογιανναῖοι*, 115
 ἀχώριστοι στὸ σκοτωμό, στὸ μνῆμ' ἀδερφωμένοι.
 Τῆς Λάμιας ὁ σταυραῖτος πλακώνει ὁ Χρῆστος Γρίβας*.
 Σὲ φλογισμένο σύγγεφο διαβαίνει θronιασμένος
 ἔμπρὸς στὸ Διάκο ὁ Σαμουήλ*, τῆς Κιάφας ὁ προφήτης.
 Κρατεῖ στῇ ζώνῃ τὰ κλειδιά, πού πῆρε ἀπὸ τὸ Κοῦγκι 120
 ὅταν τὸν ἔφαγε ἡ φωτιά. Ἀχτίδες τὰ μαλλιά του,
 τὰ γένεια σπίθες καὶ καπνός. Οἱ πέντε του συντρόφοι
 στὸν ὦμο τους τονὲ βαστοῦν. Ἀνέμιζαν τριγύρω
 στὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταροῦδια,
 ἀγράμπελες, πού ἐφύτρωσαν στὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου. 125
 καθένα τοῦχε ἡ μάννα του στὴν τραχηλιά της ῥόδο.
 Κι' ἀνάμεσό τους φαίνεται ὁ γέρο πολεμάρχος
 σὰν περατάρης* γερανός, πού σέρνει στὰ φτερούγια
 τὰ χιλιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν' ἀπ' τὴν ἀντάρα*.

Μ' ἀνέλπιστη παρηγοριά ὁ πεθαμένος κόσμος 130
 τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ ῥαντίζει τοῦ Θανάση,
 κι' ἐπίστεψεν ἀπὸ μακρὰ ὅτ' εἶδε τὸ λημέρι,
 πού τὴν ψυχὴ του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ἡ καρδιά του
 βαθύτερα στὰ σωθικά, τοῦ φώλιασε στὰ μάτια
 γλυκεῖα τῆς μάννας του ἡ εὐχή. Σκοτίδισε τὸ φῶς του 135
 κι' ἀποκαρώθηκε* ὁ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
 στὸ ἀγῶγι τους καὶ φεύγουνε. Νεκρώνεται κι' ὁ γύφτος.
 Ἡ φύσις ὅλη ἐσίγησε, λὲς κι' ἤθελε ν' ἀφήσῃ
 ἐλεύθερα νὰ κατεβοῦν τὰ ὀνείρατα τοῦ Διάκου.

Κι' ἰδοὺ τοῦ κάστηκε* μὲ μιᾶς ὅτ' εἶδε τὴν κουφάλα 140
 τοῦ δέντρου ν' ἀναδεύεται*. τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα
 νὰ πέσουν ὅλα καταγῆς, νὰ μεταμορφωθοῦνε;
 νὰ γένουν σάρκες ζωντανές, καὶ τᾶψυχο τὸ ξύλο
 νὰ λάβῃ ἀνθρώπινη μορφὴ Ἡ φλοῦδα μοναχὴ της
 χωρίζει, ξεδιπλώνεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι, 145
 τὸ σίωπηλὸ τὸ φάντασμα, πού στέκει ἐπάνωθ' αὐτοῦ,
 τὴ σήκωσε, τὴν ἔρριξε στὴν πλάτη του σὰ ῥάσο,
 κι' ἔμειν' ἔμπρὸς του ἀκίνητο... Τριγύρω στὸ λαιμό του
 χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν νᾶθελε περάσει

κεῖθε ἡ κόψη τοῦ σπαθιοῦ...

—Χριστὸς ἀνέστη, Διάκε! 150

—Παπᾶ, τί θέλεις ἀπὸ μέ;... Ποῦθ' ἔρχεσαι ;... Ποιὸς εἶσαι ;

—Ποιὸς εἶμαι, Διάκε ; καὶ ῥωτᾷς ; κοίταξε.. ὁ Ἡσαΐας.

Ἔλα μαζί μου γρήγορα, μὴ μᾶς προλάβῃ ἡ μέρα ..

—Δεσπότη μου, μ' ἐδέσανε... Τὰ σίδερά μου κόψε.

—Θανάση, μὴν εἰς' ἄπιστος... Δὲ σὲ κρατεῖ κανένas. 155

Ἀνέβηκαν μισουρανῆς. Πετοῦν... πετοῦν ἀκόμα ..

Ἀφήνουν πίσω τους βουνὰ καὶ πέλαγα κι' ἀστέρια.

Τρυγόνια διαβατάρικα, ποὺ πήγαιναν στὴ Δύση,
τοὺς ἀπαντοῦν στὰ σύγνεφα καὶ τοὺς καλημερίζουν.

Ὁ Διάκος τὰ χαιρέτισε, ταὐλόγησε ὁ Δεσπότης 160

καὶ τὰ ῥωτᾷ ποῦ θὰ σταθοῦν νὰ ξεκαλοκαιεῖψουν,

κι' ἐκεῖν' ἀπηλογήθηκαν : —Στὰ Σάλωνα, στὴν Γκιώνα,

στὴ Λιάκουρα τὴ δροσερή, στῆς Γκούρας τ' ἀκροβούνια.

—Ἀλλάξετε τὸ δρόμο σας, πουλιά μου εὐλογημένα·

συρέτε ἄλλοῦ νὰ ζήσετε καὶ νὰ ζευγαρωθῆτε. 165

Ἐκεῖ ἐθολῶσαν τὰ νερά, εἶναι φωτιὰ τᾶγέρι,

καὶ δὲ θαῦρῃτε γιὰ φωλιά οὔτε κλωνὶ χορτάρι.

Οἱ δυὸ ψυχὲς πάντα πετοῦν... Πετοῦν ὀλίγο ἀκόμα

καὶ φθάνουν σ' ἓνα ψήλωμα...

—Θανάση, στάσου τώρα

κι' ὀλόγυρά σου κοίταξε.

—Δεσπότη!... Ποιὰ εἶν' ἐκείνη 170

ἡ χώρα ποὺ μαυρολογᾷ, χτισμένη σ' ἑπτὰ ῥάχες ;..

Μοῦ φαίνεται ἄγρια θάλασσα, καὶ τὸ ῥοχάλιασμά της

τ' ἀκούω ποὺ φτάνει ὡς ἐδῶ...

—Προσκύνησε τὸ θρόνο

τοῦ πρώτου μας τοῦ Βασιλιᾶ, τὸ μνημα τοῦ στεγνοῦ μας...

Πῶς τρέμεις, Διάκε ; Γιατί κλαῖς!.. Θανάση!.. εἶναι δική μας.. 175

—Ἐλεημοσύνη.. Ἐνα σπαθί!.. Πρὶν φέξῃ τήνε παίρνω...

—Διάκε, δὲν ἦρθ' ἡ ὥρα μας. Θὰ βαφτισθοῦμε πρῶτα

στο αἷμα, στὰ παθήματα, καὶ κοφτερά στουρνάρια*

στο μετερίζι* τοῦ βουνοῦ τὸ γόνα μας θὰ τρίψουν.

Θὰ πιοῦμε τὸν ἰδρωτὰ μας. Θὰ μείνῃ μαύρη χήρα 180

ἡ γῆ μας ἡ ταλαίπωρη, καὶ τὰ κοιλόρφανά της

θὰ μάθουν νὰ χορταίνουνε λαθύρια*, βρακανίδες*,

καὶ τοῦ νεροῦ τὰ κάρδαμα, παρὰ νὰ τὰ σαρκῶνῃ

- τοῦ ξένου τάτιμο ψωμί, πῶχει προζύμι πάντα
 185 φαρμάκια, καταφρόνεςες, περιέγελαι καὶ δάκρυ.
 Τότε θάρσῃ περήφανο τὸ Γένος νὰ χτυπήσῃ
 τὴ θύρα τῆς Ἀγιάς Σοφιάς μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴ φούχτα.
 Τὰ σιδερένια μάνταλα στὴν προσταγὴ θὰ πέσουν,
 κι' ἐκεῖ, πὺν τῶρ' ἀνάσκελα, μ' ὀλόρθα δαγκανάρια*,
 190 μὲ τὸ λαρύγγι διάπματο, θρασομανάει καὶ χάσκει
 τὸ μισοφέγγαρο χρυσό, σὰν νᾶθελε μὲ πείσμα,
 ἀφ' οὗ μᾶς ἔφαγε τὴ γῆ, νὰ πιῇ τὸν οὐρανὸ μα-,
 ὁ Σταυρωμένος θὰ σταθῇ... Μὴν κλαῖς... εἶναι δική μας.
- Κι' ἐμεῖς, πατέρα μου, οἱ φτωχοί, θᾶμεθα πεθαμένοι ;
 195 — Θὰ νὰ χτιστῇ μὲ κόκκαλα τὸ μακρυνὸ γεφύρι.
 Μὴν εἶσαι, Διάκε, ἀχόρταγος. Κοίταξ' ἐκεῖ ποῖος ἄλλος
 μὲ τὸ κορμὶ τὰ θέμελα θὰ νὰ στοιχειώσῃ τώρα.
 Θανάση μου ! Γονάτισε... κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη !
- Ἐγονάτισαν βουβοί. Κι' εὐθὺς στὴν ἔρημὴ χώρα
 200 ἔβρεξε φῶς ἀπὸ ψηλὰ καὶ τήνε πλημμυρίζει.
 Καὶ κόσμον εἶδανε πολύν, σιμὰ στὸ περιγιάλι
 νὰ μερμηγκιάζῃ* ἀνήσυχος καὶ μέσ' ἀπὸνα ξύλο,
 ὅπου εἶχε ἀράξει βιαστικά, τὸ Γέρο νὰ προβάλῃ
 μὲ τ' ἀπανωκαλύμμαυκο, μὲ τὸ ῥαβδί στὸ χέρι.
 205 Τὰ βάσανά του, οἱ ἀγρυπνιές, τὰ χρόνια του, οἱ νηστεῖες,
 τὸ φοβερὸ τὸ μυστικόν, πὺν ἐκράτει κλειδωμένον
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του, τὸν εἶχανε συντρίψει
 κι' εἶναι τὸ πάτημά του ἀργό. Φονιάδες λυσσασμένοι
 τὸν ἔσπρωχναν νὰ περπατῇ καὶ τὰ γεράματά του
 210 περιγελοῦσαν σκληρά : — « Τὴ λαγουδιά* σου χτύπα...
 Ἐμπρός... κι' οἱ λύκοι, πιστικέ*, θὰ φᾶν τὰ πρόβατά σου ».
 Τὸν ἔσυραν σὲ μιὰν ἀδειά*... Πέφτει στὴ γῆ. Σταυρώνει
 τὰ χέρια νὰ τὸν κόψουνε. — « Ἐμπρός!... ἔμπρός!... Δεσπότη,
 δὲν ἔχεις σβέρκο γιὰ σπαθί... Ἀκέριος θὰ πεθάνῃς ».
 215 Μουγκρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιχτὰ τὸν ἀγκαλιάζουν
 καὶ τότε διώχνουν παρεμπρός : — « Μόχτα*, Δεσπότη... Μόχτα,
 καὶ στὸ πατριαρχεῖόν σου θαῦρῃς νὰ ξαποσιάσῃς ».
 Κι' ἀνεμοδέρνει τᾶλαφρό, τὸ μαραμμένο φύλλο.
 Ἀφοῦ τὸν ἔφεραν ἐκεῖ κι' ἀφοῦ τὸν παραδῶκαν,
 220 ἔβουβαθήκανε μὲ μιᾶς. Ἕνας στὸν ἄλλο ἐπάνω
 λαχομανοῦν*, ἀφρίζουνε... Στὴ μεσινὴ τὴ θύρα

σὲ λίγο τρίζει τὸ σχοινί... Ἀλαλαγμός, κατάρες...
 Σπαράζει* τᾶγιο λείψανο. Τᾶχόριταγα τὰ ὄρνια
 ὁλόγυρά του σφίγγονται... Τοῦ ξέσχισαν τὰ ὄσα...
 Ξεγύμνωσαν τὰ στήθια του κι' ἐφάνηκε στὸν ἥλιο 225
 ἀπόκρυφη λαβωματιά... Πλευρώνουν τὴν κρεμάλα
 γριῆς ἀρκουδογύφτισσες καὶ μὲ τὰ δοκανίκια
 τοῦ δέρνουνε τὸ πρόσωπο... Πλακῶσαν κι' οἱ Ἑβραῖοι
 καὶ ξεκρεμάσαν τὸ νεκρό. Ἀρπάζουν τὴν τριχιά του,
 δαιμονισμένοι τρέχουνε... Ὅπισωθε ἀλυχτοῦσαν 230
 χιλιάδες σκύλοι νηστικοί... Ἐφτάσαν στᾶκρογιαλί.
 Στοῦ Πατριάρχου τὸ λαιμὸ δένουν σφιχτὰ μιὰ πέτρα
 καὶ μ' ἓνα ὀυάσιμο* βραχνό, πού τᾶκουσαν οἱ τάφοι
 καὶ τὰ παιδιὰ μέσ' στὴν κοιλιά, στὰ χέρια τόνε παίρνουν
 καὶ τὸν πετοῦν στὴ θάλασσα... Νυχτώνει... Ὁ πεθαμένος 235
 προβαίνει στὴν ἀστροφεγγιά.. Σιωπηλὰ τᾶγέρι
 φυσᾷ μεσ' στᾶσπρα του μαλλιά. Τὸ λείψανο ἀρμενίζει...
 Τᾶκολονθοῦν τὰ κύματα... Ἡ νεκροσυνοδεία
 σ' ἓνα καράβι σταματᾷ... Τοῦ μάρτυρα τὰ πόδια
 χτυποῦν τὴν πρύμη μιὰ φορὰ... χτυποῦν πάλε τὴν πλώρη. 240
 Ἐτριξανε οἱ ξυλοδεσές... Ξυπνοῦν ..τὸν ἀνεβάζουν.
 Ἐμπρός του γονατίζουνε... Ὁ πρωτοσύγκελλός του
 τόνε γνωρίζει... τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο, τὰ χέρια...
 Σηκώνουνε τὸ σίδερο... Μὲ τὰ πανιά ἀπλωμένα
 σχίζει τὴν ἄβυσσο ὁ νεκρὸς στὸ ξυλοκρέββατό του. 245

—Θανάση μου, ἐνικήσαμε!... Τὸ ψυχομάχημά του
 μεταλαβὴ κι' ἀντίδωρο...

—Πατέρα, δὲ θὰ νᾶρθῃ

γιὰ μᾶς πού προοιμίζομε*, Δευτέρα Παρουσία
 σ' αὐτὴ τὴν ἀκροπελαγιά; Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα
 δὲ θὰ τὸ ἰδοῦν ἐλεύθερο μιὰ μέρα οἱ πεθαμένοι; 250
 —Πίστευε, Διάκε, στοῦ Θεοῦ τὴν παντοδυναμία.
 —Δεσπότη μου!... πνευματικέ!... Στοῦ δέντρου τὴν κουφάλα
 πρὶν ξημερώση νὰ μὲ πᾶς... Καὶ μὴ μὲ παραιτήσης...
 —Θὰ σοῦνε πάντα στὸ πλευρὸ μ' ἐμὲ κι' ὁ Πατριάρχης.

Ἀπλώνουν πάλε τὰ φτερά. Συχνὰ συχνὰ ὁ Θανάσης 255
 πετῶντας ἔστρεψε νὰ ἰδῇ στὴ νεκρωμένη χώρα
 τὸ θόλο τῆς Ἀγιάς Σοφιάς, ὅπου φεγγοβολοῦσε
 στὸ πρῶτο γλυκοχάραμα, ὅσο πού λίγο λίγο

260 τὸν ἔχασε ἀπ' τὰ μάτια του... Ἐλάλησε τὸρνίθι
καὶ τὸνειρό του ἐσβήστηκε .. Ξυπνᾷ καὶ βλέπει ἀκόμα
τὸ γύφτο, ποὺ ῥοχάλιαζε κι' ἐπάνωθ' ἐκείνου τοῦ μαῦρα
τοῦ φοβεροῦ τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα, τὰ κλωνάρια.

ΑΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΜΕΡ ΒΡΙΟΝΗΣ*

«Ὅπ' ἀγαπᾷ—Συχναπαντᾷ»..

- Ὁ ὕπνος, ποῦναι τῆς ψυχῆς κρυφὸ περιβολάκι
μὲ χίλια μύρια βότανα γιὰ νὰ γιαιτρεύῃ πόνους,
εἶχε γλυκάνει τὴν καρδιὰ τοῦ Ὀμέρπασα Βριόνη
καὶ τοῦχε σβήσῃ τὴ χολή, τὴ ἄγρια τὴν ἀψάδα*
- 5 στ' ἀνδρειωμένα σωθικά. Καμμιά φορὰ στὸ νοῦ του
τὸ διάνεμα* γοργὰ γοργὰ τοῦ ἀλόγου του ἐπερνοῦσε...
τᾶκουε ποὺ χλιμίτιζε... στὸ φνυσομανητό του
τᾶντιβοοῦσαν ταῦτιά, τοῦ ξάναφταν τὰ μάτια,
κι' ὕστερα πάλ' ἐπλάκωνε μὲ τὴ χαρὰ τῆς νίκης
- 10 κάθε πικρὸ συλλογισμό, κι' ἄφηνε νὰ φωτίζον
τὸ μέτωπό του τὸ τραχὺ παράδοξες ἐλπίδες,
ἀντραγαθῆματα παλιά, χρυσοπλασμένα γνέφη,
μ' ἓνα χαμόγελο πικρὸ γιὰ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη.
- Τὰ περασμένα χρόνια του, τόνα σιμ' ἀπὸ τᾶλλο,
15 μισοσβησμένα, σκοτεινά, χωρὶς νὰ τὰ φωτίζῃ
τῆς νιότης τὸ ξημέρωμα, τὴ μνήμη του χτυποῦνε
μὲ τὸ νεκρὸ τους τὸν ἀφρό... Θυμήθηκε τὴν ὥρα
ποὺ θρονιασμένος βασιλιᾷς στοῦ ἀλόγου του τὴ ῥάχη,
μ' ἓνα, μὲ δυὸ πηδήματα, βοριᾷς, ἀνεμοζάλη,
- 20 πετάχτηκε στὴν Ἀραπιά. Τὰ σωθικά του τότε
δὲν τὰ φαρμάκευαν κρυφοὶ καὶ φλογισμένοι πόθοι,
οὔτε τοῦ κόσμου ψεύτικες ἀναλαμπές καὶ δόξες.
Τᾶρσε νᾶχῃ μοναχὰ πρωτοπαλικάρα του
μέσ' στὴν πλατειὰ τὴν ἐρημιὰ τὰ δυὸ του φτερονιστήρια.
- 25 τὸ δαμασκί του τὸ σπαθί, κι' ἐκεῖ νὰ παρατρέχῃ
μὲ τοῦ Σιμονῶν* τὸ φύσημα ποιδὺς νὰ πρωτοπεράσῃ.
Ὑστερα τὸν ἐμάγεψε τ' Ἀλήπασα τᾶστέρι.

στὸ νοῦ του ἐπιθοβόλησαν τιμὲς καὶ μεγαλεῖα,
 κι' ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο... Ἀνέβαινε τρεχάτος...
 Ἐμπρὸς τοῦ ὁ βράχος τοῦ Σουλιοῦ, θεόχτιστος, δὲ σκύφτει 30
 νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ διαβῇ. Γλιστροῦ... γυρίζει πίσω,
 μὲ λίγο χιόνι στὰ μαλλιά, μὲ καταχνιά* στὴν ὄψῃ.
 Περνοῦν οἱ μέρες σὰ νερό... Ἀνέλπιστο λιοβόρι*
 τῇ φλόγα τοῦ Τεπελενλῆ τῇ σβεῖ, τῇ συνεπαίρνει.
 Πόλεμος, πάντα πόλεμος... Στᾶρματα μέρα νύχτα... 35
 Τότε γιὰ τὸν Ἀλήπασα. Τώρα... γιὰ ποιόνε τώρα ;
 Ἡ μοῖρα τὸν ἐγλύκαινε μὲ τὰγκαλιάσματά της
 καὶ φιλενάδα του πιστὴ ἔχτὲς στὴ Χαλκομάτα
 τῷστρωσε δάφνες νὰ διαβῇ. Ἄν ἐσφιγγε τὰ φρύδια,
 στὸ θέλημά του ἡ Ἀρβανιτιά μὲ τρόπο ἐπροσκυνοῦσε. 40
 Κρατεῖ στὰ χέρια του σφιχτὰ δεμένο τὸ λιοντάρι
 ποὺ τοῦχε φράξει τὰ Θερμιά... Γιατί, γιατί θὰ νᾶναι
 πάντοτε ἴσκιος κι' ὄχι φῶς ;... Μ' αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦσε,
 γνωρίζει ὅτι τὸν ἔδεναν παλιὲς ἀδερφοσύνες.
 Πὼς μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό, μιὰ μόν' ἦταν ἡ ῥίζα 45
 καὶ χίλια τ' ἀντιρρίμματα*... Στὰ στήθια του ἀναβράζουν,
 σὰ στὸ κυβέρι* οἱ μέλισσες πρὶν ὁ γονὸς* κινήσῃ,
 ἀμέτρητα φανιάσματα· καὶ πότε ὁ λογισμὸς του,
 ἀνήμερο ἀγριοπούλαρο, πετιέται, λειβαδεύει
 καὶ βόσκει μέσ' στὰ ὄνειράτα, πότε τοῦ παρασταίνει 50
 τὴν ἄβυσσο, ποὺ ἐρροῦφηξε τὸ βράχο ποῦχε χτίσει
 μὲ στοιχειωμένα ριζιμιὰ* στὰ Γιάννινα ὁ Βιζύρης,
 καὶ τότε ἐνύχτωνε ἡ χαρὰ μὲ μιᾷς στὸ μέτωπό του,
 ἐπύκραινεν τὰ χεῖλη του, κι' ἀνατριχίλες κρύες
 τοῦ ῥάγιζαν τὰ κόκκαλα καὶ τῶκοβαν τὸ αἷμα. 55

Τεντώνει τὸ παράθυρο. Βλέπει πᾶσπρογαλιάζει
 τὸ χάραμα στὸν οὐρανό, καὶ τᾶστρα λίγο λίγο
 νὰ κρύβωνται, νὰ φεύγουνε, καθὼς κατακαθίζουν
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του καὶ σβηθῶνται τῆς ψυχῆς του
 τὰ κούφια τᾶστραπόβροντα.. Ξανοίγει τὸ ρουπάκι.. 60
 χτυπᾷ τὰ χέρια τρεῖς φορές : —Ὀσμάν!.. Ὀσμάν!.. τὸ Διάκο!...

—Λεβέντη, ἡ περηφάνεια σου, τὸ φτερωτό σου μάτι
 σὲ λέν παιδὶ τῆς Ρούμελης... Σ' εἶσ' ὁ Θανάσης Διάκος ;
 —Ὁλος... Μὲ ξέρει ἡ Ἀρβανιτιά, κι' οἱ πέτρες μὲ γινώρizzουν.
 —Καὶ πὼς ἐπιάστης ζωντανός ;

—Δέκα χιλιάδες κι' ἓνας. 65

Ὁ Χάρος μ' ἀπαρνήθηκε, καὶ τὸ στερνό μου βόλι,
ὁποῦ τὸ φύλαγα γιὰ μέ, σᾶς τῷδωκα κι' ἐκεῖνο.

- Ἄν ἔπεφτα στὰ χέρια σου, τ' ἦθες μὲ κάμει, Διάκε;
— Θὰ σοῦ φοροῦσα τᾶρματα, νὰ ματωθοῦμε πάλε.
70 — Μὴν ἀγριεύεσαι μ' ἐμέ. Πρὶν σ' εὗρω στὴ Δαμάστα,
σ' ἀπάντησα στὰ Γιάννινα. Στὸν ἴσκιο τοῦ Βιζύρη
δὲν ἐλημέριασες καὶ σύ;

- Ὀμέρπασα Βριόνη,
πνίγει τὸ δέντρο κι' ὁ κισσὸς μὲ τὰγκαλιάσματά του.
— Κι' ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῇ καὶ γείρη τάντιστύλι,
75 Θανάση Διάκε, κι' ὁ κισσός, τὸ ξέρεις, γονατίζει.
— Ὅχι, μὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους μου, δὲν πέφτει.
Τῇ γῇ, ποὺ τὸν ἀνάθρεψε, μὲ τὰ βλαστάρια ζώνει,
κι' ὅπου ἀπαντήση ρίζιμιδ* κι' ὅπου εὗρη χαραμάδα
γενειάζει* ἐκεῖ βαθιὰ-βαθιὰ, κι' ὑφαίνει τὸν πλοκό* του
80 ἀδιάβατη γεροβολιά*, πυκνὴ κι' αἰώνια φράχτη,
γιὰ κείνους ποὺ συνήθισαν... νὰ παρασυνορίζουν*.
— Θανάση, θὰ λησμόνησες!... Ἐχτὲς στὴν Ἀλαμιάνα
ἐγὼ δὲν ἄνοιξα ποριά;

- Ὀμέρπασα, φυλάξου
στὸ γύρισμά σου μὴν εὗρῃς ὀρθὰ τὰ κόκκαλά μου
85 καὶ σ' ἐμποδίσουν νὰ διαβῇς.

— Νὰ μὴ γυρίζω πίσω
τῷμαθα πάντ' ἀπὸ παιδί, καὶ τὰ μαθηταρούδια
τ' Ἀλήπασα δὲ σκιάζονται, Θανάση, βρυκολάκους.

- Σὺ τὸ γνωρίζεις, πολεμῶ, γιατί τροφή, χαρά μου,
εἶν' ὁ καπνὸς τοῦ τουφεκιοῦ. Μὲ σᾶς δὲν ἔχω πάθος.
90 Μᾶρέσει μέσα στὴ φωτιά νὰ βλέπω τὸ σπαθί μου
νὰ φέγγῃ, νὰ σπιθοβολῇ, νὰ μὴ θολώνῃ ἐμπρὸς σας.
Ζηλεύω τὴν παλικάριά, δὲν τὴ φθονῶ σὰν ἄλλους. .
Κι' ὅταν ἐγὼ στὰ Γιάννινα, ἐσέ, τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου,
τοῦ Καραῖσκου τὸ παιδί, τὸ Θόδωρο τὸ Γρίβα,
95 μὲ τᾶλογά σας ἔβλεπα νὰ λάμπετε στὸν ἥλιο,
ν' ἀνεμοστροβιλίζετε, σᾶς ἐχαιρόμουν, Διάκε,
κι' ἔλεγα μέσα μου κρυφά, ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει,
νᾶμουν ἐγὼ τὸ σύγγεφο καὶ σεῖς τ' ἀστροπελέκια...
Καλὸς καιρὸς ὁποῦτανε!.. Τώρα καὶ σᾶς κι' ἐμένα
100 μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογο* καὶ ξεξυγαρωμένους

μᾶς δέρον' ἢ ἀνεμορριπή*... Θέλεις νὰ ζήσης, Διάκε ;...

—“Ένας μὸρίζει τὴ ζωή, ὅ,τι εἶπε θὰ νὰ γένη.

Πῶς μὲ ῥωτᾷς, Ὁμέρπασα ;... Τὸ χέρι τὸ δεξι μου
τῶχασα χτὲς μέσ' στὴ φωτιά. Μὲ τᾶλλο ὀρφανεμένο
δὲ θὰ χορταίνω σκοτωμό.

—Μὲ φτάνει τὸ ξερβί σου. 105

“Αν εἶχες δυό, δὲ σ' ἤθελα... Ζύγωσε κι' ἄκουσέ με.

“Όταν μέσα στὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος*
μὲ χιόνια, μὲ τρισκότιδο, στὸ σπίτι τοῦ Κροκίδα
κλεφτὰ σᾶς ἐσυμμάζωνε, κι' ἄγρυπνοι κάθε βράδυ
ἐδιαλογίζεστε μαζί πῶς νὰ τὴν καταπιῆτε 110

τοῦ Ἀλήπασα τὴ δύναμη, τὰ μάτια τοῦ Ταχήρη*
πιστὰ σᾶς παραμόνευαν κι' ἐφέγγαν στὸ πλευρό σας
ἀκοίμητα σὰν τὰ κεριά, ποὺ ἀνάφτανε τὴν ὥρα
ὅπου σᾶς ὠρkiζε ὁ παπᾶς στὸ τετραβάγγελό σας.

Μιὰ μέρα μ' ἐκραξε ὁ Ἀλῆς... Τὰ φρύδια του μαχαίρια, 115
τὸ στόμα τάφος ἀνοιχτός... Μοῦ λέγει : «Ὁμὲρ Βριόνη,
ἀπόψε τὰ κεφάλια τους!...» Καὶ βγάνει ἓνα δεφετέρι,
ὅπου εἶχε μέσ' τὸν κόρφο του. Μοῦ τῶδωκε καὶ φεύγει.
Τᾶνοιίγω κι' ἀνατρίχιασα .. Δὲν ἔλειπε κανένας..

Ἀστράψανε τὰ μάτια μου; ἢ γλῶσσά μου φαρμάκι... 120

Ἐγὼ φονιάς ;... Καὶ μ' ἀπιστιά! .. Ἐγώ, Θανάσης Βάγιας*!..
Διαβάζω ἀκόμα... Τί νὰ ἰδῶ ; Μὲ τὸν Ἀλέξη Νοῦτσο*
ὅπου τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γιώργη Κίτσο*...

Ἐτρεξα στὴ Βασιλική*... Πέφτει στὰ γόνατά του
καὶ τὸ λιοντάρι ἡμέρεψε...

Πές μου, Θανάση Διάκε, 125

ξέρεις γιατί σᾶς ἔσωσα ;...

—Δὲ θέλω νὰ τὸ μάθω.

—Θυμήθηκα τὸν πάππο μου, ποὺ στὰ γεράματά του
μῶδινε πάντα μιὰν εὐχή, ποτὲ νὰ μὴν ξεχάσω ..
ὅτ' εἶμαι... βασιλόπουλο...

—Μᾶς τοῦπε καὶ ὁ κύρ Μάνθος*.

—Κι' ὅτι ἡ γενιά μου μιὰ φορὰ τῆς Μουζακιάς τὸ θρόνο... 130

—Χριστιανὴ κι' ὀρθόδοξη κληρονομιά τὸν εἶχε...

—Θανάση, δὲ σ' ἐρώτησα. Μὴ μ' ἀντικόβης, πάψε ..

Ἐχάθηκε ὁ Ἀλήπασας καὶ μὲ τὸ χαλασμό του
ὁ σπόρος, ποὺ ἐκοιμώτουνε κρυφὰ μέσ' στὴν καρδιά μου,
ἀνάδωκε κι' ἐγέννησε τ' ἀγκαθερό λουλουδί, 135.

πού μέρα νύχτα με κεντᾷ... Εἶδες τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου ;
—Θὰ τὸν εὗρῃς στὸ δρόμο σου.

—Θανάση, θὰ γνωρίζῃς
ὅτ' εἴμεθα σὰν ἀδελφοί. Τὸ μυστικό, πού σουῦπα,
μας δένει τῶρ' ἀπὸ καιρό... Σπαθί, φωτιά, τουφέκι
140 στοὺς ξένους, ὅπου ἐπάτησαν τὰ χρώματά μας, Διάκε.
'Εμὲ μὲ φτάνει ἡ Ἀρβανιτιά, καὶ ἄλλα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
νὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, χῶμα*, κλαρὶ καὶ πέτρα.

—Κι' ἀφοῦ σ' ἐκάμανε πασαῖ, μὲ μιᾶς τὰ ὀνειράτά σου,
Βριόνη, τὰ λησμόνησες καὶ δοῦλος τοῦ Μεχμέτη
σκοιτώνεις τοὺς συντρόφους σου...

145 —Διάκε, νερό* κι' ἄλατι...
'Εσ' εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, καὶ τὸν Κιοσὲ Βεζύρη
τὸν ἔχομε στὰ νύχια μας' μ' ἓνα σου λόγο σβήνεται...
Δὲν ξέρω παρακάλεσες, δὲ διακονεῦω σχῶρια...
Στοχάσου... οἱ ὄρες φεύγουνε... καὶ πές μου, ναὶ ἢ ὄχι ;
150 —'Ελθὲς τὰ παλικάρια σου, Ὁμέρπασα Βριόνη,
τὸ δαχτυλίδι μ' ἄρπαξαν καὶ τὸ φορεῖς στὸ χέρι...
Πρὶν ἀπαντήσω... τὸ φιλεῖς ;

—Καὶ τί σημάδια φέρνει ;
—'Εκεῖνα ποῦχαν μιὰ φορά, Βριόνη, οἱ γέροντές σου :
ἓνα δικέφαλον αἰτὸ μὲ τὰ φτερά ἀπλωμένα
κι' ἐπάνωθ' του τὸ Σταυρό...

155 —Θανάση... ναὶ ἢ ὄχι ;
—'Οχι!... δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μιὰ φοῦχτα χῶμα
ἀπὸ τῇ γῇ μου τῇ γλυκειά, οὔτε ἀπὸ τὰ νερά μου
δὲ δίνω μιὰ σταλαματιά.

—Τὸ κοῦμα στὸ λαιμό σου...

'Οσμάν!.. πῶς ἦρθες ; .. τί θὰ πῇς ;

—'Ομέρπασα, ὁ Βεζύρης !

160 'Ακούστηκ' ἔξω ἀναβρασμός, φωνὲς ξαγριωμένες
κι' ἀλόγωνε ποδοβολή... Δειλιάζει, ἀνατριχιάζει
ὁ λύκος τῆς Ἀρβανιτιάς... τρέμ' ἡ φωνή του... ἀχνίζει*.
—Θανάση, τὸ κεφάλι μου...

—Μὴ σκιαῖζεσαι. Μαζί μου
τὸ μυστικό σου θὰ ταφῇ... τῶχω βαθιὰ κρυμμένο.

165 —Καὶ σὺ τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Στὸν κόσμον καὶ ὀρίζω.
—Δός μου τὸ δαχτυλίδι μου. —Στὰ χέρια σου, Θανάση,

άλυσωμένα, θὰ φανῇ καὶ θὰ μὲ μαρτυρήσῃ.

—'Εδῶ... στὸ στόμα... γρήγορα... φέρε το... πίθωσέ* το.

Τοῦ τῶδ' ὁ 'Ομέρπασας. Στὴ φλογερῇ χαρὰ του
τάρπαξει ἐκεῖνος, τὸ φιλεῖ, δὲν τὸ χορταίνει ὁ Διάκος. 170

'Ακόμα τὰνασπάζεται καί, κοινωνιὰ στερνὴ του,
τὸ καταπίνει λαίμαργα, λὲς κι' ἤθελε νὰ δώσῃ
στὸ εἶδωλό του τὸ γλυκὸ τὰ σπλάχνα του κιβουρί*.

Πλακώνει ὥς τόσο κι' ὁ Κιοσές. Μαύρη, θολὴ πλημμύρα
τὸ πάτημά του ἀκολουθεῖ σὰν νᾶταν ἓνα κῦμα 175
πῶς ἐρνε φνὴκ στὸ γιालό. Τὰσπράδι τοῦ ματιοῦ του
ἔσταζεν αἷμα καὶ χολή...

—'Ομέρπασα Βριόνη,
μὰ τῶνας εἶναι τοῦ Θεοῦ ὁ φοβερὸς προφήτης,
ἂν ἔλειπαν τὰ σίδερα σ' αὐτὸ τὰγριοποῦλι,
θὰ πίστευα πὼς εἶσαι σὺ κατάδικος καὶ φταίστης... 180
τόσο σὲ βλέπω ἀνόρεχτον ! 'Εχτὲς στὴ Χαλκομάτα
δὲ σοῦ πονοῦσεν ἡ καρδιά νὰ βλέπῃς τᾶλογό σου
κουφάρια νὰ ποδοπατῇ, στὸ αἷμα νὰ βαλτώνῃ,
καὶ τώρα σὰν κι' ἐμούδιασες !

—Βεζύρη, οἱ 'Αρβανίτες
ἐχθροὺς δεμένους δὲ χτυποῦν.

—Καὶ μάλιστα ὅταν λάχῃ 185
νᾶναι παλιοὶ των σύντροφοι... 'Εμεῖς, 'Ανατολίτες,
σύγνεφα διαβατάρικα, ὅταν περνοῦμ' ἐδῶθε,
'Ομὲρ Βριόνη, μάθε το, χαλάζι φορτωμένοι
κι' ἀστροπέλεκια φλογερά, δὲν ἔχομε στὸ νοῦ μας
παρὰ πῶς νὰ πλατύνωμε τὴν ἐρημιὰ, τὸ μνημα. 190

Οὔτε τὸ σπóρο μέσ' στὴ γῇ, οὔτε κλαρὶ στὸ λόγγο,
οὔτε παιδὶ μέσ' στὴν κοιλιά θ' ἀφήσωμε νὰ ζήσῃ
'Ὡς τὰ θεμέλια ὁ χαλασμός. Γιὰ πεντακόσια χρόνια
σ' αὐτὰ τὰ στειρολίθαρα, πού ὅσο κι' ἂν ἔχουν χῶμα
τὰπόχτησανε τρώγοντας ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας, 195

μάτι ποτὲ δὲν ἔκλεισεν οὔτ' ἓνας Μουσουλμάνος
χωρὶς νὰ ἰδῇ τὸν ὕπνο του νὰ λάμψῃ ἓνα τουφέκι
ἢ νὰ σφυρίξῃ ἓνα σπαθί. 'Ἡρθε στὸ χτένι ὁ κόμπος.
Θὰ ξεχωνιάσω* αὐτὴ τὴ γῇ. Θὰ ἰδῶ στὰ σωθικά της
παιδίος δαίμονας ἐφώλιασε. Κι' ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον, 200
πού μ' ἀντικόψῃ, 'Ομέρπασα, καὶ πού τὸν εὗρω ἐμπρός μου...
Τί λὲς ἐσύ, Χαλήλμπεη* ; κι' ὅσοι πιστοὶ, τί λέτε :

- Βεζύρη, ἐχάθηκε ἡ Τουρκιά. Πενήντα παλιοκλέφτες
 μᾶς ἐξεμάτισαν. Ἀμάν ! Θέρισε, σώριασέ τους
 205 σ' ἓνα ῥογὸ* καὶ κάψε τους. Πελέκα αὐτοὺς τοὺς λύκους.
 Ξεσπέρμεψέ τους ἀπ' ἐδῶ, κι' ἡ στάχτη τους, Βεζύρη.
 ἄς ῥιπισταῖ* στὸν ἄνεμο νὰ μὴ ματαφυτρώσουν.
 — Ὅχι, δὲν χάνει ἡ Τουρκιά. Νὰ κλαίτε τὸ μερμήγκι,
 πῶταν ἡ μοῖρα τ' ὀργιστῇ, μὲ ψεύτικα φτερούγια
 210 βγαίνει στὸν κόσμον καὶ πετᾷ : ἢ στὸ νερὸ θὰ πέση.
 (δὲν εἶν' ἀλήθεια, Ὁμέρπασα ;) καὶ θὰ βρεθῇ πνιμμένο,
 ἢ θὰ τάρπαξῃ τὸ πουλί...

- Ποῦναι τὸ παλικάρι,
 ποὺ χτὲς μ' ἀνδρειευότουνε ; — Ἐδῶμαι, κατ' σ' ἀκούω.
 — Ποιὸς εἶσ' ἐγὼ δὲν τὸ ῥωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὀνόματά σας
 215 θὰ νὰ σβηστοῦν ὅλα μὲ μιᾶς, κι' εἶναι καιρὸς χαμένος
 ἔμεῖς νὰ τὰ μαθαίνωμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσης
 καὶ νὰ δεχτῇς τὴν πίστη μου ;

— Κιοσέπασα, δὲ θέλω.
 — Θὰ νὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.

— Ἐμεῖς οἱ παλιοκλέφτες
 ἔχομε σάρκα κάκοψη*.

— Χαλήλμπεη !.. δικός σου

ΑΣΜΑ ΕΚΤΟΝ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ

- Ποτὲ τοῦ ἥλιου ἡ εὐμορφιά, ποτὲ τῆς γῆς ἡ νιότη
 κι' ἡ περηφάνεια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντρου ἡ πρασινάδα
 κι' ἡ λευτεριά τοῦ ξιφιεριοῦ*, ποτὲ τόση γλυκάδα,
 τόση κρυφὴ μοσχοβολιά δὲν ἔχυσαν τριγύρω
 5 στὸ Διάκο, ποὺ ψυχομαχᾷ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
 τὸν ἐκυλοῦσε ἡ Διαπουριά... Κεχρὶ παραδομένο
 στὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμμόψυχα* ῥιμμένη
 μέσ' στὸ λαρύγγι ἐνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι*,
 χλωροκομμένο φρύγανο, ποὺ τῷβοσκεν ἡ φλόγα,
 10 ὀλόγυρά του ἐκοίταζε, σὰν νᾶθελεν ἀκόμα
 νὰ καταπιῇ μὲ μιὰ ματιά, νὰ κρύψῃ στὴν ψυχὴ του
 τὴν ἔρμη τὴν πατρίδα του κι' ἐκεῖ στὸν ἄλλον κόσμον
 νὰ τήνε πάρῃ συντροφιά... Ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του

φτωχή, κακογεράματα κι' ἡ δύστυχή του ἡ μάννα
 μὴν ἔρθῃ ὥρα γιὰ ψωμί τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ, 15
 καὶ μὴν πεθάνῃ νησιτικῇ. Ἐπάγωσε ἡ καρδιά του
 κι' ἓνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὅλα τ' ἄνθη,
 ποὺ τρέφ' ὁ κῆπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε στὰ χεῖλη :
 «Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποὺ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
 τώρα πᾶνθίζουν τὰ κλαριά, ποὺ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι». 20
 Λὲς κι' ἤθελε πρὶν ἀνεβῇ στοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
 τῇ ῥαγισμένη του καρδιά νὰ σχίσῃ, γιὰ νὰ φύγουν
 τῆς νιότης του τάρωματα, ποὺ δὲ χωροῦν στὸ μνήμα.

Τὸν ἐπατοῦσαν τᾶλογα κι' ἄγρια, μεθυσμένα
 τότε δαγκοῦν στὸ πρόσωπο. Τᾶγέρι, φορτωμένο 25
 φοβέρες καὶ περίελα καὶ φλογισμένα χνότα,
 τριγύρω του ἐκουφόβραζε... Κανένα χιλιδόνι
 δὲ φαίνεται στὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ...
 Ὁ δρόμος ἀτελείωτος ! Δεξιὰ, ζερβιά του τοῖχος
 ἀνταριασμένοι* οἱ Γκέγκηδες*... Τοὺς ἀνακράζει ὁ Διάκος : 30
 «Δὲν εἶν' κανένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἀρβανίτης
 νὰ ἐντρέπεται τῇ γύμνια μου, τὴν καταφρόνησέ μου,
 νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ στὸ μέτωπο ἓνα βόλι ;...»
 Βουβοὶ δὲν ἐταράχτηκαν, τότε θωροῦν μὲ τρόμο.

Ἐφούσκωνε ὁ κατακλυσμός... Στὸ διάβα του ἓνας χτύπος 35
 ἀκούστηκε μικρὸς μικρός, σὰν νᾶθε ξεροσκάσει
 τοῦ λύκου τᾶνασήκωμα, σὰν νᾶθε ἀπλώσει χέρι
 στοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο... Ἀνάμεσ' ἀπὸ τόσους
 μήπως ἐξύπνησε κανεὶς, ὅπου ἦταν παλικάρι ;...
 Ἐαφνίστηκε ὁ Χαλήλμπετης.. — Σκυλί, ὅποιος κι' ἂν εἴσαι, 40
 τὸν ἔχω λάβει χάρισμα... εἶναι δικό μου ψώνι...
 Μάθε το... κάτου τάρματα...

Καὶ σὰν τῇ νυχτερίδα
 κολλάει στοῦ Διάκου τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
 Ἀψώνει* πάλ' ὁ θόρυβος. Τρέχουν, πηδοῦνε, σκούζουν*
 κι' ἀποσταμένοι, πλακωτοὶ* στοῦ ξουπακιοῦ τὸν ἵσκιο 45
 ἀράζουνε καὶ στέκονται.

Ἀκίνητος ὁ γύφτος
 τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο στὰ χέρια του ἐκρατοῦσε,
 τοῦ Χάρου παραβλάσταρο*, τοῦ τάφου σημαδούρι*.

Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 11

Ἐμπρός του, πίσω του, βαθιά, διχαλωτοί* δυὸ ψῆστες
50 μπηγμένοι βρίσκονται στὴ γῆ. Ὁ πρῶτος στὸ κεφάλι,
ὁ δεύτερος στὴν ποδαριά. Σωρὸς χλωρὰ κλωνάρια
καὶ θράκια*, πὺν ξεσπίθιζαν... Τὸ δέντρο παραστάτης.

«Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Χριστέ ! παράλαβέ με
Βρέξε στὴ φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴ τὴ στάχτη
55 πὺν θὰ ν' ἀφήσῃ τὸ κορμὶ τοῦ δούλου σου, Πατέρα,
νὰ μὴ τὴν πάρῃ ὁ ἄνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα».
Εἶπε καὶ παραδόθηκε. Δεμένος στὸ δρομάρι*,
ὁ μάρτυρας σιγὰ σιγὰ παρακαλεῖ τὴ φλόγα
μὲ τὸν καπνὸ τῆ σάρκα του, ποῦταν γυμνὴ, νὰ κορύψῃ.

60 Γυρίζει ὁ γύφτος τὸ σουβλί... Τὸ χέρι του ἀνεμίδι*.
Κι' ὅταν ἐμένανε νεκρὰ καμμιά φορὰ ἀπὸ δεῖλια
τ' ἀφωρεσμένα δάχτυλα καὶ τᾶφρουγεν* ἡ πύρη,
τότε ξυλιὲς καὶ σάλαγος*, κεντήματα καὶ πέτρες.
Φωνάζει κι' ὁ Χαλήμπης...

— Παλιόγερε, ἀνδρειέψου !...

65 Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... Γιὰ ἰδέξ, ἀνάθεμά το !
τί γλῶσσες ὁπὺ ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώσει !...
Θὰ τὸν ῥουφήξῃ γρήγορα. Ταράξου !... μέριασέ το !...
Κι' ὅσο κι' ἂν ἔσπρωχνε ὁ φονιάς τὸ μυστικὸ τὸ ξύλο,
τόσο ὁ καπνὸς τὸν ἐπνιγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.

70 Διώχνει τὸ γύφτο ἡ ἀναλαμπή, κι' ὁ κόσμος τρομασμένος
φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάφτουν τὰ δεμάτια
ποῦσαν τριγύρω σωριαστά... Τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα
φωτοκαμένα* ῥεύουνε*... Κανένας δὲν ξανοίγει*
ποῦναι τοῦ Διάκου τὸ κορμὶ σ' αὐτὴ τὴν καταβόθρα*.

75 Κατακαθίζουν οἱ φωτιές... Τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο ..

Ἄφαντο τᾶγιο λείψανο !... Σκαλίζουνε τὴ στάχτη
μὴν εὔρουν ἓνα κόκκαλο, μὴ ἰδοῦν ἓνα σημάδι...
Τίποτε ! .. Δὲν πιστεύουνε. Σκάφτουνε. Ξεδιαλέγουν
τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε ! Χτύπα*, κέντια,

80 μιὰ σπῖθ' ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ... Σηκώνουνε τὰ μάτια
καὶ βλέπουν ἓνα φτερωτό, χρυσοῦ δαχτυλιδάκι,
πὺν ἀνέβαινε στὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε,
θὰ νᾶρθῃ πάλε νὰ μᾶς βρῇ καὶ ποιός θὰ τὸ φορέσῃ
τὸ φυλαχτό σου τ' ἀκριβό ;... Πότε, Θανάση, πότε ;...

ῥυάζονται*, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ-κλεφτὰ κι' ὁ γύφτος 85
 χωνεύει* στήν κουφάλα του. Κανείς δὲν ἀπομένει
 παρ' οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ, πὺν ἀσπάζονται τὸ μνημα.

1867.

Β'. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος.

Στεφάνου Δάφνη.

Ἡ μάχη πὺν ἔστρωσε τῇ γῇ μὲ τὰ ἐχθρικά κουφάρια* 1
 καὶ ποῦβαψε ὀλοπόρφυρη τῇ μαραθῶνια γῇ,
 ἡ μάχη ἀργὰ ξεψύχησε. τριγύρω τὰ κοντάρια
 καὶ τὰ σπαθιά πὺν ἐοῦντριψε κι' ἐστόμωσε ἡ σφαγὴ.

Πέρασε ἐκεῖθε ὁ Θρίαμβος κι' ἐβρόντηξε κι' ἐστάθη 2
 κι' οὐράνιο τόξο ἐπύργωσεν ἡ Δόξα ἀπ' ἀντικρύ,
 κι' ἀπὸ τὸν κάμπο τὸν πλατὺ ὡς τοῦρανοῦ τὰ βάρη
 ἡ Νίκη ἀνέβη κι' ἔλαμψε τριγύρω ἀστραφτερή.

Μαίνονται γύρω ἀπ' τὴ χαρὰ τ' ἀσπιδοφόρα πλήθη 3
 καὶ τὰ ἐπινίκια οἱ σάλπιγγες σημαίνουνε ἡχηρά.
 Κι' ὁ Μιλιτιάδης στοῦ στρατοῦ τῇ μέσῃ τώρα ἐχύθη
 καὶ κραῖζει πρὸς τὸν Ἑφηβο μὲ ἀκράτητη χαρὰ:

—Τρέξε! τοῦ λέει, καὶ πρόφτασε τῇ νίκῃ διαλαλῶντας 4
 στήν πόλιν πὺν ἐπροστάτεψεν ἡ σώτειρα Ἀθηνᾶ.
 Κι' ἐλήρησε ἐκεῖνος τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου, ὅταν ὀρμῶντας
 τὰ φύλλα ῥίχνει ἀδάμαστος τὰ χινοπωρινά.

Χτυπᾷ ἡ καρδιά του ὀλόθερμη, τὸ αἷμα στὶς φλέβες βράζει 5
 καὶ ἡ πανοπλία στοὺς ὤμους του ἡ χάλκινη βροντᾷ.
 κι' ἐνῶ ὁ ἰδρῶτας ἄφθονος ἀπ' τὸ κορμί του στάζει,
 πάντα ὡς γεράκι ἀκράτητος κι' ἀκούραστος πετᾷ.

Τὸ αἷμα πὺν τοῦ λέρωσε τὰ γόνατα ἐκεῖ πέρα 6
 ὅταν τὸν Πέρσῃν ἔσφαξε στῆς μάχης τὴν ὀρμῇ
 μὲ τὸν ἰδρῶτα σμίγεται, καὶ μέσ' στοῦ λάβρο ἀγέρα
 ἡ κόμη του ἀνεμίζεται στὶς πλάτες του ἡ θερμὴ.

- 7 Λυγίστε κλῶνοι ὅπου περνᾷ, χαρῆτε γύρω, ὦ κάμποι,
γιὰ τῆς Ἀθήνας τ' ὁμορφο, ξανθόμαλλο παιδί,
ποὺ ἔχει στὸ μέτωπο ἓνα φῶς καὶ σὰν ἀστέρι λάμπει,
ποὺ ἀπὸ τῆ μάχη φέρνει σας τῆς δάφνης τὸ κλαδί.
- 8 Κι' ὦ Ἀθηναῖοι, ὁ ἄγγελος ὅταν σὲ λίγο φτάσῃ
(παρθένες, νέοι καὶ γέροντες κι' ὦ πλῆθος, ὅλοι ἐσεῖς,)
στρῶστε χλωρὰ δαφνόφυλλα στὴ γῇ ποὺ θὰ περάσῃ
νὰ σᾶς εἰπῇ τὸ θρίαμβο τῆς μέρας τῆς χρυσῆς.
- 9 Καὶ τρέχει πάντα! Ὀλόγυρα πρασινισμένη ἡ φύση
ἀπλώνει μύρια τ' ἄνθια τῆς καὶ τοῦ χαμογελαῖ·
κι' ὁ Ἥλιος στέκεται ὁ χρυσὸς γιὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ
καὶ νέφη ῥοδοκόκκινα στὸν Ὑμηττὸ κυλᾷ.

*

- 10 Καὶ στὴν Ἀθήνα ἓνας λαὸς μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη
στὴν ἀγορὰ ἐσυνάχτηκε καὶ τρέμει του ἡ ψυχὴ·
καὶ στὴν Ἀκρόπολι ψηλὰ ἡ ἀγωνία ἀπλωμένη
λυγαίει χιλιάδες γόνατα σὲ οὐράνια προσευχή...
- 11 Μὰ νά! Στοῦ δρόμου τὰ βαθιὰ σὰν ἴσκιος κάτι ἐφάνη
—οἱ νέοι τὰ μάτια ἐκάρφωσαν, οἱ γέροι ὅλο ῥωτοῦν—
κι' ὅλο ζυγώνει ὀρμητικὰ στὴν πόλιν, κι' ὅλο φτάνει,
ποὺ λὲς καὶ κάποια ἀόρατα φτερὰ ὅτι τὸν κρατοῦν.
- 12 Καὶ φτάνει. Κι' ὡς περὶ γυρὰ ἀπ' τὸ λαὸ ἐκυκλώθη
«νικήσαμεν!» ἐφώναξε· «χαρῆτε!» Κι' ὁ λαὸς
ἀλάλαξε, ἀχολόγησεν, ἐβρόντηξε κι' ἀπλώθη
ποὺ θάλεγες καὶ ἐσείστηκε στὰ ὕψη ὁ οὐρανός.
- 13 Κι' ἐκεῖνος στὴν ἀσπίδα του τὴν καταματωμένη
ἐγείρει τώρα ἀκίνητο τ' ὁλόμορφο κορμί,
καὶ τὴ ματιὰ του ἐκάρφωσε μακριάθε τὴ σβησμένη
στὸν ἥλιο ποὺ ἐβασίλευε πρὸς τὰ βουνὰ ἀντικρῦ.
- 14 Κι' ἔτσι γλυκός, σὰν ὄραμα χρυσὸ κι' ὄνειροπλάνο
τὸν πῆρε ἀγάλια ὁ Θάνατος μὲ τὰ πλατεῖα φτερά,
ἐνῶ τὰ λάβαρα ἀνοιχτὰ τρικύμιζαν ἀπάνω
κι' ἐνῶ τριγύρω οἱ σάλπιγγες χτυπούσαν ἠχηρά!

1906.

Ἡ Καλλιπάτειρα*.

Δ. Μαβίλη.

« Ἀρχόντισσα Ῥοδίτισσα, πῶς μῆτρες;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε. — Ἐχῶ ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα Ὀλυμπιονῆκες.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κι' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
 κορμιά, πὺν γιὰ τὸ ἀγρίλι* τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, θιαμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σοί* μου θὰ φαντάζῃ
 μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια·
 μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου ».

1895.

Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα*.

Στεφ. Δάφνη.

Μέσα στὸ στάδιο, τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία·
τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τὰ ὁ λαός.	1
Κι' ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ντυμένη ἡ Ὀλυμπία
φαντάζει, ἀστράφτει ὀλόγυρα, καὶ δείχνεται ὡς ναός.	
Νὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ ξανθὰ καὶ ξακουστὰ βλαστάρια,
πὺν ἐπάλαιψαν, πὺν ἀκόντισαν, πὺν ἐτρέξανε! Καὶ νὰ
τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, πὺν παλικάρια
τὸν Πέρση πέρα ἐσπρώξανε στῆς Θούρης τὰ βουνά.	2
Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα
πὺν νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἓναν καιρό,
πὺν βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τῇ σαλαμίνια δόξᾳ
καὶ πὺν τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θέσπιο αἵματηρό!	3
Καὶ νὰ τὰ ὠραῖα γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα
πὺν μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλῇ
ἂν εἶναι τώρα γιὰ νὰ βγοῦν ἀπ' τῆς ζωῆς τῇ θύρᾳ
ὅμως τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερο στὰ Ἡλύσια* τοὺς καλεῖ.	4

- 5 "Όλα μεγάλα και λαμπρά κι' ἀμόλυντα και ὄραϊα
κάτου ἀπ' τὸ μάγον ἥλιο σου, Ἑλλάς μου φωτεινὴ :
τ' ἀγάλματα πού δείχνονται πανέμορφα και νέα,
τὰ λάβαρα πού ὁ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.

- 6 Τ' ἄσπρα μαλλιά και τὰ ἱερὰ και οἱ πορφυρεῖς χλαμύδες
και οἱ σάλπιγγες πού εἶν' ἑτοιμες τὲς νίκες γιὰ νὰ εἰποῦν,
κι' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, πού οἱ μυστικὲς ἐλπίδες
μὲ ἅγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι' ἀδιάκοπα χτυποῦν.

- 7 Κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας κι' ἐστάθηκε· και ὑψώνει
χρυσὸ ραβδί, κι' ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας και κράζει : « Στεφανώνει
τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἢ Ὀλυμπία πατρίς !

- 8 Ἡ Ῥόδος παίρνει σήμερα τὶς δυὸ μεγάλες νίκες.
Τοῦ Διαγόρα ἄς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιὰ μπροστά ! »
Κι' ἀπὸ τὰ πληθὴ ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἑλλανοδίκες
οἱ δυὸ ἀδελφοί.—ᾠ δίδυμα λουλούδια, ταιριαστά !

- 9 Χαρά στήν πού σᾶς γέννησε και πού σᾶς μοσκοβόλα!
τὰ πλαστικά, τ' αἰσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιά,
πού βγαίνουν σὰν ἡμίθεοι μὲ μάτια φωτοβόλα,
μὲ τὰ πλατεῖά τους μέτωπα και τὰ χυτὰ μαλλιά !...

- 10 « Χαίρετε, ὦ Ῥόδιοι, χαίρετε ! » ὁ ἑλλανοδίκης κράζει.
« Τοῦ Διαγόρα εἴσατε σεῖς τὰ φύτρα* τὰ ἱερὰ,
πού ἡ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατεῖα τὸν σκεπάζει
πού ἐφτὰ φορὲς τὴ χάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρά.

- 11 Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, κι' ἄς ἀντηχοῦν τὰ σεῖστρα*,
τὰ κύμβαλα* ἄς ἠχῇσουνε και οἱ σάλπιγγες, ἐμπρός ! »
Κι' ἀνέβη, ἀνέβη ὁ ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴν κονίστρα
ὅπου ὁ λαὸς ἐβόησε περίγυρα ἠχηρός.

- 12 Κι' ὅλοι κοιτάζανε δεξιὰ στοῦ γέρον τὴν κερκίδα.
Μὰ ὁ Διαγόρας ἄφθονα τὰ δάκρυά του κυλᾷ,
κι' ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγάει μὲ τὴ χλαμύδα
και τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνησι δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητῆς, μὲ τὰ γλωρὰ στεφάνια τώρα, πᾶνε
καὶ στοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
κι' ὀρμητικὰ τὸν ἄρπαξαν στοὺς ὤμους καὶ περνᾶνε
κι' ὦ θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

13

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ἱερὸ μεθύσι φλέγει τώρα
καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνὴ χαρά,
καὶ κράζουσιν : « ὦ, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
Ποιὰ δόξα ἐσὺ ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά ! »

14

- 15 Κι' ἐκεῖνος, ὡς ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἐμπρὸς τῆς Νίκης,
τὸ ἄσπρο κεφάλι του ἔγειρε μὲ χαμογέλοιον ἀχνόν*
κι' εὐτυχισμένος τρεῖς φορὲς ὁ γέρο 'Ολυμπιονίκης
τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.
- 16 Γύρω ἐξεσποῦσε ὁ θρίαμβος κι' ἀλάλαζαν τὰ σείστρα
καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες χτυποῦσαν ἠχηρό,
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐπέφτανε ἀπάνω στὴν κονίστρα
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐρραίνανε τὸ γέροντα νεκρό!

1906.

Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχία (1807).

Δημῶδες.

- Μαῦρο καράβι ἀρμένιζε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας
εἶχε πανιὰ κατὰμυρα καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα*.
Ἐμπρὸς κορβέτα μ' ἄλικο* μπαϊράκι* τοῦ προβγαίνει
—Μάινα*, φωνάζει, τὰ πανιά, ῥίξε τίς γάμπιες* κάτω!
- 5 —Δὲν τὰ μαϊνάρω τὰ πανιά, κι' οὐδὲ τὰ ῥίχνω κάτω.
Μὴ μὲ θαρρεῖτε νιόνυφη, νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω;
Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθᾶ*, γαμπρὸς τοῦ Μπουκουβάλα.
Τράκο*, λεβέντες, δώσετε! Ἀπίστους μὴν ψηφάτε!
Οἱ Τοῦρκοι βόλταν ἔρριξαν, κι' ἐγύρισαν τὴν πλώρη.
- 10 Πρῶτος ὁ Γιάννης πέταξε μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι.
Στὰ μπούνια* τρέχουν αἵματα, τὸ πέλαο κοκκινίζει,
κι' Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! οἱ ἄπιστοι κράζουν καὶ προσκυνοῦνε.

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Ἡ ἄρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκρίτου.

Δημῶδες.

- Ὡς ἔτρωγα κι' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα*,
ὁ μαῦρός μου γλιμίντησε, ῥάγισε τὸ σπαθί μου
Κι' ἐμένα ὁ νοὺς μου τῶβαλε, παντρεῦουν τὴν καλή μου!
Μὲ κάποιον ἄλλον τὴ βλογοῦν κι' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει,
5 παντρευαρραβωνιάζουν τὴν κι' ἐμένα μᾶστοχοῦνε*.
- Περνῶ καὶ πάω στοὺς μαύρους μου, τοὺς ἐβδομηνταπέντε.
«Μαῦροί μου ἀκριβοτάγιστοι καὶ μοσχαναθρεμμένοι,
ποιός εἶν' ἀπὺς* καὶ γλήγορος, νὰ τὸν καβαλικέψω,
ν' ἀστράψῃ στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση;»

Οἱ μαῦροί μου ὅσοι τᾶκουσαν, οὔλοι βουβοὶ ἀπομείναν... 10
 Κι' ἓνας γρίβας*, παλιόγριβας, σαρανταπληγιασμένος,
 κεῖνος ἀπολογήθηκε, γυρίζει καὶ μοῦ λέει:
 «Ἐγὼ εἶμαι αἰψὺς καὶ γλήγορος νὰ πάγω ὅθε κι' ἂν εἶναι.
 Ὅπου εἶναι γάμος καὶ χαρὰ πᾶνε τὰ νιά μουλάρια,
 ὅπου εἶναι πόλεμος φρικτὸς παίρνουν ἐμὲ τὸ γέρο. 15
 Ἐγὼ εἶμαι γέρος κι' ἄχαρος*, ταξίδια δὲ μοῦ πρέπουν
 μὰ γιὰ χατίρι τῆς κυρᾶς νὰ μακροταξιδέψω
 ὅπου μ' ἀκριβοτάγιζε στὸ γῦρο τῆς ποδιᾶς της
 κι' ὅπου μ' ἀκριβοπότιζε στὴ χοῦφτα τοῦ χερλοῦ της.
 Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια, 20
 καὶ σφίξε τὴ μεσούλα σου μὲ δυό, μὲ τρία ζουνάρια
 νὰ μὴ σὲ φάῃ ἡ βουὴ καὶ ντραλιστῆς* καὶ πέσης.
 Καὶ μὴ σὲ πάρῃ κουρτεσιά* καὶ βάλλῃς φτερονιστήρι,
 μὴ θυμηθῶ τὴ νιότη μου καὶ κάμω σὰν πουλάρι
 καὶ σπείρω τὰ μυαλούδια σου σ' ἐννιά μοδιῶ*· χωράφι. 25

Στρώνει γοργὰ τὸ μαῦρό του, γοργὰ καβαλικεύει.
 Δίνει βιτσιὰ* τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια,
 καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴ στράταν ὅπου πῆγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
 «Θέ μου, νὰ βρῶ τὸν κύρη* μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ!» 30
 Σὰ χριστιανὸς ποὺ τὸλεγε, σὰν ἅγιος ἐξακούστη,
 κι' ἀπάντησε τὸν κύρη του ποὺ κλάδευε στ' ἀμπέλι.
 «Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα· καὶ τίνος εἶν' τὰμπέλι ;
 —Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φειγάτου.
 Σήμερα τῆς καλίσσας του τῆς δίνουν ἄλλον ἄντρα· 35
 ἐπὶ ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.
 —Παρακαλῶ σε, γέροντα, ἀλήθεια νὰ μὲ δώσης,
 τάχα θὰ φτάσω στὴ χαρά, θὰ φτάσω καὶ στὸ γάμο ;
 —Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις,
 ἂν εἶν' ὀκνὸς ὁ μαῦρός σου, στὴν ἐκκλησιά τοὺς βρίσκεις.» 40

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια
 καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴ στράταν ὅπου πῆγαινε, τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
 «Θέ μου, νὰ βρῶ τὴ μάννα μου στὸν κῆπο νὰ ποτίξῃ!»
 Σὰ χριστιανὸς ποὺ τὸλεγε, σὰν ἅγιος ἐξακούστη· 45

καὶ βρῆκε τὴ μαννούλα του ποὺ πότιζε τὸν κῆπο.

«Ὡρα καλή, γερόντισσα, καὶ τίνος εἶν' ὁ κῆπος;

—Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιάς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου, ποὺ σήμερα ἢ γυναικὰ του θὰ πάρῃ νᾶλλον ἄντρα·

50 ἐψὲς ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.

—Πές μου, νὰ ζῆς, γερόντισσα, φτάνω κι' ἐγὼ στὸ γάμο;

«Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις·

κι' ἂν εἶν' ὁκνὸς ὁ μαῦρός σου, στήν ἐκκλησιὰ τοὺς βρῖσκεις».

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του, στὴ χώρα κατεβαίνει.

55 Ἐκεῖ σιμά, ἐκεῖ κοντὰ στὸ σπίτι του νὰ φτάσῃ,

ὁ μαῦρός του γλιμίντρησε κι' ἡ κόρη ἀναστενάξει.

«Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις;

Τὰ ροῦχά σου δὲν εἶν' καλὰ, ἢ τὰ φλωριά σου λίγα;

—Φωτιά νὰ κάψ' τὰ ροῦχά σου καὶ λάβρα* τὰ φλωριά σου

60 τί ὁ μαῦρος ποὺ γλιμίντρησε σὰν τοῦ καλοῦ μου μοιάζει.

—«Ἄν εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας σου νὰ βγῶ νὰ τὸν σκοτώσω!

Δὲν εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας μου νὰ βγῆς νὰ τὸν σκοτώσῃς,

μόν' εἶν' ὁ πρῶτος μου ἀδερφός, μοῦ φέρνει τὰ προικιά μου.

—«Ἄν εἶν' ὁ πρῶτός σου ἀδερφός, ἔβγα νὰ τὸν κεράσῃς».

65 Χρυσὸ ποτήριν ἄρπαξε νὰ βγῇ νὰ τὸν κεράσῃ.

«Δεξιὰ μου στέκα, λιγερή, ξερβά μου πέρνα, κόρη!»

Τὸ μαῦρό του χαμήλωσε κι' ἡ κόρη ἀπάνω εὐρέθῃ.

Βγάνει καὶ τὸ χρυσὸ σπαθὶ καὶ τ' ἀργυρὸ μαχαίρι·

δίνει τοῦ μαύρου του βιτσιὰ κι' ἐπῆρε χίλια μίλλια.

70 Μηδὲ τὸ μαῦρον εἶδανε, μηδὲ τὸν κορνιαχτό* του.

Ὅπου εἶχε μαῦρο γλήγορον εἶδε τὸν κορνιαχτό* του,

κι' ὅπου εἶχε μαῦρο κι' εἶν' ὁκνός, μηδὲ τὸν κορνιαχτό του.

Ὁ Χάρος κι' ὁ λεβέντης.

Δημῶδες.

Λεβέντης ἐρροβόλαγε* ἀπὸ τὰ κορφοβούνια
μὲ τὸ μαντήλι στὸ λαιμό, τὸ βαριοκεντημένο.

Εἶχε τὸ φέσι του στραβὰ καὶ τὰ μαλλιά κλωσμένα,
κι' ἔστριφτε τὸ μουστάκι του καὶ ψιλοτραγουδοῦσε.

Κι' ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντευεν* ἀπὸ ψηλῇ ῥαχοῦλα· 5
καρτέρι πάει καὶ τόβαλε σ' ἓνα στενὸ σοκάκι.

«Γειά σου, χαρά σου, Χάροντα.—Καλὸ στον τὸ λεβέντη.
Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις;
—'Απὸ τῇ μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω· 10
πάω νὰ πάρω τὸ ψωμὶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω.

—Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
—Χωρὶς ἀνάγκη κι' ἄρρωστιὰ ψυχὴ δὲν παραδίνω.

Μόν' ἔβγα νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένιο ἄλῳνι,
κι' ἃ μὲ νικήσης, Χάροντα, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου,
κι' ἃ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πήγαινε στὸ καλὸ σου». 15

Πιαστήκαν καὶ παλεύανε ἀπ' τὸ πουργὸ ὡς τὸ βράδυ.

Κι' ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ ποὺ τρέμ' νὰ βασιλέψη,
ἀκοῦν τὸ νιὸ ποὺ βόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει :

«'Ασε με, Χάρε μ', ἄσε με, παρακαλῶ νὰ ζήσω·
τὶ ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα* καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι*, 20
τὶ ἔχω γυναῖκα παρανιά καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
τὶ ἔχω παιδιὶ κι' εἶναι μικρὸ κι' ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.

—Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιάται,
καὶ τ' ὀρφανὸ πορεύεται*, κι' ἡ χήρα κυβερνιέται*».

'Ο Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι.

Δημῶδες.

Γιατί εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκαωμένα*;
Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει;
Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους.
Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι, 5
τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα στὴ σέλλα ἀραδιασμένα

Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν :
—Χάρε μου, κόνεψε* εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα βρύση,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κι' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια. 10

—Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κονεύω ἴγώ, κι' οὐδὲ σὲ κρύα βρύση
ἔρχοντ' οἱ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιὰ των,
γνωρίζονται τ' ἀντρώγενα καὶ χωρισμοὺς δὲν ἔχουν.

31 Δεκεμβρίου.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ἀπόψε στὸ παλάτι τοῦ ψυχομαχάει ὁ Χρόνος
τρακόσων τόσων ἡμερῶν γέρος ὀκνός, βαρύν·
τὸν συνταράζει σύσσωμο τοῦ χωρισμοῦ του ὁ πόνος
κι' ἀγκομαχᾷ παλαίβοντας καὶ βόγγει ὀλημερίς.
- 2 Στὸ πλάγι ἡ θυγατέρα του, ἡ Λήθη ἡ μαρμαρένια
τὸν παραστέκει ἀσάλευτη μὲ χεῖλη σφαιλιστά·
δὲ δείχνει μέσ' στὰ μάτια της οὔτε φροντίδα, οὔτ' ἔννοια
κι' ἔτσι βουβῇ ξετύλιγο τὸ σάβανο βαστᾷ.
- 3 Παρέκει ἡ Μνήμη θαρρετὴ μὲ πέννα στῶνα χέρι
στρέφει, κοιτάζει ὀλόγυρα σὰν κάτι νὰ ζητῇ·
ἀναγελάει* τὸ θάνατο καὶ κάνει τοῦ καρτέρι
καὶ γράφει, γράφει ἀκούραστα σὲ κάτασπρο χαρτί.
- 4 Κι' ἄλλοτε γράφοντας κουνεῖ μὲ πόνου τὸ κεφάλι
καὶ δείχνει θλίψη ἡ ὄψη της καὶ πίκρα περισσή,
ἄλλοτε πάλι πρόσχαρη γελᾷ, κι' ἄλλοτε πάλι
σκορπίζεται στὰ μάτια της λάμψη γλυκειά, χρυσή.
- 5 Πίσω ἀπ' τὴ θύρα βιαστικὸς ὁ Χάρος περιμένει
κι' ἄφωτα μάτια στρέφοντας ἀντίκρου τοῦ θωρεῖ
ἓνα ῥολόγι ἀκοίμητο ποὺ βροντερὰ σημαίνει
κι' ἀκούραστο καρδιοχτυπᾷ κι' ἀγάλια προχωρεῖ.
- 6 Εἰάφνω, τίκ-τάκ, μεσάνυχτα σημαίνουν. Μπαίνει ὁ Χάρος
παίρνει τὸ Χρόνο ἀνάρπαστο μ' ἀγκάλιασμα γοργό·
κι' ἡ Μνήμη καμαρώνοντας στρέφει, τοῦ λέει μὲ θάρρος·
«τί μὲ κοιτᾷς; Στὴ θέση τοῦ θὰ μείνω τώρα ἐγώ».

1921.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἡ βαρκούλα.

Γιάννη Περγιαλίτη.

- 1 Ῥιγμένη στ' ἀκρογιαλί ἡ πλανεμένη
βαρκούλα, σὰν ἐρείπιο τοῦ χρόνου,
ἔκοίτετο ὥς τὰ χθὲς σκελεθρωμένη*
κομματί τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι* πόνου.

Ἀνέμοι στοὺς ἄρμους τοὺς ἀνοιγμένους, 2
φυσῶντας ἀπ' τὴν πλώρη ὥς τὴν πρύμνη,
περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους·
περνοῦν, σὰν ὄρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

Τὰ κύματα, ἀπαλὰ εἴτε μανιασμένα 3
φιλοῦνε τὴ βαρκούλα ἢ τὴ χτυπᾶνε·
τὰ μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
καὶ στὸ βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε...

Μὰ τώρα οἱ ξυλοκόποι τὴ χαλνοῦνε· 4
ὁ γέρο ναύτης εἶπε στὰ παιδιὰ του·
τὰ κόκκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνε
στὰ ξύλα ποὺ εἶχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα νεκροκρέββατο στὸ μνημα 5
μέσα ἢ βαρκούλα ἀγνώριστη ἔτσι ἐθάφτη,
νὰ ταξιδεύῃ αἰώνια, δίχως κύμα,
στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη. 1903.

Ὁ λιποτάκτης.

Ἰω. Πολέμη.

Ἕνας μονάχα ἐλιποτάκτησε· 1
πέταξε κάπου τὸ τουφέκι,
στῆς νύχτας στὸ σκοτάδι μπλέκει.
τρέμει ὅπως θάτρεμε στὸν ἄνεμο,
πρὶν σβήσῃ, ἢ λάμψῃ τοῦ κεριοῦ...
Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

— Ποιὸς κρούει τὴ θύρα ; — Ἄνοιξε, μάννα μου, 2
δὲν εἶναι κλέφτης, μήτε ξένος·
ὁ γυιὸς σου κρούει καταδιωγμένος·
ἄνοιξε, μάννα μου. Μ' ἐβράχνιασεν
ὁ τρόμος, μ' ἐπνίξε ὁ ἰδρώς,
μ' ἐβालε ὁ θάνατος ἐμπρός.

— Ἐμένα ὁ γυιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο· 3
νά το τὸ ξέστρωτο κρεβάτι·
τὴ θύρα ἐλάθειψες, διαβάτη.
Ἐμένα ὁ γυιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο
κι' ὥσως ποτὲ δὲ θὰ τὸν δῶ.
Δὲν εἶσαι σύ· φύγε ἀπ' ἐδῶ. 1913.

Ὁ τραγουδιστής.

Ζαχ. Παπαντωνίου.

- 5 Ὁ μύρμηγκας ὁ κύρ Ἀργύρης,
 ποῦναι μεγάλος νοικοκύρης,
 βαρέθηκε ὅλο νὰ μαζεύῃ...
 Σήμερα θέλει νὰ γλεντήσῃ
 καὶ τὰ λαλούμενα γυρεύει,
 μὰ ὅχι τὸ γλέντι νὰ στοιχίσῃ.
 Τοῦ ἀρέσει λίγο ἡ εὐθυμία
 σὰν γίνεται μὲ οἰκονομία.
- 10 Λοιπὸν τὸν τζίτζικα προσμένει
 νάρθη, ὅπως πάντα, στὴν ἐλιά του.
 Λένε πὼς ἔχει αὐτὸς κρυμμένη
 μιὰ πίπιζα* στὸ λάρυγγά του
 καὶ παίζει πάντα στὸ λιοπύρι,
 σὰ βιολιντζῆς στὸ πανηγύρι.
- 15 Καὶ νά! στὸ δέντρο ἀνεβασμένος
 ὁ τζίτζικας λαλεῖ καὶ παίζει,
 κι' ὁ μύρμηγκας εὐτυχισμένος
 στρώνει ἀποκάτου τὸ τραπέζι.
- 20 Τὸ γλέντι ἐστάθηκε μεγάλο·
 χορεύει καὶ συρτὸ καὶ μπάλο.
 Τὰ ἔντομα παραταγμένα
 βλέπουν καὶ τᾶχουνε χαμένα.
 « Ἐχάλασε, σοῦ λένε, ἡ πλάση,
 ἀφοῦ κι' ὁ μύρμηγκας κι' αὐτός,
 25 μέσ' στοὺς σφιχτοὺς ὁ πιὸ σφιχτός,
 ἐβάλθηκε νὰ διασκεδάσῃ ».
- 30 « Ὡραῖα μοῦ παίζεις, Τζίτζικά μου !
 Ἐγλέντησα μὲ τὴν καρδιά μου.
 Δὲν ἔκαμες μιὰ νότα λάθος·
 καὶ δύναμη ἔβαλες καὶ πάθος,
 ἃς εἶσαι πάντα νηστικός.
 Καλὸ εἶναι τώρα νὰ περάσῃς
 νὰ φᾶς, νὰ πιῇς καὶ νὰ χορτάσῃς,

σὰν πεινασμένος μουσικός.
 Δυστυχισμένε! ἄς ἔχῃς χάρη, 35
 πάρε δυὸ τρία σπειριὰ σιτάρι.»
 «Κὺρ μύρμηγκα, σ' εὐχαριστῶ.
 Στὸ δέντρο εἶναι καλὰ νὰ μείνω
 καὶ τὴ δροσούλα του νὰ πίνω·
 βασιλικά μὲ τρέφει αὐτό. 40
 Δὲν τρώω σιτάρι, μήτε στάχυ.
 Τὰ φαγητὰ στὸ πανηγύρι
 κι' ἡ χωριατιά τοῦ νοικοκύρη
 βάρος μοῦ στέκουν στὸ στομάχι.
 Σὲ πανηγύρια δὲ συχνάζω, 45
 μὲ τὸ σκοπὸ μου διασκεδάζω.
 Γιατί ξοδεύεις τὰ λεπτά σου ;
 δὲν ἔπαιζα τῆς ἀφεντιάς σου !
 Εἶμαι ἀπ' τὸν ἥλιο μαγεμένος
 στὸ πράσινο κλαράκι ἐδῶ, 50
 κι' ἀπὸ ψηλὰ διωρισμένος
 τὸν ἥλιο γιὰ νὰ τραγουδῶ.
 Λοιπὸν τὸ κάλεσμά σου ἄς λείψῃ.
 Τρῶγε, θησαύριζε αὐτοῦ κάτω.
 Καθένας ἔχει τὴ δουλειά του, 55
 ἐσὺ στὴν τρύπα, ἐγὼ στὰ ὕψη».

1920.

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Ὁ Τάκη-Πλούμας.

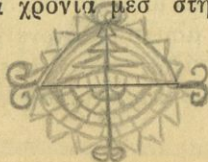
Μ. Μαλακάση,

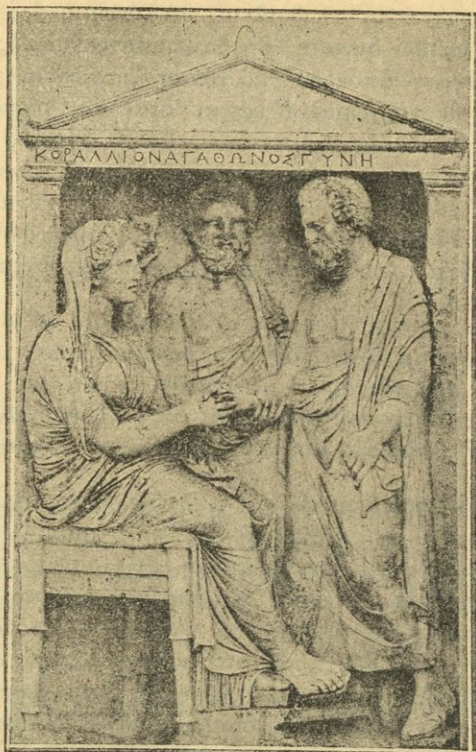
—Στὰ παιδικὰ μου χρόνια, ὁ πιὸ μεγάλος
 ἐξάδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζί
 στὰ πανηγύρια, ποὺ ἦτανε παρ' ἄλλος
 πρῶτος στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν ὁρμή.

7 ①

- 2 — Τί ὥραϊος ! Τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρί* του. Βυσσινιά
φέρμελη* χουσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γκιορτάνια* ἀπὸ βενέτικα φλωριά.
- 3 — Τοῦ Καπετὰν Πασᾶ φόραε τὴν πάλαι
καὶ τὸ χαρμπι* τοῦ Μπότσαρη, καὶ δυό,
στῆς σέλλας του δεξόξερβα τὴ συμπάλα*,
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἀλῆ τὸ θησανρό.
- 4 — Φουστανελλίτσα φόραε ζυγιασμένη*
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιά ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούνια* πρεβεζάνικα ἀσημιά.
- 5 — Ἔτσι σιαγμένος κι' ἔχοντας στὸν ὦμο
τὸ καριοφίλι*, χαίτη καὶ λουριά
στὸ χέρι, ἀνατριχύμιζε τὸ δρόμο
χυμῶντας* ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατειά.
- 6 — Κι' ἐγὼ λίγο ξοπίσω του, ὅλο θάμπος,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι' ἐγώ,
δυνόμουν νὰ τὸν φτάνω. κι' ἤμουν σάμπως
νᾶχα φτερά, κορμάκι ἀερινό.
- 7 — Κι' ὡς τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζί* φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα φέγγανε σὰν ἓνα
γενεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά*.
- 8 — Κι' ὡς πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
λαμπαδισμένος κι' ὅλος μέσ' στὸ φῶς
χρυσόχυτος, μοῦ ἐφάνταζε καβάλα
σὰν τὸν Ἀι-Γεώργη, λίγο πιὸ μικρός.
- 9 — ὦ ! Τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγοῦ μας !
Τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς !
Καὶ νὰ μετρῶ καὶ νᾶναι ὁ Τάκη Πλούμας
τριανταεῖρα χρόνια μέσ' στὴ γῆς !

1918.

Ἀγάθωνος γυνή.

(Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κ. Παλαμᾶ.

Κι' ἀπ' τοῦ δευτέρου μνήματος τὸ μάρμαρο μιὰν ἄλλη
φωνὴν ἀκούω γλυκά-γλυκά :

— Ἐγὼ εἰμ' ἡ ἀγαπημένη
γυναῖκα ἐγὼ τοῦ Ἀγάθωνα. Ἀπ' τῇ στιγμῇ τὴν πρώτην
πὺν μ' ἔφερε μέσ' στ' ἀγαθὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ του,
μέσα σ' αὐτὰ μὲ θρόνιασε βασίλισσα, τὸ χέρι

μὲ ἀγάπη μοῦ σφιχτόκλεισε στὸ χέρι του καὶ μοῦ εἶπε :

« Ἐγὼ θὰ τρέχω ὀλημερίς, θὰ πολεμῶ, θὰ ἰδρῶνω,
οἱ λάβρες* θὰ μὲ ψένουνε, θὰ μὲ χτυποῦν τὰ χιόνια
καὶ σὰ γυρνῶ στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά ὅταν τρέχω,
ὁ στρατιώτης εἰμ' ἐγὼ κι' ὁ δουλευτὴς κι' ὁ ἄντρας

Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 12

- Ἄλλ' ὅταν θὰ θυμοῦμαι ἐσὲ κι' ἐσὲ στὸ νοῦ θὰ βάζω,
 θὰ ξαλαφρώνω ἀπ' τὴ δουλειά, θὰ λύνωμαι ἀπ' τὴν ἔγνοια,
 πάλι θὰ νιώθω δύναμη, θὰ ξαναπαίρνω θάρρος,
 καὶ τὸν ἀγῶνα ἀπόκοτα* θὰ ξαναρχίζω πάντα.
- 15 Κι' ὅταν θὲ νᾶρχωμαι σ' ἐσὲ κι' ὅταν θὰ βρίσκω ἐσένα
 κάτω ἀπ' τὴ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ, θὰ τὰ ξεχάνω, πόνους,
 κακίες, τοῦ κόσμου τὴ βοή, τῆς γῆς τὰ πλούτη καὶ ὅλα,
 γιατί εἶσ' ἐσὺ τὸ ταῖρι μου, κι' ἡ ἀληθινὴ γυναῖκα,
 δέντρο πού ἐπλάστη ἀπ' τοὺς θεοὺς ν' ἀνθῇ κρυφὰ στὸν ἴσκιο!..»
- 20 Ἔτσι μοῦ μίλησε, σφιχτὰ τὸ χέρι μου κρατῶντας.

Φύγαν τὰ χρόνια, πέρασαν τὰ πρῶτά μου τὰ νιάτα,
 ὅμως τὰ πρῶτα λόγια του μὲ σίδερο καμένο
 ἡ ἀγάπη μοῦ τὰ χάραξε μέσ' στὴν καρδιά, καὶ μένουν
 τὰ πρῶτα λόγια πού προτοῦ νὰ τὰ μιλήσῃ ἐκείνος

25 τὰ εἶπε ἡ γυναῖκεί μου ψυχὴ κρυφὰ στὸν ἑαυτό μου.

Σπίτι ζεστό καὶ δροσερὸ καὶ μ' ἄνθη στολισμένο
 καὶ καταφύγιο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς λιμάνι!
 Μέσα σ' ἐσένανε ἔζησα κρυμμένη, ἀναπαμένη
 καὶ κυβερνήτρα καὶ κυρά. Σὲ κάθε χώρισμά σου,

30 σὲ κάθε τοῖχο καὶ γωνιά, στὰ πλούσια σου στολίδια,
 στὰ πλέον ἀπλᾶ σου πράγματα μοσχοβολάει κι' ἀστράφτει
 ἡ προκοπὴ ἡ ἀτίμητη κι' ἡ προκοπὴ ἡ γυναῖκεί
 πού καὶ στὴν ταπεινότερη δουλειὰν εὐγένεια δίνει.

Μήτε πού ζήλεψα ποτὲ τὸν κόσμον τὸ μεγάλο,

35 γιατί στὸ πλάι τοῦ ἄντρα μου τὸν κόσμον ὅλον εἶχα
 κλεισμένο μέσ' στὸ σπίτι μου, κι' ὁ κόσμος ὅλος εἶχε,
 εἶχε γιὰ μὲ δυὸ ὀνόματα: ἀγάπη καὶ φροντίδα.
 Φροντίδα, ἀγάπη, προκοπή! Καλότυχῃ ἡ γυναῖκα
 πού τὴ ζωὴ παντοτινὰ τήνε περνάει στὸ σπίτι,

40 κι' ἔχει τὸν ἄντρα ἴσκιο τῆς καὶ τὰ παιδιὰ τῆς δόξα·
 κι' ὅταν στὸ δρόμο φαίνεται, χαρὰ στὴν τὴ γυναῖκα
 πού τὴ θωροῦν καὶ δὲ μιλεῖ κανεὶς γι' αὐτή, καὶ μόνο
 καλοτυχίζουν ὅλοι τοὺς τὸν ἄντρα πού τὴν ἔχει.

Κι' ὅταν θὲ νᾶρθῃ ὁ θάνατος, καλότυχῃ ἡ γυναῖκα

45 πού θαῦρη, καθὼς ηὔρα ἐγώ, τὴν τύχη πού τῆς πρέπει.
 Γιατί μὲ πῆρε ὁ θάνατος ἀλύπητα κι' ἐμένα.
 Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
 Μακαρισμένη, ἀθάνατη, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα

στά μαρμαρένια Ἡλύσια*, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
 Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι 50
 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 κι' ἀσάλευτη κι' ἀμάραντη ἐγὼ ἐδῶ πέρα σφίγγω
 στὸ χέρι μου λαχταριστὸ τὸ χέρι τοῦ ἀκριβοῦ μου.
 Ὡ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀπάντεχη εὐτυχία!
 Στά μαρμαρένια Ἡλύσια, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης! 55
 1892.

Χωρισμός.

Ἀλεξ. Πάλλη.

Στὴν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τ' ἄσπρο της τ' ἀχείλι 1
 σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι πού σπαράζει.
 Ἡ ἀδερφοῦλα μου ἔχε γειὰ μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι·
 μιὰ τὸ σαλεύει κι' ἔπειτα στά μάτια της τὸ βάζει.
 Κι' ὁ ἀδερφός μου ὡς στὴ γωνιά τοῦ δρόμου μὲ παγαίνει 2
 μὲ πρόσωπο σὰ χοροπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια·
 μὰ νιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι' ἀνασαίνει
 πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνονται κομμάτια.
 1893.

Πρὸς τὸν κύριον Γεώργιον Δὲ Ῥώσση
εὐρισκόμενον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Δ. Σολωμοῦ.

1

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθης,
 δὲ θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο·
 εἶμαι ὁμπρὸς του, καὶ σοῦ γράφω
 μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ.

2

Θὰ σκορπίσωμε τὸ Μάη
 πάνου στ' ἄκακα τὰ στήθη,
 γιατί ἀπόψε ἀποκοιμήθη
 εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

3

Ἦταν ἥσυχος κι' ἀκίνητος
 ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
 καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
 πού τὸν ἄφησε ἡ ψυχὴ.

4

Μόνον μία στιγμή πρὶν φύγη
 τ' οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
 ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
 ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῇ.

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859.

Εἰς τὸν Διονύσιον Σολωμὸν

ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 Τὰ μέρη τώρα ἀντίκρυζε καὶ τὰ βουνὰ τὰ πέρα
 ποῦ τοῦ πολέμου χαλασμός τὰ ῥήμαξε μιὰ μέρα,
 κι' ἀπ' τοῦ νησιοῦ σου τοὺς γιालούς, τοὺς μόσχους καὶ τοὺς
 [κρίνους
 γρικοῦσες τὰ τουφέκια των, τἀλαλητὰ*, τοὺς θρήνους,
 καὶ τῶν σπαθιῶν τὸ σμίξιμο καὶ τῶν σφαγῶν οἱ βόγγοι
 γενήκαγε βροντόφωνοι καὶ λιγεροὶ σου φθόγγοι.
- 2 Κτυπᾷ στῶν μύρων τὸ νησί πανηγυριοῦ καμπάνα,
 κι' ἐμπρὸς εἰς τὸν μαρμάρينو κι' ἀσάλευτό σου θρόνο
 καμαρωμένη κελαηδεῖ πολυπαθοῦσα Μάννα
 τὰ μέτρα, ποῦ κελάηδησαν τὸν ἄμετρό της πόνο.
- 3 Ἐανθοῦλες, Εὐρυκόμες* σου, Κόρες Φαρμακωμένες,
 κι' ὅλες οἱ ῥοδοφίλητες τῶν στίχων σου παρθένες
 σὰ Χερουβείμ τριγύρω σου πετοῦν καὶ τερετίζουν
 ἦχους καὶ χρόνους τραγουδιῶν παλιούς, λησμονημένους,
 καὶ σὲ κρυστάλλινες πηγὲς Νεράιδες καθρεφτίζουν
 τοὺς ἴσκιους των τοὺς ἐλαφρούς, τοὺς λευκοφορεμένους.
- 4 Παλικαριᾶς ἀθάνατης πηδοῦν κορμοστασιές,
 λάμπουν σπαθιά δαμασκηνά, βροντοῦν ἀρματωσιές,
 τῆς δοξαστῆς Τριπολιτσᾶς σὲ χαιρετοῦν οἱ λόγγοι,
 κι' οἱ περιπαῖχτρες* σάλπιγγες ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι
 σάλπιγγες Φήμης γίνονται, καὶ πέρα καὶ σιμὰ σου
 τρανὲς καὶ μεγαλόστομες σαλπίζουν τῶνομά σου.
- 5 Κι' ἡ Δόξα, ποῦ τὴν ἔβλεπες εἰς τῶν Ψαρῶν τὴ ῥάχη
 μὲ στέφανα χορτάρια νὰ περπατῇ μονάχη,
 χαράζει μπρὸς στὸν τάφο σου τὰ φωτεινά της ἴχνη
 καὶ λίγ' ἀπ' τὰ χορτάρια της στὸ μάρμαρό σου ῥίχνει·
 μὰ τὰ χορτάρια ποῦ σκορπᾷ κοιτῶντας τὴ μορφὴ σου
 γίνονται ῥόδ' ἀμάραντα τριγύρω στὴν κορφὴ σου.

1902.

Στὸ σπίτι μας.

Γ. Στρατήγη.

- Σύ, τῆς καρδιᾶς κρυφὸ μαργαριτάρι, 1
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἤθελε πλάσῃ,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδέμ, ὅπου εἶχε χάσει,
τὴ θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὁργή.
- Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲ μπαίνει 2
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία, προδοσίᾳ κρυφῇ·
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα,
κρατεῖ ἀναμμένην ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.
- ὦ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο, 3
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ῥαίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρῶνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά !
- Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω, 4
καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἔσὺ καὶ τὴ Φιλία νὰ λαχταρῶ·
σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτὸ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριον,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης* τὸ νερό.
- Πόσες φορὲς μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ βάθην, 5
σὰν ἔνωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθην,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μῆς τρισευλογημένης σου πνοῆς !
- Πόσες φορὲς μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλῃ, 6
ἔστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλῃ,
γαλήνῃ εὐρῆκα καὶ παρηγοριά,

γιατί στὸ στῆθος μέσα μὲ φω τίξεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά !

7 Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους,
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῖμμό.

8 Καὶ τ' ἀψυχὰ σου ἄκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι' ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

9 Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, σπῖτι τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ῥαίνῃ μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρῶνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά !

1901.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ο φιλόπατρις.

Ἀνδρ. Κάλβου.

1 ὦ φιλάτη πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθε· σὺ μοῦ ἔδωκας
τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
τὰ χρυσᾶ δῶρα !

3 Ποτὲ δὲν σ' ἐλησμόνησα,
ποτέ. — Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἶδε
τὸ πέμπτον τοῦ αἵωνος
εἰς ξένα ἔθνη.

2 Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου·
ἐχθαίρουσιν οἱ ἀθάνατοι
τὴν ψυχὴν, καὶ βροντάουσιν
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
τῶν ἀχαρίστων.

4 Ἀλλὰ εὐτυχὴς ἡ δύστηνος,
ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτῃ
τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
πάντοτε εἶχον.

5

Σύ, ὅταν τὰ οὐράνια
ῥόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
πέπλον σκεπάζῃ ἡ Νύκτα,
σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου
ἡ χαρὰ μόνῃ.

6

Τὰ βήματά μου ἐφώτισε
ποτὲ εἰς τὴν Αὐσονίαν*,
γῆ μακαρία, ὃ ἥλιος·
κεῖ καθαρὸς ὁ ἀέρας
πάντα γελάει.

7

Ἐκεῖ ὁ λαὸς ἠτύχησεν·
ἐκεῖ οἱ παρνασσίαι* κόραι
χορεύουν, καὶ τὸ λύσιον*
φύλλον αὐτῶν τὴν λύραν
κεῖ στεφανώνει.

8

Ἄγρια, μεγάλα τρέχουσι
τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης,
καὶ ῥίπτονται καὶ σχίζονται
βίαια ἐπὶ τοὺς βοάχους
ἄλβιονειούς*.

9

Ἀδειάζει ἐπὶ τὰς ὄχθας
τοῦ κλεινοῦ Ταμησοῦ*,
καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν,
καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον
τὸ ἀμαλθεῖον*.

10

Ἐκεῖ τὸ αἰόλιον φύσημα
μ' ἔφερεν· οἱ ἀκτῖνες
μ' ἔθρεψαν, μ' ἐθεράπευσαν
τῆς ὑπεργλυκυτάτης
Ἑλευθερίας.

11

Καὶ τοὺς ναοὺς σου ἐθαύμασα,
τῶν Κελτῶν* ἱερὰ
πόλιν· τοῦ λόγου ποία,
ποία εἰς ἐσὲ τοῦ πνεύματος
λείπει Ἀφροδίτῃ;

12

Χαῖρε Αὐσονία, χαῖρε
καὶ σὺ Ἀλβιῶν, χαιρέτωσαν
τὰ ἔνδοξα Παρίσια·
ώραία καὶ μόνῃ ἡ Ζάκυνθος
μὲ κυριεύει.

13

Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση,
καὶ τὰ βουνὰ σκιώδη,
ἤκουον ποτὲ σημαίνοντα
τὰ θεῖα τῆς Ἀρτέμιδος
ἀργυρᾷ τόξῳ.

14

Καὶ σήμερον τὰ δένδρα,
καὶ τὰς πηγὰς σεβάζονται
δροσεράς οἱ ποιμένες·
αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα
οἱ Νηρηίδες.

15

Τὸ κῆμα ἰόνιον πρῶτον
ἐφίλησε τὸ σῶμα.
πρῶτοι οἱ ἰόνιοι ζέφυροι
ἐχάιδευσαν τὸ στῆθος
τῆς Κυθερείας*.

16

Κι' ὅταν τὸ ἐσπέριον ἄστρον
ὁ οὐρανὸς ἀνάπῃ,
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ξύλα,

17

φιλεῖ τὸ ἴδιον κῆμα,
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν ζέφυροι,
τὸ σῶμα καὶ τὸ στῆθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
ἄνθος παρθένων.

18

Μοσχοβολαίε τὸ κλῖμά σου,
ὦ φιλτάτῃ πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ἀπὸ τὴν μυρωδιᾶν
τῶν χρυσῶν κίτρων.

19

Σταφυλοφόρους ῥίζας,
ἐλαφρά, καθαρὰ,
διαφανῇ τὰ σύγνεφα
ὁ βασιλεὺς σου ἐχάρισε
τῶν ἀθανάτων.

20

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
σου βρέχει* τὴν ἡμέραν
τοὺς καρπούς· καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἔσέ κρίνοι.

21

Δὲν ἔμεινεν ἂν ἔπεσε
ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
ἢ χιῶν· δὲν ἐμάρανε
ποτὲ ὁ θερμὸς Κύων*
τὰ σμάραγδά σου.

22

Εἶσαι εὐτυχής· καὶ πλέον
σέ λέγω εὐτυχεστέραν,
ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισας
ποτὲ τὴν σκληρὰν μάστιγα
ἐχθρῶν, τυράννων.

23

Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῦρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

1824.

Τὰ ἡφαίστεια*.

Ἄνδρ. Κάλβου.

1

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα,
νησία τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
εὐτυχισμένα χώματα
ὅπου ἡ χαρὰ κι' ἡ εἰρήνη
πάντα ἑαυτοῖκουν,

2

τί τὰ θαυμάσια ἐγένηκαν
κοράσια σας, ὅπ' εἶχαν
ψυχὴν σὰν φλόγα, χεῖλη
σὰν δροσισμένα ῥόδα,
λαιμὸν σὰν γάλα;

3

Στὰ πλούσια περιβόλια σας
βασιλικὸς καὶ κρίνοι
ματαιῶς ἀνθίζουν· ἔρημα,
οὔτ' ἓνα χέρι εὐρίσκεται
νὰ τὰ ποτίζει.

4

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
ὅπου οἱ φωναὶ ἀντιβόουν
τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι·
σκύλοι ἐκεῖ τώρα ἀδέσποτοι
μόνον βαβύζουν*.

5

Ἐλεύθερα, ἀχαλίνωτα
μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν ῥάχην τους
τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
κάθεται μόνον.

6

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγνεφα
ἀφόβως κατεβαίνουν
κραυγάζοντες οἱ γλάροι
καὶ τὰ γεράκια.

7
Βαθιά εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
χαραγμένα πατήματα
ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων· κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
Ὅμως ποῦ εἶναι οἱ ἀνθρωποι, ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνας
ποῦ τὰ παιδιά ;

8
Φρικτόν, θλιβερόν θέαμα
τριγύρω μου ἐξανοίγω·
ποίων εἶναι τὰ σώματα
ποὺ πλέουσ' εἰς τὸ κῆμα;
ποίων τὰ κεφάλια ;

9
Αὐγερινὰ τοῦ ἡλίου
ἀκτῖνες, τί προβαίνετε ;
τάχα ἀγαπάει νὰ βλέπῃ
ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
τῶν οὐρανίων ;

10
Διμιουργε τοῦ κόσμου,
πατέρα τῶν ἀθλίων
θνητῶν, ἂν σὺ τοῦ γένους μας
ὅλου ζητῇς τὸν θάνατον,
ἂν σὺ τὸ θέλῃς,

11
τὰ γόνατά μου ἐμπρός σου,
νά, πέφτουν· τὸ ὑπερήφανον
κεφάλι μου, ποὺ ἀντίκρου
τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
τὴν γῆν ἐγγίζει.

12
Ἰδοὺ εὐλαβεῖς οἱ Ἕλληνες
σκύπτουσιν ὅλοι· πρόσταξε,
κι' ἐπάνω μας ὥς πέσωσιν
οἱ φλόγες τῆς ὀργῆς σου,
ἂν σὺ τὸ θέλῃς.

13
Πλὴν πολυέλεος εἶσαι,
καὶ βοηθὸν σὲ κράζω....
Βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
πετώμενον τὸν στόλον
ἀγρίων βαρβάρων.

14
Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος
χρυσώνει τὰ πανιά των·
κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνας
τρέμον ἀστράπτει.

15
Ἀπὸ τὰς πρύμνας χύνεται
γεμίζων τὸν ἄερα
κρότος μυρίων κυμβάλων*,
καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
ψάλματα ἐκβαίνουν :

16
« Στάζουνσι τὰ μαχαίρια μας,
ἀπὸ τὸ αἷμα ἀκάθαρτον
τῶν Χριστιανῶν· πρὶν πῆξῃ,
ἐλᾶτε, ἐλᾶτε εἰς νέον
αἷμα ὥς τὰ πλύνωμεν.

17
Ἐλᾶτε νὰ ζεστασωμεν
τὰ χέρια μας στὰ σπλάχνα
ὅσων θυσίας προσφέρουσιν
εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
Ἀγίων εἰκόνας.

18
Ἐλᾶτε, ἐλᾶτε, ὁ κόπος
ἂν μᾶς καταδαμάσῃ,
ἐπὶ σωροὺς σφαγμένων
καθίζοντας, ἀνάπαυσιν
θέλομεν εὖρει.

19
Τὰ ῥόδα τῆς Ἑλλάδος
εἰς τὸ αἷμά της βαμμένα
θέλει φανοῦν τερπνότατον
δῶρον τῶν γυναικῶν μας
κι' ἔργον ἡρώων».

20
Σκληρά, δειλὰ ἀναθρέμματα
τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
ἔργων ἡρώων, ναί, βέβαια,
ποῖος τὸ ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
τὸ τρόπαιόν σας.

21

Ἔργον ἡρώων, ἂν σφάξῃτε
ἀδύνατα παῖδιά·
ἔργον ἡρώων, ἂν πνίξῃτε
τὰς τρυφερὰς γυναῖκας
καὶ τὰ γερόντια.

22

Ἴδου κι' ἄλλα νησία
τὴν λύσαν σας προσμένουσι·
πόλεις ἰδου καὶ ἀλίκυπος
ξηρὰ κατοικημένη
ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

23

Διὰ σᾶς ἡρώων κοπάδια
δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος·
τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
τῆς Κάσου καὶ τῆς Κρήτης
οἱ κατοικίαι.

24

Ἄμετε, μὴ ἀφήσετε
ζῶντα κανένα· ἀπ' αἶμα
τὰ αἰγαῖα νερὰ βαμμένα
κύματ' ὅς ἔχουν γέμοντα
ἀπὸ σφαγὰδια.

25

ὦ Ἕλληνες, ὦ θεῖαι
ψυχαί, ποὺ εἰς τοὺς μεγάλους
κινδύνους φανερώνετε
ἀκάμαντον ἐνέργειαν
καὶ ὑψηλὴν φύσιν !

26

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμμία
δὲν τρέχει τώρα ; Πῶς
κεῖ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
δὲν ῥίχνεσθε καράβια
τῶν πολεμίων ;

27

Πῶς, πῶς τῆς ταλαιπώρου
πατρίδος δὲν πασχίζετε
νὰ σώσητε τὸν στέφανον
ἀπὸ τὰ χέρια ἀνόσια
ληστῶν τοσούτων ;

28

Εἶναι πολλὰ τὸ πλήθῃ των
καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὄψιν,
ἀλλ' ἓνας Ἕλληνα δύναιται
ἓνας ἄνδρα γενναῖος
νὰ τὰ σκορπίσῃ.

29

Ὅποιος τὴν δάφνην θέλει
ἀθάνατον τῆς δόξης,
ὅποιος δάκρυα διὰ τ' ἔθνος του
ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
νοῦν καὶ καρδίαν,

30

Ἄς ἔκβῃ αὐτός. — Νά, βλέπω,
ταχεῖται, ὥς τ' ἀπλωμένα
πτερὰ τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ προῶραι·

31

Παύει ὥς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν ὀργάνων·
τ' ἀγαρηνὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

32

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου ὁποῦ περνώντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένος
βιαίως σφυρίζει.

33

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
ποὺ ὥσάν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους
κτυπώντας μυρμυρίζει
γύρω εἰς τὰ σκάφη.

34

Νά, οἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται,
καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

35

Στενόν, στενόν τὸ πέλαγος
ὁ τρόμος κάμνει· πέφτει
ἓνα καράβι ἐπάνω
εἰς τ' ἄλλο καὶ συντρίβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

36

ὦ! Πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ξανοίγω* τῶρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

37

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτριαι
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμένοι οἱ δύο κατάμανυροι
θαυμάσιαι προῦραι.

38

Πετάουν, ἀπομακρύνονται.
Στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι γίνονται ἄφαντοι.—
Διαβαίνουσαι ἐπαιάνιζον,
κι' ἤκουεν ὁ κόσμος :

39

«Κανάρη!» Καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν, «Κανάρη».
Καὶ τῶν αἰώνων τὰ ὄργανα
ἴσως θέλει ἀντηχήσουν
πάντα· «Κανάρη».

1826.

Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος.

Α. Μαβίλη.

Μόν' οἱ Μαραθωνομάχοι	1
δὲν σ' ἐδόξασαν, πατρίδα·	
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι	
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.	
Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,	2
παλικάρια διαλεμένα,	
πάντα σὰν τὰ ἰδρυά* τοῦ δάσου,	
σὰν τοὺς βράχους, ἓνα κι' ἓνα.	
Ὅμοι' ἀκλόνιστοι κι' ἀγνάντια*	3
στῶν ὀχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα	
κι' ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια	
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.	
Ἄλλ' ἀκόμα πλὺθ μεγάλη	4
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη	
εἰς μίαν ἄλλην ἄγια πάλῃ	
γὰρ ἓνα πλὺθ ὁμορφο στεφάνι :	

5

εἰς τὴν πάλῃ, ὅπου τὸ πνέμα
τοῦρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδῃ,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

1883.

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἀριστ. Προβελεγγίου.

- 1 Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
ποῦ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾷσαι δροσερή,
κι' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.
Ποῦ κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
καὶ στὸ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾷ
Καὶ οἱ ἄφροί του σὲ ῥαντίζουν.
- 2 ὦ, δέξου με στὶς ἥσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
νὰ πίνω τὸ γλυκὸ σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
νὰ νιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,
ποῦ φθάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.
- 3 Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στήθος ἡ καρδιά,
καὶ στρέφεται στὰ περασμένα!
Τί ὄνειρα κι' ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν!
Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυροῦν
σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.
- 4 Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσε τοῦ ἥλιου μιὰ φορὰ,
ἐδῶ τὴν πρώτην ἔνωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
κι' ἔτρεξα ἐδῶ κι' ἐπήδησα παιδάκι ζωηρό,
μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύση.
- 5 Νὰ κι' ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
κι' ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίό της.
Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στήθος τ' ἀπαλὸ
καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμὸ της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρμημο σκολειό.
ἐμάδησαν οἱ τοῖχοί του ἀπὸ τὸ γηραιό.

6

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες
ἐκεῖ πὺν δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι' ἐλάμπανε σμικτὰ—σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κι' ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιὰ
ὅπου τὰ βάρια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

7

Ἀπάνω στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε, τὶς φωλιές,
καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες τῆς ἀκόμα τὶς παλιές,
πὺν μ' ἄνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι' ὁ γέρο-μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸν καιρὸ
μὲ τὰ κατάρρευκα ξεφτέρια*.

8

Ὅλογυρα ἢ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
σὰ ζωγραφιὰ θεόρατη ἀνοίγει, πὺν βαστᾷ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὡς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.

9

ὦ, τί λαχτάρω μ' ἄρπαξε γιὰ μέρη μακρινά,
σὰν τᾶβλεπα, παιδάκι ἀκόμα!

Πάλι τὰ βλέπω· ὄνειρα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιά
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
νεράϊδα τ'ς Ἀσπρης Θάλασσας, νυφούλα δροσερὴ
καὶ Βοριοπούλα χαϊδεμένη.

10

Ἀπ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
πάρ' τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου πὺν σήμερ' ἀντηχεῖ
ἀπὸ καρδιά συγκινημένη.

1896.

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Χειμώνιασμα.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
Ψημένη ἀπὸ τὰ κάματα
κι' ἀπ' τὰ λιοπύρια, τώρα
μέσ' στοῦ βοριᾶ τὴν ἀγκαλιὰ
λουφάζει* γύρω ἢ χώρα.

³
Θολὸ τὸ κῦμα· σκύνθρωπὸ
τὸ περιγιάλι· κάτου
σωρὸς τὰ φύλλα καὶ παντοῦ,
μιὰ κρύα πνοὴ θανάτου.

²
Ἀραχνιασμένα* τὰ βουνά,
μαραγκιασμένοι* οἱ κάμποι
πνίγονται μέσ' στὴν καταχνιά*
καὶ στῆς χιονιᾶς τὰ θάμνη.

⁴
Κι' ἡ ῥεματιὰ ἐκεῖ ὁλόγοργη
ποὺ φεύγει στὰ λαγκάδια
τοῦ κάκου μιὰ μὲ κλάματα,
τοῦ κάκου μιὰ μὲ χάρδια

⁵
γιὰ ν' ἀναστήσῃ πολεμάει
στὶς ὄχτες ποὺ διαβαίνει
τὶς ἀροδάφνες σκέλεθρα*,
τὴν καλαμιὰ φρυμένη*.

1898.

Ἡ σπορά.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
Ἔρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
πέρα ξερὰ τ' ἀμπέλια·
κι' ἂν τ' ἀπλερο* τραγοῦδι τοὺς
σκορποῦν φτωχὰ γαρδέλια,

³
Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνὰ
καὶ γύρω ἢ πάχνη ἀπλώνει...
Καί, κάτου ἀπὸ τὸ σάβανο
ποὺ κρύο τὴν περιζώνει,

²
γύρω στὸν κάματο* σκυφτὸς
ποὺ σπέρνει ὁ ζευγολάτης,
ἢ καλιακούδα στὸ βραχνὸ
τὸ πνίγει ῥέκασμά* της.

⁴
ἢ μάννα ἢ γῆς στὸν κόρφο της
κλώθει* βουβὴ τὸ στάρι
τοῦ Μάη τὴ χρυσοθάλασσα
τῶν κάμπων τὸ καμάρι...

1896.

Τὸ καλύδι.

Γ. Δροσίνη.

¹
Ἐκεῖ, ποὺ οἱ καστανιές χυτά,
χλωρόφυλλα, λαμπαδωτά,
κλωνάρια ξανεμίζουν,
ποὺ ῥοδοβάφονται οἱ μηλιές
κι' οἱ γαλανόφυλλες ἐλιές
πολύκαρπες λυγίζουν,

²
ποὺ ἀνθοῦν λευκὰ τριαντάφυλλα
καὶ κλήματα ἀφροστάφυλα
τὶς κρεββατιές* ἰσκιώνουν,
καὶ κυπαρίσσια ἀραδαριὰ
παλεύοντας μὲ τὸ βοριᾶ
ἀνίκητα ψηλώνουν,

3

συμμαζεμένο, ντροπαλό,
σάν καραβάκι στο γιαλό,
κατάλευκο καλύβι
μέσ' σ' ὀλοπράσινα κλαριά
τῇ χιονισμένῃ του θωριά
μιὰ δείχνει καὶ μιὰ κρύβει.

4

Μικρὰ τὰ καμαράκια του
καὶ τὰ παραθυράκια του,
κι' ὄλο μικροπλασμένο.
Τόσο μικρό, ὅσο πού μπορεί
τὴν Εὐτυχία νὰ χωρῇ.
Τί κρῖμα πού εἶναι ξένο!

1898.

Μεσημέρι.

Γ. Δροσίνη.

1

Τοῦ μεσημεριοῦ ἡ ἀχνάδα*
κι' ὁ θερμὸς τῆς ἀντηλιᾶς
ρίχνουν σκέπη στὴ λαμπράδα
τῆς ζεστῆς ἀκρογιαλιᾶς.

3

Στὸ μυστήριο ἀδελφωμένα
βουνά, πέλαγα, οὐρανοί,
σμίγουν, κάνουν κόσμον ἓνα
καὶ μιὰ πλάση γαλανή.

2

Κι' ἡ ἀχνάδα αὐτὴ θαμπώνει,
καὶ τὸ μάτι δὲ χωρίζει
ποῦ ἡ θάλασσα τελειώνει,
ποῦ ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει.

4

Κι' ἂν περνᾷ βαρκούλα πέρα
καὶ τῇ θάλασσα λευκαίνει,
φαίνεται σὰν περιστέρω
στὰ οὐράνια πλανεμένη. — 1902.

Ἑσπερινός.

Γ. Δροσίνη.

Στὸ ῥημαγμένο παρακλήσι
τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει,
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.
Ὁ ἥλιος, γέροντας στὴ Δύση,
μπροστὰ τοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι' ἀνάφτει ὑπὲρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκειὰ μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
—θυμίαμα πὺν καίει ἡ Πίστις—.

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ Λόξα ἐν Ὑψίστοις.

1902.

Τὸ ἡλιοθασίλεμα.

Κ. Κρυστάλλη.

Πίσω ἀπὸ μακρυνὲς κορφὰς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τοῦρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δόλχρυσες, γαλάζες,
κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης*.

5 Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιάλια.

Ἀνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
καὶ πίνει καὶ ῥομφαίει δροσιὰ κι' ἀχολογáει καὶ τρίζει.
Ἡ βρύση ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλουδία

10 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουριτὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ῥιζοβούνια ἰσκιώνουν,
τὰ ζάλογκα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
κι' οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὅξω, ἀπὸ τὰ ὀργώματα, γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες

15 ἡλιοκαμένοι, ἔξκοποι*, βουβοί, ἀποκαρωμένοι*,
μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαρεῖα τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
«ὦώ!», φωνάζοντας, «ὦώ! Μελισσινέ*! Λαμπίρη*!»

20 κι' ἀργὰ τὰ βώδια περπατοῦν καὶ ποὺ καὶ ποὺ μουγκρίζουν.

Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγρές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ζαλίκια* ὄχ* τὴ λογκιά*, μὲ τὰ σκουτιά* ὄχ τὸ πλύμα,
μὲ τὶς πλατεῖες τῶν τὶς ποδιὲς σπογγίζοντας τὸν ἵδρῳ
καὶ σ' ὅποιο δέντρο κι' ἂν σταθοῦν, σ' ὅποιο κοντρί* ἀκουμπήσουν

25 εἰς τὸ μουρμούρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴ θωριά τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν:

«Γεῖα καὶ χαρὰ στὸν κόσμον μας, τὸν ὁμορφὸ μας κόσμον!»

Σὰν τὸ ζαρκαδί ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει* τὴν κοπή* του
σουρίζει, σαλαγάει, «ὄι! ὄι!» καὶ τήνε ῥοβολάει*

30 ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρούγκα* γιὰ ν' ἀρμέξη.
Ἀπὸ στεφάνι*, ἀπὸ γκρεμόν, ἀπὸ ραϊδιδὸ* καὶ λόγκον
καὶ τοῦ γιδάρη ἡ σαλαγὴ στριγκιά* στριγκιά γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του «τσάπ! τσάπ! εἰ! εἰ!» βαρῶντας.

Κι' ἀχολογοῦν βελάσματα κι' ἀχολογοῦν κουδούνια.

35 Ἀπὸ μακριά, ὄχ τὸ βουκολεῖ*, ἀκούγεται φλογέμα.

Κάπου βροντάει μιὰ ντουφεκιά ἢ κυνηγοῦ ἢ δραγάτη*
καὶ κάπου-κάπου ὁ ἀντίλαλος βραχνὸ τραγουδι φέρνει
τοῦ ἀλογηλάτη, τοῦ βαλμᾶ*, ὅπου γυρνάει κι' ἐκεῖνος.

Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια τὰ πουλιὰ γυρνοῦν ὃχ τις βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρονς κεληδισμοὺς μέσ' στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν*. 40
Σκαλώνει ὁ γκιώνης* στὸ κλαρὶ καὶ κλαίει τὸν ἀδερφό του.
Στὰ ῥέπια, στὰ χαλάσματα ἢ κουκουβάγια σκούζει.
Μέσα σὲ αὐλάκι, σὲ βαρκὸ* λαλεῖ ἢ νεροχελώνα.
Τ' ἀηδόνι κρύβεται βαθιὰ στ' ἀγκαθερὰ τὰ βάτα
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδάει μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ του. 45
Κι' ἡ νυχτερίδα ἢ μάγισσα, μὲ τὸ φτερούγισμά της
τὸ γλήγορο καὶ τὸ τρελλό, σχίζει τὰ σκότη ἐπάνου
καὶ μὲ τὰ ὀλόχαρα παιδιὰ τοῦ ζευγολάτη παίζει.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσιες χάρες. 50
Μὰ πλὺ πολλὸ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας
ὄντας ἢ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

1893.

Ὁ τρύγος.

Κ. Κρυστάλλη.

Ὅταν ἀνθίζ' ἡ ἀγράμπελη κι' ἀπλώνει τὰ κλαδιὰ της
στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
στὰ ῥέματα τοῦ ποταμοῦ. στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
κι' ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα
γιομόζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμό της, 5
πυκνὸ-πυκνὸ κι' ὀλόμαυρο μελισσολόι πετιέται
μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά*, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους,
καὶ τ' ἄνθη της βοσκολογᾷ καὶ παίρνει τὸν ἀγνό* τους,
καὶ διαλαλαίει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό* του.
Ἔτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια 10
κι' εἰς κάμπους κι' εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι' ὅπ' εἶναι ἀμπέλια
μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια* [τρέχουν,
καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἀναταράζονται οἱ ἐρμιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λὲς κι' ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι' ἀπὸ κάθε βάτον 15
ὅπου στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.

Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 43

*
* *

- Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κι' οἱ ῥάγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γιαιλίζουν
στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει,
20 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρά κλωνιά μαργαριτάρια.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι' ἐκεῖνες
κι' οἱ περογλιές* ξαπλώνονται στὰ δίπλατα* κρεββάτια*
καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιὰ καὶ στὸ βαθύ τους ἴσκιό
τὴν ἰδρωμένην ἀργατιὰ δροσίζουν, ἀνασαίνουν :
- 25 τὴν ἀργατιὰ πού ὀλημερὶς ὅλο τρυγάει κι' ἀπλώνει,
τὴν ἀργατιὰ πού λαχταρᾷ πότε νὰ πέσῃ ὁ ἥλιος,
πότε νὰ ἰσκιώσουν τὰ ῥιζά, νὰ δροσερέψῃ ὁ κάμπος.

Νάτος ὁ ἥλιος πού ἔπесе καὶ πάει νὰ βασιλέψῃ,
νάτα πού ἰσκιῶσαν τὰ ῥιζά καὶ δροσερεύει ὁ κάμπος.

- 30 Ὁ ἥλιος χάθη ὁλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν*.
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά καὶ πάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Διπλὰ ἀνασαίν' ἡ ἀργατιὰ κι' ἀπαρατάει τὸ ἔργο·
κι' ἐκεῖ πού κληματόβεργες κι' ἀπὸ παλιούρια* φράχτες
καλύβι ὁλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
35 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτᾷ θαμπὸ λυχναρί.
Ὕστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο*, κάθε ἀμπέλι,
τρανὲς ἀνάβονται φωτιὲς μέσ' σι' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
Ὀλόυρα ὁλόυρ' ἀπ' τίς φωτιὲς σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλες·
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι' οἱ νιοί, κι' ἀπ' ὅλους ἕνας
40 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγοῦδι
καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκὸ-γλυκὸ τοῦ ταμπουρά* του,
ὥς πού τ' ἄστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.

- Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾷ οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι' ἀποσταμένοι γέροντες·
45 κι' ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιὲς ἔρμες ἀνάρια-ἀνάρια
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὥς πού νὰ σκάσῃ ὁ Αὐγερινός*, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸ ζηλεμένο τρύγο.

1893.

"Ῥῆμος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Κ. Παλαμᾶ.

- Ἄρχαϊο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἀγνὲ πατέρα 1
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τᾷληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι' ἄστραψ' ἐδῶ πέρα,
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τοῦρανοῦ.
- Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλαιμα καὶ στὸ λιθάρι 2
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμή,
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι' ἄξιο τὸ κορμί.
- Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου 3
σὰν ἓνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

1895.

"Ἐνα κυπαρίσσι.

Κ. Παλαμᾶ.

Ἀγνάντια* τὸ παράθυρο· στὸ βάθος
ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανός, καὶ τίποτ' ἄλλο·
κι' ἀνάμεσα, οὐρανόζωστον ὀλόκληρο,
ψηλόλιγνο ἓνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο.
Καὶ ἡ ξάστερος ὁ οὐρανὸς ἡ μαῦρος εἶναι,
στὴ χαρὰ τοῦ γλανκοῦ, στῆς τρικυμιάς τὸ σάλο,
ὅμοια καὶ πάντα ἀργοκυλάει τὸ κυπαρίσσι,
ἥσυχο, ὠραῖο, ἀπελπισμένο. Τίποτ' ἄλλο.

1902.

Ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ Κοιμητήρι ;

Κ. Παλαμᾶ.

Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
ποὺ πάντα πρασινίζει καὶ φεγγοβολάει,
καὶ ποὺ κανένα δὲν τὸ καίει λιοπύρι,
καὶ ποὺ καμμιά νεροσυρμὴ δὲν τὸ χαλάει ;
Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
καὶ ποιοί εἶν' αὐτοὶ οἱ γονατιστοὶ προσκυνητάδες Αἰῶνες,
καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι
πού εἶν' οἱ νεκροὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ οἱ τάφοι Παρθενῶνες ;

1902.

ἝΑνοῖξη.

Λάμπρου Πορφύρα.

- 1 ἝΑνοῖξη ! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
κι' ἐγὼ τὸ καραβάκι σου νειρεύομαι ἀπὸ τῶρα
ν' ἀράξῃ στὸ λιμάνι μας, μὲ τ' ἄρμενα* ἀνθισμένα,
πλάι στὰ καϊκάκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα.
- 2 Νὰ φέρῃς κρόσσια ἀπὸ ἀφρούς στὸ κῦμα καὶ κορδέλλες·
γύρω στὰ βράχια, τῶν φυκιῶν τίς πράσινες ταντέλλες·
καὶ γιὰ τοὺς ἴσκιους ποὺ περνοῦν ἢ μένουν στ' ἀκρογιάλι,
νὰ φέρῃς ἀπ' τὴ Βενετιά τὸ πιὸ λαμπρὸ κρουστάλλι.
- 3 Στὰ δέντρα, ποὺ θρηνοῦν βραχνὰ στοῦ κάμπου τὴ μαυρίλα,
νὰ φέρῃς γέλια ὁλόδροσα στὰ νιόφυτρά τους φύλλα
Μέσα στὰ ῥόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ ἝΑποσπερίτη*.
Κι' ἐμένα μιά μικρὴ φωλιά χελιδονιῶν στὸ σπίτι.

1899.

Β'. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

ἝΑθηναϊκὸν Πάσχα*.

Γεωργίου Σουρῆ

- 1 ἝΑναστάσεως ἡμέρα
ψάλλουν ἄγγελοι λευκοί,
καὶ σφυρίζουν στὸν αἆρα
σφαῖρες ἀπ' ἐδῶ κι' ἐκεῖ.
- 2 ἝΑναστάσεως χαρὰ
καὶ στὴν γῆν τῶν ἝΑθηναίων
ῥίχνουν ἔνσφαιρα πυρὰ
οἱ γενναῖοι τῶν γενναίων.
- 3 ἝΑναστάσεως ἡμέρα
φῶς μεγάλης χαυραγῆς,
παίρνει κάποιον μιά σφαῖρα
καὶ τὸν ῥίχνει κατὰ γῆς.
- 4 ἝΑναστάσεως ἡμέρα
κι' ἕνας ἄλλος παραπέρα
δέχεται σὰν κελεποῦρι*
μιά τράκα μέσ' στὴ μούρη.

Τοῦ θανάτου τὴν ἀπόχην
βλέπουν εὐσεβεῖς μὲ φρίκη
καὶ χαρὰ σ' ἐκείνον πόχει
καμωμένη διαθήκη. 5

Νέον Πάσχα, νέος θρῆνος
καὶ μακάριος ἐκείνος
ὅπου πρόφθασε νὰ δώσῃ
τῆς ἀγάπης τὰ φιλιὰ,
κι' ἔπειτα νὰ τὰ κορδώσῃ
μὲ τὴ νέα Πασχαλιά. 6

Ἀπὸ κρότους ἀγρίους βοῶζει
πᾶσα γῆ τῆς κλεινῆς πρωτευούσης
καὶ παροῦτι βρωμᾷ καὶ μυρίζει,
ποὺ φοβᾶσαι ν' ἀκούσῃς. 7

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάρια
καὶ στοὺς δρόμους τὰ βόλια σφυρίζουν,
καὶ βροντοῦν τῆς φακῆς παλικάρια
ποὺ γιὰ βρόντους ἀφρίζουν. 8

Τρέχουν, τρέχουν ξιφήρεις σκοποὶ
κι' ὁ παπᾶς μειδιῶν εὐφροσύνας
τὸ «Χριστὸς...» δὲν προφθάνει νὰ πῇ,
πέφτει κάτω κι' ἐκεῖνος. 9

Πάσχα θεῖον... Χαρὰ κι' εὐνομία.
Κάθε χόλος καὶ μῖσος ἐρρέτω.
Πεθαμένων ἀνοίγουν μνημεῖα
νὰ δεχθοῦν σκοτωμένους καὶ φέτο. 10

1903.

Ι'. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σὲ τάφο κόρης.

Ἀλεξ. Πάλλη.

Ἦσαν τῶν σπλάχνων μου ἡ χαρὰ
ὀχτὼ καὶ δέκα χρόνια·
μιά μόνη μ' ἐθλίψες φορὰ,
ὅμως μὲ θλίψῃ αἰώνια.

1907.

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ.

(ἀπόδομα ἐκ τοῦ ποιήματος ὁ «Ὀρφεύς»).

Δημητρίου Παπαρηγοπούλου.

Εἰσαγωγή : Ὁ Ὀρφεύς, ἀπολέσας προώρως τὴν σύζυγόν του Εὐρυδίκην, ἀποφασίζει, συντετριμμένος ὑπὸ τῆς ὀδύνης, νὰ κατέλθῃ διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἀναζητήσῃ αὐτήν. (Μέρος Α'—Γ').

Μέρος Δ'.

1

Ἀχανὲς καὶ ἔρημία
περιβάλλουν τὸν Ὀρφέα
καὶ ἀκούεται τραχεῖα
τοῦ Κερβέρου* ἡ κραυγὴ,
ἀντηχοῦσα φρικαλέα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

2

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον·
προχωρεῖ ψηλαφητῇ,
καὶ ὁ πούς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιάς διερχομένας...

3

Πέραν ἡ Ἀχερουσία*
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ ὁ Χάρων* τὰ πορθμεῖα
ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ
πλὴν τοῦ Χάρωνος κρατεῖ
ἡ τῆς λύρας ἀρμονία.

4

Καὶ ἡ κόπη μονοτόνων
ῥέματα νεκρὰ μερίζει·
θάνατος πλανᾶται μόνος
χάους ἄνωθεν ὑγροῦ·
καὶ τὸ κῦμα ψιθυρίζει
διὰ τόνου θλιβεροῦ.

5

Τὸν ἀσφοδελὸν* λειμῶνα
ἤδη ὁ Ὀρφεὺς βαδίζει·
ἂν λευκὸν ὡς τὴν χιόνα
ἄνθος φύεται ἐκεῖ,
ἀλλ' οὐδεὶς ζῶν κατοικεῖ·
στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει

6

Τοῦ Ὠρίωνος* θηρεύει
ἡ σκιά ἐκεῖ πλησίον·
βέλη φέρει· ἐνεδρεύει
ὑπὸ δένδρα γηραιά,
καὶ ἐπίσης τὸ θηρίον
εἶναι, ὡς αὐτός, σκιά.

7

Καὶ ἀμύθητος γαλήνη,
ὥς ἡ ἀπειλὴ ἀγρία,
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βαρύνει·
δένδρα, ζῶα καὶ πτηνά,
ὅλα εἶδωλα κενά,
ὅλα ἀμαυρὰ καὶ κρύα.

8

Ἄταράχως διαρρέει
τὸ τῆς Λήθης* ὕδωρ· στόνον
δὲν ἐκπέμπει καὶ δὲν κλαίει·
διαρρέει σκυθρωπὸν
καὶ δι' ἐλιγμῶν ἀφώνων,
ὥς ἡ λήθη σιωπῶν.

9

ᾠ! τὸ ὕδωρ τοῦτο πόσοι
ἐπεζήτησαν ματαίως,
πρὶν ἐδῶ νὰ καταβῶσι!
Πόσους μία του σταγὼν
πόνους φοβερῶν πληγῶν
θὰ ἐκοίμιζε ταχέως!

10

Λήθην ὁ Ὅρφεὺς δὲν θέλει·
ἀγαπᾷ καὶ ἐνθυμεῖται·
καὶ ἐκείνη ἀνατέλλει
ἐν τῷ βίῳ του φαιδρᾷ,
καὶ ἀνάμνησις καλεῖται,
καὶ ὑπάρχει καὶ νεκρά.

11

Καθιστᾷ μᾶλλον γλυκεῖαν
τοῦ παρόντος ἡ ὀδύνη
παρελθοῦσαν εὐτυχίαν·
ὅταν ἡ ψυχὴ πονῇ
μόνη τὴν ζωογονεῖ
ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη...

Μέρος Ε'

1

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη,
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώτει,
ἀγρυπνεῖ ἡ συμφορὰ,
ὅπου Δίκη αὖστηρὰ
κι' Ἐρινύες* συναντῶνται.

2

Ἰστανται ἐκπεληγμένοι
οἱ ἐν ᾠδῇ, τὸν Ὅρφέα
βλέποντες νὰ διαβαίνει·
ἀλλ' ἐκεῖνος προχωρεῖ·
ἡ ψυχὴ του ἡ γενναία
εἰς τὸν ἔρωτα θαρρεῖ.

3

Τοῦ Ταντάλου* ἐδῶ βλέπει
τὰς φρικώδεις τιμωρίας·
καὶ πικρὰ ἀκούει ἔπη,
καὶ ἀκούει φοβερὰν
τοῦ Σισύφου* τὴν ἀράν,
καὶ ἀκούει βλασφημίας.

4

Ἐκεῖ πέραν ὁ Ἰξίων*
εἰς τροχὸν προσδεδεμένος
διὰ συστροφῶν μυρίων
βασανίζεται, θρηνηῖ·
καὶ ἡχεῖ τεταραγμένως
ἡ στοὰ ἡ σκοτεινὴ.

5

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη*
ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστέων·
ἄπειρος πληθὺς τὴν ζώνει
ὑπηκόων σκιωδῶν
ἐπαιτούντων τὴν σποδὸν
βίου παρελθόντος πλέον...

6

Τὸν Ὀρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγείρεται ὀργίλῃ :
πῶς τὸν Ἄδην μυκτηρίζει
καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν ;
Καὶ ἀμείλιχος ἡπείλει
τὸν ἀλάστορα* θνητόν.

7

Τῆς Μεδούσης* τὴν ἀγρίαν
κεφαλὴν ἐπικαλεῖται·
Ἄλλὰ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν
ὁ Ὀρφεὺς παρακαλεῖ,
καὶ σιγᾷ ἡ ἀπειλή,
καὶ ὁ Ἄδης συγκινεῖται.

8

Ἀρμονία, ἄρμονία,
γλῶσσα πλήρης μυστηρίου,
ποία πάσχουσα καρδιά
σ' ἤρπασεν ἐξ οὐρανῶν,
ὥς τὴν φράσιν μαρτυρίου
κι' αἰσθημάτων ἀχανῶν ;

9

Τίς ἐκ τῆς ἀπελπισίας
μὴ εὐρίσκων λέξιν μίαν
τὴν ὀδύνην τῆς καρδίας
νὰ ἐκφράσῃ τὴν δεινὴν,
μὲ ἄρμονικὴν φωνὴν
ἔψαλε τὴν δυστυχίαν ;...

Μέρος 5'

1

« Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην.
Περσεφόνη, Περσεφόνη,
μὴ προσφέρῃς καταδίκην·
τὴν ἠγάπησα πολὺ
κι' ἡ ψυχὴ μου τὴν καλεῖ·
ἐκουράσθη πλέον μόνη.

2

Ἄνασσα, γνωρίζεις ποία
τὴν καρδίαν περιβάλλει
θυελλώδης ἐρημία,
ὅταν φύγῃ ἡ χαρά,
ὅταν ὄνειρα φαιδρᾷ
πέσουν κατὰ γῆς αἰθάλη ;

3

Τόσαι νέαι, καὶ ἐκείνη
ἔπρεπε νὰ τελευτήσῃ ;
ἤρμοζε παστὰς λιθίνῃ
εἰς τοσαύτην καλλονὴν ;
εἰς αὐγὴν ἑαρινὴν
διατί νὰ ἀπανθήσῃ ;

4

Τώρα τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα
φαίνεται χωρὶς ἀστέρας·
εἶναι τ' ἄνθη χωρὶς χρῶμα,
χωρὶς ἄρωμα, ὠχρά,
καὶ προβαίνει φοβερὰ
ἡ γαλήνη τῆς ἐσπέρας.

5

Καὶ ἡ ἔρημος οἰκία
διεγείρουσα τὴν φρίκην...
καὶ ἡ πάλλουσα καρδία
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς·
ἡ ἡχὼ τῆς οἰμωγῆς...
Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην».

6

Ἐπαυσε· σιγὴ βαθεῖα
ἠκολούθησε τὸ ἄσμα·
ἡ γλυκεῖα ἁρμονία
τὰ ἐρέβη συγκινεῖ,
καὶ τῆς συμφορᾶς τὸ φάσμα
τὰς βασάνους λησμονεῖ.

7

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
εἰς τοὺς τالαιπωρομένους
ἀπεδόθη εὐτυχία·
καὶ προσήλθον εὐμενεῖς
καὶ αὐταὶ αἱ Ἑρινὺς
μ' ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους.

8

Προσηνὴς ἡ Περσεφόνη
μειδιᾷ πρὸς τὸν Ὀρφέα·
τὴν ὁδύνην συνεπώνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτῇ,
καὶ ἀνάμνησις ἀρχαία
τοῦ καθήκοντος κρατεῖ.

9

«Λάβε, λέγει, λάβε πάλιν
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκαλίην·
ἴσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθὴς πρὸς τὴν χαράν,
ἀπαθὴς πρὸς τὴν ὁδύνην.

10

Ἄλλ' Ὀρφεῦ, σκιά ὥς εἶναι
διεγείρει φρίκην τώρα,
πᾶς· αἱ χάριτες ἐκείναι
ἔπесαν τῆς γῆς βορά.
Φεῦ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χώρα
εἶναι χώρα φοβερά.

11

Ὅταν εἰς τὴν γῆν πατήσῃ,
τότε θὰ τὴν ἀνακτήσῃ·
ἡ μορφή της θ' ἀναζήσῃ
ὥς καὶ πάλαι εὐειδής·
ἐν τῷ Ἄδῃ μὴ τολμήσῃς,
πρὸς Στυγός*, νὰ τὴν ἰδῇς.

12

Ὑπαγε, Ὀρφεῦ, προχώρει·
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη·
εἶναι μόνον εἰς τὰ ὄρη
τοῦ Ταινάρου ὁρατὴ.
Ἄλλως, ἀνεπιστρεπτεῖ
ἐν τῷ Ἄδῃ θ' ἀπομείνῃ».

Μέρος Ζ'

1

Πόσον φαίνεται γλυκεῖα
εἰς τὸ ἱλαρόν του βλέμμα
ἡ φοικώδης ἔρημία,
ἦν ἐπέρα πρὶν ὠχρὸς
καὶ μὲ παγωμένον αἷμα·
πόσον εἶναι ζωηρός!

2

Ἐδρεψε μεγάλην νίκην·
ἤρπασε τὴν εὐτυχίαν,
ἤρπασε τὴν Εὐρυδίκην,
τὴν ζωὴν του, τὴν χαράν.
Ποῦ τὸ πένθος; ἱλαρὰν
ἔχει τώρα τὴν καρδίαν.

Δὲν τὴν βλέπει, τὴν μαντεύει·
 ἀλλ' ἄρχει· εἶναι πλησίον·
 ὅταν ἡ ψυχὴ λατρεύῃ,
 εὐχερῶς εὐδαιμονεῖ·
 ὑπὸ στοχασμῶν μυρίων
 τῷ ἐπνίγῃ ἡ φωνή...

Περὶ λήψις τῶν ἐπομένων : Καθ' ὃδὸν ὁ Ὀρφεὺς ἀπευθύνει διαφόρους ἐρωτήσεις πρὸς τὴν Εὐρυδίκην· ἀλλ' ἐκείνη κατὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς Περσεφόνης ἀκολουθεῖ μὲν, δὲν ἀναγνωρίζει ὅμως αὐτόν, διότι εἶχε πῖει ἐν τῷ Ἀδῇ τὸ ὕδωρ τῆς Λήθης. Ὁ Ὀρφεὺς τότε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του λησμονεῖ τὴν διαταγὴν τῆς Π., στρέφεται διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς αὐτὴν τὸ πρόσωπόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὕτω θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ· ἀλλ' ἀμέσως ἡ Εὐρυδίκη γίνεται ἀφαντος. Συντετριμμένος τότε ὁ Ὀρφεὺς ἀνέρχεται μόνος πάλιν διὰ τοῦ Ταινάρου καὶ ἀπαρηγορητῶς θρηνηῶν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον.

Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος.

(ἀπόσπασμα)

Ἀχιλλέως Παράσχου.

- 1 Πῶς γιγαντεύεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη!
 Ἀνδρείεσθαι, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα χρόνια πάγει.
 Τὲς μέρες ποῦβρα τὲς δειλὲς ξεχνῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη,
 καὶ ναύτης τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ στὸ χέρι
 καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ καὶ πνίγω στὴν ἀγκάλῃ,
 σ' αὐτὰ τὰ ἴδια κύματα, σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι!
- 2 Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς τὸ μάτι
 ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τῇ θάλασσᾳ γεμάτη.
 Τόπο δὲν ἔχουν νὰ σταθοῦν· τὸ πέλαγο δὲν φθάνει.
 Πάρθοι κι' Ἰνδοὶ τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιάνοι.
 Σαλεύουν δάσος κονταριῶν, χίλιες στολὲς φοροῦνε
 καὶ χίλιες γλῶσσες βάρβαρες στὸν ἄνεμο ἀντηχοῦνε.
- 3 Θαρρῶ πῶς τὴν ἐξακουστὴν ἐκείνη βλέπω μάχη·
 Ποιὸς θρονιασμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ ράχη;
 Ὁ Ξέρξης! Τὰ καράβια του περήφανος ξανοίγει*...
 Θὰ ἔχῃ ἓνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ;

Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν,
καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν.

Ἄ ! Δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας, γεμάτα
ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιὰ, ἀπὸ Ἀθήνας νιῶτα !
Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι,
καὶ σὰ σημαία τὴν πλατεία χλαμύδα του ξαπλώνει.
Καὶ νά, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία.
Χέρια μὲ χέρια πιάσθηκαν Σκλαβιά κι' Ἑλευθερία !

4

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα, χτύπα !
Πέρα καὶ πέρα τῆς Σκλαβιάς τὸ μαῦρο στήθος τρύπα !
Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντα ἄς καταλάβῃ,
πὼς τὰ παιδιὰ σου πολεμοῦν καὶ πὼς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
Διῶξε, θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
κι' ὅποιον ἐλάβωσε ἡ σκλαβιά νὰ βρίσκῃ ἐδῶ βοτάνι !

5

Ὡσὰν λιοντάρι ἡ θάλασσα σηκώθη καὶ βογγάει...
Σπάρτη κι' Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλαί-πλαί,
ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένα,
κι' ἐμπρὸς τοὺς ἡ Ἑλευθερία καράβια πνίγει ξένα.
Θαρρεῖς θεριά πὼς πολεμοῦν κι' ἡ θάλασσα στενάζει,
σὰν ἀνυψώνει τὸ σπαθὶ καὶ σὰν τὸ κατεβάζει !

6

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο τῆς φωτίζει·
καὶ κάπου-κάπου ἡ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει
καὶ τὸν κοιτάει ὁλόχαρῃ .. Σὲ κάθε γύρισμά της
ἀκούω δυνατότερα καὶ τὰ χτυπήματά της.
Ἄπ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει,
καὶ μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πὼς προστάζει :

7

« ὦ Ἑλληνόπουλα, ἐμπρὸς ! Λυτρώστε τὴν πατρίδα,
—κράζει ὁ Αἰσχύλος*—σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
παιδιὰ, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας· ἀγὼν γιὰ ὅλα τώρα !
Κι' ἀνάβει ἡ μάχη στὴ φωνή, σαρκώνεται ἡ ἐλπίδα·
τί κάνει ὁ ψάλτης, στὴν καρδιά σὰν ἔχη τὴν πατρίδα !

8

Σὰ ζυγαριὰ ὁ πόλεμος ἀνεβοκατεβαίνει·
δὶγνωνμη ἡ Νίκη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ πηγαίνει.

9

Κουράστηκε κι' ἡ Λευτεριά, κουράστηκε κι' ὁ ξένος·
Μονάχα ἐσύ, Θεμιστοκλῆ, δὲν εἶσαι κουρασμένος!
Δυὸ τρεῖς φορὲς τὰ φρύδια του συννεφιαστὰ μαζώνει
καὶ σπάει μέσ' στὰ δάχτυλα τὸ δυνατὸ τιμόνι.

- 10 Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός· δὲν φαίνεται ἡ μέρα.
Μὰ τί ἀντάρα* ἀκούγεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα;
Ποιά εἶν' ἐκείνη ἡ σκιά πού σὰ βουνὸ μεγάλη
πατεῖ τὸ κῦμα κι' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη;
Γιὰ δές... ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλες σκιὲς ὁρμᾶνε,
μὲ κόπο τὰ μεγάλα της τὰ βήματα ἀκλουθᾶνε.
- 11 'Ο Αἴας* εἶναι! Κι' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του
ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερὰ στὸ κῦμα τὸ δικό του.
Κατάρτι μέσ' στὸ χέρι του φουχτώνει γιὰ κοντάρι,
κι' ἔχει τὸν Τεῦκρό του μαζί, τὸ ἀγένειο παλικάρι.
Ἄ, τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη!
- 12 Κι' ἀνταμωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λιοντάρια
κάνουν τὴ θάλασσα στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια*.
Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιὰ σχισμένα.
Βλέπω καράβια σὰν βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα.
Ἀκούω τρόμου προσευχές, τραγούδια καὶ κατάρια
καὶ φροκαλίζει ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα!...

1874.

× 'Ο Δεξιέλεως.

(Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κ. Παλαμᾶ.

Κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μνημα
ἀκούω φωνὴ πὺν χύνεται κι' ἀκούω φωνὴ πὺν λέει:

Ἐμὲ Δεξιέλεο μὲ λέν. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθῆνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ'ἀγένειο παλικάρι.

- 5 Μ' ἀνάνθησαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου*.
Ἐξω στὸ δρόμο, στὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἄερα
μοῦθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τᾶνοιξε σὰν ἄνθος·

καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ Θεὸς ὁποῦ βοηθαίει τὰ νιάτα
μοῦ τ'όπλασεν ἁρμονικὰ σφιχτό, χυτὸ καὶ ὠραῖο.

10

Κι' ἐγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους προῶτος
συντροφῆψι τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς καραβί*

κι' ἔλεγα: Βάλε μου, Θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
δῶσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια
νὰ πάω κι' ἐγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητὴς νὰ λάμψω
στὸ πῆδημα, στὸ πάλαιμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι...
γιατὶ δὲν εἶναι πιὸ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδερο σὲ φτερωμένο σῶμα...

15

Κι' ἐγὼ ὄνειρεύτηκα κι' ἐγὼ τῆς δόξας τῇ λατάρᾳ
ἄρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω·
στὸ θέατρον ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω·
κι' ἐγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουστῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
ἀστροπελέκι στοὺς κακοὺς· καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
ἐκεῖ πού τρέχει ὁ Ἴλισσος γλυκὰ καὶ πού ξαπλώνει
δροσάτον ἴσκιον ὁ πλάτανος, κι' ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
καὶ τὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρυφὰ τῆς πλάσης.

20

25

Ἄλλ' ἓνας ἀγαθὸς Θεός, ὁποῦ ποτὲ τὰ μάτια
δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου, καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
αὐτὸς διώρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πιὸ μεγάλη:
Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ πάω νὰ πολεμήσω!

30

Καὶ νά! σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἦχο·
κι' ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὀνείρατα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
ξυπνάει γοργά, ἀντρεϊεῦεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ της,
γαλήνια κόρη καὶ μαζὶ Πρύμαχος θεωριμένη.
Ἡ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη!

35

Θυμῆθηκα τὸν ὄρκο* μου καὶ ἄρματωμένος τρέχω
σὲ κυματόπλαστο ἄλλογο θεσσαλικὸ πού ἔχει
χαρὰ τὸν πόλεμον καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονον κουνιέται τὸ κοντάρι,
θαρρῶ πῶς μέσα μου ἡ καρδιὰ βροντοχτυπάει τοῦ Κόδρου,
θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντα* ψηλὸ τὸ ἀνάστημά μου,
θαρρῶ, τὸ δρόμον ἓνας θεὸς μοῦ δείχνει, καὶ κανένας,
ναί! καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ κόψῃ τὴν ὁρμή μου.

40

Μὲ τὸν πολέμιον σμίξαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου.

- 45 Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι' ἀκράτητος Σπαρτιάτης
βοριᾶς χυμαί* ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν·
τῆς Σπάρτης ἄντρας εἶσ' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
Βοηθαίτε με, ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων!
- 50 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
σὰ φλόγα τᾶλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
τὸλόμακρο κοντάρι μου, κατὰστηθα τὸν βρῖσκω.
Στὰ πόδια ἐμπρὸς τοῦ ἀλόγου μου κατακυλάει καὶ πέφτει·
πέφτει, κι' ἐκεῖ ποὺ τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω·
- 55 χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ὁρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλλῃ,
πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

Ἐμὲ Δεξιλέο μὲ λέν, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας·
πολέμησα καὶ νίκησα κι' ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα.
Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὁρμαίει κι' ἀλύπητα κι' ἐμένα
60 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτή, μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμον.

Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη·
μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια*, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
65 καὶ πέφτουν καὶ μαθαίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
Κι' ἐγὼ ἐδῶ πέρα ἀσάλευτος κι' ἀμάραντος προβάλλω
καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἐχθρὸ στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
Ὡ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία!
Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης!

1892.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευκάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, εἶτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ἡ ποίησις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἰόνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διήλθεν εἰς τὴν ὥραν παρὰ τὴν Λευκάδα νησιῶτα Μαδουρήν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. ἔχει συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχουργήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἡ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859), *Ἀθανάσης Διάκος καὶ Ἀστραπόγιαννος* (μετὰ προλόγου καὶ πλείστων ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων, 1867) κ.ἄ. Ὁ *Βίος καὶ τὰ ἔργα* αὐτοῦ ὅλα ἐξεδόθησαν ἐπιμελεῖα τοῦ υἱοῦ του εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῇ (1908).

Βασιλειάδης Σπυρίδων. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1845. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἰργάσθη ἔπειτα ὡς δικηγόρος ἐν Ἀθήναις, ἐνῷ ἡσχολεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Παρίσι τοῦ 1874. Ἔργα του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Εἰκόνες καὶ κύματα* (λυρικὰ ποιήματα, 1866). Β' Πεζὰ: Δραματικά ἔργα: *Λουκᾶς Νοταρᾶς* (1868), *οἱ Καλλέργαι* (1869), *Ἀττικαὶ νύκτες* (τόμος Α', περιέχων πέντε δραματικά ἔργα: τὴν Γαλάτειαν, ἐξ ἧς παρελήφθη τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα,

Σημειώσεις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

τὴν Σκύλλαν, τὴν Χίμαιραν, τὴν Σεμέλην καὶ τὴν Ἀμάλθειαν, 1873). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλοι δύο τόμοι Ἀττικῶν Νυκτῶν (1874), περιλαμβάνοντες διάφορα ἄλλα ἔργα του.

Βασιλικὸς Πέτρος. Ψευδώνυμον τοῦ Κωνστ. Χατζοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸ 1870· εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος, ἀπέθανε δὲ τὸ 1920. Ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς ἔργα: Α' Συλλογὰς ποιημάτων: *Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς* (1898), *Τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ εἰδυλλία* (1899), *Ἀπλοὶ τρόποι* (1920), *Βραδυνοὶ θρυλοὶ* (1921). Β' Πεζά: *Διηγήματα: Στὸ σκοιὰδι—Τάσω* (1918), *Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου* (1919), *Φθινόπωρον* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης ἀριστεχνικῶς τὸν Φάουστ καὶ τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις τοῦ Γκαίτε καὶ ἄλλα δραματικὰ ἔργα.

Βυζάντιος Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐκδίδων μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἀναστασίου ἐν Τεργέστῃ τὴν ἐφημερίδα *Νέαν Ἡμέραν*. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἄρθρων αὐτοῦ καὶ τινὰ ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1908 ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἔργα*.

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδούλου Ζωῆοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεὶ τῷ 1882, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς καὶ εἶναι σήμερον τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινόπωρινές Ἀρπες* (1902), *Ρόδακες καὶ Ἀνθέμια* (1904), *Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες* (1907), ὁ *Ἀνθισμένος δρόμος* (1911), τὸ *Ἀνοιχτὸ Παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας λογοτεχνικὰς μελέτας, ὧν κυριώτεραι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημῳδὴν ποίησιν. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης *Πατρικὸ σπίνι* (1921).

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Διηύθυνεν ἐπὶ τινα χρόνον τὸ περιοδικὸν *Ἑστία* καὶ ἔπειτα τὴν ὁμώνυμον ἑφημερίδα, ὡς καὶ τὸ περιοδικὸν *Ἑθνικὴ Ἀγωγή*. Διετέλεσε τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τίνος δὲ εἶναι διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Διακοσμητικῶν Τεχνῶν. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α'

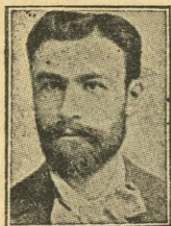

Ποιητικά: *Ἰστοὶ ἀράχνης* (1880), *Σταλακτῖται* (1881), *Εἰδύλλια* (1885), *Ἀμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὰ σκοτιάδια* (1914), *Κλειστὰ βλέφαρα* (1917), *Θὰ βραδυάζῃ* (1922), καὶ *Πυρίνη Ῥομφαία* — *Ἀλκωνίδες* (1923). Β'. Πεζὰ: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886, ὧν μετὰ καὶ ἡ *Ἀμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης*, (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *Ἑλληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμύθια, 1921), *Ἔρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων *Αἰ μέλισσαι* (1901), *Τὸ ψάρευμα* (1904), *Οἱ τυφλοὶ* (1906), *Ὁ κυνηγὸς* (1907) κ. ἄ.

Κάλδος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Παιδὸν ἔτι μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον καὶ εἶτα εἰς Παρισίους. Τὸ 1826 κατῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν, καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859· τὰ τελευτάτα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἅτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἰκοσιν ᾠδὰς, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Λύρα* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καρβούνης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τὸ 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του εἰς ἑφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτερόν τόμον ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε ὁ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914). Ἀλξ. Γ. Σαρδ. Νεοελλ. Ἀναμνήματα Α'. Γυμνασίου. Ἐκδ. δ'. 14

Καρκαδίτσας Ἀνδρ. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ

τῆς Ἡλείας. Ἐσπούδασε ἱατρικὴν καὶ ὑπηρετήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Ἀπέθανε ἐν Ἀμαρουσίῳ τὸ 1922. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα του, πάντα σχεδὸν διηγήματα : *Διηγήματα* (1892), *Ἡ λυγερή* (1896), *Ὁ ξητιάνος*

(1897), *τὰ Δόγια τῆς πλώρης* (τόμος Α', 1899, τόμος Β' 1902. Ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς β' ἐπιδιωρθωμένην ἔκδοσιν, 1919), *Παλιὰς ἀγάπες* (1900), *ὁ Ἀρχαιολόγος* (1904) κ. ἄ.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748.

Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελὸδαμον ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρὸς του καὶ ἄλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἑξαετῇ ἐκεῖ διατριβῇ ἀνεκλήθη εἰς Σμύρνην. Μὴ ὑποφέρων τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατῴρθησε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταδῇ ἐκ νέου εἰς

τὴν Εὐρώπῃν πρὸς σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιὲ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεῖ σπουδὰς ἀνεκνήρυχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἰδίᾳ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Οὕτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν Ἰσοκράτην, τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου, τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος, μέρος τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, τὰ Πολιτικά καὶ Ἠθικά Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὧν μεταξὺ καὶ πλήρην συλλογὴν τῶν αἰσωπείων μύθων (1801), εἰς οὗς προσέθηκε καὶ 36 πρωτοτύπους ἰδικούς του. Ἀκαταπονήτως δ' ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. Ὁ Κοραῆς διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του, (ἐξέδωκεν ἐν συνόλῳ 66 τόμους) καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἅτινα καὶ ἐν ἰδιαίτεροις φυλλαδίοις καὶ ἐν τοῖς προλόγοις τῶν βιβλίων αὐτοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἅτινα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν

ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1868. Ἐνθ' ἦτο ἀκόμη μαθητῆς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα *Σκιαὶ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ ὅποτον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα: Α' Ποιητικά: *Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), τ' *Αγροτικά* (1891), *Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης* (1893) καὶ Β' Πεζὰ: *Πεξογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῇ μεταξὺ τὴν υγείαν του, ἀναχωρήσας δὲ διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῇ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Ἔργα* αὐτοῦ (*Ποιήματα—Πεζὰ*) ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τὸ 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ ὅλα τὰ *Ποιήματα* (1916).

Λάμπρος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Κερκύρᾳ ἐκ πατρὸς Ἡπειρώτου. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890 τακτικὸς καθηγητῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ, πρωθυπουργὸς δὲ κατὰ τὸ 1916—17. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰ μελέτας, κυρίως δὲ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, πλεῖστα ὅσα ἐκδώσας μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ πολλὰς δημοσιεύσας σχετικὰς μελέτας, ἰδίᾳ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συντασσομένῳ περιοδικῷ *Νέος Ἑλληνομνήμων* (14 τόμοι). Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων αὐτοῦ λογοτεχνικὰ ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς: Α' Ἱστορικά: *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος* (εἰς 6 τόμους, 1886—1908) καὶ *Μεικταὶ σελίδες* (1905). Β' Ῥητορικά: *Λόγοι καὶ ἀρθρα* (1902), *Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ βορρᾶ* (1909) καὶ τὰ *Ἐλευθέρια* (λόγοι εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, 1911).

Λασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τὸ

1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπῃν τὰ νομικά. Ἐνῷ ἀκόμη ἐσπούδαζεν, ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον τοῦ *Ἡ βιογραφία μου*. Ἐπανεληθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἡσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἔντελως εἰς τὴν λογοτεχνίαν, καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικός ποιητής. Τὰ βέλη τοῦ ἔστρεψε καθ' ὅλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετήρει γινόμενα περίξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἑκαυ-

τηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη· ἐν τέλει ὁμῶς κατενοήθη ὑπὸ πάντων ἡ ἄδολος εἰλικρίνειά του καὶ ἡ ἐντιμότης του καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς* (1856), *Συχουρνήματα* (1872). Β' Πεζά: 1) Ἡθικοὶ χαρακτήρες: *Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος* (1886). Πρὸ τίνος ἐξεδόθησαν καὶ 2) οἱ *Στοχασμοὶ* τοῦ (1921).

Μαθίλης Λορέντσος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1858.

Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ φιλολογίαν. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896, εἰς τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ τοῦ 1912, ὅτε καὶ ἐφρονεύθη ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὴν 29ην Νοεμβρίου εἰς τὸν Δρίσκον, λοχαγὸς ὢν τοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδηνῶν*. Τὰ *Ἔργα* αὐτοῦ (κατὰ τὸ πλεῖ-

στον ποιήματα) ἐξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915.

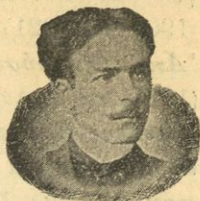
Μιλακίσης Μιλτιάδης. Ἐγεννήθη τὸ 1870 ἐν Μεσο-

λογίῳ. Ἐσπούδασε νομικά, ἀπὸ νεότητος δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Συλλογαὶ ποιημάτων τοῦ ἐξεδόθησαν αἱ ἑξῆς: *Συντρίμματα* (1899), *Ὠρες* (1903), *Ἀσφόδελοι* (1917), *Πεπρωμένα* (1918), *Ὁ Μπαταριάς, ὁ Τάκη Πλούμας, ὁ Μπάυρον*

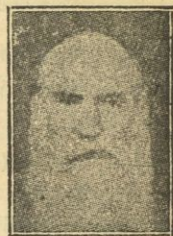
(1920). Δραματικὸν δὲ ποίημα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη *Ἡ κυρὰ τοῦ πύργου* (1901).

Μελῆς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἐπιδόθηκες εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων. Ἐγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: Ὁ Γιὸς τοῦ Ἰσκιου (1907), Τὸ κόκκινο πουνάμισο (1908), Τὸ χαλασμένο σπῆτι (1909), Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): Πολεμικαὶ σελίδες (1913). Γ'. Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Σφυρίγματα (1922).

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ἄρθρα του, στοχασμοὺς καὶ ἐντυπώσεις, πραγματείας καὶ διηγήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1916, κατόπιν μακροτάτης ἀσθενείας. Ἐσχάτως ἐξεδόθησαν δύο τόμοι τῶν Φιλολογικῶν ἔργων του (1920 καὶ 1922).

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (Ἡ καταστροφή τῶν Φαρῶν, Βάρδας Καλλέργης), διηγήματα καὶ πλήθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τὰ διηγήματά του, Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς (1876), Διηγήματα (εἰς 5 τόμους, 1921—3) καὶ 4 τόμοι ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων: Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα (1923—6).

Νιρβάνης Παῦλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ῥωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἱατρός εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πλὴν ψυχιατρικῶν τινῶν μελετῶν ἔγραψε καὶ διηγήματα, παραμύθια, ἐντυπώσεις ταξιδίων, χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως τὴν Ἑστίαν, ὅπου χρονογραφεῖ ἀπὸ πολλοῦ. Ἐκ τῶν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐκδοθέντων ἔρ-

γων του σπουδαιότερα εἶναι: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσα* (1907 καὶ 1921). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ.ά. 2) Διηγημάτων 4 τόμοι. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης* (1917). 4) Γλωσσικὴ μελέτη: *Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία* (1905). 5) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι, 1916). Δραματικὰ δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: *Τὸ χελιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (Ἀλεξάνδρεια, 1909), *Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας* (1921) κ.ά.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κων-

σταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Ζακύνθου. Ἐξε-
παιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ
ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν
εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ
1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε
θεατρικὰ ἔργα, μυθιστορήματα, διηγήματα,
κριτικὰ καὶ αἰσθητικὰς μελέτας καὶ χρο-
νογραφήματα, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς χωριστοὺς

τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων 20
περίπου τόμοι. Κριτικαὶ μελέται: *Οἱ Παράσχοι* (1916), Θεατρικὰ
ἔργα: *Θέατρον*, τρεῖς τόμοι (1912, 1913, 1922) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ
1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδων*. Ἐκ
τῶν διὰ παιδία καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ *Παιδικὸν*
Θέατρον (1896) καὶ τὸ μυθιστόρημα ἢ *Ἀδελφούλα μου*, δη-
μοσιευθὲν κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Διαπλάσει τὸ 1889, ἐκδοθὲν δὲ εἰς
βιβλίον τὸ 1923.

Παλαμᾶς Κωστῆς. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859 ἐκ

γονέων Μεσολογγιτῶν. Νεώτατος ἦλθεν εἰς
Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικὰ, ἀλλὰ τα-
χέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη
εἰς τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τοῦ 1897 εἶναι γενικὸς
γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκτὸς πο-
λυαριθμῶν δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερί-
δας καὶ περιοδικὰ, ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέ-
ρους τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά:

Τραγούδια τῆς πατρίδος μου (1886), *Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθη-
νᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ἰαμβοὶ καὶ ἀνά-*

παιστοι (1897), ὁ **Τάφος** (ποιήματα ἐμπνευσθέντα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ τέκνου τοῦ, 1898), **Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης** (1900), **Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ** (1904), **Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου** (1907), **Ἡ φλογερά τοῦ Βασιλιᾶ** (1910), **Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά** (1912), **Οἱ καημοὶ τῆς Διμνοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικά γυμνάσματα** (1912), **Οἱ βωμοὶ** (1915), **Τὰ παρόκαιρα** (1919), **Τὰ δεκατετράστιχα** (Ἀλεξάνδρεια, 1919). Β' Πεζά: 1) Διηγήματα: **Θάνατος παλικάριου** (1901), **Διηγήματα** (1920). 2) Κριτικαὶ μελέται: **Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη** (1894), **Γράμματα** (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), **Τὰ πρῶτα κριτικὰ** (1913), **Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλης** (1917), **Ἰούλιος Τυπάλδος** (1917) κ. ἄ. Δράμα δὲ ἡ **Τρισεύγενη** (1903).

* **Πάλλης Ἀλέξανδρος.** Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὸ 1851. Ἐσπούδασεν ἐπὶ τινὰς μῆνας φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ῥάλλη. Θιασώτης τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε **Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ** (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὅμηρου (ἐκδοθεῖσαν ἐπανειλημμένως), τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Θουκυδίδου, τὸν Ἐμπορον τῆς Βενετίας τοῦ Σαίξπηρ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον **Κούφια Καρῦδια** (Λίβερπουλ, 1915). Τελευταῖον ἐδημοσίευσεν τόμον με ἐντυπώσεις ταξιδιωτικὰς, ὑπὸ τὸν τίτλον **Μπρουσὸς** (1922).

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Σκιαθῷ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μεταφραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶχεν αὐτοδίδαχθῃ. Ἐζῆσεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγκαρτερήσῃ καθ' ὅλον τὸν βίον του, ἀπέθανε δ' ἐν Σκιαθῷ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματα (**Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν**, ἐκδοθὲν χωριστὰ τὸ 1923,

ἡ *Γυφτοπούλα*, 1912) καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἡθὴ καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωντανήν λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ἑνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθεναγωγεῖον τῆς Παλλάδος καὶ διετελέσεν ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδασκάλισσα. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους τὰ ἑξῆς: *Δεσμὴς διηγημάτων* (Κων)πολις, 1890) καὶ *Περιπέτεια μιᾶς διδασκαλίσσης* (Κων)πολις, 1891).

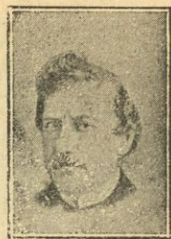
Παπαντωνίου Ζαχ. Ἐγεννήθη ἐν Καρπενήσι τὸ 1877. Ἀπὸ νεότητος ἐπέδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Σήμερον εἶναι διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐγραψε διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ ποιήματα. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: *Α' Ποιητικά: Πολεμικὰ Τραγούδια* (1897), *Τὰ χελιδόνια* (ποιήματα διὰ παιδία, 1920). *Β' Πεζὰ: Πεζοὶ ὕμνοι* (στοχασμοί, 1922).

Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1843, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ εἰργάσθη εἰτα ὡς δικηγόρος, ἐνῶ συγχρόνως ἡσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: *Α' Ποιητικά: Ποιήσεις* (1867), *Ὁρφεὺς καὶ Πυγμαλίων* (1869). *Β' Πεζὰ: 1) Χαρακτῆ-*

ρες (1870). 2) *Δραματικὰ (κωμῳδαί): Συζύγου ἐκλογὴ* (1868) καὶ ἡ *Ἀγορὰ* (1871). Μετὰ θάνατον δὲ τὰ *Ἀνέκδοτα ἔργα αὐτοῦ* (ποικίλα, 1895).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ του μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου καὶ ἐξηκολούθησε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους* (1860—1875, ἐκδοθεῖσα εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἐκδοσιν τὸ 1885—88 καὶ εἶτα εἰς ἄλλας τρεῖς). Ἀξία λόγου εἶναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ὁ στρατάρχης Γεώργιος Καραϊσκάκης* (1889).

Παράσχος Ἀχιλλεύς. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1838, ἀπέθανε δ' ἐν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν, ἔζησε δὲ ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ, θεωρούμενος ὡς ὁ κορυφαῖος ποιητῆς τῶν συγχρόνων του. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ τρεῖς μὲν τόμοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Ποιήματα* (1881—84), ἄλλοι δὲ δύο μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἀνέκδοτα ποιήματα* (1904).

Μεξοπόρος Ἀναστάσιος. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.

Μεργιαλῆτης Γιάννης. Ψευδώνυμον τοῦ ἐν Σπέτσαις διδασκάλου καὶ ποιητοῦ Ἰωάννου Γ. Γιαννοῦκου. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα, ἰδίως παιδικὰ, εἰς περιοδικὰ, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους μέχρι τοῦδε τὰ ἐξῆς: *Μετάφρασιν τῆς Μηδείας τοῦ Εὐριπίδου* (1904), *Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλίας* (1906), *Τρελλὰ τραγούδια* (1908), *Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ὄνειρου* (ἐπιγράμματα, 1915) καὶ *Παιδαγωγικοὺς μύθους* (1916).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1862.

Ὑπηρετήσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1924. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξῆς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμῶνανθοι* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1900), *Κειμήλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸ βιολλί* (1909), *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Εἰρηνικά* (1918). Συνέθεσε δὲ καὶ ποιητικὰ δράματα, ὧν ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἐξῆς: ὁ *Τραγουδιστὴς* (1893), ὁ *Βασιλεὺς Ἀνῆλιαγος* (1910), καὶ ἡ *Γυναικὴ* (1915).

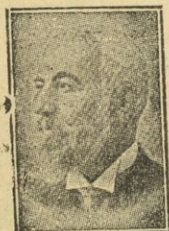
Πολίτης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Καλάμαις τὸ 1852.

Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890 καθηγητὴς τῆς μυθολογίας καὶ ἑλλ. ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ μέχρι τοῦ θανάτου του (1920). Ἠσχολήθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ δοξασιῶν τοῦ ἑλλ. λαοῦ, καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας λαογραφικὰς μελέτας εἰς περιοδικὰ, ἰδίως τὴν *Λαογραφίαν*, ὅγκῳ δὲ ἔργα περὶ τῶν *Παροιμιῶν* (τέσσαρας τόμους, 1899—1902) καὶ τῶν *Παραδόσεων* (δύο τόμους, 1904) τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσεν *Ἐκλογὰς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ* (1914) καὶ πολλὰ ἄλλα.

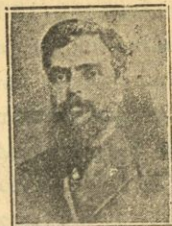
Πορφύρας Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημ. Συσφώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 ἐν Χίῳ. Τινὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκιᾶς* (1920).

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφωνι τὸ

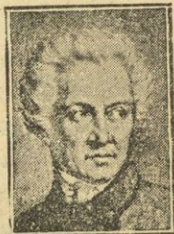

1850. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν, ἡσχολήθη δ' ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτής. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ ἐξῆς ἔργα του: 1) Δράματα ποιητικά: ὁ *Ρήγας* (1897), ὁ *Κόρη τῆς Δήμου* (1901), ὁ *Νικηφόρος Φωκᾶς* (1907), ὁ *Φαίδρα* (1919) κ. ἄ. 2) Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα* (1896) καὶ *Ποιήματα* (1916). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων.

Ῥοῦδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Σύρῳ. Ἐξαιτίας μετέβη εἰς Γένουαν, ὅπου ὁ πατὴρ του εἶχε διορισθῇ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1849 ἀπεστάλη εἰς Σύρον ὅπως λάβῃ ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν ἐν τῷ ἀρίστῳ Λυκεῖῳ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἐκπαιδευθέντος Εὐαγγελίδου. Ἐκεῖθεν μετέβη τὸ 1855 εἰς Βερολίνον πρὸς φιλολογικὰς σπουδὰς. Ἐπειδὴ ὅμως, βαρὴκοος ὢν, δὲν ἠδύνατο νὰ παρακολουθῇ τὰς παραδόσεις, ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ εἰργάσθῃ τρία ἔτη ἐν Ῥουμανίᾳ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἐμπορευομένῳ πατρὶ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὰ γράμματα κλίσις του ἦτο ἀκαταμάχητος καὶ ἀφωσιώθη τελείως εἰς αὐτά, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐδράσεν ὡς δημοσιογράφος, διετέλεσε δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὸ 1904. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, δημοσιευθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς 7 τόμους (1911—1914). Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι τὰ *Διηγήματα* αὐτοῦ, ὁ 3ος τὰς *Κριτικὰς μελέτας*, ὁ 4ος τὰ *Εἰδῶλα* (γλωσσικὴν μελέτην, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον τὸ 1893), ὁ 5ος *Μελέτας* (φιλολογικὰς, καλλιτεχνικὰς, φιλοσοφικὰς) ὁ 6ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα* ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις, θρησκευτικοῖστορικὰς μελέτας κ.ἄ., καὶ ὁ 7ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὸ πνεῦμα τοῦ Ῥοῦδου* ἀποσπάσματα ἄρθρων του, στοχασμοὺς καὶ γνώμας καὶ πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς μελέτας αὐτοῦ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, παρ' οὗ ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἡσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτά του ἑλληνικὰ ποιήματα: τὴν *Ξανθούλαν* (1820), τὴν *Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (1823), *Ῥῶδην εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρελ Μπαίρον* (1824),

τὴν *Φαρμακωμένην* (1826), διάφορα σατιρικά κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1857). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνέθεσε τὸν *Κρητικόν*, τὸν *Δάμπρον*, τοὺς *Ἐλευθέρους πολιορκημένους* (μέγα ἐπικολυρικὸν ποίημα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξύμνει τὸν ἥρωισμόν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου), τὴν *Φαρμακωμένην στὸν Ἄδην*, κ. ἄ. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὐρέθησαν, ἴσως διότι φθονερά χεὶρ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά (Κέρκυρα, 1859).

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ τὸ 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικὴν. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918 ἐξέδιδεν ἐβδομαδιαίαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὸν *Ῥωμίον*. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Τῶν *Ποιημάτων* του ἐξεδόθησαν ἑξέτομοι (1882—1890), ὧν οἱ δύο τελευταῖοι ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ *Φασουλῆς φιλόσοφος*. Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὸ θέατρον, γράψας εἰς στίχους κωμωδίας. Μετέφρασε καὶ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐκδοθείσας τὸ 1910).

Στρατήγης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἀπὸ νεότητος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξῆς ποιητικὰς συλλογὰς: *Ῥοδοδάφνη* (1880), *Ἐρως καὶ ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892), *Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *Τι λέν τὰ κύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἱκανὰ ξένα ἔργα.

Γεώργιος Χρῆστος. Ἐγεννήθη ἐν Στεννημάχῳ τὸ 1857. Ἐσπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1883 διετέλεσεν ἑφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 εἶναι καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Πλὴν πολυαρίθμων μικροτέρων πραγματειῶν δημοσιευθεισῶν εἰς περιοδικὰ, μεγάλα ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς: *Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμὸς* (1893), καὶ *Αἱ ἀκροπόλεις τοῦ Διμινίου καὶ Σέσκλου* (1905). Ἐν δὲ τῇ Συλλογῇ τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων τὴν *Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν* (1900).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Α.

ἀβασταγή (ἡ) = τὸ δέμα.

Ἀγάθωνα (ἡ) = ἴδε Κοντογιάννης.

Ἀγαρηνοὶ = οἱ Μωαμεθανοὶ (κυρίως οἱ Ἀραβες, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀγαρ, τῆς συζύγου τοῦ Ἀβραάμ). Ἡ λ. περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μῖστος (σχυλὶ ἀγαρηνὸς = ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος).

ἀγναντεύω = διακρίνω μακρόθεν.

ἀγνάντια = ἀπέναντι, ἀντικρύ.

ἀγρίλι (τὸ) = ἡ ἀγριελαία, ὁ κότινος.

ἀγριομανιτὸ (τὸ) = ἡ ὕλομανία, ἡ ἀκατάσχετος αὐξησις τῶν φυτῶν, ἡ πολυκλαδιά.

ἀδειά (ἡ) = μικρὸν ἔπλωμα χώρου, μικρὸν ἀνοικτὸν μέρος.

ἀδειάζουνε τῇ φλέβᾳ = τοῦ καταφέρουν τραῦμα προξενήσαν μεγάλην αἱμορραγίαν.

Ἀδελφότης = ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ· εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Καθολικὴ Ἐπιστολὴ ὡς καὶ ἡ πρώτη συνταχθεῖσα χριστιανικὴ λειτουργία, λίαν μακροσκελὴς, ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις.

ἀδελφοποιτὸς = ὁ θετὸς ἀδελφός, ὁ γενόμενός τοιοῦτος δι' ἱεροτελεστίας.

ἀελλόπους (ὁ) = (ἄελλα = ἡ θύελλα) ἔχων πόδας θυέλλης, ταχὺς ὡς ἡ θύελλα· ἐπιθετὸν ὁμηρικόν.

ἀζώηρος (ὁ) = θάμνος δασώδης, ὁ ἀνάγυρος τῶν ἀρχαίων, ἔχων δριμεῖαν ἀποφοράν, διαδιδομένην καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας ἐπαφῆς (διὸ «μὴν ξυπνᾷς τὸν ἀζώηρο = μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον», παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπισπωμένων ἑαυτοῖς κακά).

ἀθεμωνιά καὶ ἀθημωνιά (ἡ) = ἡ θημωνιά, ὁ σωρός (κυρίως σταχυῶν).

ἀθέρας (δ) = κυρίως ἡ ἀκίς τοῦ στάχους τοῦ σίτου (δ ἀθήρ), εἶτα δὲ τὸ ἀκρότατον, τὸ λεπτότατον, ἡ ἀκμή τοῦ ξίφους.

Ἐπίσης τὸ ἐκλεκτότατον, τὸ «ἀνθος» διαφόρων πραγμάτων.

Αἰανὸς = υἱὸς τοῦ Διὸς ἐκ τῆς νύμφης Αἰγίνης, βασιλεύσας ἐν Αἰγίνῃ καὶ εἶτα διορισθεὶς δικαστὴς ἐν τῷ Ἀδῃ.

Αἴας = υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Τελαμῶνος, ἐγγονος τοῦ Αἰακοῦ, ὁ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἄριστος τῶν κατὰ τῆς Τροίας στρατευσάντων Ἑλλήνων. Ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀπεικονίζεται τὴν μὲν ψυχὴν ἄδολος καὶ μεγάλθυμος, τὸ δὲ σῶμα ὥρατος καὶ πελώριος, οὐδέποτε ἡττηθεὶς, πάντοτε δὲ ἀριστεύων ἐν τῇ μάχῃ (μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Τεύκρου, ὅστις ἦτο τοξότης λαμπρός), καὶ σώζων τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως οὗτοι ἔδωκαν τὰ ὅπλα τοῦ ἥρωος εἰς τὸν Ὀδυσσεά, παραγκωνίσαντες τὸν Αἴαντα. Ἐκ τῆς λύπης διὰ τὴν ἀδικίαν ὁ Αἴας κατὰ τινὰ μῦθον παραφρονήσας ἡτοκτόνησε, ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Τροίᾳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Αἰακίδαι (οἱ υἱοὶ τοῦ Αἰακοῦ Πηλεὺς καὶ Τελαμῶν καὶ οἱ ἐγγονοὶ Ἀχιλλεύς, Αἴας καὶ Τεύκρος) ἐπεφάνησαν ἐξ Αἰγίνης εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὁ Αἴας ἐτιμᾶτο μεγάλως ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ Κλεισθένους περιελήφθη εἰς τοὺς ἐπωνύμους ἥρωας, ὀνομασθείσης ἀπ' αὐτοῦ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

αἶμα (τὸ) **θὰ νὰ τὸν τρώγῃ** = φράσις ἐμφαίνουσα κακὸν τι προαίσθημα καὶ ἐπικείμενον δυστύχημα.

αἵμασιὰ (ἡ) = φράκτης συνήθως ἐξ ἀκανθῶν καὶ κλάδων καὶ χώματος, ἡ ἐκ τοίχου ἢ λίθων.

αἰνέσεως θυσίαν προσφέρει ὁ ἱερεὺς = ψάλλει τὴν λειτουργίαν. (Ἡ φράσις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς αἵματηρὰς θυσίας τῶν ἀρχαίων).

Αἰσχύλος = ὁ περίφημος τραγικὸς ποιητὴς (525—456 π. Χ.) Ἦτο λίαν φιλόπατρις. Ἠγωνίσθη ἀνδριότατα ἐν Μαραθῶνι (ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη) πιθανώτατα δὲ καὶ ἐν Σαλαμῖνι. Εἰς τὸ δρᾶμά του «Πέρσαι» εἰς ἐκ τῶν παραστάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ Περσῶν διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ξέρξου καὶ λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἠκούσθη βροντόφωνος ἡ ἐξῆς παρακλήσεις: «ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθε

ροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

αι-χαραλαμπίτης = ἀνήκων εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους.

ἀκουρμαίνομαι = ἀκροῶμαι.

ἄκουρος = ἀκούρευτος.

ἀκροθίνια (τὰ) = τὸ ἀνώτατον ἢ κάλλιστον μέρος σωροῦ τινος (ἄκρος, θίς)· ἐντεῦθεν τὸ ἐκλεκτὸν μέρος, ὁ ἀφρός.

ἀλαλητὸ (τὸ) = ὁ ἀλαλαγμός, ἡ πολεμικὴ κραυγὴ.

ἀλάστωρ = ὁ ἐπισύρων καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ἐκδίκησιν, ἄθλιος.

Ἀλβιών (ἡ) = ἐγχώριον ὄνομα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

Ἀλέξης Καλόγερος = μοναχός, ὅστις, γενόμενος εἷτα κλέφτης, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀνδρουτζον.

ἀλέστα = λ. ἰταλική = ἕτοιμοι πρὸς ἐκκίνησιν.

ἄλικος = ἀνοιχτὸς κόκκινος.

ἀλιφασκιὰ (ἡ) = ὁ ἐλελίφασκος, ἡ φασκομηλιά.

ἀλοή (ἡ) ἢ ἀλόη = φυτὸν, ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὁποῦ λαμβάνεται πικρότατον φάρμακον, χρήσιμον ὡς καθαρτικόν.

ἀλουργίς (ἡ) = ἡ πορφυρᾶ ἐσθῆς.

ἀλπενστέκε = πληθ. τῆς γερμαν. λ. Ἀλπενστοκ = ὑψηλὴ ῥάβδος μὲ σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον, κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάδασιν εἰς τὰ ὄρη (Ἀλπεις).

ἀμάλαμα (τὸ) = ἡ ἔνωσις τοῦ ὕδραργύρου μετ' ἄλλων μετάλλων. Ἡ μετὰ χρυσοῦ ἔνωσις χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπιχρῶσιν, ἡ μετ' ἀργύρου διὰ τὴν ἐπαργύρωσιν ἄλλων μετάλλων,

ἀμαλθεῖον = τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, ἥτις ἦτο ἡ αἰξ, ἡ θηλάσασα τὸν Δία. Ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτῆς ἔρρεε πᾶν ὅ, τι ἤθελεν ἐπιθυμήσει ὁ κατέχων αὐτό· ἐγένετο ἐπομένως τοῦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐν παντὶ ἀφθονίας.

Ἀμπελογιάννης = ἀρματολὸς ἐξ Ἀκαρνανίας, ὅστις συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Δις ὁμοῦ διαρραγεὶς ἐκόπη ὁ περὶ τὸν λαιμόν του βρόχος κατὰ τὸν ἀπαγχονισμόν.

ἀναγαλλιασμός (ὁ) = ἡ ἀγαλλίασις.

ἀναγαλλιάζω = εὐχαριστοῦμαι, ἀγαλλιῶ.

ἀναγελάω = περιγελῶ.

ἀναδεύομαι = σαλεύω, ἀνακινεῖμαι.

Ἀνακρέων = διάσημος ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ τῆς ἰωνικῆς νήσου

Τέω (559—474 π.Χ.). Εἰς τι τῶν περισωθέντων ποιημάτων τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν λέγεται περὶ τοῦ τέττιγος ὅτι οὗτος «ὀλίγην δρόσον πεπωκὼς βασιλεὺς ὕπως ἀεῖδει».

ἀναπειταρίμι = ὄχι δεμένην σφικτά, ἀλλ' ἀνεμιζομένην.

* Ἀνδροῦτσος = Ἀνδρέας Βερούσης, ἐκ τοῦ χωρίου Λιδανάτες τῆς Ἀταλάντης, ὁ διαδόχτος πατὴρ τοῦ Ὀδυσσέως (1740—1797).

ἀνεμίδι = ταχὺ ὡς ἄνεμος.

ἀνεμορριπὴ (ῆ) = ὁρμὴ ἀνέμου παρασύρουσα πᾶν τὸ προστυχόν.

ἀντάρα (ῆ) = ὁμίχλη, τρικυμία, θόρυβος, ταραχή.

ἀνταριάσμενος = ὁμιχλώδης, κατσουφιασμένος, συνωφρυωμένος.

ἀντένα (ῆ) = ὁ ἰστός, ἐφ' οὗ ὑψώνεται τὸ πανί τοῦ πλοίου.

ἀντιορίμματα (τὰ) = οἱ περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου φυόμενοι βλαστοί, αἱ παραφυάδες.

ἀντιτα = ἡ πρόθεσις ἀντί.

ἀξετίμωτος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτιμηθῇ, πολυτιμώτατος.

ἀπάρθενος = ἄσπιλος, καθαρώτατος.

+ Ἀπατούρια (τὰ) = ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν μῆνα Πυαναετιῶνα (Ὀκτώβριον—Νοέμβριον) ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τιμὴν τοῦ Φρατρίου Διὸς καὶ τῆς Φρατρίας Ἀθηνᾶς. Κατὰ ταύτην μετὰ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας εἰσήγοντο εἰς τὴν φρατρίαν ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ κηδεμόνων αὐτῶν οἱ παῖδες, καὶ ὁ φρατρίαρχος (= ὁ ἀρχηγὸς τῆς φράτρας) ἐνέγραφεν αὐτοὺς εἰς τὰ γραμματεῖα. Ἐκάστη φυλὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν φρατριῶν ἢ φρατρῶν, (ὧν ἑκάστη περιεῖχε 30 γέννη), συνδεομένων μὲ ἰδιαιτέρας θρησκευτικὰς τελετάς.

ἀπηλιώτης = ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος.

ἄπλερος = ὁ μὴ πλήρης, ἀδύνατος, χωρὶς πτερὰ.

ἀποθαλασσιὰ (ῆ) = σάλος τῆς θαλάσσης καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀνέμου.

ἀποκάρωμα (τὸ) = τὸ θάμβος, ἡ νάρκη. Ἡ σκιὰ δένδρων τινῶν (ὡς π. χ. τῆς συκῆς, τῆς καρυδέας κ. ἄ.) θεωρεῖται ὑπνωτιστικὴ καὶ βλαβερά εἰς τὸν προσεγγίζοντα.

ἀποκαρωμένος = ναρκωμένος, κουρασμένος.

ἀποκαρώνομαι = ναρκοῦμαι.

ἀποκλάδι (τὸ) = αἱ ἐκ τῶν ἀμπέλων κυρίως κλαδεύμεναι ῥάβδοι, δι' ὧν ἀνάπτει τις φλόγα.

ἀπόκοτα = μετὰ θάρρους, μετὰ τόλμης.

ἀπόκοτος = ὁ ἀνυπολογίστως τολμηρός.

Ἀποσπερίτης (ὁ) = ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅστις ἐμφανιζόμενος μὲν τὴν πρῶταν καλεῖται Αὐγερινός (ἀρχ. Ἑωσφόρος), τὴν ἑσπέραν δὲ Ἀποσπερίτης (ἀρχ. Ἑσπερος).

ἀπρόντο = λ. ἰταλική = ἔτοιμος.

ἀραχνιασμένος = πλήρης ἀραχνῶν, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν εὐρισκόμενος, ἄθλιος. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Βασιλικοῦ = ὥσει κεκαλυμμένος δι' ἰστῶν ἀράχνης.

Ἀργέστης (ὁ) = ὁ ΒΔ ἀνεμος.

ἀργινόεις = οὗ ἡ λευκότης λάμπει μακρόθεν (ἐκ τοῦ λευκοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους, ἣ καὶ τῶν λευκῶν οἰκοδομῶν).

ἀρμουτι (τὸ) = τουφέκιον βαρὺ, εἶδος τρομπονιοῦ.

Ἀριστοτέλης = ὁ περίφημος ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος (384—322 π.Χ.) ὁ ἐπιτυχῶς ἀσχοληθεὶς εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας.

ἄρμενα (τὰ) = οἱ ἱστοί, αἱ κεραταί, τὰ σχοινία τῶν ἱστῶν πλοίου.

+ **Ἀρριδαῖος** = υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐκ θεσσαλίδος γυναικός, ἀλλ' ἄμβλως τὸν νοῦν, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεγνώρισθη βασιλεὺς μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης.

ἀσένιο = λ. ἰταλική = ἔτοιμοι.

ἀσίκης = γενναῖος, θαρραλέος.

Ἀστέρι (τὸ) = ὁ Αὐγερινός. Ἴδε Ἀποσπερίτης.

ἀστοχῶ = λησμονῶ.

ἀσφοδελὸς λειμών· ἐν τούτῳ, πλήρει ἄσφοδέλων (= φυτοῦ κρινοειδοῦς), κατῴκουν αἱ ψυχαὶ τῶν ἡρώων.

ἀτζαμῆς = λ. τουρκική, ἀδέξιος, ἄπειρος.

Αὐγερινός = ἴδε Ἀποσπερίτης.

Αὔσονία (ἡ) = ποιητικῶς ἡ Ἰταλία (Αὔσωνες = λαὸς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, κατοικῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Τυρρηνικῆς Θαλάσσης).

ἄχαρος = 1) χωρὶς χάριν καὶ ὠραιότητα, 2) ὁ ἐστερημένος χαρᾶς, κατημένος, οἴκτου ἄξιος.

Ἀχερουσία (ἡ) = ἡ μυθικὴ λίμνη, ἡ περιβάλλουσα τὸν Ἄδην.

ἄχνάδα (ἡ) = ἡ ἄχνη, τὸ ἀπὸ τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἐξάτμισις.

ἄχνάρια (τὰ) = τὰ ἴχνη. Ἐνταῦθα ἀτμῶδεις μορφαὶ θανόντων μαρτύρων καὶ ἡρώων, «εἰδῶλα καμόντων», κατὰ τὸν Ὅμηρον.

ἄχνίζω = σημαίνει καὶ ὠχρίῳ, χλωμιάζω.

ἀχνός (ὁ) (οὐσιαστικόν) = ὁ ἀτμός, ἡ ἄχνη.
ἀχνός (ἐπίθετον) = λεπτός, ἐλαφρός, θαμβός, πελιδνός, ὠχρός.
ἀψάδα (ἡ) = ἡ δριμύτης (τοῦ οἴνου), ἡ ὑξυθυμία, ὁ ἐρεθισμός.
ἀψύς (ἐπίθετον) = δριμύς, σφοδρός, ὀρμητικός, ὀργίλος.
ἀψώνω = γίνομαι σφοδρός, δριμύς, αὐξάνω.

Β

βαβύζω = ὕλακτῶ, γαυγίζω.

Βάγιας Θανάσης = Ἑλλήν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ, διὰ τῆς
 προδοτικῆς διαγωγῆς τοῦ ὁποίου κυριώτατα κατώρθωσε ὁ
 Ἀλῆς νὰ ἐξοντώσῃ τὸ χωρίον Γαρδίκι (1812).

Βακογιάννης = ἴδε Καλύδας.

Βαλζάκ = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος (1779—1850).

βαλμάς (ὁ) = ὁ ὁδηγῶν ἵππους ἢ ἡμιόνους εἰς τὴν βοσκὴν.

Βαπόρια (τὰ) = συνοικία τῆς Ἑρμούπολεως.

βαρκός (ὁ) = μέρος τεναγῶδες μὲ ὕδροχαρῇ φυτά.

Βασίλειος = ὁ Μέγας καὶ Ἅγιος (329—379 μ.Χ.), ὅστις συνέθεσε
 καὶ τὴν γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν.

βασιλική (ἡ) = τύπος τῶν πρώτων χριστιανικῶν ναῶν· μεγάλη
 αἴθουσα ἐπιμήκης, χωριζομένη εἰς τρία διὰ δύο σειρῶν κιό-
 νων· ἔμπροσθεν ἔχει πρόδομον, τὸν νάρθηκα, ὅπισθεν δὲ
 ἀψίδα, ὅπου τὸ ἱερόν. Ἡ στέγη εἶναι συνήθως ἀμφικλινής.

Βασιλική = κόρη τοῦ Κίτσου Κονταξή, ἐκ τῶν προυχόντων τῆς
 Πλεσσοδίτσας· ὁ Ἀλῆς τὴν ἀνῆρπασε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη.
 Διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἔσκει αὕτη ἐπὶ τοῦ συζύγου της, πολ-
 λάκις ἔσωσε πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων.

βατοκόπι (τὸ) = ξύλον μὲ ἐν μικρὸν δρέπανον εἰς τὴν ἄκραν,
 δι' οὗ ἀποκόπτουν τοὺς βάτους, ἢ τοὺς βότρους.

βαφή (ἡ) = τὸ χρῶμα.

βελανιδία (τὰ κούφια) = αἱ καταπίπτουσαι ἀπὸ τῆς δρυὸς βάλα-
 νοὶ εἶναι ἢ κυριώτερα τροφή τῶν ἀγριοχοίρων.

Βελοῦχι (τὸ) = τὸ ὄρος Τυμφρηστὸς (2319 μέτρα ὑψηλόν).

Βερν Ἰούλιος = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος ἐκ Νάντης
 (1828—1905). Ἐγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα τερπνὰ καὶ
 διδακτικώτατα συγχρόνως, καταλληλότατα ἰδίᾳ διὰ τοὺς νέους.

βιτσιὰ (ἡ) = ἡ διὰ λεπτοῦ μαστιγίου μαστίγωσις.

Βλαχάβας Θύμιος = ἱερεὺς, ἀρματολὸς τῶν Χασίων, πολλάκις

ἐπαναστατήσας καὶ πολεμήσας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

Ἐν τέλει συνελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἀχθεὶς εἰς Ἰωάννινα ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (1810).

Βλαχαρμάτας Βέργος = ἄρματολὸς ἐκ Μαυρολιθαρίου, ἐπαναστατήσας καὶ φονευθεὶς περὶ τὸ 1760 ἐν Παρνασσίδι.

Βλαχοθανάσης = ὁ ψυχοπατέρας τοῦ Ἀνδρούτζου, ἄρματολὸς ἐκ Βουνιχώρας, ὁ καθοδηγήσας αὐτὸν εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον.

Βοναπάρτης Ναπολέον = ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων (1769—1821). Συνήθης τοῦ στάσις ἦτο τὸ σταυρῶνεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας.

βόσκει τοῦ Γ. τὸ σπαθί = πυκνῶς διασπείρει τὸν θάνατον, ὥς τὰ βόσκοντα πρόβατα κατατρώγουσι τὴν χλόην.

βουκολεῖδ (τὸ) = ποίμνιον ἢ χειμᾶδιον βοῶν.

βουρκώνω = 1) γεμίζω δάκρυα, 2) θολώνω, συννεφιάζω.

βρακανίδες (οἱ) = ἀγριολάχανον εὐτελές.

βρέχει = ἐνταῦθα παρέχει ἐν ἀφθονίᾳ.

Βριόνης = ἴδε Ὁμέρπασας Βριόνης.

Βρυκόλακας = γενναῖος ἄρματολὸς ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας.

Γ

Γάμας (Βάσκος Δε—) = Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1469—1524), ὅστις ἀνεκάλυψε τὸ 1498 τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸν διὰ τοῦ περιήλου τῆς Ἀφρικῆς.

γάμπιες (οἱ) = οἱ δόλωνες, δηλαδὴ τὰ ἱστία τὰ ὑπεράνω τοῦ μεγίστου τετραγώνου ἱστίου τοῦ μεγάλου ἱστοῦ.

γαντζούνια (τὰ) = αἱ πόρπαι· στολίδια ἐκ πορπῶν, ἀλύσεων κλπ., ἅτινα φέρουσι πρὸς στολισμὸν οἱ ἄνθρωποι.

γαριβαλδηνοὶ = οἱ στρατιῶται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γαριβάλδη.

Γαριβάλδης Ἰωσήφ = περίφημος Ἰταλὸς πατριώτης καὶ στρατηγὸς γεννηθεὶς τὸ 1807 ἐν Νικαίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὸ 1882 ἐν [Καπρέα. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος τοῦ ὑπὲρ τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος, πολεμήσας ἀνδρειότατα πανταχοῦ. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἐφόρου ἀμπέχονον κατακόκκινον, διὰ τὸ μὴ φαίνεται τὸ αἷμα τῶν πληγῶν καὶ τοὺς ἀποκαρδιῶν.

γενειάζω = ἐπὶ φυτῶν, ὅταν βάλλωσι τὰς πρώτας τριχοειδεῖς ῥίζας. Ἐπὶ τοῦ κισσοῦ ὅταν προσκολλᾶται μὲ τὰ ἐλαστικώτατα νεύρα τ' ἀναφυόμενα ἐκ τῶν γονάτων αὐτοῦ.

γεροβολιὰ (ἡ) = φραγμὸς ἐκ καλαμιῶν, δι' οὗ πολιορκοῦνται οἱ ἰχθύες ὅπου ἐνδιαίτῳνται. Μεταφορικῶς πᾶν περίκλεισμα ἀσφαλές, ἀνυπερέβλητον.

γήμερο (τὸ) = τὸ ἐκ τῆς καλλιεργείας προϊόν, ἡ ἐσοδεία, ἡ συγκομιδή.

Γκέγκηδες = ἁλδανικὴ φυλὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν Β. Ἀλδανίαν.

γκέγκικος = ἀνήκων εἰς Γκέγκηδες ἢ Γκέγκηδες.

γκιορτάνι (τὸ) = τὸ περιδέραιον.

γκιώνης = εἶδος γλαυκός, νυκτικόραξ. Ὁ λαὸς δοξάζει ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, ὅστις δι' ἀτήμαντον αἰτίαν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Γκιώνην, μεταμορφωθείς δ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πτηνὸν ἀναζητεῖ διαρκῶς τὸν φονευθέντα, κράζων τὸ ὄνομά του.

γκρίφι (τὸ) = ἡ προεξοχὴ βράχου, ὡς ἀρπάγη.

γολεττί (τὸ) = γολέττα, ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοῖον, ἡμιολία μικρᾶς χωρητικότητος.

γονός (ὁ) = ἡ νέα γενεὰ τῶν μελισσῶν, ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολείπουσα τὴν κυψέλην καὶ μεταναστεύουσα ἀλλαχόσε. Μέγας εἶναι ὁ βόμβος ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ κυψέλῃ ὀλίγην ὥραν πρὶν ἐξέλθῃ ὁ γονός.

Γραιολεβάντες = ΒΑ ἄνεμος.

γρίβας = ἄλογον ψαρόν.

Γρίβας Χρῆστος = ἄρματολὸς Ἀκαρνανίας, ἐκ τῆς παλαιᾶς ἄρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Γριδαίων, ἥτις κατῴκει εἰς τὸ χωρίον Περαιτιὰ τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λάμια. Οὗτος ἠγωνίσθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 καὶ ἔπεσε παρὰ τὸ Ἀγγελόκαστρον.

γρούζω = κρώζω, γρύζω, γρυλλίζω.

Γυφτάκης = ἀνεψιὸς τοῦ Μήτσου Κοντογιάννη. Ἐπεσε τὸ 1802.

Γύφτοι = οἱ Ἀθίγγανοι. Πολλάκις οὗτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς Τούρκους ὡς πολυμήχανοι ἐφευρεταὶ βασάνων, στρεβλωταὶ καὶ δῆμιοι, μετ' ἰδιαζούσης μάλιστα εὐχαριστήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπιτελοῦντες τὸ ἔργον αὐτῶν τοῦτο.

δαγκανάρι (τὸ) = ἡ τανάλια (ἡλάγρα).

Δαμάστα = ἴδε Διάκος.

Δάρβιν Κάρολος = διάσημος Ἄγγλος φυσιοδίφης (1809=1885)

ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῆς ἐξελιξεως. Κατέλιπε πλείστας μελέτας περὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς φυσ. ἱστορίας.

δεντρογαλιά (ῆ) = εἶδος ὄφeos εὐκινήτου, οὐχὶ δηλητηριώδους.

δεφτέρι (τὸ) = κατάστιχον, βιβλίον (λ. τουρκική).

Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρεὺς = σοφιστὴς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Τούτου ἐσώθη βιβλίον «περὶ ἐρμηνείας», ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ῥητορικῆς, σχημάτων, ὅφους, κλπ.

Διαγόρας = ἴδε Καλλιπάτειρα.

Διάκος = Ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἄνω Μουσουνίτση τῆς Παρνασσίδος περὶ τὸ 1786 — 1792, ἐκ πατρὸς Νικολάου Γραμματικοῦ, ποιμένος. Νεαρὸς εἰσήχθη παρὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν παρὰ τὴν πατρίδα του μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Μετ' ὀλίγον ἀπειληθεὶς ὑπὸ τινος ἰσχυροῦ Τούρκου ἀπέβαλε τὸ ῥάσον καὶ ἐγένετο κλέφτης, μέλος τῆς συμμορίας τοῦ Σκαλτσᾶ, ὑπογράφόμενος ἔκτοτε ὡς Ἀθανάσης Διάκος. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐν τῷ λόγῳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Διορισθέντος τὸ 1816 τοῦ Ὀδυσσέως ἀρματολοῦ Λεβαδείας παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Διάκος ὡς πρωτοπαλικάρον του. Τὸ 1818 ἐμυήθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ Ἀνδρουτσος ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, ὁ Διάκος ἀνηγορεύθη αὐτὸς ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τὴν 1 Ἀπριλίου 1821. Ἡ σημαία, ἣν ἀνεπέτασε, ἦτο λευκή, φέρουσα ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Ἡ δὲ πολεμικὴ του σφραγὶς (ἐπὶ τοῦ δακτυλίου του) ἔφερε κεχαραγμένον τὸν Σταυρόν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ τὸν δικέφαλον αἰτὸν κεκοσμημένον διὰ τῶν γραμμῶν ΟΘΝΚ (= ὁ Θεὸς νικᾷ). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων ὁ Διάκος εἶχε καταλάβει διὰ 400 περίπου μαχητῶν τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὴν ἄγουσεν εἰς Θερμοπύλας ὁδὸν ἀπέναντι τῆς γεφύρας ταύτης πρὸς τὰ *Ποριά*, ἐνθα καὶ ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας. Ἐπελθόντων ὁμῶς τῶν ἐχθρῶν οἱ πλεῖστοι τῶν συν-

τρόφων τοῦ Διάκου (μαχομένου κατὰ τὰ Ποριά) ἐδειλίασαν καὶ ἔφυγον πλὴν ὀλιγίστων, ὧν ἀμφισβητοῦνται τὰ ὀνόματα. Ἐκ τούτων, μόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἔκρινεν εὐλογον ὁ ποιητὴς ὡς λέγει ἐν τῇ προλόγῳ τοῦ ἔργου του, νὰ διαμνημονεύσῃ τὸ ὄνομα. Ἐθεράπευσε δὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ποιήσεως δι' ἐνὸς ἢ δύο πλαστῶν ὀνομάτων πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιλογιῶν.

Διάλογος = Γρηγόριος Α' πάπας Ῥώμης (590—604 μ.Χ.), ὁ δι-
αδώσας τὸν χριστιανισμόν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς. Ἐκλήθη
οὕτω ἐκ τοῦ ἔργου του «Διάλογος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν
θαυμάτων τῶν Ἰταλῶν πατέρων». Ἐκαμεν ἐπιτομὴν τῆς
λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου.

διαναστάει ἐννοεῖται ἡ βάρκα = ὑπάρχει μέρος πρὸς προσόρμισιν
καὶ ἀποβίβασιν.

διάνεμα (τὸ) = σκιά φεύγουσα ταχέως, εἰκὼν.

Δίπλας = ὁ διαδόχτος θεῖος καὶ συνέταιρος τοῦ Κατσαντώνη, οὗ
τὸ ὄπλον κατεῖχε, φαίνεται, ὁ Καλύδας.

δίπλατος = εὐρύχωρος, πλατύς.

δίφορος = ὁ δις τοῦ ἔτους καρποφορῶν.

διχάλα (ἡ) = ξύλον, ὅπερ εἰς τὴν κορυφὴν εἶναι διηρημένον εἰς
δύο. Ἐνταῦθα τὸ ὅσπου τῆς ὠμοπλάτης διὰ τὸ σχῆμά του.

διχαλωτὸς = ἔχων σχῆμα διχάλας.

δραγάτης (ὁ) = φύλαξ ἀγρῶν ἢ ἀμπέλων.

δρακοντιὰ (ἡ) = φυτὸν δηλητηριῶδες· τὸ ἀρχαῖον δρακόντιον.

δριμόχολο (τὸ) = αἰφνίδιος ὀρμητικὸς ΒΑ ἄνεμος.

δρομάρι (τὸ) = πᾶν ἐπίμηκες ξύλον ἐν εἴδει λεπτῆς δοκοῦ.

Δυοβουνιώτης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1757 εἰς τὸ χωρίον Δύο
Βουνὰ τῆς Οἴτης. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἔπειτα κλέ-
φτης καὶ τέλος ἠνάγκασε τὸν Ἀλὴν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ
μακρὸν ὡς ἀρματολὸν Σαλῶνων. (Τοῦ ἐκράτει ὁμως ὡς ὁμη-
ρον τὸν υἱὸν του Γεώργιον). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρ-
κων ἀνέλαβε μετὰ 400 μαχητῶν (ἐν οἷς ὁ Λουκάς Κόκκαλης)
τὴν φύλαξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Γοργοποτάμου γεφύρας. Ἀλλὰ τὸ
σῶμα αὐτοῦ, ἰδὼν τοὺς ὑπὸ τὸν Βριόνην ἐπερχομένους, ὑπε-
χώρησεν ἀμαχητὶ εἰς τὴν θέσιν Δέμα, καὶ ἐκεῖθεν καταδι-
ωχθὲν διεσκορπίσθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς τὴν πατρίδα
του. Διεκρίθη ἀργότερα εἰς τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν.

E

ἐκλικμητήριον (τὸ) = τὸ λιχνιστήρι (ἐκλικμάω = λιχνίζω).

ἐπηξε = εἶχε πῆξει, ἦτο δηλαδή συμπαγῆς καὶ ἀδιαπέραστος, τόσον πυκνὰ ἦσαν τὰ σπαθιά καὶ τὰ τουφέκια τῶν ἐχθρῶν.

Ἐρινύες (αἱ) = φοβεραὶ θεότητες φέρουσιν κόμην ἐξ ὄψεων, αἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ κατεδίδωκον τοὺς ἀδικοῦντας, εἰς δὲ τὸν Τάρταρον ἐδασάνιζον αὐτοὺς.

ἐρμος = ἔρημος, δυστυχής.

+ **Ἐρμου ὁδός** = ἡ ἐμπορικωτέρα ὁδὸς τῶν Ἀθηναίων, παρ' ἣν εὐρίσκονται τὰ περισσότερα καταστήματα γυναικείων νεωτερισμῶν, ἀδαμαντοπωλεῖα, κτλ.

Ἐρως = κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν ἡ τοῦτον ἀποτελοῦσα ὕλη συγκεχυμένη, ἄμορφος, ἐν σκότει (= τὸ Χάος). Ταύτην διεμόρφωσεν ἀναφανείς ὁ πρῶτος θεός, ὁ Ἐρως, διὰ τῆς ἐλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συνενώσας τὰ στοιχεῖα.

Εὐβουλος = Ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ δημαγωγός, ὁ προκαλέσας τὸ ψήφισμα, δι' οὗ τὰ περισσεύματα τοῦ ταμεῖου διενέμοντο εἰς τὸν λαὸν ὡς θεωρικά. Πρεσβεύσας ποτὲ πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀφωσιώθη ἔκτοτε εἰς αὐτόν.

Εὐρυνόμη = ἡρώς ἐνδὲς τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Z

ζαλίκι (τὸ) = δερμάτιον ξύλων καὶ ἐν γένει φόρτωμα, τὸ ὅποιον παίρνει τις εἰς τὴν ῥάχιν του.

ζάλογκο (τὸ) = θέσις δασώδης, δρυμός.

+ **Ζάππειον** = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἐξαδέλφων Ζάππα, εἰς ὃ γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις καὶ ὡς νοσοκομεῖον.

ζεμπίλι (τὸ) = πλεκτὸς σάκκος ἐκ ψιάθου, κρατούμενος ἐκ τῆς χειρός.

Ζηῆδρος Πᾶνος = ἀρματολὸς τῆς Ἑλασσῶνος, ἀκμάσας περὶ τὸ 1700.

ζύγι (τὸ) = τὸ ζύγισμα. **Στὸ ζύγι** = ἔτοιμον πρὸς ζύγισιν καὶ πώλησιν.

ζυγιασμένη (φουστανέλλα) = προσηρμοσμένη τελείως, ὥστε νὰ μὴ ἐξέχῃ κάτωθεν καμμία «μάννα».

Η

Ἡλύσια πεδιά (τὰ) = τόπος ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνί, ἐν ᾧ διέμενον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, ὁ Παράδεισος.

Ἡσαΐας = ὁ ἀπὸ τοῦ 1818 λόγιος ἐπίσκοπος Σαλῶνων, εἰς τῶν θερμότερων ἀγωνιστῶν, πρωταγωνιστήσας εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἥρωικῶς πεσὼν ἐν Χαλκομάτῃ.

ἡφαίστεια (τὰ) = οὕτως ἀπεκάλουν οἱ λόγιοι τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ πυρπολικά. Ἐσφαλμένως ὅμως ὁ ποιητὴς γράφει (στρ. 37 κέ) ὅτι ταῦτα, ἐκτελέσαντα τὸ ἔργον των, ἀπομακρύνονται τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ὡς γνωστόν, τὰ πυρπολικά προσεκολλῶντο εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ πυρπολούμενα ἔκαιον καὶ ἐκεῖνα· οἱ δὲ ἐπιβαίνοντες πυρπολοῦνται ἀπεμακρύνοντο σωζόμενοι ἐντὸς μικρῶν λέμβων, τῶν ἐφολκίων καλουμένων, αἵτινες ἦσαν προσδεδεμένοι εἰς τὰ πυρπολικά. Πῶς δυνάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀνακρίθειαν τοῦ Κάλβου;

θαλάμια (τὰ) = ἐννοεῖ τῶν ὀκταπόδων, ἐπομένως τὰς ἐσοχὰς καὶ τρύπας τῶν βράχων.

θαλασσώνω = εἰσέρχομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Θερμιὰ (τὰ) = αἱ Θερμοπόλεις.

Θράκια (τὰ) = οἱ ἀνθρακες.

Θροῦμπι (τὸ) = ἡ θύμδρα, θάμνος εὐώδης.

Ι

ἰδρυὰ (τὰ) = αἱ δρύες.

Ἰησουῖται (οἱ) = ἰσχυρὸν μοναχικὸν τάγμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ὅπερ κατὰ τὴν ἐπαν. τοῦ 1848 ἠνόνει τοὺς Αὐστριακοὺς.

Ἰξίων = βασιλεὺς ἐν Θεσσαλίᾳ· οὗτος φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἡσέδῃσε πρὸς τὴν Ἥραν· διὸ ἐδεδεμένῃ ἐν τῷ Ἑλλήνι εἰς τροχὸν αἰωνίως περιστρεφόμενον.

ἰσνάφι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = οἱ ὁμότεχνοι, ἡ συντεχνία.

ἰσχάδες (αἱ) = σὺκα ἡλιασμένα, ξηρά.

Ἰωάννου Ἀγίου ἱππότης = τάγμα ἱδρυθὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἄλυσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ Ἰ. ἱππῶται ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν ἐξ Ἱερουσαλὴμ κατέλαβον τὸ 1309 τὴν Ῥόδον, ὅπου ἐγκατέστησαν καὶ

παρέμειναν μέχρι τοῦ 1523, ὅτε πολιορκήσας κατέλαβε τὴν νῆσον ὁ Ὄθωμανὸς Σουλτάνος Σουλεῦμάν, οἱ δὲ ἱππῶται ἀπῆλθον εἰς Μάλταν.

Κ

κάβος (δ) = τὸ ἀκρωτήριο.

Καικίας (δ) = ὁ ΒΑ ἄνεμος (Γραιολεδάντες).

καίνω = ἀποκτείνω, φονεύω (λ. ποιητική).

καιρὸν παίρνει ὁ ἱερεὺς = κάμνει τὴν ὀρισμένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας προσευχὴν (ἀσπάζεται δηλ. τὴν χεῖρα τοῦ ἐπισκόπου, ἂν εἶναι παρὼν, ἢ προσκυνεῖ τὸν θρόνον καὶ προσεύχεται μυστικῶς πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης), μεθ' ὃ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, περιβάλλεται τὰ ἄμφιά του καὶ ἀρχίζει τὴν λειτουργίαν. Ἡ φράσις ἐκ ψαλμικῆς ῥήσεως τοῦ Δαβὶδ «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ».

κακοτράχαλος = κακοφτιασμένος, ῥαχιτικός.

κάκοπος = ἐπὶ σκληρῶν ὁσπρίων, ἅτινα δὲν βράζουν εὐκόλως.

Καλλιακούδας Λουκάς = τὸ πρωτοπαλικάρον τοῦ Ἀνδρούτζου, ἐκ Λοιδορικίου, πεσὼν ἐν Αἰτωλίᾳ.

Καλλιπάτειρα = θυγάτηρ τοῦ εὐγενοῦς Ῥοδίου Διαγόρου, ὅστις πολλάκις ἐνίκησεν εἰς ἀγῶνας· εἰς δόξαν αὐτοῦ ἔγραψε τὸν Τον εἰς Ὀλυμπιονίκας ἐπίνικον ὕμνον ὁ Πίνδαρος, ὅστις ἐλαξεύθη χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἀνέκειτο ἐν τῷ λαμπρῷ ναῷ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς ἐν Λίνδῳ. Τοῦ Διαγόρου καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ ὁ Δαμάγητος, ὁ Ἀκουσίλαος καὶ ὁ Δωριεὺς ὑπῆρξαν Ὀλυμπιονίκαί, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ υἱὸς Πεισίρροθος καὶ ὁ ἀνεψιὸς Εὐκλῆς. Τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. ἐκ τῆς εὐτυχίας διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν υἱικὴν φιλοστοργίαν τῶν δύο πρεσβυτέρων του υἱῶν ἀναφέρει ὁ Πausanias*.

κάλμα (ῆ) = ἡ τελεία γαλήνη, καθρέφτης.

Καλόλιμος = νησίς εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ κόλπου τῆς Κίου, ἐν τῇ Προποντίδι, Βλ. τῶν Μουδανιῶν (ἡ ἀρχαία Καλολίμενος), κατοικουμένη μέχρι ἐσχάτων ὑπὸ 5000 Ἑλλήνων.

Καλύβας Δημήτριος = ὁπλαρχηγὸς τοῦ Διάκου. Οὗτος ἐτάχθη μετὰ τοῦ Βακογιάννη ἢ Μπακογιάννη εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας. Ὅτε εἶδον φεύγοντας τοὺς συντρόφους των, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς γεφύρας χάνι μετὰ δύο στρα-

τιωτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἐτουφέκισον τοὺς ἐχθροὺς προσπαθοῦντες εἰς μάτην νὰ κωλύσωσι τὴν διάβασιν αὐτῶν. Τὰ τοῦ ἡρωικοῦ τέλους αὐτῶν βλέπε εἰς σελίδα 146, σημ. 1.

καματερό (τὸ) = ὁ ἀροτριῶν βοῦς.

κάματος (ὁ) = τὸ ὄργωμα, ἡ ἐργασία τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ τοῦ ζευγηλάτου.

καμιζόλα (ἡ) = εἶδος εὐρέος ὑποκαμίσου ναυτικοῦ ὅπερ φορεῖται ἐπάνω ἀπὸ τὴν φανέλλαν, ὡς σακκάκι, χάριν εὐχερείας τῶν κινήσεων τῶν ναυτικῶν.

+ **καντοῦνι** (τὸ) = δρόμος στενός.

καράβι = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καθ' ἣν ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ πλοίου συρομένου ἐπὶ τροχῶν.

καραμπινιέροι = οἱ Ἰταλοὶ χωροφύλακες.

καραούλι (τὸ) = 1) ἡ περίπολος, ὁ σκοπός· 2) τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καριοφίλι τὸ = πυροδόλον ὅπλον ἐμπροσθογεμές οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ κατασκευαστῶν τοῦ Carlo e figlio.

+ **Καροῦσος** = διάσημος Ἰταλὸς ὑψίφωνος, πρὸ ὀλίγου ἀποθανών.

κασκαβάλι (τὸ) = εἶδος τυροῦ, κασέρι.

κάστηκε (μοῦ) = μοῦ ἐφάνη, ἤκασα· ἐξ ἀπροσώπου ἐκφράσεως μοῦ κάζεται (= μοῦ φαίνεται).

καταβασία (ἡ) = σύνολον ὕμνων οὕτω κληθὲν διότι κατ' αὐτοὺς οἱ πιστοὶ κατέδαινον ἀπὸ τὰ σταγίδια. Ἡ τῶν Χριστουγέννων ἀρχίζει: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...»

καταβόθρα (ἡ) = ὁ βόθρος, τὸ βάραθρον, ἡ ἄδυσσος.

κατακλείδια (τὰ) = (ἀρχ. κατακλειτδες) αἱ κλειδώσεις τῶν ὀστῶν, αἱ τελευταῖον ἀνθιστάμεναι εἰς τὴν διάλυσιν.

καταποτήρας (ὁ) = ἡ ἄδυσσος τῆς θαλάσσης.

κντσάρι (τὸ) = τὸ κατὰ τὴν ἐγκαινίαν τῆς Ἀγίας Τραπέζης πρῶτον τιθέμενον ἐπ' αὐτῆς ὕφασμα.

καταχνιά (ἡ) = ἡ ὀμίχλη. Μεταφ. ἡ σκυθρωπότης, ἡ ὀργή.

κατημέρι (τὸ) = πλακοὺς ἐκ φύλλων ζύμης, βουτύρου καὶ ζαχαρώδους.

Καισανιῶνης = ἐπιφανέστατος κλέφτης, ὅστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ καὶ τοῦ θεῖου τοῦ Δίπλα ἐτρομοκράτησε τὸν Ἀλῆ-πασᾶν ἐπὶ ἔτη ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ. Προσδληθεὶς ὁμως ὑπὲρ εὐλογίας καὶ νοσηλεύμενος ἐν τινὶ σπηλαίῳ ἐπρο-

δόθη καί, μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, συλληφθεὶς ἤχθη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐθανατώθη μαρτυρικῶς, θραυσθέντων τῶν ὀστέων του ὑπὸ τοῦ δημίου.

Κατσιογιανναῖοι = ἀδελφοὶ Χρῖστος καὶ Ἀπόστολος, ἀρματολοὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὁμοῦ πάντοτε πολεμήσαντες· τούτους διὰ προδοσίας ἐδολοφόνησε ταυτοχρόνως παλαιὸς φίλος των Ἀλδανός, ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ.

καύκαλα (τὰ) = τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κρανίου.

κελεποῦρι (τὸ) = τὸ ἀνέλπιστον ἀπροσδόκητον εὕρημα.

Κελτῶν πόλις = οἱ Παρίσιοι.

κέρας κ. τ. λ. = ἐν τῷ ὄρθρῳ ὁ διάκονος εὐχεταὶ συχνάκις : « Ὑψωσον κέρας χριστιανῶν ὀρθοδόξων » (= τὴν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν παράταξιν τοῦ στρατεύματος τῶν χριστιανῶν). Ἐν τῇ καταβάσει τῶν Χριστουγέννων λέγεται : « ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν ἅγιος εἶ, Κύριε ».

Κέρβερος (ὁ) = μυθικὸς τρικέφαλος κύων, φυλάττων ἀγρύπνως τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ἅδου.

κηρύκειον (τὸ) = ἡ ράβδος τοῦ κήρυκος, οἷαν παρίσταται εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης φέρων ὁ Ἑρμῆς, πολλάκις μετὰ δύο ὄψεων πεπλεγμένων περὶ αὐτήν.

κιβοῦρι (τὸ) = τὸ φέρετρον, ὁ τάφος.

Κιοσὲ Μεχμέτ = ὁ ὑπὸ τοῦ Χουρσίτ διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν ἐκ Λαμίας ἐξορμησάντων Τούρκων.

Κίτσος Γεώργιος = ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Βασιλικῆς, γενναιότατος ὁπλαρχηγὸς τῆς Πλεσσοδίτσας.

κλαρώνω = κάμνω κλαδιά.

κλειδοπινάκιον (τὸ) = ξύλινον πινάκιον μὲ κάλυμμα (καπάκι), κλειτὸν στεγανῶς.

κλήρα (ἡ) = τὸ τέκνον ὡς κληρονομοῦν.

κλώθω = 1) κλωσσῶ, ἐπιάζω, περιθάλλω ὡς ἡ κλώσσα· 2) στριφογυρίζω.

κονεύω = σταθμεύω.

Κοντογιάννης Ἰωάννης = ἐκ Βάλτου, ἀρματολὸς Ὑπάτης. Διέπρεψεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κερασόδου (1767), μετ' ὀλίγον δὲ ἐπιπεσὼν συνέτριψε τοὺς κατ' αὐτοῦ σταλέντας Τούρκους εἰς Χώνια τοῦ Βάλτου.

Κοντογιάννης Μῆτσος = ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου, κατεῖχε

τὸ καπετανᾶτον τῆς Ὑπάτης (Πατρατζικίου) κατὰ τὸ 21. Κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἠρνήθη νὰ συμμετάσχη εἰς αὐτήν, προσπαθὼν νὰ σώσῃ τὸ ἄρματολίκι του. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Διάκος, ὁ Πανουριᾶς καὶ ὁ Δουβουνιώτης ἐπολιόρκησαν τὴν Ὑπάτην, ἵνα, καταλαμβάνοντες αὐτήν, ἐμποδίσωσιν ἐκεῖ τὴν προέλασιν τοῦ Κιοσέ, ὁ Κ. ἐκὼν ἄκων ἠναγκάσθη νὰ συναγωνισθῇ. Ἀλλ' ἐχρονοτρίβησε καὶ ἔνεκα τούτου, ἐκστρατευσάντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Τουρκαλβανῶν, οἱ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι νοτιώτερον. Τότε ὁ Κ. κατέφυγε πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγάθωνας, ἀναμένων ἐκεῖθεν τὰ συμβησόμενα.

κοντρί (τὸ) = κορμὸς δένδρου ἐν Ἡπείρῳ· ἐν Λευκάδι μέγας λίθος, βράχος, πέτρα κρημνώδης.

κοπή (ἡ) = τὸ κοπάδι, τὸ ποίμνιον.

κορνιαχτὸς (ὁ) = ὁ κονιορτός.

Κορρέγιος = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1494—1534).

κοτάω = τολμῶ.

κουζούκα (ἡ) = ἐπενδύτης χωρὶς μανίκια.

κουμπάνια (ἡ) = τὰ ἐφόδια.

κουρνιαῖω = μαζεύομαι εἰς τὴν φωλεάν μου διὰ ν' ἀναπαυθῶ.

κουρτεσιὰ (ἡ) = ἡ φιλοτιμία, ἡ φιλότιμος ὁρμή.

κουτσαβάκης = ὁ κάμνων τὸν παλικαράν.

κουφᾶρι (τὸ) = τὸ σῶμα, τὸ πτώμα.

κουφωμένος = τρομαγμένος (ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔφυγεν ἡ καρδιά τὸ θάρρος).

κρεββάτι (τὸ) καὶ **κρεββατιά** (ἡ) = τὸ ἐκ ξύλων ἢ καλάμων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κληματαριά.

κρένω = ὁμιλῶ, λαλῶ.

Κριζιώτης ἢ Κριεζώτης Νικόλαος = Ἐγεννήθη τὸ 1785 ἐν Καραυστίᾳ ἐκ γονέων ποιμένων, διετέλεσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιστάτης ποιμνίου πλουσίῳ Τούρκῳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Κατὰ Μάιον τοῦ 1821 ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατετάχθη ὡς ἄπλοῦς στρατιώτης εἰς μικρόν τι σῶμα. Ἐδειξε δὲ τοιαύτην ἀνδρείαν, αὐτοθυσίαν καὶ στρατηγικὸν πνεῦμα ἐν τῷ πολέμῳ, ὥστε, βαθμὴδὸν προαγόμενος, ἐγένετο ὁπλαρχηγὸς τῶν Εὐδοέων, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀνεγνωρίσθη ὡς συνταγματάρχης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον

στασιάσας κατὰ τοῦ Ὁθωνος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1846.

κρινὶ (τὸ) = ἡ κυψέλη.

κροαίνω = κτυπῶ διὰ τῶν ποδῶν, ἐπὶ ἵππου (λ. ἐμηρική).

Κροόνιον ὄρος = λόφος κατάφυτος κλείων ἐξ Ἀνατολῶν τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας, ὅστις ἐπεστέφετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι δι' ἱεροῦ τοῦ Κρόνου.

κρόταλον (τὸ) = ὄργανον πρὸς κρότησιν ἐκ δύο τεμαχίων διεσχισμένου καλάμου ἢ μετάλλου, συνηρμοσμένων δι' ἄρμου ἢ στρόφιγγος, ἐν χρήσει παρὰ τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης, τοῦ Διούσου καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ὀρχήσεσι.

κυαμέτ = λέξις τουρκικῇ = ἡ σφοδρὰ τρικυμία.

κυβαλικὸς ἢ κοβαλικὸς = διαβολικὸς, σατανικῆς προελεύσεως (ἐκ τοῦ κόβαλος = πνεῦμα κακοποιόν).

κυβερνιέμαι = ἔχω τὰ πρὸς τὸ ζῆν (ἐν Χίῳ ἔχω κυβέρνησι = δύναμαι νὰ ζήσω).

κυβέρτι (τὸ) = ἡ κυψέλη.

Κυθέρεια = ἐπώνυμον τῆς Ἀφροδίτης, ἥτις κατὰ τὸν μῦθον ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Κύθηρα.

κύμβαλα (τὰ) = ὄργανον μουσικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο κοίλα μετάλλινα ἡμισφαίρια, ἅτινα συνέκρουον πρὸς ἄλληλα (ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου).

κύρης (ὁ) = ὁ πατήρ.

Κυψελίδαι = οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κυψέλου, τυράννου τῆς Κορίνθου (655—625 π.Χ.) [Τοῦτον παῖδα ὄντα καὶ διωκόμενον ὑπὸ ἐχθρικῆς οἰκογενείας ἔσωσεν ἡ μήτηρ, κρύψασα ἐντὸς κυψέλης (= κιβωτίου). Ὁ δὲ υἱὸς του Περίανδρος εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ πατρὸς ἀνέθηκεν ἐν τῇ Ἡραίῳ λαμπρὰν κυψέλην ἐκ κέδρου, ἐφ' ἧς ὑπῆρχον λαμπρόταται παραστάσεις (ζῳῆδια = μικραὶ εἰκόνες) ἐξ αὐτῆς τῆς κέδρου καὶ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ταύτην ἐκτενῶς περιγράφει ὁ Παυσανίας.

Κύων (Μέγας) = ἀστερισμός, οὐτινος (ὡς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στερεώματος) ὁ λαμπρότατος ἀστήρ καλεῖται Σείριος. Οὗτος ἀπὸ 24ης Ἰουλίου μέχρι 24ης Αὐγούστου ἀνατέλλει συγχρόνως μετὰ τοῦ ἡλίου, ἐθεωρήθη δὲ ὅτι αὐτὸς προξενεῖ τὸν φοβερὸν καύσωνα τῆς ἐποχῆς ταύτης (= κυνικὰ καύματα).

Κωστανιάρας = ἄρματολὸς ἐκ Παρνασσίδος διάσημος. Οὗτος μα.

θὼν ὅτι ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος υἱὸς του, (οἱ δύο τοῦ ἄλλοι εἶχον φονευθῇ ἐν μάχαις) μαθητὴς ὢν εἶχεν ἐξοκεῖλαι εἰς ἀτοπήματα, ἰδιοχείρως κατέσφαξεν αὐτόν, ἵνα μὴ κατασχύνῃ τὸ ἄρματολικὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων ὄνομα.

λάβρα (ἡ) = δυνατή, ὀρμητικὴ φωτιά, ἰσχυρὸς καύσων.

λάγανα (τὰ) = τὰ οὖλα τῶν ἵππων.

λαγουδιὰ (ἡ) καὶ ἡ **λαγουδέρα** = ἡ λαβὴ τοῦ οἴακος τοῦ πηδάλιου. Ἐνταῦθα = ἡ ῥάβδος. **Τῇ λ. χτύπα** = χτύπησε κάτω με δύναμιν τὴν ῥάβδον σου, δεῖξε τὴν συνήθη δύναμιν σου. Τοῦ Πατριάρχου ἦτο γνωστὸς ὁ θεληματικὸς χαρακτήρ.

Λάζος = ἄρματολὸς ἐξ Αἰκατερίνης· ἐσουδλίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ — Πασᾶ Βελῆ τὸ 1818.

λαθῦρια (τὰ) = ὀπρια ἐκ τῶν εὐτελεστέρων.

Λαμάρκ **Ἰωάννης** = Γάλλος φυσιοδίφης (1744—1829). Ἦσχο-
λήθη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας
ἰδίᾳ δὲ τὴν φυτολογίαν καὶ ζωολογίαν.

λαμπαδηδρομία (ἡ) = ἀγὼν ἐν Ἀθήναις, τελούμενος εἰς διαφό-
ρους ἐορτάς. Ὁ γυμνασίάρχος ἐκάστης φυλῆς ἐγύμναζε 40
περίπου νέους τῆς φυλῆς του. Τὸ διανυθησόμενον διάστημα
ἦτο περίπου 1000 μ. ἀπὸ τοῦ Διπύλου μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ
Προμηθέως. Οἱ δρομεῖς ἐκάστης φυλῆς, τεταγμένοι εἰς ἀπό-
στασιν 25 μ. ἀπ' ἀλλήλων, ἔδιδον ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τρέχον,
τες τὴν ἀνημμένην λαμπάδα, ἐνίκα δὲ ἡ φυλή, ἣς ὁ τελευ-
ταῖος τεταγμένος ἦναπτε πρῶτος διὰ τῆς λαμπάδος τὸν βω-
μόν. Ἐπὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δρομεὺς ἔπρεπε
νὰ διανύσῃ ὅλον τὸ διάστημα.

Λαμπέτης = ἐκ Βουνιχώρας, πρωτοπαλικάρον τοῦ ἄρματολοῦ
Δωρίδος Ἀστραπόγιαννου. Πληρωθεὶς θανάσιμως ὁ Ἀ. ἐξώρ-
κισε τὸν Λαμπέτην νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀπαλλάξῃ
αὐτὴν οὕτω ἀπὸ τῶν ὕδρων τῶν ἐχθρῶν. Ὑπακούσας ὁ Α.
κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ θάψῃ τὴν κεφαλὴν
εἰς ἀσφαλὲς μέρος.

Λαμπίρης = ὁ ἔχων χρῶμα φωτιᾶς· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Λατὼ (ἡ) = ἡ Δητώ, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ τοῦ φωτός,
ἐχθροῦ τοῦ ψεύδους..

λαχομανῶ = ἀσθμαίνω.

λαπάνα (ἡ) = θαμνώδες εὐτελὲς φυτόν.

λειψάδα (ἡ) = κενὸν σχηματισθὲν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τεμαχίου ἀπὸ στερεὸν σῶμα. Αἱ λειψάδες καὶ τὰ κοιλώματα ἐν τῷ ὁστῷ δηλοῦσι τάφους ἀνεψγμένους.

λεπίδες = ἐννοητέον ἐλάσματα. Πιθανῶς ταινία τις ἐκ χαλκῶν ἐλασμάτων περιέθεε τὸν οἶκον τοῦ Φωκίωνος ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐξωτερικῶς ἢ ἐσωτερικῶς· τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.

Λήθη (ἡ) = ποταμὸς ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ὁποίου πίνοντες οἱ νεκροὶ ἐλησμόνου πᾶν ὅ,τι συνέβη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ζωὴν των. Ἡ δοξασία παρέμεινε μέχρι σήμερον (ποτάμι τῆς Ἄρνας, νερὸ τῆς λησμονιᾶς).

λήιον (τὸ) = ὁ ἀγρὸς πρὸ τοῦ θερισμοῦ, σπαρτὰ ἐν ἀκμῇ θερισμοῦ.

Λημνιαραῖος = ὁ ἐκ τῆς νήσου Λήμνου καταγόμενος.

Λιάκος Κουτάβας = ἄρματολὸς τοῦ Ὀλύμπου.

Διαπουριά (ἡ) = οἱ Διάπηδες, φυλὴ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Ἀλβανίας.

Διας = Ἡλίας Βιδαδιώτης, ἄρματολὸς λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770.

λιοβόρι (τὸ) = ἄνεμος πνιγερὸς καὶ καυστικὸς ἐκ ΒΑ.

λιτή (ἡ) = κυρίως ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις λιτανεῖα, καθ' ἣν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐξάγεται ἡ εἰκὼν τῆς ἑορτῆς εἰς τὸν νάρθηκα, ὅπου ψάλλονται τροπάριά τινα κατάλληλα. Ὅταν δὲν τελεῖται ἡ ἀγρυπνία, τὰ τροπάρια τῆς λιτῆς ψάλλονται ἐν τῷ ναῷ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρθρου, μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ ὁ ἐξάψαλμος καὶ ἡ λοιπὴ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.

λογικιά (ἡ) = φάραγξ σύνδενδρος, δάσος.

λόθρα (ἡ) = τ' ἀποκοπτόμενα ὀξέα μέρη τῶν ἡλων, ὅταν πεταλῶνουν τὰ ζῶα· πρᾶγμα ἄνευ τινὸς ἀξίας. Ὅθεν «νὰ μὴ μείνῃ λόθρα» = κατὰρα ἐμφαίνουσα ἐξόντωσιν, καταστροφὴν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέρων περιτριμμάτων τοῦ οἴκου.

λοιδοριά (ἡ) = ἀειθαλὲς δρυς· θεωρεῖται κατηραμένον δένδρον, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς.

λουφάζω = σιωπῶ, ἡσυχάζω, (ἐν τῇ ἀρχ. γλώσσῃ λωφάω).

λυγίζω = κάμπτω, παρασύρω.

λύσιον φύλλον = ὁ κλάδος τῆς ἀμπέλου. **Λύσιος** = ἐπίθετον τοῦ Βάκχου ἢ Διονύσου, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου.

Δύσιππος = Σικυώνιος γλύπτης, ἀκμάσας περὶ τὸ 361—321 π.Χ. Εἰργάζετο ἰδίως τὸν χαλκόν. Ἔργα αὐτοῦ (ὧν διεσώθησαν καὶ ἀντίγραφα) ἐπαινοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Ἀποξυόμενος, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (ὅστις ὑπ' αὐτοῦ μόνον ἤθελε ν' ἀπεικονίζεται). Ἐν Ῥόδῳ ἦτο ἰδρυμένον ἐν τῶν ὠραιότερων ἐπίσης ἔργων του, τὸ τέθριππον ἄρμα τοῦ Ἥλιου.

M

μᾶ = μάννα, μητέρα.

μαδέρια (τὰ) = ξύλα, δι' ὧν ἐπενδύεται ἐξωτερικῶς τὸ ναυπηγούμενον πλοῖον.

μαῖνάρω τὰ πανιὰ = καταβιδάζω τὰ ἱστία.

μαῖστρος = ὁ ΒΔ. ἄνεμος.

+ **Μαίτλανδ** = Ἀγγλος ἄρμοστής τῶν ἰονίων νήσων (1814—1824).

Μάνθος = ἴδε Οἰκονόμος.

+ **μαντολάτο** (τὸ) = γλύκυσμα μετ' ἀμυγδάλων ἢ φυστικίων καὶ ζακχάρεως.

μαραγνιάζω = μαραίνομαι, ξηραίνομαι.

μαργώνω = κρυώνω πολύ.

+ **Μάρκος Ἅγιος** = ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῆς Βενετίας, ἧς ἡ δημοκρατία ἐπωνομάζετο ἐκ τούτου καὶ Δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ παλαιότατος (τοῦ 1' αἰῶνος) ναὸς τοῦ ἁγίου ἐν Βενετίᾳ. Ὁ θυρεὸς τῆς Βενετίας ἀπεικόνιζε λέοντα κρατοῦντα διὰ τοῦ ποδὸς ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον.

μιρμάρα = στεῖρα ἵππος.

Μαρσάλα = παράλιος πόλις εἰς τὰ ΒΔ τῆς Σικελίας, περίφημος διὰ τοὺς οἶνους τῆς.

μάσκα (ἡ) = τὸ ὑπὲρ τὴν ἴσαλον γραμμὴν στρογγύλον μέρος τῆς πρῶρας τοῦ πλοίου, τὸ ἐκατέρωθεν τῆς στείρας (= κορακιοῦ) εὐρισκόμενον. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστεράν μάσκαν ἢ παρειάν.

μαυλίζω = κράζω δι' ἰδιαιτέρου τινὸς φθόγγου τὰ κατοικίδια ζῷα.

Μέδουσα = ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς τερατώδεις ἀδελφάς, τὰς Γοργόνας, ἧς ἡ ὀφιοπλόκαμος κεφαλὴ ἀπελίσθωνε τοὺς βλέποντας. Ταύτην ἀποκόψας ὁ Περσεὺς κατὰ τὸν γνωστὸν μῦ-

θον ἐδώρησε τῇ Ἀθηνᾷ, ἥς ἡ ἄσπις ἀπεικονίζετο φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης.

μεδέων = ἐπιθ. ὁμηρ. τοῦ Διὸς = ὁ βασιλεύων, ὁ προστατεύων.

Μελισσινὸς = ὁ ἔχων χρῶμα μέλιτος ἢ μελίσσης· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Μενιὲ Κωνσταντῖνος = διάσημος Βέλγος ζωγράφος καὶ γλύπτης (1831—1905).

μερμηγκιάζω = ἴδε μυρμηγκιάζω.

Μεταστάσιος Πέτρος—Ἀντώνιος = ποιητὴς Ἰταλὸς (1698—1782) γράψας τραγῳδίας. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὸν «Θεμιστοκλέα», λέγει ὅτι «ὁ θαυμασμὸς εἶναι κόρη τῆς ἀμαθείας καὶ μήτηρ τῆς μαθήσεως».

μετερίζι (τὸ) = τὸ ὀχύρωμα, τὸ προκάλυμμα.

μέτωπο = οἱ καλοὶ σκοπευταὶ δὲν ἔστεργον νὰ ἐμβάλωσι τὴν σφαῖραν ἄλλοσε εἰ μὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου (καλούμενον σταυρὸς ἢ ἀστέρι) ἢ τὴν καρδίαν.

μετώρισμα (τὸ) = τὸ ἀστειον.

μῆλι (τὸ) = ἐργαλεῖον χειρουργικὸν πρὸς ἐξέτασιν πληγῶν, καθητήρ.

Μῆτρος = ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διάκου, ἐπονομαζόμενος Μασσαδέτας, διότι εἶχεν υἱοθετηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου συζύγου τῆς θείας του Ἰωάννου Μασσαδέτα. Ἦγωνίσθη γενναιότατα εἰς τὴν Ἀλαμάναν ὅπου καὶ ἐφονεύθη· τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ὥς τὸ τελευταῖον ὀχύρωμα τοῦ Διάκου.

Μιλλιόνης Χρῆστος = περίφημος ὀπλαρχηγὸς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἀκμάσας περὶ τὸ 1750. Γνωστὸν εἶναι τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι τὸ περιγράφον τὸν θάνατόν του.

μιλλιόνι (τὸ) = εἶδος μακροῦ τουφεκίου.

Μιχαὴλ Ἀγγελὸς Μπουναρόττης = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων καὶ ποιητὴς (1475—1564).

μοδιῶν ἐννιά χωράφι = χωράφιον εὐρύ, ὅπερ χρειάζεται διὰ νὰ σπαρῇ σπόρον ἐννέα μοδίων· μόδιος δὲ μέτρον σιτηρῶν.

μ'ντάρω = μουντάρω (λ. ἰταλική) = προχωρῶ ἐμπρός.

μονιὰ (ἡ) = φωλεὰ τετραπόδων.

μονιάζω = κατοικῶ ἐν φωλεᾷ, ἐπὶ θηρίων.

μονομερίδα (ἡ) = μικρὸς ὄφις θανατηφόρος.

μόχτα = προστακτικὴ (τοῦ ἀρχαίου μοχθῶ) = σπεῦδε, προχώρει.

Ἀλ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου. Ἔκδ. δ'. 16

μπαϊράκι (τὸ) = λ. τουρκική, ἡ σημαία.

+μπαλόνι (τὸ) = σφαῖρα, ἀερόστατον (λ. γαλλική).

μπαρούμα (ἡ) = καλώδιον, δι' οὗ δένουσι τὸ πλοιάριον ἐκ τῆς πύρας πρὸς ῥυμούλκῃσιν.

Μπετόβεν = διάσημος γερμανὸς συνθέτης ἐκ Βόννης (1770—1827). Διήλθε βίον πλήρη στερήσεων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔπαθε κώφωσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσῃ νὰ συνθέτῃ ἀριστουργήματα.

μπόμπιρας (ὁ) = μικρὸς τὸ ὕψος ἄνθρωπος, ἀνθρωπάριον, νάνος.

μπουκάρι = (ἐκ τοῦ ἰταλ. **μποῦκα** = τὸ στόμιον τοῦ κόλπου)· ὁ κόλπος (= ὁ **Θερμαϊκὸς**) ἀρχίζει καὶ στέλλει ἀέρα.

Μπουκουβάλας = ἀρχηγὸς κλεφτῶν διάσημος, δι' ἔλου τοῦ βίου του πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ δημ. ἄσματα ὁμοῦσιν ἰδίᾳ τὴν ἐν Κερασόδῳ τὸ 1767 λαμπράν του νίκην. Μετ' αὐτοῦ ἠγωνίσθη πολλάκις καὶ ὁ ἐξ Εὐρυτανίας Μητρομάρας.

μπούνια (τὰ) = ὅπαι διαπερῶσαι τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, δι' ὧν ἐκρέουσι τὰ ὕδατα τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν θάλασσαν.

μυρμηγκιάζω = περιπατῶ πολυἀριθμὸς ὡς οἱ μύρμηκες.

N

νερό κι' ἀλάτι = φράσις δι' ἧς ἐμφαίνεται ἡ ἐπανάληψις φιλίας διακοπείσης ἕνεκα σοβαροῦ τινος λόγου.

νιτσεράδα (ἡ) = ναυτικὸν κηρωτὸν ἀδιάδροχον.

Νοῦτσος = ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προυχόντων, φίλος τοῦ Ἀλῆ

ντίπ = λ. τουρκική, ἐντελῶς, διόλου.

ντραλίζομαι = ζαλίζομαι.

νυχτοπούλι (τὸ) = πτηνὸν νυκτόδιον. Ταῦτα, καίπερ μεγάλας ἔχοντα πτέρυγας, ἔπτανται ἀφορητὴ ἐν τῷ σκότει.

Ξ

ξάγγναντο (τὸ) = τὸ ὕψηλὸν καὶ καταφανὲς μέρος.

ξανοίγω = διακρίνω, βλέπω.

ξεδίνω = διασκέδάζω τὴν ἀνίαν μου, περνῶ τὴν ὥραν μου.

ξέκοπος = κουρασμένος.

ξέλεξες (οἱ) = ἐξελέγξεις, ἐρωτήσεις.

ξεσκλίδι (τὸ) = τὸ ἐσχισμένον τεμάχιον ὑφάσματος, σαρκὸς κλπ.

ξετρέχω = περιποιοῦμαι τινα με στοργήν καὶ ἐνδιαφέρον, προφυλάττω.

ξέφαντο (τὸ) = ὑψηλὸν καταφανές μέρος.

ξεφτέρει καὶ ξιφτέρει (τὸ) = 1) ὁ ἰέραξ. Τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι λίαν φιλάρεσκον κατὰ τὴν πτῆσίν του· μαλώνει με τὸν ἄνεμον, παίζει μετ' αὐτοῦ, ἵσταται ἄλλοτε ἀκίνητον κατ' αὐτοῦ, καμαρώνει καὶ ἐν γένει χαίρεται τὸ πέταγμά του· 2) τὰ πανιά τοῦ μύλου διὰ τὴν ταχύτητα τῆς στροφῆς.

ξεγωνιάζω = ἀνασκάπτω βαθέως τὸ ἀκαλλιέργητον ἔδαφος.

ξουριάζω = ἀπωθῶ ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ λιμένος, πρὸς τὸ πέλαγος.

ξυλάρμενος = με ξύλα γιὰ ἄρμενα (=πανιά), ἄρα με τὰ πανιά ἀρπαγμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον.

Κ

Οἰκονόμος = ὅτε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἡ καταστροφή τοῦ Ἀλῆ, οἱ Φιλικοί, ὑπολογίζοντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ περὶ σπασμοῦ τούτου, ἔστειλαν εἰς Ἰωάννινα τὸν Χριστόδουλον Οἰκονόμου, ἵνα κατηχήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάνθον, ὅστις ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἦτο ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Ἀλῆ, καθὼς καὶ ἄλλους. Οἱ μυούμενοι συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ τοῦ Οἰκονόμου Ἀσημάκη Κροκίδα.

Ὁμέρπασας Βριόνης = εἴλκε τὸ γένος ἀπὸ ἐξομόσαντα κλάδον τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων Βριόνων, οἵτινες ἐπὶ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν δεσπόται τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μουζακίας. Ἦτο γενναῖος καὶ ὑπερήφανος, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς του τὸν παρέσυρε πολλάκις εἰς τὰ φιλοδοξότατα τῶν ὀνείρων. Διὰ ν' ἀναδειχθῇ ταχύτερον προσέφερε νέος τὰς στρατιωτικὰς του ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τῷ ὁποίῳ πολεμῶν ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐταῦτίσε τὴν τύχην του μετὰ τὸν Ἀλῆν, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐγίνετο ἡγεμὼν ἐν τῇ πατρίδι του. Συνδεθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τῶν διασημοτέρων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ μαθὼν τὰς ἐνεργείας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνωμολόγησε μετὰ τὸν Ὀδυσσεά Ἀνδροῦτσον συμφωνίαν μυστικὴν, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ἀλλήλους πρὸς ἐξέγερσιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Στερεᾶς, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ ἰδρῦσωσι δύο αὐτόνομα κράτη, τὰ μὲν ὑπὸ τὸν

Ὁμέρ, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀποκλήρυνσιν τοῦ Ἀλῆ, προβλέπων τὴν καταστροφὴν, ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου, ὅστις τὸν ἀνηγόρευσε Πασᾶν. Ἐν τούτοις πάντοτε διελογίζετο ἐν τῷ κρυπτῷ πῶς νὰ γίνῃ περιφανής καὶ ἀνεξάρτητος. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἦτο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κιοσέ.

ὄργωτόμος = ὁ διευθύνων τοὺς θεριστὰς καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἐργασίαις ὁ προπορευόμενος σκαπανεύς, ὁ χαράττων τὴν αὐλακα ἢ γραμμὴν (=τὸν ὄργον), ἥτις τίθεται ὡς ὄριον εἰς τὰς γινομένας ἐργασίας.

ὄρνιθι (τὸ) = ὁ ἀλέκτωρ.

ὄρκος· οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις, ὅτε εἰσέρχοντο εἰς τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὠρκίζοντο τὸν ὄρκον τοῦ στρατιώτου, ἔχοντα ὡς ἐξῆς: «Οὐ καταισχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδῶσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὅσης ἂν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηκοήσω τῶν αἰὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καὶ οὐστινας ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρύσῃται ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμήσω. Ἱστορες τούτων Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεὺς, Αὐξώ, Θαλλώ, Ἡγεμόνη».

Ὁρφανίδης Θεόδωρος = καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ ποιητῆς (1817 — 1886). Ἡ ὑπόθεσις τοῦ σατιρικοῦ του ποιήματος «Τίρι-λίρι» ἐξελλίσσεται ἐν Σύρῳ.

ὄσκηρς (ὁ) = τὸ κέντρον τοῦ σφηκὸς καὶ τῆς μελίσσης, λεγόμενον καὶ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ὄφεως. Σύμβολον ἐριδος καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

ὄτρηρς = γοργός, εὐκίνητος, δραστήριος.

ὄχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

ὄχτος (ὁ) = ὁ ὄχθος, ὕψωμα γῆς ἢ φράκτου χρησιμεύοντος ὡς ὁρίου ἀγρῶν.

παγάνα (ἡ) = ἐκδρομὴ πρὸς κυνηγεσίαν.

παγκράτιον (τὸ) = ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης ὁμοῦ.

παιδοκόρος = ὁ ἐπιμεληθεὶς τοῦ παιδός, διότι εἰς τὸν Ἑρμῆν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ὁ Διόνυσος γεννηθεὶς, ἵνα κομίσῃ αὐτὸν εἰς τὰς Νύμφας.

παλαμονίδα (ἡ) = εἶδος σκληρᾶς ἀκάνθης.

παλιούρι (τὸ) = ὁ παλίουρος, θάμνος ἀκανθώδης.

Πάλλας Κώστας = ἀρματολὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 1730.

Πανουριᾶς Ξηροτύρης. Ἐγεννήθη τὸ 1759 εἰς Ντρέμισαν τῆς Παρνασσίδος. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο εἰτα κλέφτης καὶ κατὰ τὸ 1820 διωρίσθη ἀρματολὸς Παρνασσίδος. Κατέχων τὴν Χαλκομάταν μὲ 600 περίπου Ἀμφισσεῖς ὑπέστη φοβερὰν, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δουβουνιώτη, τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἡρωϊκῶς πολλάκις προεκινδύνευσεν πρὸ τῶν ἐταίρων· τέλος δέ, ἀφοῦ εἶδε πεσόντας πολλούς, (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ἐπίσκοπον Σαλῶνων Ἡσαΐαν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἱερομόναχον Παπαγιάννην, ὧν ἀπήχθησαν ἐν θριάμβῳ αἱ κεφαλαί), ἠναγκάσθη τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ.

παντιέρα (ἡ) = λ. γαλλικὴ = ἡ σημαία.

Παπαντριᾶς = ὁ Παπᾶ - Ἀνδρέας Κοκοδιστιανός, ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πανουριᾶ, ὅστις μετὰ τοῦ Κορνᾶ Τράκα Ἀγοργιανίτου κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦ Μουσταφάμπεη.

παραβλάσταρο (τὸ) = ἡ παραφυᾶς.

παραμάσχαλα = ὑπὸ τὴν μασχάλην.

παραπέτον (τὸ) = στηθαῖον ἢ θωράκιον τοῦ πλοίου πέριξ τοῦ καταστρώματος, διὰ νὰ μὴ πίπτωσιν οἱ ἐπιβάται εἰς τὴν θάλασσαν.

παρασαρκίδα (ἡ) = ἡ ἀσυνήθης καὶ τερατώδης ἐξόγκωσις τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου.

παρασυνορίζω = εἶμαι σπινὸς γείτων, συνορεύω πλησιέστατα.

παρασιὰ (ἡ) = ἡ ἐστία, ἡ γωνιά, τὸ τζάκι.

παρδαλὸς = ποικιλόχρους.

+ **παρκέτο** (τὸ) = κολλητὸν δάπεδον συνηρμοσμένον ἐκ κανονικῶν τεμαχίων ἐκλεκτῶν ξύλων, καταλληλότετον διὰ χορόν.

Παργάσσαι κόραι = αἱ Μοῦσαι, ὡς κατοικοῦσαι εἰς τὸν Π.

Πάσχα Ἀθηναϊκόν. Ἐν τῷ ποιήματι ὁ Σουρῆς παρῶδει, ἐκτὸς τῶν ἀναστασίμων τροπαρίων, καὶ τὰ ἐξῆς γνωστότατα ἄλλοτε ποιήματα : 1) Τὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς τοῦ Γ. Ζαλοκώστα, οὐτινος ἡ ἀρχὴ εἶναι :

Ἐκ κρότον ὀργάνων βοῖζει
τῆς Γραβιᾶς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ·
λάμπουν ὅπλα χρυσαῖ, καὶ λερὴ
φουστανέλλα μαυρίζει.

Καὶ κατωτέρω: μέρος Ε' στροφὴ 2α κέ.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
κι' ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρὰ
ὄρμα ἔξω, πυκνὴ, τολμηρά,
μὲ τὰ ξίφ' εἰς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κι' ἐνωμένη
εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
καὶ εἷς ἄπιστος τ' ὄπλον κροτεῖ
καὶ βοᾷ παντὶ σθένει:

«Μουσουλμάνοι», βοᾷ τρομασμένος,
«ὁ Γκιαοῦρ, ὁ Γκιαοῦρ μᾶς ἐπῆ. . .»
Δὲν ἐπρόφθασε οὐ νὰ εἰπῇ,
πίπτει κάτω σφαγμένος.

2) Ἐπίσης παρῳδεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ Τάφου τοῦ κλέφτη τοῦ
Δημοσθ. Βαλαδάνη, ἔχουσιν οὕτω:

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάγια
καὶ στοῦ Σύρτση τὲς ῥάχες βοῖζουν·
μαζευμένα εἶν' ἐκεῖ παλικάρια
καὶ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Πανσανίας = ὁ περιηγητὴς καλούμενος, ἐκ Μαγνησίας τῆς Μι-
κρᾶς Ἀσίας, ἀκμάσας περὶ τὸ 150 μ.Χ. Συνέγραψε τὴν πε-
ρισωθεῖσαν «Περὶ ἡγήσειν τῆς Ἑλλάδος», βιβλίον σπουδαιό-
τατον διὰ τὰς ἐν αὐτῇ πληροφορίας περὶ τῶν τόπων, ἔργων
τέχνης καὶ μύθων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

παφήλια (τὰ) = αἱ ἐκ μετάλλου ζῶναι τῶν πυροδόλων ὅπλων.

πεζοῦρα (ῆ) = οἱ πεζοὶ στρατιῶται.

πένταθλον (τὸ) = ἀγὼν περιλαμδάνων ἄλμα, δρόμον, δίσκον,
ἀκόντιον καὶ πάλην ὁμοῦ.

πεντάχαλος = μέ πέντε χηλὰς ἢ προεξοχάς.

περατάρης = περαματάρης, ὁ πορθμεύς.

περιπαίχτρες σάλπιγγες = εἰς τι ἀπὸ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημένων εἰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει, κράζων τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιον· ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον δυνάμεις· τὸ σάλπισμα ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ στήθη του ἀδύνατον, χωρὶς πνοήν, σθησμένον. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο «γέλιο σφοδρὸν τὸ τουρκικὸν στράτευμα συνεπαίρνει» κι' ἓνας Αἰγύπτιος ἀρπάζων μίαν σάλπιγγα σαλπίζει ἀπ' ἀντιπέραν εἰς ἀπάντησιν διατόρως· καὶ

ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανῆς πετιέται

βαρῶντας γύρω ὀλόγυρα, ὀλόγυρα καὶ πέρα...

πλημμύρα ἠχοῖ τρικύμισαν τὸν ξάστερον αἶερα.

Τέλος, μακροῦ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσούμενο ἄστρο, τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, ῥητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

περογλιά (ἡ) = ἡ κληματαριά.

Περσεφόνη = ἡ θυγάτηρ τῆς Δήμητρος, ἣν ἀρπάσας ὁ Πλούτων κατέστησε σύζυγόν του καὶ βασίλισσαν ἐν τῷ Ἀδῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δ. ὠργίσθη, καὶ ἐκείνη δὲ ἐπόθει νὰ βλέπῃ τὴν μητέρα τῆς καὶ τὸν κόσμον, συνεφωνήθη τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου νὰ μένῃ ἐν τῷ Ἀδῇ παρὰ τῷ συζύγῳ καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς.

πετρίτης (ὁ) = εἶδος ἱέρακος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων. Ἐκλέγει πρὸς κατασκοπεῖαν τὰς ὑψηλοτέρας πέτρας (ᾔθεν καὶ τὸ ὄνομα) κι' ἐκεῖθεν ἐπιτίθεται.

πηγανιά (ἡ) = τὸ φυτὸν ἀπήγανος, οὗ ἡ τέφρα ἦτο τὸ συνηθέστατον φάρμακον πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἱμορραγίας.

πῆχυς (ὁ) = ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ὠρίωνος.

πιθώνω = ἐπιθέτω τι μετὰ προσοχῆς.

Πίος ὁ ἔνατος = (λατινιστὶ *nonus*) εἰς ἐκ τῶν διαπρεπεστετέρων ἱεραρχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πάπας ἀπὸ τοῦ 1846—1878. Ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1848, ὃν καὶ ἡγεμὼν κοσμικός, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμον καὶ διέθεσε δυσμενῶς καθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἐπαναστάτας.

πίπιζα (ἡ) = εἶδος αὐλοῦ τῶν χωρικῶν.

πιστινὸς (ὁ) = ὁ βοσκός, ὁ ποιμενάρχης.

Πίττι Γουλιέλμος ὁ πρεσβύτερος (1708—1778), εἰς τῶν μεγαλυτέρων Ἀγγλῶν πολιτικῶν, πολλάκις πρωθυπουργεύσας.

πλακωτοί = ὁ ἕνας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον.

πλεύρα = παραπλεύρως, πλάι.

πλοκὸς (ὁ) = σύμπλεγμα ἐκ κλάδων πρὸς ἀνακοπὴν τῶν ὑδάτων.

Πόλος Μάρκος = περίφημος Ἰταλὸς (ἐκ Βενετίας) περιηγητῆς (1254—1323). Διέσχισε τὴν Ἀσίαν ὅλην διὰ τῆς Μογγολίας καὶ ἐπέστρεψε διὰ Σουμάτρας. Ἐδημοσίευσεν τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Μάρκου Πόλου.

Πολύκλειτος = Ἐγεννήθη ἐν Σικυῶνι περὶ τὸ 470 π. Χ. Εἰργάσθη κυρίως ἐν Ἀργεῖ. Ἔργα αὐτοῦ θαυμάζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ χρυσελεφάντινος Ἦρα ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἀργους, ὁ Δορυφόρος, ὁ Διαδούμενος (ἀθλητῆς περιδένων τὸ διάδημα τῆς νίκης του), ὧν καὶ διεσώθησαν ἀντίγραφα. Ἐποίησε πολυαριθμούς (ἐκ χαλκοῦ κυρίως) ἀνδριάντας Ὀλυμπιονικῶν, ἐγένετο δ' εἰδικώτατος εἰς τὴν παράστασιν τοῦ νεανικοῦ κάλλους, πηγάζοντος ἐκ τῆς ἀκριβεστάτης συμμετρίας τῶν μελῶν. Ἠρέσκετο νὰ στηρίξῃ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδός.

ποριά (ἡ) = ὁ πόρος, ἡ δίοδος.

πορεύομαι = περνῶ, ζῶ.

Πραξιτέλης = Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 390 π. Χ., ὅπου καὶ ἀπέθανεν πιθανῶς πρὸ τοῦ 332. Τὰ διασημότερα τῶν ἔργων του ἦσαν ἡ ὑπὸ τῶν Κνιδίων ἀγορασθεῖσα Ἀφροδίτη, ἄλλη ὑπὸ τῶν Κώων, ὁ Ἔρως, ὁ ἀνατεθειμένος ἐν Θεσπιαίς, καὶ ὁ Ἀπόλλων ὁ σαυροκτόνος, ὧν καὶ εὗρέθησαν ἀντίγραφα. Τὸ μόνον διασωθὲν αὐθεντικὸν ἔργον του εἶναι ὁ Ἑρμῆς.

+ **Πρεβεδούρος** = ἐκ τοῦ Proveditore (= προβλεπτῆς)· οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ὑπὸ τῆς Ἑνετίας στελλόμενοι διοικηταὶ τῶν κτήσεών της.

πρεκνάδες (αἱ) = τὰ στίγματα τοῦ δέρματος.

Πρίαμος = ὁ κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον βασιλεὺς τῆς Τροίας, ὅστις εἶχε καθ' Ὅμηρον 50 υἱούς, φονευθέντας πάντας.

Πρόθεσις = ἡ κόγχη ἢ ἀριστερόθεν τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς, ἡ εἰκονίζουσα τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, ἐνθα προτίθενται τὰ δῶρα τῆς θυσίας (ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος). Ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς, πρὶν

ἀρχίση ἡ λειτουργία, προετοιμάζει τὰ δῶρα, ἐξάγων τὸν ἅγιον ἄρτον τῆς προσφορᾶς κ.τ.λ., ἐνῶ μνημονεύει ὀνόματα ζώντων καὶ τεθεωμένων.

προσιμιὰ (ἡ) = ἡ πρώτη κατὰ τὸν χειμῶνα σπορά.

προσιμίζω = κάμνω ἑναρξιν τῆς σπορᾶς ἢ ἄλλου τινός.

πρόστυπος = ἐξειργασμένος ἐν ἀναγλύφῳ οὐχὶ λίαν ἐξέχοντι (τὸ ἀντιθ. = ἔκτυπος = λίαν ἐξέχων).

πρωτόλουβος = ὁ πρῶτος ὠριμάζων.

P

Ῥαδέσκης = περιώνυμος αὐστριακὸς στρατάρχης. Κατὰ τὸ 1848 ἡ Ἰταλία, διηρημένη τότε εἰς πολλὰ κρατίδια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ κατεῖχοντο ὑπὸ ξένων, ἐπεζήτησε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα αὐτῆς, αἱ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δὲ κατεχόμεναι ἰταλικαὶ ἐπαρχίαι ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῆς. Ὁ Ῥαδέσκης τότε, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐνίκησε τοὺς Ἰταλοὺς ἐν Ναδάρρα καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Ἦτο πρότυπον αὐστηρότητος.

ῥαῖδιδ (τὸ) = κατωφέρεια ἀπότομος, φάραγξ δασώδης.

ῥεῖα (= εὐκόλως) ζῶντες θεοὶ = ἐν ἀνέσει καὶ εὐμαρείᾳ ζῶντες. Φράσις τοῦ Ὁμήρου.

ρεκάζω = ἐκπέμπω φωνὴν ἀπότομον καὶ ἰσχυρὰν ἕνεκα σφοδροῦ αἰφνιδίου ἄλγους. Ῥεκάζουν π. χ. τὰ ζῶα ὅταν σφάζονται.

ῥέκασμα (τὸ) = ἡ ἰσχυρὰ καὶ τραχεῖα φωνὴ ζῴου.

ῥεύω = ἐπὶ τῶν φύλλων ἢ ἀνθέων, ὅταν πίπτουν.

ῥιξιμιδ (τὸ) = πέτρα ἐρριζωμένη καὶ ἀκίνητος.

ῥιπίζω = 1) σκορπίζω, 2) φεύγω ταχέως.

ῥοβολάω = 1) ἐλαύνω· 2) τρέχω μεθ' ὁρμῆς, φέρομαι πρὸς τὰ κάτω, πίπτω.

ῥογός (ὁ) = τὸ ἐκ σανίδων διαμέρισμα ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν ὅπου ἀποταμιεύεται ὁ σῖτος, καὶ αὐτὸς ὁ σωρὸς τοῦ σίτου.

ῥονιὰ (ἡ) = ἡ ὑδροχόη, ὁ κρουνός· ἐνταῦθα = κρουνηδόν.

+ ῥουμάνι (τὸ) = τὸ δάσος· (λέξις τουρκικῇ).

ῥουπάκι (τὸ) = εἶδος δρυὸς ἐκ τῶν ῥωμαλεωτέρων, ὠραιωτέρων καὶ μακροβιωτέρων.

ῥυάζομαι = ὠρύομαι.

δυσάσιμος (τὸ) = ἡ ὠρυγή.

δυτὸν (τὸ) = δοχεῖον καταλήγον εἰς ὃξὺ στόμιον, δι' οὗ ἔρρεεν ὁ οἶνος ἐν λεπτῇ ῥοῇ.

Σ

Σακελλάριος = τίτλος ἐκκλησιαστικὸς ἀπονεμόμενος εἰς ἱερεῖς χάριν τιμῆς.

σαλαγάω — ᾧ = ἐλαύνω διὰ κραυγῶν καὶ ῥαδισμῶν ζῶα.

σάλαγος (ὁ) = ἡ φωνή, ἡ παρακέλευσις τοῦ ἐλαύνοντος ζῶα.

σαλάδο (τὸ) = (λ. ἰταλική) = παστόν, ἀλατισμένον.

Σαμουήλ = ὁ περίφημος διὰ τὴν ἐθελοθυσίαν τοῦ μοναχοῦ κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ Κουγκι, ἔνθα ἦτο καὶ ἡ πυριτιδαποθήκη, ἀντέστη ἐπὶ 40 ἡμέρας· βλέπων ὅμως ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀπέδαινον μάταιαι, ἔδαλε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ μετὰ τῶν πέντε ἐναπομεινάντων συντρόφων τοῦ ὡς καὶ πλήθους πολεμίων ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα (1803).

σέγια (τὰ) = τὰ πρὸς διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ χρήσιμα ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα (λ. τουρκική).

σεῖστρα (τὰ) = μουσικὸν ὄργανον κυρίως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Συνίστατο ἐκ μεταλλίνων ῥάβδων, αἵτινες ἤχουν σειόμεναι, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίᾳ κατὰ τοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Ἰσιδος (= τῆς Δήμητρος τῶν Αἰγυπτίων) χορούς.

σημαδοῦρι (τὸ) = τὸ σημεῖον· κυρίως τὰ ἐπιπλέοντα βυτία, δι' ὧν σημειοῦνται τὰ ἐπικίνδυνα εἰς πλοῦν μέρη.

σιδέρικος = ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σιδήρου. Τοῦτο παρὰ τοῖς ἵπποις θεωρεῖται σημεῖον ἀλάνθαστον γενναιότητος.

Σιμὸν = ἄνεμος φλογερὸς ἐν Σαχάρα, πνέων ἀπὸ Ν.

Σίσυφος = πανουργότατος βασιλεὺς τῆς Κορίνθου· διὰ τὰς ἀνομίας του εἶχε καταδικασθῆ ν' ἀναδιβάξῃ διαρκῶς ἐν τῇ ᾠδῇ εἰς κορυφὴν ὄρους μέγαν λίθον, ὅστις μόλις ἔφθανεν ἐκεῖ ἀπεκυλίετο.

σκέλεθρο (τὸ) = ὁ σκελετός.

σκελεθρωμένος = σκελετώδης.

σκιάχτρο (τὸ) = τὸ φόδητρον.

σκληθῆρα (ἡ) = ἡ ἀκὺς ξύλου. Ἐνταῦθα τοῦ ὁστοῦ.

σκούζω = κραυγάζω.

σκουτιὰ (τὰ) = τὰ ἐνδύματα.

σκῦλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών καὶ δορίκτητον ὄλβον ἐδέξατο· θησαυροὺς Χριστοῦ ἐν Σιών δὲ ταύτης, καὶ βασιλεῖς σὺν ἀστέρι ὁδηγῶ, ἀστροπολοῦντας ἔλκει. Διὸ ἀνυμνοῦντες βοήσωμεν κτλ. εἶναι ἡ ἀρχὴ τροπαρίου μιᾶς ᾠδῆς τῶν Χριστουγέννων· (ἡ Βαβυλῶν ἐδέχθη τὰ λάφυρα καὶ τὸν διὰ πολέμου κτηθέντα πλοῦτον τῆς Ἱερουσαλήμ κτλ.).

σμπάλα (ἡ) = ἡ πλευρά.

σόι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = τὸ γένος.

σουρπώνω = μόλις ἀρχίζω νὰ σκοτεινιάζω.

σπαράζω = ἀσπαίρω, κινεῖμαι σπασμωδικῶς. Ἐν τῷ Διάκῳ Γ', 215 μετατοπίζομαι ἐλαφρῶς.

σπλόνος (ὁ) = φυτόν, οὗ ἡ ῥίζα δηλητηριώδης, ὁ φλόμος.

+Σταδίου ὁδὸς = ἡ ὡραιότερα ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Σταθᾶς Γιάννης = περιώνυμος κλέφτης ἐκ Βάλτου. Ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐδάμασε τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ μάχιμοι ἄνδρες τῶν χωρῶν τούτων κατέφυγον εἰς Σκιάθον, καὶ συνεκρότησαν ἐκεῖ καταδρομικὸν στόλον ἐξ 70 πλοιαρίων, δι' οὗ ἐπολέμουν τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν. Ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου προεχειρίσθη ὁ Σταθᾶς, ὅστις ἀνεπέτασεν, ἀντὶ τῆς πρότερον κυματιζούσης ἐπὶ τῶν πλοίων ἐκεῖνων ῥωσικῆς σημαίας, σημαίαν ἐλληνικὴν, φέρουσαν ἐπὶ κυανοῦ πεδίου λευκὸν σταυρόν. Ὁ στόλος οὗτος οὐ μόνον ζημίας πολλὰς ἐπέφερε εἰς τὰ ὀθωμανικὰ παράλια καὶ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πολεμικὰ σκάφη ἐτόλμησε ν' ἀντιπαραταχθῇ. Τὴν μνήμην μιᾶς τῶν ναυμαχιῶν τούτων (1807) διέσωσε τὸ παρατιθέμενον ἐν σελίδι 168 ἄσμα.

στεφάνι (τὸ) = τὸ ἄνω μέρος ἀποτομωτάτης τομῆς τοῦ ὄρους. (Ἐστεφάνιασε τὸ γίδι = ἐπῆγε εἰς τοιοῦτον μέρος, ὅθεν δυσκολώτατον νὰ ἐξέλθῃ καὶ κινδυνεύει νὰ κρημνισθῇ).

στοιβή (ἡ) = ἀκανθώδης θάμνος.

στοιβιὰ (ἡ) = πληθ. οἱ στοιβιᾶς = ἡ ἀρχαία στοιβή, ὅπερ ἴδε.

στολίδες (αἱ) = αἱ πτυχαί, αἱ ῥυτίδες.

στουρνάρι (τὸ) = ὁ πυρίτης λίθος. Εἶτα ὀξὺς καὶ αἰχμηρὸς λίθος.

στραβόξυλα (τὰ) = τὰ ξύλα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν σκελετὸν τοῦ ναυπηγουμένου πλοίου, τὰ ἄλλως λεγόμενα καὶ παῖδια.

στρίβει ἐννοητέον ὁ καιρὸς = ἀλλάσσει διεύθυνσιν.

στριγκός = τραχὺς καὶ διάτορος.

στρούγκα (ἡ) = ἡ μάνδρα.

Στὺξ (ἡ) = λίμνη ἐν τῇ ᾠδῃ, εἰς τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας οἱ θεοὶ ὄρχιζοντο ὄρκον ἀμετάκλητον καὶ ἀπαράβατον.

συντυχαίνω = συνομιλῶ.

σύφλογο (τὸ) = ἡ δίνη ἢ προερχομένη ἐκ τῆς συναντήσεως φλογῶν πρότερον κεχωρισμένων.

σφαλάγγι (τὸ) = εἶδος ἰοδόλου ἀράχνης.

σφάντιζικον (τὸ) = παλαιὰ ἀργυρᾶ δραχμή.

σφάκτης (ὁ) = (τὸ ἀρχαῖον σφαγή) τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, ἔνθα τίθεται ἡ μάχαιρα κατὰ τὴν σφαγὴν.

σφελαχτὸ (τὸ) = θάμνος ἀκανθώδης· ἐκ τῶν πρώτων φυτῶν, ἅτινα ἀναγγέλλουσι τὸ ἔαρ, μὲ ὥρατα κίτρινα ἄνθη.

σχίζα (ἡ) = μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἀποσχισθὲν ἀπὸ μείζονος διὰ κοπτεροῦ ὀργάνου· μικρὸν τεμάχιον θραυσθέντος ὀστοῦ.

Τ

τάβλα (ἡ) = ἡ τράπεζα.

Ταῖν Ἰππόλυτος = διάσημος Γάλλος ἱστορικός, φιλόσοφος καὶ κριτικός (1828—1893).

Ταμησός = ὁ ποταμὸς Τάμεσις.

ταμπουρᾶς (ὁ) = ὄργανον ἐγχορδον ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον.

Τάνταλος = ὁ πατὴρ τοῦ Πέλοπος, βασιλεὺς ἐν Λυδίᾳ. Θελήσας νὰ ἐμπαίξῃ τοὺς θεοὺς, κατεδικάσθη ἐν τῇ ᾠδῃ εἰς πεῖναν καὶ δίσαν αἰωνίαν. Ἐμενεν ἐν λίμνῃ, ὑπεράνω δὲ αὐτοῦ μηλέα ἐδείκνυνεν εἰς αὐτὸν τοὺς καρπούς τῆς· ἀλλ' ὅσάκις ἀπεπειρᾶτο νὰ δρέψῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἄνεμος ἀπεμάκρυνε τοὺς κλώνας· ὅσάκις δ' ἀπεπειρᾶτο νὰ πῖνῃ, τὰ ὕδατα ἀπεσύροντο.

Τάρταρος (ὁ) = μέρος τοῦ ἀρχαίου ᾠδοῦ ζοφερόν, περιβαλλόμενον μὲ τριπλοῦν τεῖχος, περὶ ὃ ἔρρεε βράζων ὁ πύρινος ποταμὸς Πυριφλεγέθων. Ἐν αὐτῷ ἐτιμωροῦντο ὅσοι ὑπῆρξαν κακοὶ καὶ ἄδικοι ἐν τῇ ζωῇ.

Τάφος Ἁγίος = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν θέσιν, τὴν τόσον ἱεράν, ὅπου θνήσκουσιν ὑπὲρ πατρίδος.

Ταχήρ Ἀμπάζης = πιστὸς ὑπηρέτης καὶ φίλος τοῦ Ἀλῆ, σύμβουλος καὶ ἐκτελεστής τῶν διαταγῶν του.

Τειρεσίας = περίφημος Θηβαίος μάντις· ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὴν Ἀθηνᾶν ἐνῷ αὕτη ἐλούετο, ἡ θεὰ θυμωθεῖσα ἐτύφλωσεν αὐτόν· καμφθεῖσα δὲ ἀπὸ τὰς δεήσεις τῆς μητρός του, ἔδωκεν εἰτα εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τοῦ μαντεύειν.

Τιμοκρέων = λυρικός ποιητὴς ἐξ Ἰαλυστοῦ τῆς Ῥόδου. Κατηγορηθεὶς ὡς μηδίζων ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του, εἰς μάτην δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, παρ' ᾧ κατέφυγε, ἐπεζήτησε τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐξορίας του. Διὰ τοῦτο ὁ Τ. θυμωθείς ἤρχισε μετ' ἀχαριστίας νὰ σκώπτῃ πικρῶς τὸν Θ. εἰς τὰ ποιήματά του.

τουνεζὶ = ἐκ τῆς Τύνιδος, ὅπου κατεσκευάζοντο ὠραῖα κατακόκκινα φέσια σταθερωτάτου χρωματισμοῦ.

τραάκο δώσετε = τρακάρετε, κάματε ἐμβολήν.

τριβελίζω = 1) διατρυνῶ 2) ἀνησυχῶ, στενοχωρῶ τινα πολύ.

τριμμόψιχα (ῆ) = τριμμένη ψίχα ἄρτου, ψίχουλο.

τριχιά (ῆ) = τὸ σχοινίον.

Φάληρον (τὸ) = ὠραῖον παράλιον προάστειον τῶν Ἀθηνῶν.

Φάμπρ Ἰωάννης Ἑρρῖκος = διάσημος Γάλλος ἐντομολόγος γεννηθεὶς ἐν Σαὶν Λεὸν τὸ 1823, ἀποθανὼν τὸ 1915. Ἀπῆκε πολλὰ βιβλία μὲ θαυμασίας παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐντόμων, ἐξ ὧν ἐξέχουσιν αἱ *Ἐντομολογικαὶ ἀναμνήσεις* του (10 τόμοι, 1879—99).

φαρὶ (τὸ) = ὁ ἵππος.

φελοῦκα (ῆ) = μικρὰ λέμβος ὑπηρετικὴ μεγάλῃς ἢ πλοίου.

φέρμελη (ῆ) = πολυτελὲς ἀνδρικὸν κολόδιον (= γελέκι) πεποικιλμένον διὰ χρυσοῦ ἢ μετάξης, ὅπερ φέρεται μετὰ τῆς φουστανέλλας.

Φιλόθεος = Ἡ Ἑνετία, βαρέως φέρουσα τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης (1669), ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1684 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς. Οἱ Ἕλληνες μετέσχον προθυμότατα τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκτὸς τοῦ Ἰσθοῦ συνεστράτευσαν προθύμως μετὰ τοῦ Μοροζίνῃ, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, οἱ ἄρματολοι Πᾶνος Μεϊντάνης καὶ Σπαθογιάννης τῆς Ἀκαρνανίας, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο ἐξ Ἀγράφων, καὶ ὁ Κούρμας

τῆς Παρνασσίδος, μεθ' ὧν συνέπραττον οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Φιλόθεος Χαριτόπουλος, ἐπίσκοπος Σαλῶνων, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου ἐξεδίωξε τοὺς ἐν Παρνασσίδι Τούρκους. Μετ' ὀλίγον ὅμως οἱ μὲν Τούρκοι ἐπῆλθον πολυάριθμοι, οἱ δὲ Ἑνετοὶ προέδωκαν τὸν ἀγῶνα περιορισθέντες εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ προαναφερθέντες ἀρματολοὶ ἐφονεύθησαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι ἐν διαφόροις μάχαις, ὡς καὶ ὁ Φιλόθεος. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος κατῴρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ σωθῇ εἰς Ζάκυνθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἐν τῇ περισωθείσῃ διαθήκῃ του (γραφείσῃ τὸ 1708) ἐξορκίζει τὸν μικρότερον ἀδελφόν του «ὦν δώσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ καπιτάρῃ νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ δυστυχημένο Γένος μας ἀπὸ τὸν ἀνελεήμονα Ἀγαρηνόν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλόθεου, ποὺ τὰ ἔχω κρυμμένα σὲ μιὰ σακκούλα στὴν σπηλιὰν ποὺ ἐγνωρίζει, καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζὶ καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονέων μας εἰς τὴν ἐκκλησιὰν τῆς πατρίδος μας..»

φλάμπουρο (τὸ) = ἡ σημαία (ἰδίᾳ τῶν κλεφτῶν).

φλάσκα (ἡ) = δοχεῖον οἴνου ἀπὸ ὕδροκολοκύνθη.

φλέβα (ἡ) = ἐν τῷ ὅστῳ τῆς ὠμοπλάτης δηλοῖ κατὰ τοὺς μάντεϊς αἵματοχυσίαν.

φλοκάτη (ἡ) = μάλλινος ἐπενδύτης.

φλόκος (ὁ) = τὸ τριγωνικὸν πανίον τῆς πρῶρας.

Φονταϊνεβλῶ = πόλις 60 χμ. ΝΑ τῶν Παρισίων, ἐν μέσῳ θαυμασίου δάσους, μὲ λαμπρότατα ἀνάκτορα.

φρύγω = καβουρδίζω, καίω.

φρύδι (τὸ) = μεταφ. ἡ ὀφρὺς λόφου ἢ ὄρους = ῥάχϊς ἀπολήγουσα εἰς ὀξεῖαν γωνίαν.

φρυμάξω = φυσῶ διὰ τῶν ῥωθῶνων.

φρυμένος = πεφρυγμένος, καμένος.

φτερό (στὸ) **τόνε παίρνει** = τρέπει εἰς φυγὴν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως.

φυσᾶτο (τὸ) = ὁ στρατός.

φῦτρον (τὸ) = τὸ βλάστημα, μεταφορ. τὸ τέκνον.

+ Φώσκολος Οὔγος = ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1778· νεώτατος μετέδῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα διεκρίθη μεγάλως ὡς ποιητής.

Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν διὰ τὰς φιλελευθέρους
 ἰδέας του κατέφυγεν εἰς Λονδίνον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1827.
 φωτοκαμένος = καμένος ἀπὸ τὴν φωτιά.

X

χαδούλης, θηλ. χαδούλα = χαϊδεμένος.

χαϊμαλί (τὸ) = τὸ περιάπτον, τὸ φυλακτόν. Ἐν Ἡπείρῳ οὕτως
 ἐλέγοντο τ' ἀργυρᾶ ἐγκόλπια, ἅτινα ἔφερον οἱ ἄρματολοι.
 χαλεύω = ζητῶ.

Χαλήλμπης = Τοῦρκος προύχων ἐκ Λαμίας· οὗτος παρουσια-
 σθεὶς εἰς τὸν Μεχμέτ ἐζήτησε παραδειγματικὸν τὸν θάνατον
 τοῦ Διάκου, ὃν παρέστησεν ὥς ἐπικινδυνωδέστατον.

χαμαῖδρυο (τὸ) = ἡ χαμαῖδρυς τῶν ἀρχαίων, θάμνος μὲ πικροτά-
 την γεῦσιν, ἐν χρήσει πρὸς ἱασιν στομαχικῶν νοσημάτων.

χαμαιλίδος (ὁ) = φυτὸν δηλητηριώδες, ὁ χαμαιλίων τῶν ἀρχαίων.

χαρμπι (τὸ) = 1) δέξτε ῥάβδος ἢ δέξυ μαχαίριδιον μὲ ἀργυρᾶν
 λαβὴν χρήσιμον δι' ἀκόνισμα μαχαίριου καὶ διὰ τρύπημα.
 2) Ἡ ῥάβδος τοῦ πιστολίου ἢ χρησιμεύουσα κατὰ τὴν γέ-
 μισιν αὐτοῦ.

Χάρων = ὁ πορθμεὺς ὁ διαπορθμεύων ἀντὶ ὁδοῦ διὰ τῆς Ἀχε-
 ρουσίας λίμνης τὰς σκιὰς τῶν θνήσκόντων.

χειρίσιος = κατεσκευασμένος ἐκ νήματος κλωσθέντος διὰ τῆς
 χειρός.

χερουλάτης (ὁ) = ἡ λαβὴ τοῦ ἀρότρου, ἄλλως χερολάδα.

χνότο (τὸ) = ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.

χολάτος = ὁ ἔχων χρῶμα χολῆς, βαθὺ πράσινον.

χουμάω = ὀρμῶ, φέρομαι ὀρμητικῶς.

Χριστοῦ δάκρυον = οἶνος ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ Βεζουβίου, οὕτως
 ὀνομασθεὶς διὰ τὴν ἡδύτητα τῆς γεύσεως καὶ τοῦ ἀρώματος.

Χρόνης = ἄρματολὸς ἐκ Δωρίδος, φονευθεὶς τὸ 1791.

Χροῦσα (τὰ) = χωρίον ἐν Σύρῳ.

Χρυσόστομος Ἰωάννης = ὁ εἰς τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν
 τῆς Ἐκκλησίας, (347—407 μ.Χ.) πατριάρχης Κωνσταντι-
 νουπόλεως. Οὗτος ἔκαμεν ἐπιτομὴν τῆς λειτουργίας τοῦ Με-
 γάλου Βασιλεῖου.

χτένι ἐν Ἡλείρῳ = ἡ ὤμοπλατῆ τοῦ ἀρνίου. Τὰ ἐπ' αὐτῆς ση-
μεῖα, ἐὰν ὁ ἄμνός ἐθυσιάσθῃ κατὰ τὸ Πάσχα ἢ τὴν ἑορτὴν
τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἐχρησίμευον (καὶ χρησιμεύουν ἔτι) εἰς
τοὺς ἀρματολοὺς καὶ ποιμένας πρὸς μαντείας.

χτύπα, κέντα = μετ' ἐπιμόνους προσπαθείας καὶ ἀναζητήσεις.

χυμάω = ἴδε χουμάω.

χῶμα, κλαρὶ καὶ πέτρα = ῥήτρα, δι' ἧς συνήθως ἐν τοῖς πα-
λαιότες συμβολαίοις παρεχωρεῖτο ἡ ἀπόλυτος κυριότης κτή-
ματός τινος.

χωνεύω = διαχέομαι ἐσωτερικῶς καὶ ὑπόυλως, ἀπορροφῶμαι
βαθμηδόν, καὶ εἶτα ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

ψωμί (τὸ) ποὺ σοῦδωνα νὰ σὲ πνίξῃ = κατάρρα ριπτομένη
συνήθως κατὰ προδότου ἢ ἀγνώμονος.

ᾠρίων = περίφημος κυνηγὸς τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὅστις
ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, διότι παρηνώχλησεν αὐτὴν ἐν
τῇ κυνηγίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπεστερίσθη ἐν τῇ οὐ-
ρανῷ μετὰ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐν τῇ
ᾠδῇ ἀκόμη ἐξηκολούθει νὰ θηρεύῃ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Π Ε Ζ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

	Σελίς
<i>Βασιλείαδου Σπ.</i> Ὁ Ὅρφευς καὶ αἱ Σειρήνες ..	<u>3</u>
○ <i>Δάμπρου Σπυρ.</i> Ἡ καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦ- σαις στρατηγῶν	5
<i>Παπαδοπούλου Ἀλεξ.</i> Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου	8

Β΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

<i>Νιρβάνα Π.</i> Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα	11
---	----

Γ΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ :

○ <i>Πεζοπόρου Ἀ.</i> Συνάντησις στὸ βουνό	13
--	----

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α΄ ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Ξενοπούλου Γρ.</i> Ἡ Ζάκυνθος	16
--	----

Β΄ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ :

<i>Νιρβάνα Παύλου.</i> Τὸ ἔργον τῆς καρδίας	24
---	----

Γ΄ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ :

<i>Πολίτου Νικ.</i> Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους	<u>26</u>
○ <i>Τσουντα Χρίστου.</i> Αἱ στήλαι τοῦ Δεξίλεω καὶ τῆς Ἠγησοῦς	31
○ <i>Τσουντα Χρίστου.</i> Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων	35

Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α΄ Γυμνασίου. Ἔκδ. δ΄. 17

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ.

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Σελίς

<i>Καρβούνη Ν.</i> Δεξιά, καπετάνιε !	40
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ δρᾶμα τοῦ μικρούλη	42

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ :

Ο <i>Καρκαβίτσα Ἀνδρ.</i> Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κισσάβου .	45
<i>Ξενοπούλου Γρηγ.</i> Ὁ χορὸς τῶν ὠρῶν	48

Β' ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Καρβούνη Νικ.</i> Πρὸ τῆς Ῥόδου	50
--	----

Γ' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Μωραϊτίδου Ἀλεξ.</i> Ἀλωνάρης	54
<i>Μητσάκη Μιχ.</i> Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν . . .	61
<i>Πεξοπόρου Ἀν.</i> Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς εἰς τὰ ἔξωκ- κλησάκια τῆς Ἀττικῆς . . .	68

Δ' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :

<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων	71
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μετὸν μύρμηκα	73

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>Ῥοῦδου Ἐμμ.</i> Ἱστορία ἑνὸς σκύλου	76
Ο <i>Παπαδιαμάντη Ἀ.</i> Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο . .	83

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

<i>Παπαρηγοπούλου Κ.</i> Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης	108
<i>Δάμπρου Σπ.</i> Ὁ Φωκίων	112

Β' ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ :

Σελίς

Ο Παπαρηγοπούλου Κ. Παρατηρήσεις περί τῶν μηδικῶν πολέμων	114
--	-----

Γ' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Νιρβάνα Παύλου. Ὁ τσολιάς	118
-------------------------------------	-----

Δ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

● Λασκαράτου 'Α. Ὁ φιλόπονος	120
● Λασκαράτου 'Α. Ὁ περίεργος	122

7. ΜΥΘΟΙ.

Κοραῖ 'Αδαμ. Αἰγίδια καὶ πρόβατα	123
--	-----

(Ἐπιμύθιον Κοραῖ : Ὅταν θέλῃς νὰ
γνωρίσῃς ἄνθρωπον, δίδε συνεχῶς
ἀφορμὰς εἰς αὐτὸν νὰ φανερώῃ τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ τὰς διαθέσεις).

Κοραῖ 'Αδαμ. Τίγρις καὶ λέων	123
--	-----

(Ἐ. Κ. Τῶν τυράννων οἱ ὑπηρεταὶ γί-
νονται τυράννικώτεροι παρὰ τοὺς δε-
σπότας).

Κοραῖ 'Αδαμ. Χωρικὸς ταξιδιώτης	123
---	-----

(Ἐ. Κ. Τὸν χωρικὸν τοῦτον ὁμοιά-
ζουσιν ὅσοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν
τὰς διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μαρίαν ἀπο-
τυχίας).

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

Πολίτου Νικ. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλπου μὲ τὸν καρπὸ καὶ τᾶχερα	124
---	-----

Πολίτου Νικ. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιά, καὶ κειδὺς γυρεύει ρεῖκια	124
--	-----

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Βυζαντίου 'Αλεξ. Πρόποσις ἐπὶ τῇ πεντηκονταε- τηρίδι τῆς ἑλληνικῆς ἐπανα- στάσεως	125
---	-----

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Α΄ ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Βαλαωρίτου Ἀριστ. Ἀθανάσης Διάκος.

Σελίς

Ἄσμα Α΄. Ἡ παραμονή . . .	129
Ἄσμα Β΄. Οἱ τρεῖς . . .	132
Ἄσμα Γ΄. 23ῃ Ἀπριλίου . . .	135
Ἄσμα Δ΄. Ἀποκάλυψις . . .	147
Ἄσμα Ε΄. Ὁμὲρ Βριόνης . . .	154
Ἄσμα Ϛ΄. Τὸ δαχτυλίδι . . .	160

Β΄ ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ :

<i>Δάφνη Στεφάνου.</i> Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος . . .	163
<i>Δάφνη Στεφάνου.</i> Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα . . .	165
<i>Μαβίλη Δ.</i> Ἡ Καλλιπάτειρα	165
<i>Δημῶδες.</i> Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχία (1807)	168

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ :

<i>Δημῶδες.</i> Ἡ ἄρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκρίτου . . .	168
<i>Δημῶδες.</i> Ὁ Χάρος καὶ ὁ Λεβέντης	170
<i>Δημῶδες.</i> Ὁ Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι	171
<i>Πολέμη Ἰ.</i> 31 Δεκεμβρίου	172

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

<i>Περγιαλίτη Γ.</i> Ἡ βαρκούλα	172
<i>Πολέμη Ἰ.</i> Ὁ λιποτάκτης	173

Γ΄ ΜΥΘΟΙ.

<i>Παπαντωνίου Ζ.</i> Ὁ τραγουδιστής	174
--	-----

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α' ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

	Σελίς
<i>Μαλακάση Μ.</i> Ὁ Τάκη-Πλούμας	175
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἀγάθωνος γυνὴ	177
<i>Πάλλη Ἀλεξ.</i> Χωρισμός	179
<i>Σολωμοῦ Διον</i> Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Δὲ Ῥώσση	179
<i>Σουρῇ Γεωργίου.</i> Εἰς τὸν Διον. Σολωμὸν .. .	180
<i>Στρατήγη Γ.</i> Στὸ σπίτι μας	181

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ :

<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Ὁ φιλόπατρις	182
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Τὰ ἡφαίστεια	184
<i>Μαβίλη Δ.</i> Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος	187
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i> Ἡ ἐπιστροφή	188

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Χειμῶνιασμα	190
<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Ἡ σπορά	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τὸ καλύβι	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Μεσημέρι	191
<i>Δροσίνη Γ.</i> Ἑσπερινὸς	191
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Τὸ ἡλιοβασίλεμα	192
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Ὁ τρύγος	193
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ὑμνος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων .	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἐνα κυπαρίσσι	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι ; .. .	195
<i>Πορφύρα Δ.</i> Ἀνοιξη	196

Β' ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῇ Γεωργίου.</i> Ἀθηναϊκὸν πάσχα	196
---	-----

Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σελίς

Πάλλη Ἀλεξ. Σὲ τάφο κόρης 197

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Παπαρηγοπούλου Δ. Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ . 198

Παράσχου Ἀχιλλ. Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σα-
λαμῖνος 202

Παλαμᾶ Κ. Ὁ Δεξιλέως 204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ, ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ . 207

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ 221

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ 257

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ 263

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Ἡ πλατεῖα τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ	Σελ.	19
Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους	»	28
Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ	»	30
Ἡ στήλη τοῦ Δεξιλέω ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	32
Ἡ στήλη τῆς Ἑγησοῦς	»	34

Εἰκόνες ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος :

Τμῆμα τῆς νοτίας πλευρᾶς (ἀναπαράστασις) . . .	»	36
Τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς	»	38
Τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	38
Ἔτερον τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	39
Χάρτης τῆς νήσου Σκιάθου	»	88-89
Κάτθανε, Διαγόρα! ,	»	167
Ἡ στήλη τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγάθωνος ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	177

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης	Σελίς	207
Βασιλειάδης Σπυρίδων	»	207
Βασιλικὸς Πέτρος	»	208
Βυζάντιος Ἀλέξανδρος	»	208
Δάφνης Στέφανος	»	208
Δροσίνης Γεώργιος	»	209
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας	»	210
Κοραῆς Ἀδαμάντιος	»	210
Κρυστάλλης Κώστας	»	211
Λάμπρος Σπυρίδων	»	211
Λασκαράτος Ἀνδρέας	»	212
Μαβίλης Λορέντζος	»	212
Μαλακάσης Μιλτιάδης	»	212
Μελᾶς Σπύρος	»	213
Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος	»	213
Νιρβάνας Παῦλος	»	213

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων (συνέχεια):

Ξενοπούλος Γρηγόριος	Σελίς 214
Παλαμᾶς Κωστής	» 214
Πάλλης Ἀλέξανδρος	» 215
Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος	» 215
Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα	» 216
Παπαντωνίου Ζαχαρίας	» 216
Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος	» 216
Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος	» 217
Παράσχος Ἀχιλλεύς	» 217
Περγιαλῖτης Γιάννης	» 217
Πολέμης Ἰωάννης	» 218
Πολίτης Νικόλαος	» 218
Προβελέγγιος Ἀριστομένης	» 218
Ῥοῖδης Ἐμμανουήλ	» 219
Σολωμός Διονύσιος	» 219
Σουρῆς Γεώργιος	» 220

Γενίσιος

Gensericus

